

סיכום להלכות בשר וחלב ותערובות

רועי אמגר

ניסן תשפ"א

הקדמה

זכינו להתעסק בדיני 'איסור והתר' ולהעלותם על הכתב מהמקורות ועד ההלכה. בדיני הכשרות של המאכלים, בטהרה, בקדושת הפה והגוף ועל ידי זה לזכות לצלם אלוקים כמובא בזוהר הקדוש. בעזרת ה' מקווה כי הסיכום יועיל לכל המוסרים נפשם בלימוד התורה והזוכים להסיק הלכה אליבא דהלכתא.

הסיכום עובד בצורה כזאת ולפי צבעים שנקלטים בזיכרון.

1. **גמרא** – המקור.
2. **ראשונים**.
3. **פסיקת שו"ע**.
4. **נושאי כלים**.
5. **אחרונים**.

בעריכת הסיכום מיהרתי יחסית כך שוודאי צריך תיקונים אשמח בבקשה שהקוראים ששמים לב לטעויות אלו יפנו אליי שאתקן את הדברים. כל הזכויות שמורות למחבר, ניתן לשימוש אישי בלבד!

לכל הערה ותיקון אשמח שתפנו אליי
רועי אמגר – 0504305525
Amgarw3@gmail.com

סימן פז' – איסור בשר וחלב

סעיף א' – האיסורים הקיימים בבשר וחלב

חולין קטו, ב

"דבי רבי ישמעאל תנא: 'לא תבשל גדי בחלב אמו' ג' פעמים – אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור בשול" נכתב 3 פעמים 'לא תבשל גדי בחלב אמו' בשביל 3 איסורים – אכילה, הנאה, בשול.

חולין קה, א

"אמר ליה רבא: דרך בשול אסרה תורה"

רשב"א – מדאמי איסור בשר וחלב הוא רק דרך **בישול** (שכתוב "לא תבשל" דייקא) אבל לא בדרך בישול אסור מדרבנן. **וכ"פ שו"ע** "כתוב בתורה: 'לא תבשל גדי בחלב אמו' שלש פעמים; אחד לאיסור בישול, ואחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה. והוציא אכילה בלשון בישול לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול, אבל מדרבנן אסור בכל ענין

רמ"א "כל בשר בחלב שאינו אסור מן התורה מותר בהנאה"

ש"ך (ס"ק ב'), **ט"ז** – הלכה כרמ"א שרוב הראשונים פסקו כך, וכן לגבי עוף בחלב מר"ן פסק שמותר בהנאה.

רש"ל – איסורי דרבנן של בשר וחלב אסורים בהנאה מדרבנן.

❖ **פת"ש** (א') – אפי' האוכל שלא כדרך אכילה אסור ולוקה.

❖ **פת"ש** (ד') – תשובות שער אפריים פסק שאסור להדליק נר בחמאה שנתבשלה בסיר בשרי בן יומו שאסור בהנאה, ואפי' נר חנוכה אסור כיוון שמהו שעומד לשריפה וכליון (כמו החמאה כאן שאסורה בהנאה) נקרא כאילו הוא לא קיים ובנר חנוכה צריך שיעור שידלק חצי שעה ואז אפי' אם ידליק חשיב כאילו אין הדלקה כשיעור. ולא מצד איסור הנאה כי מצוות לאו להנות ניתנו.

צלי

ר"ן – צלי אינו אוסר אלא כדי קליפה ומן התורה אין בבשר בחלב קליפה מן התורה דדרך בישול אסורה תורה.

פר"ח – צלי הוי כבישול שהרי קראי כתיבי דקרינן לצלי בישול כדון 'ויבשלו את הפסח'.

טיגון

פת"ש (ג') – **פר"ח** טיגון בכלל בישול, אך **המנחת יעקב** ו**מהר"ם** שיף צידדו להקל דטיגון לא הוי בכלל בישול, ובהפסד מרובה אפשר להקל.

חם בחם ללא רוטב

רש"ל – לא חשיב דרך בישול.

פר"ח – הוי כבישול.

סעיף ב' – ג' – איזה בשר וחלב נאסרו

בשר בחלב

חולין קג, ב

משנה "כל הבשר אסור לבשל בחלב, הוי' מבשר דגים וחגבים"

ושאלו בגמרא בחולין (קיד') מניין שנאסר בכל חלב ולמדו מק"ו¹.

למסקנה: אסור כל בשר, ואסור בכל חלב² ולא דווקא של אמו.

וכ"פ שו"ע "גדי לאו דוקא, אלא הוא הדין שור שה ועז. ולא שנא בחלב אם ולא שנא בחלב אחרת, אלא שדבר הכתוב בהווה... אבל דגים וחגבים אין בהם איסור אפילו מדרבנן"

בשר וחלב של בהמות טמאות, ובשר חיה ועוף.

חולין קיג, א

משנה "בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה אסור לבשל ואסור בהנאה. בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה, בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה מותר לבשל ומותר בהנאה (דאין בו משום בשר בחלב, ובאכילה מיהא אסור משום איסור טמאה).

רבי עקיבא אומר: חיה ועוף אינם מן התורה, שנאמר 'לא תבשל גדי בחלב אמו' ג' פעמים – פרט לחיה ולעוף ובהמה טמאה. רבי יוסי הגלילי אומר: נאמר 'לא תאכלו כל נבלה', ונאמר 'לא תבשל גדי בחלב אמו' – את שאסור משום נבלה אסור לבשל בחלב,

עוף שאסור משום נבלה יכול יהא אסור לבשל בחלב תלמוד לומר 'בחלב אמו' – יצא עוף שאין לו חלב אם"

גמרא קטז. "מאי איכא בין רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא? איכא בינייהו חיה, רבי יוסי הגלילי סבר: חיה דאורייתא, ור' עקיבא סבר: חיה דרבנן. איבעית אימא: עוף איכא בינייהו, ר' עקיבא סבר: חיה ועוף אינן מן התורה – הא מדרבנן אסירי, ור' יוסי הגלילי סבר: עוף אפילו מדרבנן נמי לא אסיר"

לסיכום:

1. אין איסור בישול/הנאה בבשר טמאה בחלב טהורה/בשר טהורה בחלב טמאה אך עדיין אסור באכילה משום הטמא שיש בתערובת זו.

2. מח' לגבי בשר עוף וחיה. ר"ע – חיה ועוף אינם מהתורה. ר' יוסי הגלילי – יצא עוף שאין לו חלב אם. **ובגמ' 2 לישנות:**

ל"ק – ר"ע – חיה דרבנן, ר' יוסי הגלילי – חיה דאורייתא (ומסכימים בעוף שדרבנן).

ל"ב – ר"ע – עוף אסור מדרבנן. ר' יוסי הגלילי – עוף מותר.

א. רי"ף, רמב"ם, רא"ש, רשב"א – פסקו כר"ע שחיה ועוף אסור מדרבנן³.

בשר טמאה עם חלב טהורה ובשר טהורה עם חלב טמאה

טור – "בשר טהורה בחלב בהמה טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה ובשר חיה ועוף אפי' בחלב טהורה אינו אלא מדרבנן ומותר בבישול והנאה"

ב"י – השיג על דברי הטור, דמשמע מהם שבשר טמאה עם חלב טהורה/חלב טמאה עם בשר טהורה חוץ מאיסור אכילת האיסור נוסף לכך איסור בשר וחלב ומדרבנן! וזה לא נכון שרק בעוף יש איסור מדרבנן לאוכלו עם חלב אבל בבשר טהורה עם חלב טמאה אין איסור דרבנן מפני שבכל מקרה הדבר אסור באכילה מצד עצמו.

וכ"פ בשו"ע (ג') "אינו נוהג אלא בבשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, אבל בשר טהורה בחלב טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה מותרים בבישול ובהנאה. ובשר חיה ועוף אפילו בחלב טהורה מותר בבישול ובהנאה, ואף באכילה אינו אסור אלא מדרבנן"⁴

ש"ך (ד') – משמע מתוס' שעוף בחלב אסור מדאורייתא, וכן פסקו להחמיר **רש"ל והב"ח**. אולם ש"ך סובר דמוכח מהש"ס וכן מהרמב"ם שאסור רק מדרבנן.

ש"ך (ג') – הב"ח והדרישה השיגו על הב"י והסבירו דכוונת הטור שמ"מ מדרבנן אסור בשר או חלב טמאה משום בשר בחלב. **והנפק"מ** לענין חנין שלטור שידך רק בבשר וחלב ולא בשאר איסורים ומשמע מכאן שיש חנין באיסור דרבנן. וכן לענין חה"ל שאינו חל באיסור בלוע אולם בבשר חשוב שבלע חלב כן חל לפי הטור. **למעשה** דחה הש"ך והט"ז⁵ את דברי הטור.

¹ ומה אמו שנאסרה עמו בהרבעה נאסרה ממנו בבישול פרה ורחל שנאסרו עימו בהרבעה לא כ"ש!?

² ובהמשך נדון בחלב טמאה וחלב שקדים ודינם.

³ לר"ע אין נפק"מ בין הלישנות, הנפק"מ היא רק כיצד להסביר את מח' בינו לבין ר' יוסי הגלילי.

⁴ ופלא הוא דלאחר שבב"י השיג על לשון הטור שמביאה לטעות חזר וכתב באותה הלשון.

⁵ לא דקו רבנן (הבח, ודרישה) בזה כבודם במקומם מונח, דהא עיקר הטעם לרבינו אפרים דמחמיר בבשר בחלב למימך דחתיכה נעשית נבילה יותר משאר איסורים הוא מטעם שכל אחד בפני עצמו מותר וזה לא שייך כאן במין אחד טמא דהא בלאו הכי יש בו איסור מן התורה וא"כ הוי כשאר איסורים.

דגים בחלב

ב"י, לבוש – אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה (או"ח סימן קעג)
דרכ"מ, ש"ך, ט"ז – לא ראיתי מימי נזהרין בזה⁶, ומה שכתוב בסימן קעג' הסכנה זה גבי בשר ודג⁷.
❖ **פת"ש (י)** – **בית יהודה ופרמ"ג** כתב שאסור לאכול דג עם חלב אך מותר לטגן בחמאה. למעשה מקל פת"ש אף בחלב משום דדשו בה רבים.

חלב שקדים

טור (סימן סו) – דם דגים אף על פי שהוא מותר אם קבצו בכלי אסור משום מראית עין, לפיכך אם ניכר שהוא מדגים כגון שיש בו קשקשים מותר.
דרכ"מ – רש"ל למד מכאן לאסור לאכול בשר עוף בחלב שקדים אלא אם הניח שקדים שם משום מראית העין, ואין הכרח בדבריו שדם איסורו כרת ועוף בחלב איסורו דרבנן וכן המנהג פשוט להתיר.
וכ"פ ברמ"א "נהגו לעשות חלב משקדים ומניחים בה בשר עוף הואיל ואינו רק מדרבנן. אבל בשר בהמה יש להניח אצל החלב שקדים משום מראית העין"
ט"ז (ד) – לכתחילה יש להניח שקדים גם בעוף וחלב שקדים, שמה שאפשר לתקן מתקנים ולא גרע גם מחלב אישה שנאסר ממראית עין, אולם למעשה אין לאסור במקום שאין לו שקדים.
ש"ך (ו) – פסק כרש"ל.
❖ **פת"ש (י)** – לאדם בביתו מותר עוף בחלב שקדים גם בלי שקדים, אולם בסעודות גדולות יש להחמיר.

סעיף ד' – חלב אישה

רשב"א – בשר אסור לבשלו וכל שכן לאכלו בחלב אשה משום מראית העין, ואם נפל לתוך התבשיל בטיל ואין צריך ששים.
וכ"פ שו"ע "אסור לבשל בחלב אשה מפני מראית העין, ואם נפל לתוך התבשיל במל ואין צריך שיעור"
דרכ"מ – צ"ע שהרי אפילו בחלב בהמה טמאה מותר לבשל, וכן בשר חיה ועוף בחלב טהורה הואיל ואינו אלא מדרבנן, וכל שכן בחלב אשה ולית ביה מראית עין בבישול וצ"ע.
רמ"א פסק להחמיר יותר מהרשב"א בגלל הכ"ש שלו "ונראה לפי זה דכל שכן דאסור לבשל לכתחלה בחלב טמאה או בשר טמא בחלב טהור, ודוקא בשר בהמה אבל בעוף דרבנן אין לחוש"
ט"ז (ה) – דברי הרשב"א נכונים, דאיסור מראית עין שייך רק בדבר הכשר לאכילה ולכן אסר דווקא בחלב אישה ולא בבשר טהור וחלב טמאה שאסור בכלל באכילה. אולם כות שאין הוא יכול להקל כנגד רמ"א אולם להחמיר הוא יכול ולפי דבריהם כ"ש שצריך להחמיר לאסור לבשל בשר עוף בחלב שיש הסוברים בכלל שהוא דאוי וכן חכמים הפכוהו לאיסור בשר וחלב מדרבנן.
ש"ך (ז) – כל המח' מתי לאסור במראית עין הוא רק בעושה על מנת לאכול ובזה גם מח' רמ"א ושו"ע. אולם כו"ע מודים דלרפואה שרי.

סעיף ה' – ביצים

ביצה ז, א

"השוהט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב. רבי יעקב אומר: אם היו מעורות בגידין אסורות"

ב"י – משמע מדברי הפוסקים⁸ דהלכה כתנא קמא וכ"כ הרב המגיד .
נחלקו הראשונים כיצד היא ביצה גמורה?

- א. **רשב"א, ר"ן** – כל שיש לה חלבון וחלמון אע"פ שמעורה בגידין היא ביצה גמורה, אין לה אלא חלמון בשר היא.
- ב. **רש"י, רא"ש, ר' ירוחם** – אפי' יש לה חלמון בלבד היא ביצה גמורה.
- ג. **רשב"ם, מרדכי** – אינה ביצה גמורה עד שתגמר קליפתה ותתקשה.
- ד. **מהרא"י** – אפי' קליפתה החיצונה רכה חשיב כבשר, והנשים נוהגות איסור אפי' הקליפה קשה.
- ה. **או"ה** – ביצה גמורה זאת אחת שיכולה להימכר בשוק (היינו קשה ורגילה)
- ו. **אורחות חיים בשם ר' יהונתן** – כל זה דוקא לאכלן עם חלב הוא, אבל אכלן בפניע מותר לאכול אחריהם גבינה בלא קינוח פה ובלא נטילה.

שו"ע פסק **כרשב"א וכאורחות חיים** "ביצים הנמצאים בעופות אם הם גמורות דהיינו שיש להם חלבון וחלמון אע"פ שהיא מעורה בגידים הרי זו גמורה ומותר לאכלה בחלב, אבל אם אין לה אלא חלמון אסור לבשלה בחלב. אבל אם אכלם בפני עצמם, מותר לאכול אחריהם גבינה או חלב"

⁶ ראיות לשיטה זו יש מהגמ' גבי דגים שעלו בקערה שמותר לאכולם בכותח, ואם היה אסור משום סכנה היה לגמ' לומר זאת.

⁷ **כנסת הגדולה** – הא דהפנה הב"י לאו"ח סימן קע"ג משום דהתם נמי מיירי בענין הסכנה ולא משום דמיירי התם בדין חלב ודגים, וכן יש להחמיר לכתחילה אבל בדיעבד מותר.

⁸ בש"ך ס"ק י' הביא דהר"ף ובה"ג וכן עוד ראשונים פסקו כר' יעקב.

ט"ז (ו) – הקשה מהרש"ל שבסימן פו' כתב שו"ע לגבי אדם שהיכה תרנגולת ויצאה ממנה ביצה מעורה בגידים שאסור משום אבר מהחי, וקשה דהרי כאן התיר ביצה מעורה בגידים שמשמע שהיא גמורה? ותירץ: שלענין בשר וחלב צריך שיהא טעם בשר בביצה ובביצה מעורה בגידים אין טעם בשר, אולם לגבי אבר מין החי דבר שלא נחשב עומד בפני"ע חשיב עדיין אבר מין החי וזה הסיבה להחמיר במכה תרנגולת. **להלכה** כתב שזה דוחק ויש לפסוק כהמרא"י לכתחילה ובדיעבד מותר אף בלא גידין וקליפה רכה.

ש"ך (ט) – תירץ א. דכיון דבשר עוף בחלב הוא מדרבנן הקילו יותר מאבר מין החי שאיסורו דאוי. ב. עוף וחלב כל אחד באפי נפשיה מותר בשונה מאבר מהחי ולכן הקלו בהם יותר.

ש"ך (י) – לכתחילה הלכה כרשב"ם שמותר לאכול רק כשהקליפה קשה, בדיעבד אם נתבשל עם חלב וקליפה רכה מותר. מעורה בגידין שנתבשל בחלב אפי' דיעבד אסור (שיש מהראשונים שפסקו כר' יעקב) ובמקום הפסד מרובה יש להקל אפי' מרובה בגידין.

ש"ך (יא) – לשון שו"ע מגומגמת שכתב דאסור 'לבשלם בחלב' ופשיטא שמותר שאפי' עוף בחלב שרי לבשלם, אלא כוונתו שאסור לאוכלם.

❖ **פת"ש (יב) –** גם לאוסרים ביצה שקליפתה רכה היינו רק בשחוטה אך אם הטילה כדרכה שרי לאכלה בחלב.

מליחה בביצה שלא נגמרה⁹

ב"י – נראה דלענין מליחה אין להחמיר כיון שאיסורה מדרבנן, ואפשר שהמחמיר בזה הו"א חומרא דאתיא לידי קולא שיבוא למלחם עם עוף או בשר ואם הביצה אינה צריכה מליחה נמצא שאין בה מה לפלוט ובלעה מדם דפלטי עוף ובשר הנמלחים עימה. מכל מקום העולם נוהגין שכל שאין להם חלבון מולחין אותם ואפילו עם בשר ובכל כיוצא בדברים אלו סומכין על המנהג.

דרכ"מ – אף דנוהגין להחמיר כאו"ה (שצריכה הביצה מליחה מליחה) מ"מ נראה לי דטוב למולחה לבד ללא שאר בשר.

וכ"פ ברמ"א (עה, א) – ביצנים הנמצאים בעופות לאחר שחיטה, אם לא נגמר החלבון שלהם רק החלמון לבד צריכים מליחה כשאר בשר ומותר למלחן עם בשר, ואם נגמר אף החלבון אפילו הקליפה הקשה עליו כמו שהיא נמכרת בשוק נוהגין למלחה, אך יזהר שלא למלחה עם בשר, מיהו בדיעבד אין לחוש"

סעיף ו' – מעושן, בישול בחמי טבריה

ירושלמי נדרים ו,א

"רבנן דקיסרין שאלון מעושן מהו שיהא בו משום תבשילי שבת" (בעיה זו לא איפשיטא)

רמב"ם – המעושן והמבושל בחמי טבריה וכיוצא בהן אין לוקין עליו.

ב"י – מעושן כיון דלא איפשיטא ספיקא דאורייתא לחומרא. **מבושל בחמי טבריה** נראה מהירושלמי שם שהוא שוה למעושן ולגבי שבת תניא (שבת דף מ:): המבשל בחמי טבריה פטור אבל אסור ולכן נראה גם שזהו איסור דרבנן מבחינת בישול.

וכ"פ שו"ע "המעושן והמבושל בחמי טבריה אין לוקין עליו"

ש"ך (יג) – פטור ממלקות אך אסור מדרבנן.

המבשל בשר בחלב זכר או בחלב מתה או בדם

חולין קיד, א

"תניא: דם שבשלו בחלב פטור"

חולין קיג, ב

"אמר שמואל: גדי – לרבות את המתה... גדי – להוציא את הדם... חלב אמו – ולא בחלב זכר, בחלב אמו – ולא בחלב שחופטה"

רמב"ם **וכ"פ שו"ע** "המבשל בשר במי חלב או בחלב מתה, או בחלב זכר, או שבישל דם בחלב, פטור, ואין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב"

ש"ך (יז) – מי חלב אלו המים שנשארים אחרי שעושים הגבינה.

ש"ך (טו) – משו"ע שהעתיק לשון הרמב"ם משמע שהמבשל חלב בדם פטור מבישול בשו"ח אך חייב משום אכילת דם אע"פ שמבושל. אולם דעת הש"ך שדם מבושל לא חייבים עליו אלא אסור מדרבנן.

או"ה – אם נפל חלב זכר על בשר אינו אוסר דלא מיקרי חלב אפילו מדרבנן, דלא גרע מחלב אשה. אבל חלב שחוטה דינו כשאר חלב.

וכ"פ הרמ"א "חלב זכר לא מקרי חלב כלל, ואם נפל לתוך קדירה של בשר אינו אוסר. אבל חלב מתה אוסר המאכל כמו חלב עצמו, ואפילו בבישול יש לאסור לכתחלה"

⁹ ביצה שלא נגמרה אין לאוכלה עם חלב אבל אפשר לאוכלה בפני"ע וצ"ע האם גם צריכה מליחה כבשר.

ש"ך (טז) – מהגמ' משמע שחלב זכר אסור מדרבנן, שהובא יחד עם בשר שחוטה בו ידוע שהוא אסור מדרבנן ולא חילקו בניהם ונלמדו מפסי אחד. ואפשר לתרץ שמה שאסר שו"ע וה"ה זה חלב זכר של בהמה אך בשל אדם שרי וכך גם אפשר להסביר את רמ"א שמתכוון לחלב זכר באדם ואז לא פליגי שו"ע ורמ"א.

ש"ך (יד) – חלב מתה הכוונה חלב שחוטה/נבלה¹⁰

❖ **פת"ש (יד)** – **רעק"א ושער המלך** כתבו דחלב בת פקועה כיון שאינה צריכה שחיטה הוי כחלב שחוטה ופטור, אבל הנובי"י כתב כיון שראויה להיות אם, חלבה אסור מהתורה.

חומרות נוספות מהרמ"א

- א. **רמ"א** – י"א שאסור לחתות תחת קדרה של גויים שפעמים שמבשלים בשר וחלב יחד ונמצא מבשל. וסיים שבדיעבד אין לחוש בזה ואף לכתחילה המקל לא הפסיד.
- ש"ך (יח)** – הביא מרדכי, שנהגו לתת לשפחה גויה 2 קדרות (בשרי וחלבי) שאם תהיה לה אחת עלול הישראל לחתות.
- ב. **רמ"א** – מים שהדיחו בהם כלי בשר עם מים שהדיחו בהם כלי חלב אסור ליתנם בפני הבהמה שאסורים בהנאה, וגם זו חומרא בעלמא. **ש"ך (יט)** – האיסור רק שהמים רותחים שאז דרך בישול אסרה תורה.
- ג. **רמ"א** – אסור להשתמש בכלי שעושים בו סבון שעשוי מאפשר של כירה ויש שם בשר וחלב וסיים שזו חומרה בעלמא.¹¹ **ש"ך (כ)** – מכל מקום מי החפיפה מותרים בשמוש שאינו נהנה מגוף האיסור (אלא מהמים שבלעו בשר וחלב)

סעיף ז' - איברים שונים בבהמה

חולין קיד, א

"תניא... העצמות והגידים והקרנים והטלפים שבשלן בחלב פטור"

חולין קיג, ב

"אמר שמואל... גדי – לרבות את השליל... גדי – להוציא את השליא"

- רמב"ם (נ"פ שו"ע)** "המבשל שליל בחלב חיוב, וכן האוכלו. אבל המבשל שליא או עור וגידים ועצמות ועיקרי קרנים ומלפים הרכים פטור, וכן האוכלם פטור"
- ש"ך (כ"ב)** – פטור היינו אסור מדרבנן.
- ❖ **פת"ש (טו)** – פרמ"ג הסתפק בחלקי עור רכים מאוד שלעניין טומאה וטהרה דינם כבשר מה דינם לעניין בשר וחלב.
- ❖ **פת"ש (טו)** – נחלקו האחרונים מה דין תבשיל חלבי שהתבשלה בתוכו עצם חלולה?
מנחת יעקב – ספק דאוי והתבשיל אסור.
בית לחם יהודה – לא מחזיקינן איסורא ומותר.
פרמ"ג – קיימא לן שאפי' בלא מח עצמות אוסורות את התבשיל מדרבנן.

סעיף ו', ח' – מי חלב ונסיובי דחלבא

חולין קיד, א

"תניא המבשל במי חלב – פטור"

- א. **תוס'** – מי חלב הם נסיובי חלבא. (מים שנשארו מהחלב לאחר שעשו ממנו גבינה) אסורים מדרבנן¹².
  - ב. **רא"ש** – נסיובי דחלבא אסור מדאורייתא! מי חלב הכוונה שאחרי שעשו גבינה מבשלים שוב את המים ואז מה שנשאר זה מים בעלמא.
- שו"ע** פסק **כרא"ש** "המבשל בשר במי חלב... פטור. יש מי שאומר דנסיובי דחלבא אינם בכלל מי חלב ואסור מן התורה, אלא מי חלב היינו אחר שעושים הגבניות מבשלים הנסיובי והאוכל צף מלמעלה ולא נשאר בו אלא מים בעלמא, זהו הנקרא מי חלב"

¹⁰ אולם נראה שבחלב נבלה אע"פ שלא עובר באיסור בישול בשר וחלב אלא מדרבנן עובר על איסור אכילת חלב נבלה.

¹¹ כי נשרף כל הלחלוחית של הבשר וחלק וגם אם יש נפגמו הבשר והחלב.

¹² כותח עשוי מנסיובי חלבא.

סעיף ט' - חלב הנמצא בקיבה

חולין קט, ב

קבה (טלה או עגל שינקו החלב לתוך קבתו) שבשלה בחלבה – אסור.

חולין קטז, א

משנה "קיבת חלב הקרוש בקיבה) עובד כוכבים ושל נבלה הרי זו אסורה. כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה, טרפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת מפני שכנוס במעיה" גמרא: "והא קתני רישא קבת עובד כוכבים ושל נבלה – הרי זו אסורה (והדר קתני קבת טרפה שינקה מן הכשרה קבתה מותרת)?!... אמר רב יצחק אמר רבי יוחנן: לא קשיא, כאן – קודם חזרה, כאן – לאחר חזרה¹³, ומשנה לא זזה ממקומה... והלכתא: אין מעמידין בעור קבת נבלה, אבל מעמידין בקבת נבלה ובקבת שחיטת עובד כוכבים, יש שגורסים: (ובקבת כשרה שינקה מן הטרפה, וכ"ש בקבת טרפה שינקה מן הכשרה, מ"ט – חלב המכונס בה, פירשא בעלמא הוא)"

הראשונים נחלקו בגרסת הגמרא ומזה נפק"מ להלכה.

א. רש"י, ר"ן – לא גורסים את המשפט האחרון בגמרא, לכן מסקנת הגמרא חלב הכנוס בקיבה הוא חלב ממש ואם בישל הקיבה אסור כדין בשר וחלב.

ב. ר"ת, תוס' – גורסים את המשפט האחרון בגמרא שחלב הנמצא בקיבה שרי, ואינו כמאכל אלא כפירשא בעלמא אולם קשה מהגמרא בקט, וכן מהמשנה בקטז' שמשמע שחלב שבקיבה אסור, ותירצו שיש לחלק, בחלב צלול דינו כדין הבהמה, ובחלב קרוש דינו כפירשה בעלמא ששרי אפי' בהבמה אסורה.

ג. רי"ף, רמב"ם, רשב"א – גורסים את המשפט האחרון בגמרא, ולכן פסקו להלכה שכל חלב הנמצא בקיבה פירשא בעלמא הוא ומותר לגמרי בכל אופן, ומתניתין וכן הברייתא בקט' דאסרו מייר קודם החזרה.

ב"י – לענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן, וכן נהגו.

וכ"פ בשו"ע "חלב הנמצא בקיבה אינו חלב ומותר לבשל בו בשר אפילו בצלול שבה ויש מי שאוסר"

דרכ"מ (פא, ז) – במקום שנהגו להקל הואיל ויש להם חכמים לסמוך עליהם יקלו, אבל במקום שאין מנהג אין להקל נגד המחמירים שהם הרוב, בתראי, וכן סבר התוס'.

דרכ"מ – לפי מה שכתבתי לעיל סימן פ"א יש להחמיר כרבינו תם.

וכ"פ הרמ"א "יש מי שאוסר, וכן נוהגין"

צ"ע כמי רמ"א סובר להחמיר כדעת תוס' שאוסר רק חלב צלול או כאוסרים לגמרי כל חלב שבקיבה.

רש"ל – כרש"י דאפילו חלב קרוש חשוב חלב מדינא.

ש"ך (כה) – נראה דדעת רמ"א כר"תף אולם י"ל דאף לרמ"א לכתחלה אסור אף בקרוש משום מראית העין. להלכה נראה מהש"ך (כב) דבמקום הפסד אפשר להקל אף בקרוש.

יא – דין מעמיד - העמדת גבינה בעור קיבה

חולין קטז, א

משנה "המעמיד בעורה של קיבה אם יש בה בנותן טעם אסורה"

רשב"א, ר"ן, רמב"ם – כיון דהאיסור הוא מחמת תערובת בשר וחלב בעינן נתינת טעם כדי לאסור, משום דבשר בחלב בטעם תלה ליה רחמנא כדאמרין 'דרך בישול אסרה תורה', מה שאין כן במעמיד בעור נבלה דאזלינן בתר מעמיד אף על גב דלית בה נותן טעם דרואין אותו כאילו הנבלה קיימת בעין¹⁴.

וכ"פ שו"ע "אם העמיד גבינה בעור קיבת כשרה אם יש בה טעם בשר אסורה ואם לאו מותרת, אבל המעמיד בעור קיבת נבלה וטרפה ובהמה טמאה אוסר בכל שהוא **רמ"א**: משום דדבר האסור בעצמו ומעמיד אפילו באלף לא בטיל"

ש"ך (לה) – רש"ל פסק דאפילו אם מעמיד בעור קיבת נבילה בטל בששים.

ש"ך (לד) – המחבר אזיל לטעמיה דס"ל (סימן צח, א) דסמכינן אטעימת גוי לכך כתב סתם אם יש ביה טעם בשר, אבל אנן קי"ל דלא סמכינן האידינא אטעימת גוי והלכך לעולם משערינן בששים וכ"כ ברמ"א.

¹³ כלומר בתחילה המשנה רצתה לומר שחלב הכנוס דינו כבהמה עצמה, ואח"כ חזרו ואמרו שאין זה כח משום שהחלב כנוס במעיה.

¹⁴ האיסור של המעמיד קיים בעין, כלומר בממשות משום שאפי' שאין טעם יש פה ממשות של 'העמדה' בדבר, הסיבה שבבשר וחלב הקלו והצריכו רק טעם למרות שהממשות קיימת, היא מהסיבה שמדובר בקיבה כשירה כלומר המעמיד עצמו כשר אז כל הדיון רק מצד תערובת בשר וחלב הבטילה בו.

זה וזה גורם

מרדכי – חלב קיבה צלול שהעמידו בו גבינות ונמצא בו גם חלב קרשו, התיר רבינו ברוך דמסתמא לא העמיד החלב מהצלול בלבד אלא גם מן הקרוש והוה ליה זה וזה גורם ומותר¹⁵.

וכ"פ הרמ"א "דווקא שלא היה שם מעמיד אחר רק האסור, אבל אם היה שם ג"כ מעמיד היתר הוי זה וזה גורם ומותר אם איכא ששים נגד האסור"

ש"ך (לו), ט"ז (ניג) – דוקא כשאין האיסור יכול להעמיד לבדו בלא ההיתר בטל בששים, הא לאו הכי אינו בטל וכך מוכח ממרדכי בע"ז ומתוסי' שם. אולם כתב הש"ך דמהמרדכי אצלנו משמע אפי' יכל להעמיד האיסור שרי. וסיים בצ"ע לדינא.

סימן פח' – העלאת בשר וגבינה על שולחן אחד

סעיף א' – איזה בשר נאסר ובאיזה שולחן

חולין קג, ב

משנה: "כל הבשר אסור להעלות עם הגבינה על השולחן, חוץ מבשר דגים וחגבים"

חולין קד, ב

משנה: "באיזה שולחן אמרו – בשולחן שאוכל עליו, אבל בשולחן שסודר עליו את התבשיל – נותן זה בצד זה ואינו חושש" בגמרא מפרש שהאיסור הוא לא רק בבשר בהמה אלא אף בבשר עוף וחייה שאיסורו מדרבנן ואע"פ כן עשו גזרה לגזרה בדבריהם משום הרגל עבירה (היינו שיאכלם ביחד).

וכ"פ שו"ע "אפילו בשר חיה ועוף אסור להעלותו על שולחן שאוכל עליו גבינה שלא יבא לאכלם יחד, אבל בשולחן שסודר עליו התבשיל מותר ליתן זה בצד זה"

ש"ך (ס"ק ב') – האיסור להעלות על שולחן אחד דווקא בבשר וחלב כיון שכל אחד היתר בפני עצמו לא בדילי אינשי מיניה, אבל מותר להעלות בשר נבילה על השולחן שאוכל עליו בשר כשר(וכ"כ ר"ן).

כתב הרא"ש דבאדם המודר הנאה מחבירו שמסתמא הם שונאים אסור להם להעלות בשר וחלב על שולחן אחד ומסביר הש"ך שהרא"ש מסכים עקרונית עם דברי הר"ן אלא שספציפית מודר הנאה מחבירו דומה לבשר וחלב שעקרונית מותר להם לאכול יחד אך נדרו הנאה זה מזה. והא דכתב **הרשב"א** דגוי הבא עם חמצו בפסח לבית ישראל אסור להעלותו עמו על השולחן, נראה דהתם משום חומרא דחמץ שאני דכיון דחמץ במשהו רחוק הוא שלא יתערב פירור אחד משל עובד כוכבים בשל ישראל. אכן מדברי **האורחות חיים** דהתיר התם דוקא דומיא דשני אכסנאים מכלל דס"ל דאפילו דבר שהוא אסור בפני עצמו אסור להעלות עמו על השולחן, ומיהו נראה לי דגם האורחות חיים מודה דשרי אלא דשאני התם דעל הלחם יחיה האדם ורגיל בו כל השנה ולא בדילי אינשי מיניה, וְלפ"ז אסור להעלות לחם של איסור על השולחן כדרך שאסור בבשר וחלב.

❖ **רעק"א** – לא מועיל להעמיד שומר שישגיח עליו.

❖ **משאת בנימין** – אם אחרים אוכלים על שולחן זה עדיף מהיכר ומותר.

❖ **פת"ש** – כתב **אליהו זוטא** שאסור להדליק נר בחמאה שמא ינטף ממנו על הבשר, וכתב **הבית לחם יהודה** דא"כ ה"ה דאסור להדליק גם בשומן, אבל **הפמ"ג** דחה דשומן מוצק יותר מחמאה ואין חשש שמא ינטף.

¹⁵ מידי דהוה גבי שאור (ע"ז סח). דתניא שאור של תרומה ושל חולין ובוה כדי להחמיץ ובוה כדי להחמיץ וחמצו העיסה אסורה ור"ש מתיר אבל אם אין באיסור לבדו כדי להחמיץ אם לא שיייענו ההיתר לכוי"ע מותר.

סעיף ב' – דין אכסנאי

חולין קז, ב

“משנה רבן שמעון בן גמליאל אומר: שני אכסנאין אוכלין על שלחן אחד זה בשר זה גבינה ואין חוששין גמרא: אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל: לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה, אבל מכירין זה את זה אסור. תניא נמי הכי, רשב"ג אומר: שני אכסנאים שנתארחו לפונדק אחד, זה בא מן הצפון וזה בא מן הדרום, זה בא בחתיכתו וזה בא בגבינתו - אוכלין על שלחן אחד זה בשר זה גבינה ואין חוששין, ולא אסרו אלא בתפיסה אחת. תפיסה אחת סלקא דעתך? אלא: כעין תפיסה אחת. א"ל רב יימר בר שלמיא לאביי: שני אחין ומקפידין זה על זה, מהו (כיון דמקפידין שאין זה אוכל משל זה מותר או לא)? אמר ליה: יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי בייחוס מותרין (לענין מצות של פסח תנא אין עושין סריקין המצויירין בפסח מפני שהאשה שוהה עליהן ומחמצתן, ונחתום אחד ובייתוס שמו היה לו דפוס אחד מצוייר והיה מושיב לתוכו את הסריק והוא מצוייר מיד, אמר להם אפשר יעשנה בדפוס ויקבענה מיד, אמרו לו א"כ יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי בייחוס מותרין, הנא נמי יאמרו כל האחין אסורין ואלו מותרין)”

האיסור רק בתפיסה אחת והביאו לכך התוס' 2 פירושים:

תוס', רא"ש – בכדי שיושיט אחד מהם את ידו למה שאוכל חברו לכן אם יש להם היכר כגון קנקן או לחם שמפסיק ביניהם מותר. **יש מפרשים** דכעין תפיסה אחת היינו שמכירין זה את זה, ולפירוש זה אסור לאכול על שלחן אחד אף עם הפסק או היכר.

א. רי"ף, רמב"ם – לא הזכירו הא דכעין תפיסה אחת, ונראה שהם מפרשים כיש מפרשים.

ב. רשב"א, ר' ירוחם, טור – הכריעו כפירוש הראשון כיון שכך נוהגים העולם.

ג. הגהות אשרי – הא דמועיל הפסק לחם היינו דוקא כשאינם אוכלים ממנו.

ב"י – דוקא בלחם שדרך להניחו על השלחן ליכא היכרא אי אכלי מיניה, אבל בקנקן אף על פי ששותין ממנו מינכרא מילתא ושפיר הוי הפסק כיון דאין דרכן להניחו על השלחן והניחו עכשיו להפסיק.

ב"י – משמע לי דהא דאיבעיא לן 'אחים המקפידים מהו?' לאו דוקא אחים, אלא הוא הדין לאכסנאים המכירים זה את זה.

שו"ע פסק כרשב"א “הא דאסור להעלותו על השלחן דווקא בשני בני אדם המכירים זה את זה אפילו הם מקפידים זה על זה, אבל אכסנאים שאין מכירין זה את זה מותר. ואפילו המכירים אם עשו שום היכר, כגון שכל אחד אוכל על מפה שלו או אפילו אוכלים על מפה אחת ונותנים ביניהם פת להיכר, מותר”

רמ"א פסק כב"י “דוקא שאין אוכלין מן הפת המונח ביניהם להיכר, אבל אם אוכלין ממנו לא הוי היכר דבלאו הכי הפת שאוכלין ממנו מונח על השלחן, אבל אם נתנו ביניהם כלי ששותין ממנו ובלאו הכי אין דרכו להיות על השלחן הוי היכר אע"פ ששותין מן הכלי, וכל שכן אם נתנו שם מנורה או שאר דברים שעל השלחן דהוי היכר”

רש"ל – אחים המקפידים תמיד אסור, שאר בני"א אפ"י מכירים אם מקפידים מותר.

ט"ז (ב), ש"ך (ס"ק ד') – לכאורה היה להתיר אף בשני אחין ומקפידין מסברא אלא משום לא פלוג רבנן אסור, לכן ה"ה בשאר המכירים אסור.

ש"ך (ס"ק ו') – **ב"ח** פסק דאם שותין מהקנקן לא הוי היכר אעפ"י אין דרכו להיות על השלחן, **להלכה** דברי הב"י והרמ"א עיקר שמותר.

ט"ז (ס"ק ד'), ש"ך (ס"ק ז') – הא דמהני היכר דמנורה היינו דוקא שאין דרכה להיות על השלחן, אבל אם דרכה להיות על השלחן לא הוי היכר.

❖ **פת"ש (ס"ק ג')** – כתב **הב"ח בשם רש"ל** שאם יושבים רחוקים זה מזה בכדי שאין האחד יכול לפשוט ידו ולאכול ממה שאוכל חברו מותר בלא היכר.

❖ כתב **הבאר היטב** אסור למי שאכל בשר לשבת ליד מי שאוכל חלב שמא ישכח שאכל בשר ויבוא לאכול איתו, ומיהו כתב **הפמ"ג** שלא ראה שהעולם נזהרים בזה.

שימוש בדברים שהיו על השלחן בארוחה בשרית

הג' אשר"י – מנהג **רבינו קלונימוס ורבינו יהודה** שלא היו שותין מכוס אחד כשאוכלין בשר וגבינה ואפילו בשולחנות מחולקין, אבל איסורא ליכא אלא משום הרחקה היו עושין כך משום שנדבק המאכל שבפיו בכוס.

וכ"פ רמ"א “יהיו זהירים שלא לשתות מכלי אחד משום שהמאכל נדבק בכלי, וכל שכן שלא יאכלו מפת אחת. וכן נוהגין ליחד כלי של מלח לכל אחד בפני עצמו כי לפעמים טובלים במלח ונשארו שיורי מאכל במלח”

סימן פט' - הרחקות באכילת גבינה ובשר

סעיף א' - הפרדה בין אכילת בשר לחלב

חולין קד, ב

"תנא אגרא המוה דרבי אבא: עוף וגבינה נאכלין באפיקורן. הוא תני לה והוא אמר לה: בלא נטילת ידיים ובלא קינוח הפה. רב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע לבי רב אשי, אייתו ליה גבינה אכל, אייתו ליה בשרא אכל ולא משא ידיה. אמרי ליה: והא תאני אגרא המוה דרבי אבא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן, עוף וגבינה אין, בשר וגבינה לא?! אמר להו: הני מילי בליליא, אבל ביממא הא הזינא"

חולין קה, א

"בעא מיניה רב אסי מרבי יוחנן: כמה ישעה בין בשר לגבינה? א"ל: ולא כלום. איני, והא אמר רב חסדא: אכל בשר אסור לאכול גבינה, גבינה מותר לאכול בשר?! אלא, כמה ישעה בין גבינה לבשר? א"ל: ולא כלום. גופא אמר רב חסדא: אכל בשר אסור לאכול גבינה, גבינה מותר לאכול בשר... אמר מר עוקבא: אנא להא מלתא הלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא כי הוה אכיל בשרא האידנא לא הוה אכל גבינה עד למחר כי השתא, ואילו אנא בהא סעודתא הוא דלא אכילנא לסעודתא אחריתא אכילנא"

א. בה"ג, ר"ת, רז"ה - הא דאמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה היינו בלא נטילה וקינוח אבל בנטילה וקינוח שרי, ואם אכל גבינה מותר לאכול בשר אף בלא נטילה וקינוח כדבר יצחק, ומר עוקבא דלא אכיל עד סעודה אחריתי מחמיר על עצמו היה.

ב. רמב"ן - אגרא אפילו עוף ואחר כך גבינה שרא דלישנא הכי משמע דקאמר עוף וגבינה, אבל בשר וגבינה בשום ענין אסור לאכול באפיקורן ואפילו גבינה ואחר כך בשר. ורב חסדא דאמר אכל בשר אסור לאכול גבינה היינו דווקא בשר בהמה דלא שרי אלא בשהייה כדבר עוקבא, אבל אכל גבינה מותר לאכול בשר בלא שהייה ומ"מ נטילה וקינוח בעי.

ג. רי"ף, רמב"ם, רשב"א - הא דאמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה היינו בין בשר בהמה ובין עוף דלא שרי עד דשהי שיעור מאי דצריך לסעודתא אחריתי דלא אשכחין מאן דשרי למיכל גבינה בתר בישרא בפחות מהאי שיעורא, אבל אכל גבינה מותר לאכול בשר בלא שהייה ומ"מ נטילה וקינוח בעי, והא דשרי אגרא לאכול עוף וגבינה בלא נטילה וקינוח דהיינו דווקא דבעוף, ודווקא גבינה ואח"כ עוף כדמוכח מעובדא דרב יצחק.

ד. תוס', רא"ש - נהגו העולם שלא לאכול גבינה אחר בשר, ואפילו אחר עוף, ואין לשנות המנהג.

ה. ב"י: נראה לי שזה שנהגו העולם שלא לאכול גבינה אחר בשר כלל לא מטעם גדר וסייג הוא שנהגו כן, אלא משום דסבירא להו כדעת הרמב"ם והרי"ף.

ו. רשב"א, הגמ"י - הטעם שמותר לאכול בשר אחר גבינה מיד הוא מפני שהגבינה רכה ואינה מתעכבת בין השיניים.

ז. רבינו ירוחם - אף בלילה אם יש לו נר יפה דינו כיום ואינו צריך נטילת ידיים.

ח. ר' פרץ, הגמ"י - יש ליטול ידיים אף ביום לפי שפעמים שהגבינה שמנה ונדבקת בלחלוחית הידים ולא אדעתיה. **ב"י**: יש מחמירין על עצמם שלא לאכול בשר אחר גבינה בסעודה אחת מפני שכתוב **בספר הזוהר** (משפטים קכה). 'כל מאן דאכיל האי מיכלא כחדא או בשעתא חדא או בסעודתא חדא ארבעין יומין אתחזיא גדיא מקלסא בקלפוי לגבי אינון דלעילא וסייעתא מסאבא מתקרבין בהדיה וגרים לאתערא דינין בעלמא דינין דלא קדישין ואי אוליד בר באינון יומין אוזפיין ליה נשמתא מסטרא אחרא דלא איהי קדישא, וכבר כתב **המרדכי שמהר"ם** היה נוהג שלא לאכול בשר בהמה וחיה אחר גבינה לפי שפעם אחת מסעודה לסעודה מצא גבינה בין שיניו גזר להחמיר על עצמו, ומיהו בעוף מיקל כיון דגבינה ועוף נאכלין באפיקורן, וודאי שמהר"ם לא ראה ספר הזוהר ולכן היה מיקל בעוף אבל אנו שזכינו לראותו טוב ונכון להחמיר אפילו בבשר עוף.

או"ה: אכל גבינה רכה קודם שעברו עליו ששה חדשים או שאר מיני חלב מותר לאכול בשר מיד באותה סעודה ע"י קינוח והדחה לידיו ולפיו, אבל אם אוכל גבינה ישנה לאחר שעברו עליו ששה חדשים או גבינה המתולעת אע"פ שאין איסור בדבר מכל מקום מידת חסידות שלא לאכול אחריו בשר באותה סעודה.

דרכ"מ: הרבה נוהגים שלא לאכול בשר אחר גבינה קשה הנדבקת בין השיניים כמו שאין אוכלין גבינה אחר בשר.

וכ"פ שו"ע "אכל בשר, אפילו של חיה ועוף, לא יאכל גבינה אחריו... אכל גבינה מותר לאכול אחריו בשר מיד, ובלבד שיעיין ידיו שלא יהא שום דבר מהגבינה נדבק בהם, ואם היה בלילה שאינו יכול לעיין אותם היטב צריך לרחצם... במה דברים אמורים בבשר בהמה וחיה, אבל אם בא לאכול בשר עוף אחר גבינה אינו צריך לא קינוח ולא נטילה. **רמ"א**: (ויש מחמירין אפילו בבשר אחר גבינה, וכן נוהגין שכל שהגבינה קשה אין אוכלין אחריה אפילו בשר עוף כמו בגבינה אחר בשר, ויש מקילין ואין למחות, רק שיעשו קנוח והדחה ונטילת ידיים, מיהו טוב להחמיר"

ש"ך - כתוב בספר **מצרף לחכמה** דאחר אכילת גבינה צריך להמתין שעה לאכילת בשר, דגם הזוהר לא אסר רק בסעודה חדא ובשעתא חדא.

ש"ך - **רש"ל** קרא תגר על המחמירים באכילת בשר לאחר הגבינה שהוא כמו מינות, דדוקא מהר"ם שבא מכשול לידו פעם אחת החמיר אבל מי שלא בא לידו תקלה לא יכול להחמיר, אבל אין דבריו מוכרחים.

ש"ך - דעת **האחרונים** דנוהגין כר' פרץ דאף ביום יש ליטול ידיים, וכ"כ **הלבנוש**.

ש"ך - כתב **ב"י בשם האורחות חיים והראב"ד** דשאר משקים אינם כשרים למים אמצעיים מפני שהן שמנים וצחים ואינם מנקין את השומן ואת המאכל, וכ"כ **בתו"ח**, אבל **רש"ל** חלק דמאחר שכל המשקים כשרים למים אחרונים

לנקות הזוהמא כל שכן שמנקין ומעבירין לחלוחית המאכל, ואין כדאי בסברא זו לדחות דברי הראב"ד והנמשכים אליו ובפרט להקל בדבר שאין בו טורח כלל.

זמן השהייה

- א. תוס', ראב"ה:** מר עוקבא לאו בסעודה שרגילין לעשות אחת שחרית ואחת ערבית מיירי, אלא אפילו לאלתר אם סילק השולחן ובירך מותר דלא פלוג רבנן.
- ב. רא"ש:** שיעורא דמר עוקבא היינו מזמן סעודת הבקר עד זמן סעודת הערב, ופחות משיעור זה אין לאכול גבינה אחר בשר.
- ג. רמב"ם:** צריך לשהות בין בשר לחלב כדי שיעור סעודה אחרת, והוא כמו שש שעות.
- ד. הג' שע"ד, או"ה:** רבים נוהגין להקל ועושין להם פשרה מדעתם להמתין שעה אחת אחר סעודת בשר ומסלקין השולחן ומברכין ואז אוכלין גבינה בלא קינוח והדחה, ואע"ג דלא אשכחן טעמא ורמז לשיעור זה מכל מקום מי ימחה בידיהם הואיל והתוס' והראב"ה מתירין, אמנם הצנועים מושכין ידיהם עד מסעודת שחרית לסעודת ערבית.

ה. או"ה: אף לדברי התוס' וראב"ה אין לו לברך ברכת המזון על מנת לאכול גבינה.
דרכ"מ: נראה לי דלאחר שסלקו וברכו הוא דמהני המתנת שעה אבל באותה סעודה קודם ברכת המזון פשיטא דלא מהני שיעור שעה, ומדברי או"ה משמע דהמתנת שעה צריכה להיות אחר ברכת המזון אבל אם המתין קודם ברכת המזון אף על גב דבירך לא מהני, אמנם לפי הטעם שכתב הג' שע"ד דאין למחות בידם הואיל ועבדי כתוס' וראב"ה נראה דאין לחלק בהא והוא הדין אם המתין שעה קודם ובירך וסילק דשרי.

שו"ע פסק כרמב"ם "עד שישעה שש שעות"

רמ"א פסק כהג' שע"ד ואו"ה "יש אומרים דאין צריכין להמתין שש שעות, רק מיד אם סלק ובירך ברכת המזון מותר על ידי קנוח והדחה. והמנהג הפשוט במדינות אלו להמתין אחר אכילת הבשר שעה אחת ואוכלין אחר כך גבינה, מיהו צריכים לברך גם כן ברכת המזון אחר הבשר דאז הוי כסעודה אחרת דמותר לאכול לדברי המקילין, אבל בלא ברכת המזון לא מהני המתנת שעה, ואין חילוק אם המתין השעה קודם ברכת המזון או אחר כך. ויש אומרים דאין לברך ברכת המזון על מנת לאכול גבינה, אבל אין נוהרין בזה. ויש מדקדקים להמתין שש שעות אחר אכילת בשר לגבינה, וכן נכון לעשות"

ט"ז – רש"ל תמה למה נהגו להקל בזה נגד הר"ף ורמב"ם שהצריכו לכל הפחות שש שעות, ואם אי אפשר למחות ביד בני אדם שאינן בני תורה אבל בבני תורה ראוי למחות ולגער בהם שלא יקילו פחות משש שעות.

ש"ך – כתב רש"ל דלכו"ע אם לא סילק השולחן ובירך ברכת המזון אפילו כל היום כולו אסור דהא בעינן סעודה אחרת, ונראה דאם אכל בשר בלא סעודה צריך לברך ברכה אחרונה מקודם ובלאו הכי לא הוה סילוק.

ט"ז: דבר פשוט הוא דמי שנהג בקולא זו להמתין שעה אחת שצריך ג"כ לקינוח והדחה כמו שהוזכר בדברי י"א של רמ"א שמזה נמשכה הקולא הזאת.

ש"ך: לפי המנהג בהמתנת שעה סגי אפילו בלא קינוח והדחה, וכ"כ באו"ה, ומ"ש הרמ"א ד"א מיד אם סילק ובירך מותר ע"י קינוח והדחה דמשמע דקינוח והדחה מיהא בעי היינו דווקא אם בא לאכול מיד אחר שסילק ובירך.

ט"ז: הא דכתב הרמ"א דאין נוהרין מלברך ברכת המזון בשביל לאכול גבינה לא ידעתי על מה סמכו בזה, דאפילו לתוס' וראב"ה לא מהני ברכת המזון אלא כשכבר סילק עצמו מן הסעודה של בשר ואלו כאן לא סילקו עצמם מן האכילה אדרבה מכינים עצמם לאכילה אחרת וא"כ ברכת המזון לא מהני כלום, נמצא שאין להם על מה שיסמוכו ועושים נגד דברי התלמוד לפי כל הדעות.

הסרת בשר שבין השיניים

חולין קה.

"אמר ליה רב אחא בר יוסף לרב חסדא: בשר שבין השיניים מהו (מי חשיב בשר שלא לאכול גבינה עד שימלנו)? קרי עליה: 'הבשר עודנו בין שיניהם' (אלמא מיקרי בשר)"

ר"ן: מי שאכל בשר ושהה קצת ואח"כ מצא בשר בין שיניו אינו צריך שהייה כדי סעודה מאותו זמן שנטל הבשר אלא מאכילה ראשונה חשבינן ליה לזמן שהייה, ומיהו קנוח הפה מיהת משמע דבעינן.

וכ"פ רמ"א "אם מצא אחר כך בשר שבין השיניים, ומסירו, צריך להדיח פיו קודם שיאכל גבינה"

ש"ך: הא דכתב הר"ן שצריך קנוח הפה ולא הזכיר הדחת הפה היינו משום דאזיל לטעמיה דס"ל בעלמא דלא בעינן הדחת הפה, אבל לדידן דבעינן הדחת הפה (כדלקמן בסעיף ב') ה"ה הכא.

טעם ההמתנה בין בשר לחלב

- א. רמב"ם:** מפני הבשר של בין השיניים שאינו סר בקינוח.
- ב. רש"י:** משום דבשר מוציא שומן והוא נדבק בפה ומאריך בטעמו.
- ג. טור:** לפי הטעם של רש"י אם לא אכל בשר אלא שלעסו לתינוק אין צריך להמתין דכיון שלא אכלו אינו מוציא טעם, ולפי דברי הרמב"ם לאחר ששהה שש שעות מותר לאכול חלב אפילו נשאר בשר בין השיניים והלועס לתינוק צריך להמתין, וטוב לאחוז בחומרי שני הטעמים.

וכ"פ שו"ע "אפילו אם שהה כשיעור אם יש בשר בין השיניים צריך להסירו, והלועס לתינוק צריך להמתין"

סעיף ב' – קינוח והדחת הפה

חולין קד: - קה.

"תניא, בית שמאי אומרים: מקנה, ובית הלל אומרים: מדיח; מאי מקנה ומאי מדיח? אילימא בית שמאי אומרים מקנה ולא בעי מדיח, ובית הלל אומרים מדיח ולא בעי מקנה, אלא הא דאמר רבי זירא: אין קינוח פה אלא בפת, כמאן, כבית שמאי? אלא, בית שמאי אומרים: מקנה ולא בעי מדיח, ובית הלל אומרים: אף מדיח. הוי ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, ולתנייה גבי קולי בית שמאי וחומרי בית הלל?! אלא, בית שמאי אומרים: מקנה והוא הדין למדיח, ובית הלל אומרים: מדיח והוא הדין למקנה (תרווייהו בעינן), מר אמר חדא, ומר אמר חדא, ולא פליגי. גופא, אמר רבי זירא: אין קינוח הפה אלא בפת, והני מילי בדחיטי, אבל בדשערי לא (מפני שמתפורר בתוך הפה ולפיכך אינו מקנה). ודחיטי נמי לא אמרן אלא בקרירא, אבל בחמימא משמר שטרי (נעשה רך ונדבק בהיך). והני מילי ברכיבא, אבל באקושא לא (גם הוא מתפרר בתוך הפה כשל שעורים). והלכתא: בכל מילי הוי קינוח, לבר מקמחא תמרי וירקא"

א. רש"י, תוס', רא"ש: מדיח דקתני היינו הדחת פה, ולפי זה צריך ולפי זה כיון דמסקינן דתרווייהו בעינן צריכין קינוח פה והדחת פה ונטילת ידים.

ב. רמב"ם, ר"ן: מדיח דקתני לאו הדחת פה היא אלא נטילת ידים, דבית שמאי איירו בהכשר פה ובית הלל בהכשר ידים וכולהו מודו דתרווייהו בעינן.

ג. מהר"ם, הגמ"י: אין צריך לדקדק בקינוח פה והדחתו אלא איזה מהם שירצה יקדים. .

ד. טור: יש נוהגין לשרות פת ביין או במים ולאכלו וזה עולה בשביל קינוח והדחה, ויותר טוב לעשות כל אחד בפני עצמו.

ב"י: העולם נהגו לקנח הפה וגם להדיחו, וכן נכון לעשות כדברי המחמיר בדבר שאין בו טורח אע"פ שכתב הטור שיקנח פיו ואחר כך ידחנו לאו דוקא, דהוא הדין אי עבד איפכא שפיר דמי.

שו"ע פסק **כרש"י** "צריך לקנח פיו ולהדיחו. והקינוח הוא שילעוס פת ויקנח בו פיו יפה, וכן בכל דבר שירצה, חוץ מקימחא ותמרי וירקא לפי שהם נדבקים בחניכים ואין מקנחים יפה, ואחר כך ידיח פיו במים או ביין"

סעיף ג' - בשר וגבינה אחר תבשיל

חולין קה:

"מים אמצעיים רשות, אמר רב נחמן: לא שנו אלא בין תבשיל לתבשיל, אבל בין תבשיל לגבינה חובה"

- א. רשב"ם:** מייירי ששני התבשילים של בשר או שניהם של גבינה, אבל בין תבשיל של בשר לגבינה שלפניו חובה, אבל לגבינה של אחריו לא קמייירי דאפילו בנטילת ידים אסור לאכול עד סעודה אחרת.
- ב. ר"ת:** לא נהירא דבין תבשיל לגבינה משמע תבשיל תחלה ועוד בין שני תבשילים של בשר או של גבינה למה יש ליטול כלל, אלא נראה דמייירי בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה דכיון דאין הבשר והגבינה בעין וליכא אלא טעם לא החמירו שיהא חובה ליטול ידיו ביניהם ואינו אלא רשות, אבל בין תבשיל דבשר לגבינה או בין תבשיל של גבינה לבשר כיון שהגבינה או הבשר בעין חובה ליטול.
- ג. תוס', רא"ש:** פירושו של ר"ת יתכן אף לדברי האוסרין לאכול גבינה אחר בשר באותה סעודה אפילו בנטילה וקינוח.
- ד. או"ז, שע"ד:** צריך ליטול ידים בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה מפני שהתבשיל נדבק בידיים יותר מהגבינה עצמה שהיא קשה ויבשה.
- ה. מרדכי:** אסור לאכול גבינה אחר ביצים מטוגנים בשומן משום גזרה אטו בשר בחלב.
- ב"י:** כן נהגו העולם שלא לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר כלל ואין לפרוץ גדר, מיהו אם אין בשר בתבשיל אף על פי שנתבשל בקדרה שמבשלין בה בשר לא נהגו להחמיר ומותר לאכול אחריו גבינה.
- שו"ע** פסק כר"ת "אכל תבשיל של בשר מותר לאכול אחריו תבשיל של גבינה והנמילה ביניהם אינה אלא רשות, אבל אם בא לאכול הגבינה עצמה אחר תבשיל של בשר או הבשר עצמו אחר תבשיל של גבינה חובה ליטול ידיו"
- רמ"א** פסק כמרדכי וב"י וכו"ז ושע"ד "נהגו עכשיו להחמיר שלא לאכול גבינה אחר תבשיל בשר כמו אחר בשר עצמו, ואין לשנות ולפרוץ גדר. מיהו אם אין בשר בתבשיל רק שנתבשל בקדירה של בשר מותר לאכול אחריו גבינה, ואין בו מנהג להחמיר. וכן נוהגין לאכול בשר אחר תבשיל שיש בו גבינה או חלב, מיהו יש ליטול ידיו ביניהם, ואפילו לא יאכל בשר ממש רק תבשיל של בשר אחר תבשיל של גבינה אם נגע בהן בידיו"
- ש"ך:** בריש סימן צ"ה יתבאר דאם אין בשר בתבשיל רק שנתבשל בקדירה של בשר מותר אפילו לאכול עם גבינה דהוי נ"ט בר נ"ט, ונראה דהכא אשמועינן דמותר לאכול גבינה אחר כך אפילו נתבשל בקדרה שלא הודחה יפה דהוי קצת ממשות של איסור דבכה"ג אסור לאכול עם גבינה.
- רעק"א:** נראה לי דקמ"ל דאפילו בשלו בקדרה דבר חריף דאין בו משום נ"ט בר נ"ט, אפ"ה מותר לאכול גבינה אחריו.
- ש"ך:** בין תבשיל של גבינה לבשר חובה ליטול ידים גם ביום כיון דהתבשיל נדבר בידיים יותר מהגבינה עצמה.

שמש הנוגע באוכלים

- רש"י:** שמש המשמש בסעודה אע"פ שנוגע בסעודה לא איכפת לן שלא הצריכו נטילה אלא לאוכלין לא לנוגעין.
- וכ"פ רמ"א** "שמש המשמש בסעודה ונוגע באוכלין אינו צריך נטילה, דלא הצריכו נטילה רק לאוכלים"
- ש"ך:** הבי"י והרמ"א לא דקדקו כלל דרש"י מייירי במים ראשונים, אבל במים אמצעיים דטעמא הוא דנדבק בידיים פשיטא דאין חילוק בין אוכל לנוגע, ולא לישתמיט חד מהפוסקים לפלוגי בהכי.

סעיף ד' – שיורי מאכל מהסעודה הקודמת

- א. טור (סימן צ"א):** צריך ליזהר שלא יגע בשר לח בלחם, שאם יגע בו אסור לאוכלו עם גבינה, וכן אם יגע בו גבינה אסור לאוכלו עם בשר, והכי איתא בירושלמי דמי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכל עם הגבינה.
- ב. אור זרוע, הגהות אשיר"י:** מצוה מן המובחר היכא שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך להעביר מעל השלחן הלחם וכל המאכל שעלו עם הגבינה על השלחן ואח"כ יביא בשר ויאכל.
- וכ"פ שו"ע** "מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכלו עם הגבינה"
- וכ"פ בסימן צ"א, ג** "צריך ליזהר שלא יגע בשר בלחם שאם יגע בו בשר אסור לאוכלו עם גבינה, וכן יזהר שלא יגע בו גבינה שאם יגע בו אסור לאכול עם בשר"

החלפת מפה

- רשב"א:** אסור לאכול גבינה על מפה שאכלו בה בשר שאי אפשר שאין עליה לכלוכי בשר.
- וכ"פ שו"ע** "אסור לאכול גבינה על מפה שאכלו בה בשר"

הפרדה בכלים

א. רשב"א: אסור לחתוך גבינה בסכין שרגילין לחתוך בו בשר, ולא עוד אלא אפילו הפת שאוכלים עם הגבינה אסור לחתוך בסכין שחותכין בה בשר לפי שלפעמים שומנו של בשר קרוש על הסכין וכשחותכים הפת נדבק בו השומן.

ב. ארחות חיים, בעל התרומה: מותר לחתוך לחם בסכין שרגילים לחתוך בו בשר ולאכול את הלחם עם גבינה ובלבד שיקנח את הסכין מפני שמנונית שעליו ואז שרי משום דהוי נ"ט בר נ"ט, אבל לחתוך בסכין גבינה ודאי אסור אם לא נעצה בקרקע.

וכ"פ שו"ע "כל שכן שאסור לחתוך גבינה אפילו צוננת בסכין שרגילין לחתוך בשר, ולא עוד אלא אפילו הפת שאוכלים עם הגבינה אסור לחתוך בסכין שחותכין בו בשר. **רמ"א:** (וכן להיפך נמי אסור, מיהו על ידי נעיצה בקרקע קשה שרי, אבל כבר נהגו כל ישראל להיות להם שני סכינים ולרשום אחד מהם שיהא לו היכר, ונהגו לרשום של חלב, ואין לשנות מנהג של ישראל)" **ט"ז:** הא דשרי הרמ"א ע"י נעיצה היינו כשרוצה לחתוך גבינה עצמה, אבל בשביל לחתוך לחם סגי בקינוח הסכין כמבואר בארחות חיים, ולדידן אין צריך אפילו קינוח שהרי מבואר בסימן צ"ו דדוקא בדבר חריף אמרינן דבולע משום דוחקא דסכין.

נקה"כ: בתו"ח מבואר דהרמ"א ס"ל דאפילו כדי לחתוך בסכין לחם בעינן נעיצה (דלא כרשב"א וארחות חיים), וטעמא לא משום בליעה אלא משום שמנונית שעל גב הסכין.

ט"ז: לפי המנהג אסור לחתוך גבינה בסכין של בשר אפילו ע"י נעיצה בקרקע כי כך החמירו על עצמם ליקח לגבינה סכין אחר דוקא, אבל מ"מ לחתוך בו לחם לאכול גבינה בזה שפיר יש לנו לסמוך אמה שמקנחו תחלה.

ש"ך: רש"ל אוסר לחתוך פת בסכין של בשר לאכול עם גבינה אף אם נעצו בקרקע, דלא התירו נעיצה אלא אם אירע היכא שכבר חתכו בסכין בשר וחלב שצריך נעיצה להכשירו מן האיסור. **וקשה** דהא קי"ל דאם חתך לפת בסכין של בשר נתבטל טעמו בלפת ומותר לחתוך בו אפילו צנון לאוכלו בכותח (כדלקמן צו, ה) וודאי דנעיצה עדיף טפי מחתיכת לפת, וכל זה מדינא אבל כבר נהגו כל ישראל להיות להם שני סכינים, ובשעת הדחק שאין לו סכין אחר מוקמינן לה אדינא.

סימן צ - כחל

סעיפים א'-ב' – דין כחל מעיקר דין

חולין קט, א - ב

משנה "הכחל קורעו ומוציא את חלבו, לא קרעו אינו עובר עליו"

גמרא "אמר רבי זירא אמר רב: אינו עובר עליו ומותר... ואיכא דאמרי, א"ר זירא אמר רב: אינו עובר עליו ואסור... תניא כלישנא קמא דרב: כחל שבשלו בחלבו מותר, קבה שבשלה בחלבה אסור. ומה הפרש בין זה לזה? זה כנוס במעיו, וזה אין כנוס במעיו (חלב הקבה חלב גמור הוא משיצא מדדי הבהמה, משא"כ חלב הכחל שלא יצא מדדי הבהמה אלא מובלע בבשר הוא ולא בא לכלל חלב ומיהו לכתחלה בעי קריעה מדרבנן). כיצד קורעו? אמר רב יהודה: קורעו שתי וערב וטחו בכותל. אמר ליה ר' אלעזר לשמעיה: קרע לי ואנא איכול; מאי קמ"ל מתניתין היא? הא קמ"ל: דלא בעינן שתי וערב וטחו בכותל. אמרה ליה ילתא לרב נחמן: מכדי, כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה... בעינן למיכל בשרא בחלבא! אמר להו רב נחמן לטבחי: זויקו לה כחלי. והאנן תנן קורעו? ההוא לקדרה. והא קתני שבשלו – דיעבד אין, לכתחלה לא! הוא הדין דאפילו לכתחלה, ואידי דקא בעי למיתנא סיפא קבה שבשלה בחלבה – אסורה דאפילו דיעבד נמי לא, תנא נמי רישא שבשלה" הראשונים נחלקו, באיזה מציאות מייירי המשנה שצריך לקרוע את הכחל להוציא את חלבו על מנת לאוכלו.

שיטת רש"י:

ל"ק רב – המשנה מייירי בצלי דלכתחילה בעינן קריעה ואי לא קרעו וצלאו שרי בדיעבד. **הטעם**: שחלב שחוטה אסור מדרבנן וחלב הכחל כיוון שבלוע בתוך הכחל ולא פירש אין עליו שם חלב¹⁶.
ל"ב רב – המשנה מייירי בבישול לכן אם לא קרעו אסור לפי שהחלב יוצא ע"י הבישול והוא חלב גמור וחוזר ומתבשל בחזרה עם הבשר.
רב נחמן – התיר לצלי לכתחילה ללא קריעה כלל דס"ל כלישנא בתרא דמתניתין מייירי בבישול אבל לצלי לא בעינן קריעה כלל וכיון דקיי"ל כלישנא קמא דרב לית הלכתא כוותיה.
(רב יהודה מייירי בבישול ולכן מצריך קריעה שתי וערב וטחו בכותל, **ורב אלעזר** מייירי בצלי ולכן מצריך קריעה שתי או ערב.)

פסיקת הלכה

- א. תוס', רא"ש, ר"ן, ר' ירוחם, סמ"ג** – ע"י קריעה שתי וערב וטחו בכותל מתיר רש"י גם בישול עם בשר אחר לפי שלאחר תהליך זה לא נשאר בכחל חלב כלל.
  - ב. ספר התרומה, מרדכי, הגמ"י, טור** – אף ע"י קריעה שתי וערב וטחו בכותל אסור רש"י בישול עם בשר כיון שלא יוצא כל החלב מהכחל, מיהו בדיעבד שרי.
  - ג. ר"ת** – המשנה מייירי בקדירה עם בשר משום דכתב בסתמא משמע שמתיר כל בישול, ובעינן קריעה שתי וערב וטחו בכותל. **הטעם**: דהצריכו קריעה וטיחה בבישול עם בשר לפי שטעם החלב נכנס בבשר ומשתנה טעם הבשר ויש בו טעם בשר בחלב ולכך גזרו חכמים. אבל קדירה בלא בשר וה"ה לצלי שרי בקריעה קצת, שאין החלב בעין בכחל ואע"פ שנפלט וחוזר ונבלע תוך הכחל לא גזרו בו חכמים שאין שם בשר אחר ולא נשתנה טעמו של כחל מפני בליעה זו ולא אתי למיכל בשר בחלב. עשה קריעה קצת אינו עובר עליו ומותר ללישנא קמא דרב כיון דאין החלב בעין. לא קרעו כלל אסור מדרבנן כדאמרינן בדף צז', אבל אם בשלו ללא בשר שרי בדיעבד אפילו לא קרעו כלל. רב נחמן מייירי בקדירה בלא בשר ושרי כחל שנקרעו קריעה קצת, והשתא רב נחמן כלישנא קמא דתניא כוותיה והלכתא כוותיה. **למסקנה**: לכתחילה, בבישול עם בשר צריך קריעה. בבישול לבד/צליה שרי בקריעה קצת. בדיעבד – אפי' בקדירה עם בשר שרי בקרע קצת, או אם בישל לבד בלי קעירה כלל.
  - ד. רי"ף** – מתניתין מייירי בבישול בכל ענין (עם ובלי בשר) ובעינן קריעה שתי וערב וטחו בכותל כדפירש רב יהודה, ומיהו רב שהתיר בדיעבד וכן הברייתא דתניא כוותיה מייירי רק בבישול הכחל לבדו וכשלא קרע כלל, דאם בישלו עם בשר אסור אפילו בדיעבד לפי שהבשר מקבל טעם מהחלב ואדם טועם בו טעם בשר בחלב ומיחלף בבשר בחלב.
  - ה. רשב"א, ר"ן**: לצלי הרי"ף לא בעי קריעה כלל.
- ב"י**: אפשר דהרי"ף נמי סבר דלצלי בעינן קריעה כל דהו וכדברי הרמב"ם.
שו"ע פסק כרמב"ם "הכחל אסור מדברי סופרים שאין בשר שנחבשל בחלב שחוטה אסור מן התורה, לפיכך אם קרעו ומירק החלב שבו מותר לצלותו ולאכלו, ואם קרעו שתי וערב וטחו בכותל עד שלא נשארה בו לחלוחית חלב מותר לבשלו עם הבשר, וכחל שלא קרעו אסור לבשלו"

¹⁶ והא דקתני בברייתא דתניא כוותיה "כחל שבשלו" היינו צלאו.

מנהג העולם

- א. **הגמ"י, סמ"ק, טור:** העולם נהגו שלא לבשל הכחל עם הבשר כלל אפילו בקריעת שתי וערב וטיחה בכותל.
- ב. **ר"ן:** לדברי כולם כל שקרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר לבשלו לכתחלה עם בשר, והמנהג אינו אלא גזרת האחרונים שמא לא יקרענו יפה יפה.
- ג. **ר' ירוחם:** מנהג טעות הוא ואין להם על מה שיסמוכו כי כל הפוסקים כתבו שמותר לכתחלה לבשלו עם בשר בקדרה כיון שקרעו שתי וערב וטחו בכותל, ומכל מקום ראוי להחמיר ולבשלו לבדו לכתחלה וקורעו שתי וערב וטחו
- ב"י:** לפי דברי **ספר התרומה והמרדכי והגמ"י בדעת רש"י** זכינו לדין שאין אותו מנהג מנהג טעות וגם לא גזרת אחרונים אלא דין גמור הוא, ואע"פ שיש חולקים על פירוש רש"י וגם דברי רש"י עצמו יש מפרשים להקל נהגו העולם כדברי רש"י וכדעת המפרשים דבריו להחמיר.
- הגמ"י, סמ"ק:** עוד נהגו שלא לבשלו בקדרה כלל אפילו לבדו ולכן נוהגים להיות להם קדרה מיוחדת לכחל לבדו, ומיהו פשט ההיתר לחתכו בסכין של בשר אפילו כשהכחל רותח, וצ"ע מאי שנא מקדרה בלא בשר שהחמירו שלא לבשל בשר אחריו, ולכן נראה דטעמא שהחמירו שלא לבשלו בקדרה לבדו גזרה דילמא אתי לבשל בשר עם הכחל ביחד וזה לא שייך גבי סכין.
- ב"י:** מדברי **הר"ן ורבינו ירוחם** משמע דלבשלו בלא בשר לא היה שום אדם נוהג בו איסור.
- המנהג הפשוט שלא לבשלו עם בשר כלל, ולבשלו בלא בשר בטיגון או בפשטידא מצריכים קריעה שתי וערב וטיחה בכותל, ולצלי קריעה שתי וערב.
- וכ"פ שו"ע** "נהגו שלא לבשלו עם בשר כלל, ולבשלו בלא בשר בטיגון או בפשטידא מצריכין קריעה שתי וערב וטיחה בכותל, ולצלי קריעה שתי וערב"

פסיקת הרמ"א

בישול עם בשר

- א. **ראב"ה, או"ז, או"ה:** כחל שנתבשל עם בשר אסור אפילו בדיעבד.
- דרכ"מ:** לי נראה דאין להחמיר בדיעבד כי יש לסמוך אדברי המתירין, וראב"ה יחיד הוא בדבר זה.
- ב. **תה"ד:** מה שנוהגין לחתכו שתי וערב כמה חתיכות על פני כולו עדיף מכובש בכותל דבהכי כל הגומות שהחלב כנוס בהן נפתחות ונחתכות.
- ג. **שע"ד:** היכא דנתייבש הכחל דהיינו לאחר ל' יום ונתבשל עם בשר מותר דחלב שחוטה דרבנן וביבש לא גזרו.
- ד. **או"ה:** לכתחילה אפילו אם נתייבש הכחל אין לבשלו.
- וכ"פ הרמ"א** "אם עבר ובשלו, אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל יש להתיר בדיעבד במקום הפסד מרובה, אבל בלאו הכי אין להתיר. ומה שנהגו לקורעו ולחתכו כמה פעמים שתי וערב על פני כולה עדיף ומהני יותר מטיחה בכותל... מיהו אם נתייבש דהיינו לאחר שלשים יום, אם עבר ובשלו אפילו עם בשר מותר בדיעבד"
- ש"ך:** פסק להתיר בדיעבד ע"י קריעה שתי וערב וטיחה בכותל אפילו בלא הפסד מרובה, והב"ח פסק דאסור אף בדיעבד, **ולא ירדתי לסוף דעתו** שהרי כל הפוסקים מתירין בדיעבד והרבה מהם מתירין אפילו לכתחלה אלא שראב"ה ואו"ז מתמירין אפילו בדיעבד א"כ ודאי דיש לסמוך אכל הנך רבוותא בדיעבד במקום הפסד מרובה.
- ש"ך:** הא דבעינן שיתייבש ל' יום להתירו בדיעבד היינו בסתמא, אבל אי חזינן דנתייבש הכחל ממש מותר אפילו תוך ל' יום.

בישול ללא בשר

- א. **שערי דורא:** נהיגי ישראל שלא לבשל כחל אפילו ללא בשר אפילו קרעו שתי וערב וטחו בכותל.
- ב. **הג' שע"ד:** בפשטידא ללא בשר נהגו רוב העולם היתר, רק תלמידי חכמים המדקדקים מושכין ידיהם שלא לאכול אם לא ביבש, ומיהו במחבת אין להקל כלל.
- וכ"פ רמ"א** "לקדירה בלא בשר נוהגין בו איסור לכתחלה, וה"ה לטגן אפילו בלא בשר, ואפילו נתייבש הכחל. ואם עבר ובשלו בקדירה לבדו בדיעבד מותר אם נקרע שתי וערב וטחו בכותל... ולעשות פשטידא מן הכחל בלא בשר נהגו בו היתר אם אין אופין הפשטידא במחבת, אבל במחבת דינו כמו בשול בקדירה. ויש פרושים המחמירים בכל פשטידא, אם לא נתייבש הכחל תחלה"
- ט"ז:** רש"ל כתב דאם עבר ובשלו אסור אף בדיעבד, ואף שאינו מן הדין כלל מ"מ מאחר שנהגו כל ישראל דלא מבשלין כחל כלל הוי כדבר שנאסר במנין, ומ"מ ביבש לא נראה להחמיר.
- ש"ך:** אם לא קרעו שתי וערב או לא טחו בכותל אפילו בדיעבד אסור

צליה

- או"ה:** נהגו העולם אף בצלי לעשות קריעת שתי וערב ולטוח בכותל.
- דרכ"מ:** בדיעבד אין להחמיר בצלי אפילו בלא קריעה כלל, כיון דבין לרש"י ובין לרבינו תם שרי.
- וכ"פ רמ"א** "ולצלי נוהגין לכתחלה לקורעו שתי וערב וטיחה בכותל, מיהו אם עבר וצלאו אפילו בלא קריעה שרי אם נצלה לחוד בלא בשר עמו"

כחל מניקה

חולין קי.

"כי סליק רבי אלעזר אשכחיה לזעירי, אמר ליה: איכא תנא דאתנייה לרב כחל? אחוייה לרב יצחק בר אבודימי, אמר ליה: אני לא שניתי לו כחל כל עיקר ורב בקעה מצא וגדר בה גדר, דרב איקלע לטטלפוש שמעה להחיה איתתא דקאמרה לחבירתה: ריבעא דבשרא כמה חלבא בעי לבשולי? אמר: לא גמירי דבשר בחלב אסור, איעכב וקאסר להו כחלי. רב כהנא מתני הכי, רבי יוסי בר אבא מתני: אנא כחל של מניקה שניתי לו, ומפלפולו של רב חייא שנה ליה כחל סתם"

תוס', רא"ש, רשב"א: רב היה אוסר לאכול כחל אף בצלי ובקריעה לפיכך היה ר' אלעזר מחזר לידע ממי קבל חומר א, וזו, ואמר ליה רב יצחק בר אבדימי דחומר א בעלמא היא שהיה מחמיר דבקעה מצא וגדר בה גדר, אבל רבי יוסי בר אבא מתני דכחל של מניקה שנה לו לאסרו אפילו בקריעה ומתניתין בשאינה מניקה. ואנן דאכלינן כחל בקריעה ואפילו של מניקה סמכינן אלישנא קמא דרב בקעה מצא וגדר בה גדר ואין חילוק בין מניקה לשאינה מניקה.

וכ"פ שו"ע "בין של קמנה שלא הניקה בין של גדולה"

שיעור ביטול הכחל - חנ"נ בדרבנן

חולין צז:

"אמר רב נחמן: כחל בששים – וכחל מן המנין (משום דכחל גופו בשר והיתר גמור הוא ואין איסורו אלא מפני החלב שבתוכו)... אמר רבי יצחק בריה דרב משרשיא: וכחל עצמו אסור, ואי נפל לקדרה אחרת אסור. אמר רב אשי, כי הוינן בי רב כהנא איבעיא לן: כי משערינן בדידיה משערינן, או במאי דנפק מיניה משערינן? פשיטא דבדידיה משערינן, דאי במה דנפק מיניה מנא ידעינן. אלא מעתה (הואיל ובדידיה משערינן הא איבטיל כוליה), נפל לקדרה אחרת לא יאסר? כיון דאמר רב יצחק בריה דרב משרשיא: וכחל עצמו אסור, שויה רבנן כחתיכה דנבלה"

א. תוס', רא"ש, רשב"א: הכחל עצמו מותר משום דהכחל גופו בשר ואינו בולע מהחלב שבו יותר מבשאר בשר ולפיכך מצטרף לשיעור ששים, ואפילו הכי לפי שיש בו גומות והחלב כנוס לתוכן ויש באותו חלב טעם בשר הכחל עצמו לעולם אסור, ואע"פ שבבשול כל החלב הכנוס בגומות נפלט לחוץ ונתפשט בשוה כיון שבתחלת בשולו קודם שיצא החלב נאסר החלב הלכך אף לאחר שנגמר בישולו שכבר יצא כולו תו לא משתרי דגזרינן שמא יאכלנו קודם שיצא כולו.

ב. ר"ן: אע"פ שראוי להתיר כחל זה מפני שהחלב יצא ממנו ונתבטל אסרוהו חכמים מפני מראית העין, דאי שרית ליה אתי למשרי חתיכת נבלה.

ג. רמב"ם: הכחל עצמו אסור כיון שבולע מחלב שבו יותר משאר בשר, ומיהו כיון שאינו אסור אלא מדבריהם דהוי חלב שחוטה הקלו בשיעורו.

ד. רשב"א: אם נפל הכחל לקדרה שאין בה ששים כנגדו הכחל עצמו נעשה נבילה, ואם נפל אח"כ לקדירה אחרת אינו מצטרף למנין ששים.

ה. רמב"ם, רא"ה: אפילו אם נפל הכחל לפחות מששים, כנפל אח"כ לקדירה משערים בו בששים כבראשונה כלומר שהכחל מן המנין דכיון שאינו נאסר אלא מדבריהם אין להחמיר בו בקדרה שניה יותר מבראשונה.

שו"ע פסק כרמב"ם "אם עבר ובשלו בפני עצמו מותר לאכלו, ואם בשלו עם בשר אחר משערין אותו בששים וכחל מן המנין. כיצד, אם היה הכל עם הכחל כמו ששים בכחל הכחל אסור והשאר מותר, ואם היה בפחות מששים הכל אסור. בין כך ובין כך אם נפל לקדירה אחרת אסור אותה ומשערין בו בששים כבראשונה, שהכחל עצמו שנתבטל נעשה כחתיכה האסורה. ואין משערין בו אלא כמות שהוא בעת שנתבטל, לא כמות שהיה בשעה שנפול"

רמ"א פסק כרשב"א "ויש אומרים דאם נפל תחלה לקדירה שאין בה ששים ונאסר הכחל, אם נפלה אחר כך לקדירה אחרת אין הכחל מצטרף לששים, וכן עיקר"

ט"ז: נולדה לנו מחלוקת חדשה שלא הוזכר בפוסקים בהדיא, דלהרמב"ם לא אמרינן חנ"נ אפילו בבשר בחלב כשהוא אסור מדרבנן, ולהרשב"א אמרינן חנ"נ גם באיסור דרבנן, ולפ"ז ולדידן דקיי"ל הכא כרשב"א ולא קיי"ל כרבינו אפרים אלא אמרינן חנ"נ בכל האיסורין היינו אפילו באיסור דרבנן

פר"ח: פוסק עפ"י הרמב"ם והשו"ע שאין חנ"נ באיסורי דרבנן אפילו בבשר וחלב.

לבוש: אפילו אם נפל לקדירה שיש בה ששים כנגדו שנפול אח"כ לקדירה אחרת צריך ששים בלא הכחל.

ט"ז: דחה את דבריו.

אפיה בתנור אחד עם בשר

תרומת הדשן: אין להקל לאפות פשטידא של כחל במחבת, וגם שלא לאפותו עם פשטידא של בשר בתנור אחד, אם לא בפי התנור.

ב"י: חומרות יתרות הן ולית דחש להו.

רמ"א פסק להחמיר לכתחילה "יש מחמירין שלא לאפות פשטידא של כחל עם פשטידא של בשר בתנור קטן, רק יש להניח אחד בפי התנור. וטוב לזהר לכתחלה, כי אינו אלא חומר א בעלמא"

סעיף ד' - צליה ומליחה עם בשר אחר

חולין קיא.

"איתמר: כחלא עילוי בשרא אסור, מאי מעמא חלב סרוכי מסריך... רב דימי מנהרדעא אמר: כחלא עילוי בשרא שרי, מאי מעמא חלב שחומה דרבנן... דרש מרימר, הלכתא: כחלא תותי בשרא שרי, עילוי בשרא דייעבד אין לכתחלה לא"

א. ר"ן, רשב"א: מיירי שלא קרע את הכחל ואפילו הכי שרי דאין שמנונית הבשר הנוטפת עליו אוסרתו לפי שאין טעם השומן ניכר בכחל ועוד שלבסוף הוא נפלט ממנו דכבולעו כד פולטו

ב. תוס', רא"ש: מיירי שקרעו שתי וערב וטחו בכותל ואע"פ דמותר לבשלו עם הבשר בצליה עילוי בשרא גרע טפי מפני שניכר החלב הנוטף מן הכחל על הבשר.

ג. רש"י: לדין אסור לכתחלה בכל ענין לפי ששפודים שלנו אינן תלויין אלא שוכבים ופעמים שמרים זנב השפוד ונמצא התחתון עליון ופעמים שמשפילו ונמצא חברו עליון, הלכך בין שהכחל לצד הראש ובין שהוא לצד הזנב אסור.

ד. רשב"א: הוא הדין נמי כשמולחו עם הבשר לכתחילה צריך שיהא כחל למטה והבשר למעלה, עבר ומלח את כחל מעל הבשר מותר.

ה. רא"ש: מותר לכתחלה למלוח כחל עם בשר בכל ענין כיון שהמלח אינו מפליט החלב שבו.

שו"ע פסק כרש"י ורשב"א "לצלות כחל או למולחו עם הבשר, דינו כדין צליית או מליחת כבד עם בשר. ויש מי שמחיד למלוח כחל על הבשר"

ש"ך: רצה לומר דלכתחלה אסור לצלות או למלוח כחל על גבי בשר אלא תחת הבשר, ובדיעבד אפילו על הבשר מותר, ובשפודים שלנו אסור לכתחלה בכל ענין כמו שנתבאר בסימן עג, ד-ה.

או"ה: מליחה היא כצליה ולכן לכתחלה אין למלוח כחל עם בשר כלל, ובדיעבד אם עבר ומלחו ולא קרעו כלל אפילו בלא בשר אסור בדיעבד כמו בצלי.

דרכ"מ: נתבאר לעיל דבצלי בלא בשר שרי בדיעבד אפילו בלא קריעה כלל וכל שכן במליחה, ואפילו עם בשר נראה דאין להחמיר במליחה בדיעבד כין דלדברי הר"ף והרמב"ם שרי בצלי ואע"ג דהתוס' והרא"ש מחמירין בצלי בלא קריעה כלל מכל מקום במליחה אין להחמיר שהרי כתב הרא"ש דאין המלח מוציא חלב וא"כ לפי דבריו נמי שרי.

רמ"א פסק כתוס' דמיירי הדמרא בכחל שקרעו וכא"ה דלכתחילה אין לצלותאו למלוח כחל עם בשר וכדברי **בדרכ"מ** דבדיעבד שרי אפילו ללא קריעה כלל (ב') "אם נצלה עם בשר עמו, אם נקרע שתי וערב וטחו בכותל שניהם מותרים, ואם לאו העליון מותר והתחתון אסור, ואין לאסור שניהם שמא נהפך השפוד דבדיעבד לא מחזקינן איסורא, אבל לכתחלה אין לצלותו עם בשר כלל" (ד) "אין למולחו עם בשר, אבל בדיעבד בכל ענין מותר"

ש"ך: אם נקרע שתי וערב וטחו בכותל מותר אפילו בידוע שנתהפכו דלאחר קריעה וטיחה הוי כשאר בשר. **ש"ך:** נראה דאם ידוע ששניהם היו תחובים בשוה בשפוד שניהם מותרין.

מליחת עור הקיבה

או"ה: לאחר שהוציאו החלב מן הקיבה מותר למולחה לכתחלה עם הבשר, ואין לו דין כחל אלא דין שאר בשר. **וכ"פ רמ"א** "עור הקיבה לאחר שהוסר חלבו מתוכו והודה יש לו דין שאר בשר ומותר למלחו עם שאר בשר, ואין לו דין כחל כלל"

סעיף ג' - שימוש בכלי בשרי לכחל

א. רא"ש, תוס', רשב"א, ר"ן: מדשרי כחל תותי בשרא אף על פי ששמנונית הבשר נוטפת על הכחל יש ללמוד שמותר לכתחלה לחתוך כחל בסכין שחתכו בה בשר וכן מותר לחתוך בשר בסכין שחתכו בה כחל וכן מותר לבשל לכתחלה כחל בקדרה שבשלו בה בשר ולהיפך.

ב"י: נתבאר לעיל דלדעת התוס' והרא"ש מיירי דווקא בכחל שקרעו, ולדעת הרשב"א מיירי אף שלא קרעו.

ב. מרדכי: אסור לצלות בשר בשפוד שצלו בו כחל.

ג. רשב"א, או"ה: מותר להניחו לאחר צלייתו אצל שאר בשר חס דלאחר צלייתו יש לו כל דין שאר בשר בין לקולא בין לחומרא.

שו"ע פסק כרשב"א מדלא הצריך קריעה "מותר לחתוך כחל רותח בסכין שחתכו בו בשר, וכן מותר לחתוך בשר בסכין שחתכו בו כחל, וכן הדין לאכול זה בכלי שאכלו בו זה. **רמ"א:** (והוא הדין לצלות זה בשפוד שצלו בו זה, והוא הדין דמותר להניחו בקערה עם בשר צלי אפילו שניהם חמים דלאחר צליית הכחל דינו כשאר בשר לכל דבר)"

רמ"א פסק כתוס' ורא"ש "דוקא שנצלה כדינו דהיינו שקרעוהו תחלה שתי וערב וטיחה בכותל, אבל אם עבר וצלאו בלא קריעה או קריעה מועטת כל דברים אלו לכתחלה אסורים, ובדיעבד הכל מותר"

ט"ז: כתב רש"ל דאפילו אחר צלייה אסור לבשלו גזירה שמא יבוא לבשלו עם בשר בלא קריעה שתי וערב, והיינו לכתחלה דוקא.

ש"ך: כתב רש"ל דאם נצלה כל צרכו אפילו לא טחו בכותל אלא קרעו שתי וערב מותר לחתכו בסכין של בשר.

דיני כחל שנשאר עם חלבו

- א. או"ה:** אם קרעו כדינו ולאחר שצלאו או מלחו נמצאו גומות מלאות חלב אין לחוש משום שחלב שחוטה אסור מדרבנן וכל שלא פירש לא גזרו, אבל אם לא נקרע כדינו הוי חלב כנוס בתוכו ומקרי פירש ואסור מדרבנן.
- ב. או"ה:** הואיל וחלב שחוטה דרבנן לא גזרו בו למימר כבוש כמבושל, ולכן מותר להניח הכחל שלם יום או יומים לאחר שחיתת הבהמה אף על פי שהחלב שבתוכו בעין וצולל, מיהו אם שהה הכחל בחלב שפירש לאחר מיתה פשיטא דאסור.
- ג. ר' ירוחם:** מותר לחתוך כחל בסכין בעודו חי אף על פי שלא קרעוהו עדיין.
- וכ"פ הרמ"א** "מותר לחתוך כחל חי אע"פ שהוא מלא חלב... אם קרעוהו כדינו וצלאו אע"פ שמצא אחר כך גומות מלאות חלב אין לחוש, וכן אם הניחו כך שלם קודם צלייתו עם חלבו יום שלם מותר דלא אמרינן כבוש כמבושל בכי האי גונא"
- ט"ז:** דברי האו"ה שאסור כחל ששהה בחלב שפירש לאחר מיתה תמוהין דעיקר האיסור בחלב שחוטה הוא משום גזירה אטו בשר בחלב דעלמא והכא בכבוש אפילו בשאר בשר בחלב שרי דלא אסרה התורה רק דרך בישול ואם כן הוי גזירה לגזירה, ונראה לי דלכן רמ"א כאן לא העתיק דבריו לאסור.

סימן צא' – דין בשר וחלב שנתערבו

סעיף א' – בשר וחלב בכלי אחד

חולין קז:

משנה "צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת, ובלבד שלא יהו נוגעין זה בזה"
גמרא: "וכי נוגע זה בזה מאי הוי, צונן בצונן הוא? אמר אביי: נהי דקליפה לא בעי, הדחה מי לא בעי?"
מהגמרא משמע שמותר לצרור בשר וחלב יחד בלי שיגעו זה בזה ואם יגעו צריך הדחה.
וכ"פ שו"ע "בשר וגבינה שנגעו זה בזה מותרים, אלא שצריך להדיח מקום נגיעתן. ומותר לצור אותם במטפחת אחת ולא חיישינן שמא יגעו זה בזה"

באיזה סוגי בשר צריך הדחה

ב"ח, ש"ך (א) – דווקא אם אחד לח, אבל אם שניהם יבשים אינם צריכים הדחה.
פמ"ג, חו"ד – דבר חריף אפילו יבש צריך הדחה.
פמ"ג – באיסור רגיל מספיק הדחה רגילה, אם האיסור שמן צריך הדחה ושפשוף להוריד השמנונית.
חו"ד – רק כהאיסור שמן ויש דוחקא דסכינא צריך הדחה ושפשוף.
❖ **פתי"ש –** בדיעבד אם נמלח או נצלה בלא הדחה מותר בלא קליפה.

סעיף ב' – נגיעת בשר וחלב צוננים

בעל העיטור, רשב"א – מכך שצריך הדחה בבשר וחלב שנגעו אחד בשני, נלמד שלכחתילה אסור לגרום למגע בין בשר וחלב שמא יאכל בלי הדחה (לכן אסור להניח בשר בכלי אסור), אבל דברים שמדיחים תמיד כגון בשר חי שרי לכתחילה.
וכ"פ שו"ע "כל מידי דבעי הדחה כגון להניח בשר היתר צונן בקערה של איסור צונן, אסור לכתחילה דילמא אכיל בלא הדחה. ודוקא מבושל דלאו אורחיה בהדחה, אבל מידי דאורחיה בהדחה כגון בשר חי וכיוצא בו שרי לכתחילה"

דרכ"מ – קשה על דין זה, שבמס' פסחים התירו לאכול מצה שהייתה בכלי של חמץ. משמע שמותר להשתמש בכלי אע"פ שלא הדיחו. והסביר שיש לחלק – בשר זה דבר לח לכן אסרו לכתחילה אבל דברים יבשים לגמרי מותר לכתחילה. ועוד חילוק – דבר שבלע בחמין אסור להשתמש בצונן, אך דבר שבלע צונן מותר להניח בו צונן וזה עיקר.
רמ"א פסק כשני התירוצים לחומרא דבעינן תרתי לטיבותא יבש וצונן "ודוקא דבר שיש בו לחלוחית קצת, אבל דבר יבש ממש, אם לא בלע הכלי רק בצונן, מותר להניח בו דבר יבש בלא הדחה כלל"
ט"ז (א) – החילוק השני שכתב בדרכ"מ בין נשתמש בו תחלה בצונן או בחמין הוא נכון וברור, ומבואר מזה דכלי שנשתמש בו איסור מותר להניח בו היתר יבש חם וכל שכן דמותר להשתמש בו צונן לח דטפי גרע יבש חם מצונן לח, ותימה דברמ"א משמע דאף כדי להשתמש בו דבר יבש צונן בעינן שהיה תשישה תחלה באיסור צונן, בר מן דין לשון הרמ"א תמוה שכתב 'מותר להניח בו דבר יבש' דהוא לשון מיותר שכבר זכרו בתחלה, ולכן נראה שיש כאן טעות סופר וצריך לומר 'אבל דבר יבש ממש או אם לא בלע הכלי רק בצונן מותר להניח בו דבר לח בלא הדחה' דקאי על דברי השו"ע דמיירי בקערה של איסור צונן שנשתמשו בה בחמין, וע"ז אמר בדבבר יבש מותר להשתמש בו בלא הדחה וכן אם השתמשו בה באיסור צונן מותר אח"כ בלא הדחה אפי' בדבר לח.
ש"ך (ג) – ניתן ליישב את קושיית דרכ"מ, שבפסחים מיירי בכלי מקונח. מה שאסר בעל העיטור רק בכלי לא מקונח. דדבר פשוט שאם אין שמנונית בכלי אין צורך בהדחה. אך כל זה בדרך עראי כי בדרך קבע אסור צונן גזרה שמא ישתמש ברותח.

ט"ז (ב) – כתב רש"ל דלפ"ז לא יפה עושין ההולכי דרכים שאוכלים שמתארחים אצל גויים ואוכלים בכליהם שהרי צריך הדחה, אבל בתו"ח דבדיעבד שרי בכל ענין ושעת הדחק כגון שנתאכסן בבית הגוים כדיעבד דמי.

❖ **פתי"ש (גי) – הפמ"ג** מסיק דדוקא להניח בכלי איסור מקונח מותר אם אורחיה בהדחה, אבל על גבי איסור בעין אפילו אינו שמן אסור דצריך שפשוף גדול. אבל **בש"ך** מבואר שאין לחלק בזה ואפילו על גבי איסור בעין שרי אם אורחיה בהדחה דלא צריך שפשוף.

סעיף ג' – לחם שנגע בבשר או בחלב (עיין סימן פט,ד)

טור: צריך לזהר שלא יגע בשר לח בלחם שאם יגע בו אסור לאוכלו עם גבינה וכן אם יגע בו גבינה אסור לאוכלו עם בשר, והכי איתא **בירושלמי** הדין דאכל חוביץ ובעי למיכל קופר מבער פתיתי פירוש מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכל עם הגבינה.

וכ"פ שו"ע "צריך לזהר שלא יגע בשר בלחם שאם יגע בו אסור לאוכלו עם גבינה, וכן יזהר שלא יגע בו גבינה שאם יגע בו אסור לאוכלו עם בשר"

ש"ך: כל זה דווקא אם הבשר או הגבינה לחים שהלחלוחית שלהם נדבקת בלחם, ומ"מ אם הדיח הלחם שרי.

❖ **פתי"ש:** **כנסת הגדולה** ופמ"ג תמהו על הש"ך דבטור ושו"ע דכתבו שאם יגע אסור לאוכלו עם גבינה משמע דבלחם אין תקנה בהדחה מפני שהלחלוחית נדבקת בו ביותר, אבל **לענ"ד** נראה דאדרבה מסדור לשון הטור והמחבר משמע כדברי הש"ך דכתבו תחלה דברי בעל העיטור דכל מידי דבעי הדחה אסור לכתחלה ואח"כ כתבו דין זה צריך לזהר כו' ולא כתבו מיד אחר סעיף א' משמע דדין זה תלוי בדין דסעיף ב'.

סעיף ד' - תתאה גבר

פסחים עה: - עו.

"איתמר: הם לתוך חם דברי הכל אסור, צונן לתוך צונן וצונן לתוך חם – רב אמר: עילאה גבר (הם לתוך צונן אסור שהעליון מהממו לתחתון והרי שניהן חמין ובלעי מהדרי, וצונן לתוך חם מותר שהעליון מצננו לתחתון ולא בלעי), ושמואל אמר: תתאה גבר (הלכך הם לתוך צונן מותר וצונן לתוך חם אסור)... תניא כוותיה דשמואל: הם לתוך חם אסור, וכן צונן שנתן לתוך חם אסור. הם לתוך צונן וצונן לתוך צונן מדיח. הם לתוך צונן מדיח? כיון דחם הוא אדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא קליפה מיהא ניבעי?! אלא אימא: הם לתוך צונן קולף, צונן לתוך צונן מדיח. תניא אידך: בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח, וכן צונן שנפל לתוך חם אסור. הם לתוך צונן, וצונן לתוך צונן מדיח. הם לתוך צונן מדיח? כיון דחם הוא אדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא קליפה מיהא ניבעי?! אלא אימא: הם לתוך צונן קולף, צונן לתוך צונן מדיח"

א. רש"י: אף על גב דהילכתא כרב באיסורי, בהא הילכתא כשמואל דהא תניא תרתי מתניתין כוותיה.

ב. ר"ן: פלוגתייהו דרב ושמואל בשנטלו מן האור אלא שעדיין הוא חם, שאילו האחד מהם על האור כולו מודו דכחם בתוך חם דמי.

ג. רא"ה: היכא שהתחתון חם דאסור היינו כדי נטילה.

ד. ר"ן, רשב"א, רמב"ם: התחתון החם אוסר את הכל.

ה. ר"ת, רמב"ם: היכא דתחתון קר דאסור כדי קליפה משום דאדמיקר לה בלע מותר, היינו דוקא הבשר שיכול לקלוף אבל החלב שרי דלא שייך בו קליפה

ו. ריב"א: בחלב דלא שייך בו קליפה בעינן ששים כדי הקליפה שנאסרה כדי להתירו.

שו"ע פסק כר"ן ור"ת "בשר וחלב רותחין שנתערבו יחד, ואפילו בשר צונן לתוך חלב רותח או חלב צונן לתוך בשר רותח, הכל אסור משום דתתאה גבר. אבל חלב רותח שנפל על בשר צונן או בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן, קולף הבשר ושאר הבשר מותר, והחלב מותר כולו. ואם נפלו זה לתוך זה צוננין, מדיח הבשר ומותר".

דרכ"מ: כתב בהגהות שערי דורא דאנו נוהגין כריב"א, אמנם או"ה מתיר בדיעבד כר"ת, וכתב דהוא הדין דבר יבש שנאסר בו כדי קליפה ובשלו אותו אח"כ בלא קליפה דאינו נאסר בדיעבד.

רמ"א פסק כאו"ה "במקום שהבשר צריך קליפה אם לא קלפוהו ובשלו כך מותר בדיעבד"

ש"ך: הא דאסר המחבר הכל היינו דוקא שנפל לתוך בשר רותח שמונח בקדירה, אבל לא על בשר רותח צלי חוץ לקדירה, ולדידן דאסרינן בצלי עד ששים ה"ה הכא דבכל ענין אסור עד ששים.

ט"ז: כתב תו"ח דהיינו דוקא באיסור מחמת עצמו, אבל אם הוא איסור בלוע אינו יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב.
ט"ז: תימה על הרמ"א דפסק כאן כר"ת ובסימן סט,טז פסק דאם נשתמש בכלי אוסר בדבר רותח לח בעינן ששים כנגד הקליפה והם דברי הרשב"א והיינו כריב"א, נמצאו דבריו סותרין זה את זה, ולדינא כיון שגם הרשב"א הכי ס"ל כן יש לנו לפסוק כריב"א להחמיר, וכ"פ **רש"ל ודרישה**.

ש"ך: נראה לי דלא קאמר הרמ"א דבמקום שצריך קליפה ובשלוהו בלא קליפה דמותר בדיעבד אלא דומיא דחלב דלא שייך ביה קליפה דהיינו אם נתבשל הבשר בלא קליפה ונבלל בענין דאינו מכירו דלא שייך ביה קליפה מותר בדיעבד, אבל כשנתבשל ועדיין מכירו בענין דשייך ביה קליפה צריך ששים כנגד הקליפה.

מג"א (תסז, לג), רעק"א: דוקא בחם לתוך צונן מקל הרמ"א בדיעבד דשרי כיון דאינו אלא חומרא דרבנן דמדאורייתא אינו אסור אלא דרך בישול, אבל היכא דנאסר כדי קליפה מדינא בעינן ששים כנגד הקליפה (כבסימן סט).

רעק"א, פתי"ש: בעירו דלא נפסק הקילוח אין להקל ובעינן ששים נגד הקליפה, אבל בעירו שנפסק הקילוח יש להקל בבשר בחלב דכל היכא דלא הוי דרך בישול הוא מדרבנן, ובשאר איסורים אין להקל רק בהפסד מרובה.

ש"ד: כתב או"ה דהיינו דוקא בבשר בחלב, אבל אם נפל היתר צונן בתוך איסור צלול צונן צריך קליפה ומביאו הרב בתו"ח, וצ"ע דלא משמע כן ואדרבה מסתימת דבריהם משמע איפכא, וכן משמע לכאורה בש"ס דאין חילוק.

סעיפים ה'ו' – בשר וחלב מלוחים (עיין סימן ע,ג-ד וסימן קה,ט-יא)

חולין קיג.

"דג טהור שמלחו עם דג טמא – מותר, מאי לאו שהיו שניהן מלוחין? לא, כגון שהיה טהור מליח וטמא תפל... אבל אם היה טמא מליח וטהור תפל – אסור, טמא מליח וטהור תפל – הוא דאסור, הא שניהן מלוחין – שרי! אידי דתנא רישא טהור מליח וטמא תפל, תנא נמי סיפא טמא מליח וטהור תפל"

- א. **תוס', רא"ש, ר"ן:** כל טעם שנלבע ע"י מליחה אינו אוסר אלא כדי קליפה.
  - ב. **רא"ה:** אוסר כדי נטילה.
  - ג. **רמב"ן, רמב"ם¹⁷:** אוסר הכל. **ב"י:** כל זה דווקא בשאין הבשר שמן, שאם הוא שמן כל חתיכת הגבינה אסורה וכן כל חתיכת הבשר משום שעל ידי השומן טעם הגבינה מפעפע בכל הבשר.
  - ד. **תוס', רא"ש:** גבי מליחה לא שייך תתאה או עילאה גבר דהמלח אינו מבליע בחומו אלא בחריפותו.
  - ה. **רשב"א:** אף במליחה שייך תתאה ועילאה גבר, ומיהו כל זה באיסור שמן שמפעפע הטעם בכולו אבל באיסור כחוש בכל ענין אינו אסור כדי קליפה.
  - ו. **טור, הגמ"י, מרדכי:** אם הבשר וחלב יבשין אפילו אם הם מלוחין או שהן לחין אבל לא מחמת מליחה אינם נאסרים וסגי בהדחה דדוקא כשהם לחים מחמת מלח חשיב כרותח המפליט ומבליע.
- שו"ע** פסק בתוס' ורא"ש דמליחה אוסרת כדי קליפה וברשב"א דשייך תתאה גבר במליחה (עיין ש"ד) "מליח שאינו יכול ליאכל מחמת מלחו... כל זמן שלא שראו במים דינו כרותח לאסור כדי קליפה, ואין חילוק בין מליח עליון ותפל תחתון למליח תחתון ותפל עליון לעולם המליח מבליע בתפל ואינו בולע ממנו, הלכך בשר וגבינה המלוחים שנגעו זה בזה צריך לקלוף שניהם מקום נגיעתם, ואם אחד מהם מלוח והשני תפל המלוח מותר בהדחה והתפל צריך קליפה, ואם הם יבשים אפילו הם מלוחים או לחים ולא מחמת מליחה סגי בהדחה. היכא אמרינן דאינו אסור אלא כדי קליפה כשאין שום אחת מהחתיכות שמינה, אבל אם היתה שמינה כולה אסורה וכן חברתה אסורה כולה מפני שהשומן מפעפע"

שיטת רמ"א

- א. **מהרי"ו, אגור, או"ה:** אנו נוהגין לשער כל מליחה בששים כיון דאנו לא בקיאין עתה להבדיל בין כחוש לשמן.
  - ב. **מרדכי, הגמ"י, שע"ד:** בשר שנפל עליו חלב אפילו אם רק הבשר לבדו נמלח שניהם אסורים כיון שהחלב צלול נבלע בבשר.
- וכ"פ רמ"א** "יש אומרים דבכל מליחה אנו משערין בששים. והא דטהור מלוח וטמא תפל שרי היינו שהטמא יבש, אבל אם הוא דבר צלול נאסר הטהור דמאחר שאינו נאכל מחמת מלחו בולע האיסור שאצלו ושניהם אסורים, ודוקא שהטהור לח קצת אבל אם הוא יבש לגמרי אינו בולע מדבר לח שאצלו"
- ש"ד:** הכא משמע דפוסק המחבר כתוס' דליכא תתאה גבר במליחה ובסימן ע,ד ובסימן קה,יא פסק כסברת הרשב"א לחלק במליח בין עליון לתחתון, וצריך לומר דדוקא באיסור שמן דאוסר הכל יש חילוק אבל לבכחוש דאוסר כדי קליפה אין חילוק דנהי דתתאה גבר מ"מ קליפה מיהא בעי.
- ש"ד:** בהגהת שע"ד ובהגהת אשיר"י משמע דחלב רך שאינו מהותך לא מיקרי דבר צלול, וכ"פ מהרש"ל.
- ש"ד:** אם החלב לבדו מלוח כתב בתו"ח דמשמע מדברי המרדכי דהחלב מותר דלא כהסמ"ג שאוסר, ופסק שם כמרדכי, וצ"ע לדינא כיון דהוי פלוגתא א"כ מאן לימא לן להקל, וגם הרש"ל כתב דצ"ע לדינא.

¹⁷ להרחבה בשיטת הרמב"ם עיין סימן ע' סעיף ד'

איזו מליחה חשיב כרותח

פסחים עו.

"אמר שמואל: מליח הרי הוא כרותח... אמר רבא: הא דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח, לא אמרן אלא שלא נאכל מחמת מלחו, אבל נאכל מחמת מלחו לא"

- א. **רש"י**: אינו נאכל מחמת מלחו היינו דהיינו מליחת בשר להצניע שאינו נאכל עד שישרוהו במים וידיחוהו היטב.
- ב. **ר' יעקב ישראל**: לא מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו אלא כגון עיבוד שמולחין אותו הרבה לצורך הדרך.
- ג. **ר"ת, תוס', רא"ש, ר"ן, רשב"א**: כל מליחה שמולחין לקדרה מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו, וכן נמי מליח דקא בעי ליה לאורחא אפילו לאחר שהעביר מלחו מעליו אין דרך לאכלו.
- ד. **או"ה**: אפילו במליחת צלי יש להחמיר עתה, כיון שאין אנו בקיאים להבחין בין מליחה למליחה.
- ה. **ספר התרומה, סמ"ק, הגמ"י**: אע"ג דמליחה מועטת לצלי לא הוי כרותח, מ"מ הציר הנוטף ממנו הוי כרותח דהציר אינו נאכל מחמת מלחו.

- ו. **רשב"א**: אפילו לא נמלח אלא מצד אחד חשיב אינו מחמת מלחו.
- ז. **ר"ן**: כל ששהה במלחו שיעור שהייה לקדרה הוי רותח ומקמי הכי לא.
- ח. **תה"ד: התוס' הרא"ש וסמ"ג** כתבו דהא דקיי"ל מלוח הרי הוא כרותח זהו בתוך שיעור מליחה, אבל לאחר שיעור מליחה כבר פסק כח המלח ואינו חשוב עוד כרותח. אבל **בספר התרומה ובאו"ז ובשערי דורא** כתבו דבשר או גבינה שנמלחו חשובין רותחין כל זמן שהם לחים ויש לחלוחית מלח עליהן, הא קמן דחתיכה שנמלחה בחזקת רתיחה טפי משיעור מליחה. לפיכך נראה דבשעת הצורך כגון לסעודת מצוה ובדאיכא ג"כ הפסד מרובה המקיל לא הפסיד.

שו"ע פסק כר"ת ור"ן "מליח שאינו יכול ליאכל מחמת מלחו, דהיינו כעין מליח שמולחים לקדירה ושהה כדי מליחה לקדירה כל זמן שלא הדיחו מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו, ומליח כעין מליח דבעי לה לאורחא אפילו לאחר שהדיח הוי אינו נאכל מחמת מלחו. **רמ"א**: (אפילו לא נמלח הבשר משני צדדין רק מצד אחד, כל שנמלח מליחה שאינו נאכל מחמת מלחו מחשב רותח, אבל כל שלא נמלח כל כך מחשב צונן אפילו נמלח משני צדדין)"

רמ"א פסק כאו"ה, כתה"ד, וכספר התרומה "יש אומרים דלאחר ששהה במלחו שיעור מליחה לא מקרי אח"כ רותח, ולצורך גדול כגון בהפסד מרובה והוא לצורך סעודת מצוה יש לסמוך אמקילין, אבל בלאו הכי אין להקל כלל... יש אומרים דאנן אין בקיאיין בדבר ויש לנו לחשב אפילו מליחת צלי כרותח, וטוב להחמיר במקום שאין הפסד מרובה... כל ציר מבשר שנמלח אפילו לא נמלח רק לצלי חשוב רותח, ולכן אם נפלה ציר על הגבינה או על כלי אוסר, אפילו במקום שאין הבשר אוסר דלא נחשב רותח מכל מקום הציר חשוב אינו נאכל מחמת מלחו, וציר של בשר שאוסר שנפל על הכלי צריך הגעלה, ואם הוא כלי חרס צריך שבירה, ואם לא נפל רק על מקום אחד בכלי עץ וכיוצא בו קולף מקומו ודיו"

ש"ך, ט"ז (סט, מז): המחבר סובר כר"ן דרק כששהה שיעור מליחה לקדירה הוי רותח ומקמי הכי לא, והא דמבואר בדבריו סימן סט, כ דאפילו מקמי הכי הוי רותח ולאחר ששהה שיעור מליחה לא הוי רותח, צריך לומר דשאני התם דאיירי באיסור דם דהדם והמלח רותחין הם בשעת המליחה ולאחר ששהה שיעור מליחה פסק כח המלח מחמת שפלט כל הדם, אבל הכא מיירי באיסור בשר וגבינה דכל כמה דלא שהה שיעור מליחה אין הבשר רותח ולאחר מכן לא פסק כח המלח שהרי לא פלט כלום. **והרמ"א** נמשך אחר תה"ד ומשוה דין בשר וגבינה לאיסור דם, אבל **לענ"ד** משמעות הפוסקים דלא אמרינן שפסק כח המלח אלא היכא שהפליט דם ולפי"ז לא פליגי הפוסקים אשר הביא תה"ד אהדדי ולכן היה נראה להתיר אפילו שלא במקום הפסד מרובה וסעודת מצוה, אך מ"מ ישנם פוסקים דאפילו גבי דם לא אמרינן דפסק כח המלח לאחר ששהה שיעור מליחה והלכך הבו לה דלא לוסיף עלה ואין להקל אלא במקום הפסד מרובה וסעודת מצוה, ומיהו בתוך שיעור מליחה לעולם אסור אפילו בהפסד מרובה וסעודת מצוה דכל הפוסקים סוברים דתוך שיעור מליחה הוי רותח והר"ן יחיד הוא לגבייהו.

ש"ך: הא דפסק הרמ"א דאם נפל על כל הכלי צריך הגעלה ואם נפל במקום סגי בקליפה היינו משום דאם נפל על כל הכלי לא שייך קליפה דיפסד הכלי, ובאמת אם הוא בענין שאין פסידא ורוצה לטרוח מותר.

סעיף ז' - צלי, בקוע ומתובל במליחה

חולין קיב.

"ההוא בר גזולא דנפול לכדא דכמכא (כותח - מאפה הלבי מלוח), שרייה רב חיננא בריה דרבא מפשרוניא...קסבר: כי אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח, הני מילי היכא דאינו נאכל מחמת מלחו, אבל האי כותחא הרי נאכל מחמת מלחו, והני מילי הי אבל צלי בעי קליפה, ואי אית ביה פילי (בקעים) כוליה אסור (לפי שנוה לבולע דרך הנקבים), ואי מתבל בתבלין כוליה אסור (התבלין שנתבשלו עמו מרכיין אותו ונוה לבלוע)"

א. ספר תרומה, רא"ש, טור, מהרי"ל, שע"ד: מיירי בצלי צונן ואפילו הכי נאסר כדי קליפה כיון שע"י הצליה רכיך הוא ובולע, ומיהו הא דאי אית ביה פילי או מתובל אסור בכוליה היינו אפילו חי.

ב. רש"י, או"ז, סמ"ק, סמ"ג, מהר"ם, מרדכי: כוליה סוגיא מיירי בצלי צונן דנאסר כדי קליפה ואי אית ביה פילי או שהוא מתובל שהתבלין שנתבשלו עמו נאסר כוליה, אבל חי אפילו אי אית ביה פילי או שהוא מתובל סגי בהדחה.

ג. ר"ן, רשב"א, ראב"ד: מיירי בצלי רותח דנאסר כדי קליפה כדין כל צליה דמליח שנאכל מחמת מלחו לא מעלה ולא מוריד, אבל צלי צונן דינו כחי לכל דבר שאינו מבליע וסגי בהדחה. וה"ה דמבוקע או מתובל מיירי בצלי רותח.

שו"ע פסק כר"ן ורשב"א "הא דמפליגין בין נאכל מחמת מלחו לאינו נאכל מחמת מלחו הני מילי בבשר חי, אבל צלי רותח שנופל למליח אפילו נאכל מחמת מלחו בעי קליפה, ואם יש בו בקעים או שהוא מתובל בתבלין והוא צלי רותח כולו אסור" **רמ"א** פסק כרש"י ואו"ז "וה"ה אפוי ומבושל, ויש אומרים דאפילו הם צוננים דינא הכי, וכן יש לנהוג אם אין הפסד מרובה" **ש"ך:** צ"ע אם יש להקל אף בהפסד מרובה כיון דהרבה פוסקים סוברים כרש"י ועוד דבש"ס משמע דמיירי בצלי צונן, והלבוש סתם לגמרי כדברי המחבר, ולא נהירא כלל.

ש"ך: כתב המרדכי דהחלב מותר בכל ענין ולא אמרינן דמפליט הצלי או האפוי והמבושל.

ש"ך: מלשון הרמ"א (דכתב 'אפילו הם צוננים') משמע דמודה למחבר דבצלי רותח נמי אינו נאסר כולו אם אינו מתובל בתבלין ואין בו בקעים, וכן עיקר.

ט"ז: רמ"א שכתב כאן שבמקום הפסד מרובה יש להקל כמחבר דמיקל בנאכל מחמת מלחו כל שאינו צלי רותח, ולעיל בסעיף ה' כתב דאנן אין בקיאין בדבר ויש לאסור אפילו במליחת צלי באין הפסד מרובה, נראה לענ"ד דתרי קולי לא מקלינן בשביל הפסד מרובה דהיינו לומר שמליחת צלי לא מקרי אינו נאכל מחמת מלחו וגם לסמוך המחבר דאין לאסור ביש בקעים אלא בצלי רותח דוקא.

סימן צב'

טעמו ולא ממשו/ טעם כעיקר

- גמרא קח', א** – נחלקו האמוראים האם טעם בלי ממש חיובו מדאורי או מדרבנן?
כו"ע – מודים שבבשר וחלב טעמו ולא ממשו דאורי. השאלה האם לומדים מבשר וחלב או שלא כיוון שהוא חידוש.
אביי – בשר וחלב זה בניין אב וכל טעמו ולא ממשו בתורה דאורי. (רש"י – מוכח מדין זרוע של איל בנזיר עיין דף צח')
רבא – טעמו ולא ממשו בשאר התורה דרבנן, בשר וחלב זה חידוש א"א ללמוד ממנו. (רש"י תורה אסרה בישול שכל מטרתו זה נתינת טעם לכן זה חידוש בבשר וחלב)
א. שיטת רש"י – הלכה כרב באיסורי, לכן טעמו ולא ממשו בשאר תורה דרבנן.
ב. תוס' (ד"ה מבשר, אמר רבא) – הלכה כאביי שאיסורו דאורי, רבא עשה דיחוייא בעלמא על דרך הלימוד אבל לא על העקרון שטעם כעיקר מדאורי בכל התורה.
ג. רמב"ם – פסק את דברי רבא כמות שהם משמע שפסק כמותו.

סעיף ג' – חתיכה נעשית נבלה

- משנה:** טיפת חלב שנפלה על בשר ויש בה כדי נתינת טעם אסור. כל זה במציאות שניער את הקדרה.
גמרא: רב – כוונת המשנה שנאסר הבשר היא שחתיכה נעשית נבלה – היינו היא תמשיך לאסור חתיכות אחרות (אם אין 60 כנגדה) **מפני שהיא מינה**.
שאלה - "בשר שנפל לתוך חלב רותח, הבשר נאסר והחלב מותר" לכאורה החלב שנבלע בבשר יוצא החוצה ואז זה מין במינו וצריך לאסור את כל החלב ואיך רב התיר את החלב? **תשובה** – בקדם וסילקו.
רב – סבר כרב יהודה שמין במינו לא בטל לעולם.
א. ראב"ד, רי"ף ע"פ בעל המאור – כל דין חתיכה נעשית נבלה רק למ"ד מין במינו לא בטילי אך אגן דקיימ"ל מין במינו בטיל אין לנו כלל את חנ"ן¹⁸.
ב. רא"ש, רמב"ם ורוב הראשונים – דין חנ"ן שייך לכו"ע, בגמרא שייכו את דברי רב לרב יהודה כי באמת כך הוא סובר ולשיטתו כל איסור מין במינו הוא אפי' במשהו.
שו"ע כרמב"ם "כשנאסרה החתיכה מחמת החלב נעשית כל החתיכה איסור, ואם בשלה עם אחרות צריך ששים לבטל כולה, ואם מכירה משליכה והאחרות מותרות. ואם אינו מכירה הרוטב מותר וכל החתיכות אסורות אם חתיכת האיסור ראויה להחכר"

¹⁸ דבר זה מוכח כמה פעמים שהגמרא קישרה בין שיטת רב בחנ"ן למין במינו, גם כאן, גם בדף צח', וכן בדף קח.

סעיף א – בשר שנפל לתוך חלב

חולין קח: "איתמר, בזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב, אמר רב: בשר אסור וחלב מותר (שאינן בבשר כדי נתינת בחלב). ואי סלקא דעתך אפשר לסוחטו אסור, חלב אמאי מותר חלב/ נבלה הוא?!... הכא במאי עסקינן כגון שנפל לתוך יורה רותחת, דמבלע בלע מפלט לא פלט. סוף סוף כי נייה הדר פליט? בשקדם וסילקו" מסקנת הגמ' – שהחלב מותר והבשר אסור שנבלע ממנו חלב וכל זה בקדם וסילקו.

קדם וסילקו, מה מועיל?

- א. **ר"ת, רש"י, רשב"א** – הבשר פולט טעם עצמו בלבד אך לא את טעם החלב הבלוע בה.
- ב. **רשב"ם** – הכוונה קדם וסילקו – היינו שישלק לפני שיסיים הבשר את בליעתו כי מרגע שמסיים לבלוע מתחיל לפלוט את עצמו וכן את החלב הבלוע בו. וזה לאו דווקא בסיום הרתיחה אלא צריך אומדן מתי מסיים לבלוע.
- ג. **טור** – קדם וסילקו מועיל רק אם יש 60 בחלב אבל אם אין בחלב ששים לבטל הבשר אף אם קדם וסילקו גם החלב אסור.

ב"י: אינו מכוון בעיני דכיון שקדם וסילקו הרי אנו אומרים שלא נפלט ממנו מהחלב שבלע,

שו"ע כר"ת וב"י.

בשר שנפל לחלב כמה צריך בקדרה לביטול אם לא קדם וסילקו

- א. **ר' שמואל** – צריך 120 בקדרה, 60 כנגד הבשר ו60 כנגד טעם החלב שיוצא. וכן בכל התורה כולה.
- ב. **תוס'** – מסכים בבשר וחלב שצריך 120 וחולק בשאר איסורים שם צריך רק 60.
- ג. **שו"ע** – צריך רק 60. וצ"ע מאיפה פסק כן?
לענ"ד¹⁹ איסור בטל באיסור ולכן צריך רק 60. בשלב הראשוני של הרתיחה נפלט רק טעם הבשר עצמו ואז צריך 60 כנגד החתיכה ולאחר מכן חזרה כבר הקדרה להתיירה לגמרי, לאחר שנח מרתיחתו שוב יוצא טעם החלב האסור החוצה ושוב יש 60 בקדרה להתייר ולכן יוצא שצריך רק 60. אמנם טעימת קפילא לא תועיל כלל, משום שזה 'מין במינו' וא"א להכיר בטעם (כ"כ השי"ך להסביר דברי שו"ע)

בשר שנפל לחלב וקדם וסילקו.

- רמב"ם** – מטעימים קפילא (כי יצא רק טעם הבשר). **וכ"פ שו"ע**
דרכ"מ – לא סומכים אטעימת קפילא וצריך 60. **וכ"פ רמ"א**.

¹⁹ ואח"כ הראו לי בדברי הרב משאש.

סעיף ב' – טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר

משנה: טיפת חלב שנפלה על בשר ויש בה כדי נתינת טעם אסור. כל זה במציאות שניער את הקדרה.
גמרא: רב – כוונת המשנה שנאסר הבשר היא שחתיכה נעשית נבלה – היינו היא תמשיך לאסור חתיכות אחרות (אם אין 60 כנגדה) מפני שהיא מינה.

איפה נמצאת החתיכה

א. רש"י – ברוטב ורק גגה בחוץ.

ב. תוס' – כולה חוץ לרוטב.

נ"מ בין השיטות –

- 1. תוס'** כל שברוטב הטיפה נבלעת בכל הקדרה וצריך 60 כנגד הטיפה.
רש"י – אפי' ברוטב כשגג החתיכה בחוץ יש חניין.
- 2. לתוס'** – כשהחתיכה ברוטב היא מעבירה את הטעם לשאר חתיכות אפי' לא ניער
רש"י – אם לא ניער אפי' ברוטב הטעם נמצא רק בחתיכה ולא עובד לחתיכות אחרות.²⁰

ניעור הסיר והקדרה

ראינו בגמ' שהאיסור בחניין זה רק בניער, אך לא בניער רק החתיכה נאסרת ולא אוסרת אחרות. בהמשך הגמרא הוסבר שאם ניער בתחילה מועיל ניעור, ואם ניער בסוף לא מועיל הניעור והחתיכה אוסרת את החתיכות האחרות. נחלקו הראשונים בדין זה.

א. טור ורוב הראשונים – ניער בהתחלה – מועיל. בסוף – לא מועיל.

ב. רמב"ם – מתחילה ועד סוף – מועיל. בסוף – לא מועיל. לא ידע על איזה חתיכה נפל – ניער ויועיל.

ש' – בגמ' מובא רק דין ניעור בתחילה, מדוע לרמב"ם צריך ניעור מתחילה ועד סוף?

א. ב"י – הרמב"ם התכוון לומר שחוששים לר' יהודה שאמר שמא לא יערבב טוב, ולכן מצריכים ניעור היטב.

ב. ר' יעקב חביב – נמשך אחר לשון הגמ', אך כוונתו שניעור בהתחלה מועיל.

ש' – קשה הדין שלא יודע על איזה חתיכה נפלה הטיפה. דאם החתיכות כולן תוך הרוטב מה צריך ניעור? ואם אין ברוטב מה מועיל שמנער אח"כ?! (וכתב הטור דלא הבין דברי הרמב"ם)

א. ב"י – כוונת רמב"ם לומר שאם מנער מתחילה ותוכ"ד ניעור נופל טיפת חלב על אחת החתיכות לא צריך להפסיק לנער כיוון שהטיפה מתפשטת מייד בסיר (אמנם לפי"ז באמת אין חידוש ברמב"ם)

ב. ש"ך (ס"ק ח') – כשלא נודע על איזה חתיכה נפל לא שייך לומר חניין, בעצם כשיש ספק בקדרה לא אמרינן חניין²¹.

ג. רמב"ם (אופציה נוספת להסבר שהוסברה בשיעור) – נראה לומר דכוונת הרמב"ם כשיטת רש"י, דלכאורה לרש"י צריך עיון מה יועיל ניעור הקדרה כאשר החתיכה ברוטב²² דנראה דלא השתנה כלום?! וי"ל דניעור החתיכה גורם להפלטת האיסור הבלוע בתוך החתיכה (כדמצינו בתוס' ד"ה שנפל דיש זמן ממנו החתיכה מתחילה לפלוט מה שנמצא בתוכה וזה מה דאמר בגמרא 'בקדם וסילקו') ורק אז עיקר איסורה מדאורייתא שכן יוצא טעם החלב הבלוע בתוך החתיכה עצמה ואז יש בכח איסור זה לאסור שאר החתיכות מדין חניין, אולם כאשר עיקר איסורו מדרבנן היינו שחתיכת הבשר פולטת רק טעם עצמה וזהו שחכמים אסרו את החתיכה נעשית נבלה אין בחתיכה כח לאסור את שאר החתיכות. א"כ בא הרמב"ם ואמר כי החתיכה מתחילה לפלוט את טעם עצמה רק כאשר מתקיימים 2 תנאים. 1 – ניעור, 2 – סיום הבישול. וכאשר לא נודע על איזה חתיכה נפל ועדיין יש צורך בניעור לא נאסרה החתיכה עצמה כי עדיין לא פולטת את טעם החלב הבלוע בה.

נחלקו האחרונים כיצד פסק שו"ע?

א. ט"ז (ס"ק ב') – שו"ע פסק כרש"י, ודברי רש"י הם רק לחומרא ולא לקולא²³.

ב. באר הגולה, ש"ך ועוד מהאחרונים – שו"ע העתיק לשון הרמב"ם, ופסק כתוס' שהחתיכה לגמרי בחוץ.

²⁰ ואולי י"ל שאפי' אם בקדרה אין 60 כנגד הקדרה עצמה כיוון שהטעם נבלע רק בחתיכה עצמה ולא יוצא לחתיכות האחרות החתיכה נאסרה ולא הקדרה.

²¹ וצ"ע בשיטה זאת דמדוע נאמר שלא אמרינן חניין כאשר לא ידוע על איזה חתיכה נפל הטיפה? דהרי וודאי יש כאן איסור רק יש חסרון ידיעה באדם שאינו יודע היכן נמצא האיסור? ועוד, גם אם יתירו הקדרה מדוע את החתיכה עצמה התירו הרי יש חתיכת איסור וודאי אין כנגדה 60?! הרב מאיר שמחה – הציע להסביר כך, הגמרא לא נתנה אומדן מדויק מה נקרא 'ניער מתחילה' לכאורה בפשט זה נשמע ניעור מיידי, אולם יכול להיות שלוקח יותר זמן מעט עד שבאמת האיסור יוצא, אמנם אנחנו לא סומכים על דין זה אם יבוא אדם וינער לכחיתלה לאחר זמן מועט אולם כאשר גם לא הוברר האיסור כלל אולי יש סיבה להקל יותר ולהתיר גם מצד ספק זה. והביא הש"ך גם ראייה מהרשב"א שכל שעתיד להתערב כמעורב דמי (אולם לפי זה כל דין חניין לא יהיה שייך בעתיד להתערב, ועוד לא מובן שהרשב"א מדבר בדיני תערובות ואנו דנים מצד נתינת טעם איסור בקדרה ואין זה נראה דומה כלל. וצ"ע גדול על דברי הש"ך.

²² ודבר זה הקשהו הראב"ד והט"ז דלא נהירא מה שכתב רש"י דאם החתיכה נמצאת ברוטב אותו הרוטב אמור להמשיך טעם החלב הבלוע בחתיכה לשאר החתיכות.

²³ היינו שחתיכה שברוטב וגגה חוץ לרוטב נעשית נבלה, אך לא להקל שחתיכה שברוטב וגגה חוץ לרוטב לא ממשיכה טעם איסור לחתיכות אחרות.

יוצא כך: בשר שנפל לתוך חלב – קדם וסילקו – מטעימים גוי (ע"פ רמב"ם). לא קדם וסילקו – צריך 60 כנגד החתיכה. חלב שנפל על חתיכת בשר – חוץ לרוטב לגמרי – לא ערבב רק החתיכה אסורה (אם אין כנגד טיפת החלב 60) **ערבב או כיסה** – אם ערבב בהתחלה כל הקדרה אסורה (אם אין 60 כנגד הטיפה ואין נ"ך). **ניער לבסוף** – לא מועיל הערבוב ויש חני"ן ואם אין בקדרה 60 כנגד החתיכה אסור. "נפל על אחת החתיכות ואין ידוע על אי זה מערבב" – צ"ל כמו שהסביר בב"י שאין הכוונה לחדש משהו נגד דינא דגמרא אלא לומר שאם מערבב כרגע מתחילה, יכול להמשיך לערבב אפי' אם לא יודע על איזה חתיכה נפל.

רמ"א - "אם לא ניער מתחילה ועד סוף אם יש שישים בקדרה נגד טיפת החלב שנפל אינו אסור רק החתיכה לבד" **ש' -** לפי רש"י – אם מדובר בחתיכה שנמצאת חלקה ברוטב החתיכה אסורה והקדרה מותרת. ואם מדובר בחתיכה שכולה ברוטב אז בודקים את אם יש שישים בקדרה ואם לא אז כל הקדרה אסורה ולא החתיכה ולכן וודאי לא פסק כרש"י.

ולפי ר"י – אם החתיכה ברוטב, אז אם אין שישים אסור כל הקדרה ואם יש שישים הכל מותר, ואם מדובר בחתיכה שחוץ לרוטב ולא ניער אז למה מחשבים שישים בקדרה!?

נחלקו האחרונים כמי פסק רמ"א?

א. י"א – מעיקר הדין אנחנו פוסקים כרש"י ולכן החתיכה אסורה והקדרה מותרת אולם זה שצריך 60 כנגד הטיפה זה כי ראוי להחמיר כר"י כשאין כנגד כל הטיפה 60 כר"י.

ב. ט"ז – פוסק כר"י מעיקר הדין (היינו שאם ברוטב לא נעשית חני"ן ואם לא ברוטבו ניער נעשית חני"ן) לכן חייב מדינא 60 כנגד הטיפה אולם החמיר כרש"י לאסור את החתיכה עצמה בלבד (לא שתעשה חני"ן).

ג. גר"א (סי"ק ט) – יש טעות סופר במקום 'אם יש שישים בקדרה נגד טיפת החלב' וצריך לומר **אם אין** ואז בעצם ואז בעצם מובן שרמ"א פסק לגמרי כרש"י וגם לקולא.

רמ"א (סעיף ד') – "אבל באיסור בשר וחלב...ומקצת החתיכה תוך הרוטב אמרינן חתיכה נעשית נבלה" מכאן משמע לגמרי שרמ"א פסק כרש"י, ולכן לט"ז לא מסתדר מה שאמר רמ"א כאן והקשה עליו דדבריו סותרים.

כיצד אומדים את פליטת החתיכה?

ר' ירוחם – כמו גודל הטיפה שנבלעה כך פולט.

ב"י ורוב הראשונים – כגודל החתיכה שא"א לאמוד את הפליטה.

שו"ע פסק ב"י ורוב הראשונים

סעיף ד' – חנין בשאר האיסורים

חולין ק. "דרש רבה בר בר חנה: חתיכה של נבלה ושל דג טמא אינה אוסרת עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות. אוקי רב אמורא עליה ודרש (העמיד מתורגמן לפניו לדרוש ולהשמיע לרבים שלא ילמדו מרבה בר בר חנה): כיון שנתן טעם בחתיכה (כגון שיש חתיכה של היתר כולה חוץ לרוטב וחתיכת נבלה מונחת עליה) חתיכה עצמה נעשית נבלה, ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה. אמר ליה רב ספרא לאביי: מכדי רב כמאן אמרה לשמעתי, כרבי יהודה דאמר מין במינו לא בטיל, מאי איריא כי נתן טעם? אפילו כי לא נתן טעם נמי? (דהא נבלה נופה מינייהו היא ולא בטלה) אמר ליה: הכא במאי עסקינן בשקדם וסלקו (הלכך נתנה טעם בראשונה הרי זו חוזרת ואוסרתן ואי לאו במאי מיתסרי). רבא אמר: אפילו תימא לא קדם וסלקו, הוי מין ומינו ודבר אחר, וכל מין ומינו ודבר אחר סלק את מינו כמי שאינו, ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו (הלכך נתנה טעם בראשונה תחלה בעוד שלא רבה הרוטב עליה ואח"כ נתן מים וקיפה וחתיכות נתוספה חתיכה ראשונה על הנבלה ואוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה והרוטב לבדו אין בו כדי לבטל שניהם)"

מרב הראשונים שוב משמע שפוסקים כרב, וכן ממשמעות הגמרא (שאביי ורבא נחלקו בשיטתו). אולם יש מהראשונים שחלקו וכלל לא פסקו כרב(ראב"ד, רי"ף).

תוס' – מקשה: גם לאחר תירוץ הגמ' למ"ד מין במינו אוסר במשהו מדוע צריך שהחתיכת דג שנעשתה נבלה תיתן טעם בשאר חתיכות הדגים שהם מינה, ולכאורה היה צריך לאוסרם במשהו? ומכאן הצריך 2 תירוצים ומהם נפק"מ.

א. ר"ת – כל דבר שנאסר במשהו לא נעשה חנין, לכן כאן הצריך רב שחתיכה של הדג שנעשתה נבלה תאסר בנותן טעם ורק כך יכולה להמשיך לאסור.

ב. ר' אפרים – חנין בשאר איסורים לפי הטעם הבלוע בה בלבד ולא כפי גודלה. כלומר החתיכה שנעשתה נבלה אפי' אם היא גדולה מאוד תאסור רק כפי הגודל של הדג הטמא שאסר אותה²⁴.

נפקא מינא בין השיטות – חנין בכל התורה כולה. **לר"ת –** תמיד משערים כנגד כל החתיכה (אא"כ נבלע במשהו). **לר' אפרים –** תמיד משערים כנגד מה שנבלע בחתיכה (היינו כגודל האיסור המבליע) ולא כנגד כל החתיכה.

ג. רא"ש – פסק כרבב"ח, אולם בהמשך דבריו דן בדברי ר' אפרים, ומשמע ממנו גם בדבריו סו"ס כבי דפסק כר' אפרים, וכן כתוב בקיצור פסקי הרא"ש דפסק כר' אפרים וא"כ זה פלא דלכאורה משמע שרבב"ח חולק על רב וסובר שאין חתיכה נעשית נבלה (כך נראה מרש"י עיין ד"ה אוקי רב). ותירץ **מעדני יומ"ט** דכוונת הרא"ש לפסוק כרבב"ח שמין במינו בטל ב60 כנגד רב שסובר שמין במינו נאסר במשהו, אולם מסכים עם זה שחנין בשאר איסורי תורה ומדייק זאת מלשון הרא"ש "אע"ג דלא קיימ"ל כרב(מין במינו לא בטיל), בהך סברא (חתיכה נעשית נבלה) ליכא מאן דפליג עליה"

ב"י: לענין הלכה כיון שהרמב"ם והרא"ש מסכימים כדברי ר' אפרים הכי נקטינן, וכל שכן שהרשב"א והרב המגיד מסכימים כן, ובתשובות להרמב"ם פסק כן והעיד שכך נוהגין ועושים מעשה, ואע"ג דהר"ן לא סבר כוותיה מ"מ הרי כתב דבשאר איסורין לא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא **מדרבנן** וכיון דפלוגתא בדרבנן הוא נקטינן לקולא.

וכ"פ בשו"ע "לא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא בבשר בחלב אבל לא בשאר איסורים, כגון כזית חלב שנבלע בחתיכה ואין בה ששים לבטלו ונאסרה ואחר כך בישלה עם אחרות אין צריך אלא ששים כדי כזית חלב ואז החתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת"

רמ"א פסק כר"ת "יש אומרים דאמרינן בכל האיסורים חתיכה נעשית נבילה, וכן המנהג פשוט ואין לשנות.

אפשר לסווחו בשאר איסורים

כבר מהגמ' משמע דאפשר לסווחו אסור, ובמיוחד למ"ד חתיכה נעשית נבלה נראה דהדברים קשורים (וכן העלה בר"ן) אולם יש פלא בדברי הרא"ש על דין זה וכן בפסיקת שו"ע כאן.

רא"ש – לשיטת ר' אפרים וכן להלכה, אפשר לסווחו מותר בשאר איסורים²⁵. **וכ"פ בשו"ע** שכתב "והחתיכה חוזרת להיות מותרת"

צ"ע – דלכאורה זה סותר את דין חנין, ועוד דבסימן קו' ס"א שו"ע כתב במפורש שהחתיכה נשארת אסורה?

א. ט"ז, רמ"א – בסימן קו' סעיף א' – חזר בו שו"ע ופסק שאפשר לסווחו אסור בשאר איסורים וזה עיקר.

ב. ש"ך – הדברים לא סותרים, בסעיף שלנו מדובר בחתיכה הבלועה משאר איסורים ואין חנין בשאר איסורים, והחתיכה כשמתערבבת יחד עם חתיכות אחרות לא נקראת חתיכה הראויה להתכבד (משום שאין ח"ל בבלוע) ואם לא מכיר את החתיכה מכל החתיכות מותר לאכול את הכל וזה נעשה כְּאִילוֹן החתיכה עצמה מותרת שכן אוכל גם אותה. בסימן קו' מדובר שמכיר את החתיכה ולכן אסור לו לאכול אותה אלא צריך להוציאה.

ג. (הו"א ר"ן – אפשר לסווחו מותר לא סותר את דין חנין, כיוון שזהו דין תאורטי, אם יבוא גוי ויטעם את החתיכה ויגיד שאין טעם באמת אפשר לסווחו מותר אך כשאין גוי באמת החתיכה אסורה ואין אפשרות לסווחה כי חייב לדעת במפורש שאין שם טעם. לכן אפשר לומר שזה מה שהתכוון שו"ע כיוון שהלך פה לפי דברי הטור.)

²⁴ הסברא היא שהאיסור אינו גדל אלא נשאר כמות שהוא ורק יש לו אופציה לצאת ולהיכנס, אולם בבשר וחלב אסרנו כפי גודל החתיכה שכן עצם האיסור נוצר מפגישה 2 אובייקטים שכל אחד בפני עצמו טהור ומעצם החיבור שלהם יחד נוצר האיסור ועצם האיסור הוא כל החתיכה כולה, המפגש בין הבשר לחלב, ולא אחד מהמוצרים לבד לכן גם אם היית מוציא לכאורה את החלב עדיין היה נשאר פה איסור שלם.

²⁵ י"א דהרא"ש לא דק בלשונו.

חנ"ן, לח בלח

משנה תרומה פרק ה' – "אין המדומע מדמע אלא לפי השבון"

בגמ' מבואר שתערובת של תרומה אין בה חנ"ן אלא אוסרת רק כחשבון התרומה שנבלע בה בתחילה והרי חתיכה נעשית נבלה ולכאורה צריך לאסור הכל? ותירצו כד²⁶:

מרדכי, או"ז: הא דאמרינן חנ"ן בשאר איסורין היינו דווקא באיסור הבלוע בחתיכה כיון שיש חשיבות בחתיכה ועוד דכיון שנתן האיסור טעם בחתיכה אין ממש איסור זה יוצא ומתערב בחתיכות האחרות הרי היא כנבלה עצמה כי איך יצטרף שום היתר אליה לבטל האיסור הבלוע בה²⁷, אבל לח בלח כגון יין ביין לא אמרינן חנ"ן דכיון שנפל שם היתר ונתרבה בטל האיסור שהרי נתערב האיסור לגמרי בהיתר שנפל שם לבסוף כמו שנתערב בראשון ונמצא שאין האיסור מעורב עכשיו בהיתר הראשון בלבד.

ט"ז, ש"ך – הא דאמרינן שאין חנ"ן בלח בלח זה בלא דרך בישול, אך בדרך בישול נעשה הכל נבלה.
❖ **נוב"י –** משמע מרמ"א דאפי' בבישול לח אין חנ"ן.

תרי משהו (בפסח וביין נסך)

ר"ת: חתיכה שנאסרה באיסור משהו לא נעשית נבלה לאסור כל האחרות, אפילו אם נאסרה מחמת מינה שאסור במשהו לרבי יהודה. (אלא תאסור כדי בליעתה היינו כדי האיסור המקורי).

א. ט"ז (סיק ט"ז) – יוצא מדבריו של ר"ת, דחמץ בפסח שאסור במשהו רק מדרבנן, כ"ש שלא נעשה חנ"ן, והיינו לומר דחמץ שאסור חתיכה במשהו, אם ניקח את החתיכה ונשים אותה צריך לשער רק 60 כנגד הטעם הבלוע בה (היינו כגודל החמץ שאסור אותה) ולא תאסר במשהו! אולם מדגיש ה"ט"ז – דכל ההתר הוא בחתיכה נפלה לרוטב, אמנם בלח בלח לא יועיל וגם אם יהיה תוספת של מעל 60 לחתיכה תמיד אסור כיוון שחמץ עצמו אסור במשהו והאיסור עדיין כאן!

ב. רש"ל – הקשה, והסביר שמה שהתיר ר' יהודה ע"פ הסבר ר"ת זה רק חתיכת איסור שנעשתה נבלה ונפלת לאינו מינה דכך יוצא ממנה טעם איסור נבלה בלבד וזה הותר ב60, אולם חמץ שאוסר במשהו אם יפול מחדש עדיין הטעם היוצא ממנו זה טעם חמץ שאוסר במשהו ולכן אסור לעולם במשהו.

ג. נקה"כ – סברת ר"ת היא בדיני חנ"ן שאין חנ"ן מאיסור משהו והטעם שלומדים מבשר וחלב ושם נאסר דווקא דרך בישול שיש טעם, אבל תרי משהו אמרינן. ולפ"ז דווקא מין במינו לר' יהודה וכן כל איסור שאוסר דווקא במינו אינו אוסר במשהו מכיון שאינו עושה את ההיתר נבילה ולכן אותו איסור משהו מעורב בטעם אחר ואינו נחשב כמין במינו ואפילו שלא סלקו את החתיכה, משא"כ בחמץ בפסח שאוסר במשהו אפילו בשאינו מינו גם התערובת השניה נאסרת במשהו, וכן לח בלח נראה שיש לאסור כדברי ה"ט"ז.

יבש ביבש

הג' שע"ד: כשהתערב איסור בהיתר יבש ביבש לא אמרינן חנ"ן.

וכ"פ רמ"א "ואם נתערב יבש ביבש לא אמרינן בשום איסור חתיכה נעשית נבילה"

חנ"ן במליחה

תו"ח: אף דנהגין לשער כל מליחה בששים מ"מ כיון דהרבה פוסקים סוברים דכל מליחה אינה אוסרת רק כדי קליפה יש להתיר לצורך הפסד גדול או לעני בדבר חשוב דלא נעשית נבילה.

ש"ך: משמע בדבריו דאפילו בדבר שמן שאוסר עד ששים לכוי"ע פסק כן, וכן נראה עיקר.

²⁶ **ראב"ד –** מדובר ביבש ביבש ולכן לא נעשה חנ"ן.

²⁷ **רעק"א:** כתב שהנפק"מ בין הטעמים בחתיכה שנימוחה: לטעם של חשיבות כיון כבר נעשתה החתיכה נבילה בשל חשיבותה ואין הריסוק מועיל להתירה, אבל לטעם דבלח האיסור מתערב בהכל בשוה הכא נמי אין חנ"ן, ויש להחמיר.

סעיף ה' – ז' חנ"ן בקדרה

זבחים צו: "בעא מיניה (רב יצחק בר יהודה מרמי בר חמא): בישל במקצת כלי, מעון מריקה ושטיפה בכל הכלי או אין מעון? א"ל: אינו מעון, מידי דהוה אהזאה (דם חמאת שניחו על הבגד דתנן במתניתין אין מעון כיבוס אלא מקום הדם)... מסתברא כבגד, מה בגד (שנפל עליו דם חמאת) אינו מעון כיבוס אלא מקום הדם, אף כלי אינו מעון מריקה ושטיפה אלא במקום בישול. א"ל: מי דמי? דם לא מפעפע, בישול מפעפע! ועוד, תניא... בישל במקצת הכלי מעון מריקה ושטיפה כל הכלי, מה שאין כן בהזאה? א"ל: אי תניא תניא. ומעמא מאי? אמר קרא: 'ואם בכלי נחושת בושלה' - ואפילו במקצת כלי... ת"ר: חמאת - אין לי אלא חמאת, כל קדשים מניין? ת"ל 'קדש קדשים היא' (וסמך ליה כל זכר בכהנים יאכל אותה). יכול שאני מרבה את התרומה? ת"ל: 'אותה' - פרט לתרומה... ותרומה לא בעיא שטיפה ומריקה? והתניא: קדרה שבישול בה בשור - לא יבשל בה חלב, ואם בישל - בנותן טעם, תרומה - לא יבשל בה חולין, ואם בישל - בנותן טעם! אמר אביי: לא צריכא אלא לדאמר מר: בישל במקצת כלי - מעון מריקה ושטיפה כל הכלי, הא תרומה - לא צריך אלא מקום בישול (ודאי דתרומה בעי הגעלה ולא אימעיט מתורת מריקה ושטיפה אלא בכל הכלי דגוידת הכתוב היא בקדשים)"

שיטות הראשונים ע"פ ב"י

טיפת חלב שנפלה על קדרה בשרית מבחוץ, נחלקו הראשונים מה יהיה דין התבשיל והקדרה.

א. סמ"ג – התבשיל אסור וכן הקדרה. משום שהטיפה מפעפת בקדרה כולה ונעשית נבלה וא"כ גם כל התבשיל נעשה אסור מחמת החניין²⁸.

ב. מהר"ם מרוטנבורג – צריך 60 פעמים 60 כנגד הטיפה²⁹ (1/3600).

ג. ראב"ן – צריך 60 כנגד הטיפה בתבשיל. (כמו בחתיכה).

ד. סמ"ק – **כנגד הרוטב** – צריך 60 כנגד הטיפה שהטיפה חודרת לרוטב. **כנגד מקום הריקן** – מתפשט בחלק הריקן עד 60 ולא מגיעה לרוטב (אלא נעצרת בחלק הריקן לחומרא). לכן הביא 2 אופציות בב"י שהאוכל יהיה מותר:

1. להמתין עד שיצטנן התבשיל ואז לשופכו. 2. לשופכו מהצד השני של הקדרה (דמסתמא לא הגיע עד שם התפשטות האיסור של ה60³⁰).

ה. ר' יחיאל – בשעת הדחק כגון בער"ש מספיק שיהיה 60 כנגד הטיפה.

שו"ע פסק מעיקר הדין כסמ"ק ובשעת הדחק להקל כר' יחיאל (ה') "טיפת חלב שנפלה על הקדירה שאצל האש מבחוץ, אם נפלה כנגד התבשיל אין צריך אלא ששים כנגד הטיפה שמפעפת לפנים והוי כאלו נפלה בתבשיל, ואם נפלה במקום הריקן והיא מפעפת בדופן הקדירה עד סמוך לרוטב כל כך שאין ששים כנגד הטיפה הרי נאסר אותו מקום הקדירה ואם יערה התבשיל דרך מקום הקדירה שנאסר הרי יאסר התעל הראשונים בשיל, וזה תקנתו שייחנה כך ולא יגע בה עד שתצמנן. רמ"א: (ודוקא אם הקדירה ישנה, אבל אם היא חדשה בכל ענין אין צריך ששים רק נגד הטיפה שנפלה עליה).

(ו') **נהגו העולם לאסור כשנפלה על הדופן שלא כנגד הרוטב**, ודוקא כשנפלה באותו צד שאינו כנגד האש אבל אם נפל כנגד האש מותר שהאש שורפו ומייבשו רמ"א: (ואז הקדירה נמי שרי), ודוקא בדבר מועט כגון טיפה, אבל אם נפל הרבה אין להתיר אפילו אם נפל כנגד האש, אלא אם כן כנגד הרוטב וע"י ששים. רמ"א: (ואז הקדירה הוי אסורה אפילו יש ששים בתבשיל נגד הטיפה שנפלה ויערה מיד התבשיל ממנו בצד אחר שלא כנגד הטיפה, ואם בשלו בקדירה תבשיל אחר דינו כמו בפעם הראשון).

(ז') **יש מי שמתיר בשעת הדחק כגון בערב שבת, אפילו שלא כנגד הרוטב, אפילו שלא כנגד האש, על ידי ששים וכן נוהגין"**

פסיקת הלכה

עיקר הדין – כנגד הרוטב – 60 מהטיפה. כנגד הריקן – יחכה שיצטנן והמנהג לאסור. **שעת הדחק** – ר' יחיאל.

רמ"א – הוסיף דכל שנעשה נבלה (היינו כנגד הריקן) הוא בקדרה ישנה אך בקדרה חדשה לא נעשה חניין.

ש"ך (סי"ק כ"ב) – כל הדין שאסור בקדרה ישנה היינו בבת יומה, אם לא בת יומה מותר כי זה נ"ט לפגם.

ש"ך (סי"ק כ"ג) – מקשה על רמ"א – הרי הקדרה היחדשה כרגע מתבשלת מבשר ומדוע תקרא קדרה חדשה³¹? ותירץ:

א. מממה נפשך, אם תגיד שהרוטב מפעפע גם לריקן אז גם טיפת החלב תפעפע בכל הקדרה ובטל ב60, ואם

תאמר שהתבשיל לא מפעפע לריקן אז הטיפת חלב נכנסת בחלק שאין בו טעם בשר ולכן לא נעשית נבלה.

ב. מיירי בקדרה חדשה שנפל עליה הטיפה בעוד התבשיל אינו חם.

ג. יש קדרה חמה של מים ונפלה הטיפה ואח"כ נפל הבשר.

לשו"ע אסור מעיקר הדין משום מנהג השאלה מה נהגו העולם לאסור?

א. ט"ז (סי"ק כ"ז) – נהגו לאסור אפי' נצטנן התבשיל מחשש שמא יגע בדופן מחמת נדנדוד קודם שנצטנן.

²⁸ צ"ע מה יהיה בקדרה שדפנותיה מאוד דקות והמסה שלהם יותר קטנה מתוכן התבשיל עצמו (זה יכול לקרות נגיד בקדרה מאוד גדולה) האם גם בזה סמ"ג יאסור התבשיל? לעני"ד נראה שלא.

²⁹ הספק בגמרא הוא כמה יש התפשטות בבישול וכיוון שנשארנו בספק הולכים תמיד לחומרא לכן החישוב הוא כך – הטיפה מתפשטת עד 60 בקדרה וזה נעשה נבלה והיא פולטת עד 60 בתוך הקדרה ולכן צריך 60 פעמים 60 כנגד הטיפה.

³⁰ יש מהאחרונים שכתבו שאולי בכלל ההתפשטות היא לא לאורך ורוחב כל החלק הריקן אלא בחלק דק שהולך בהיקף כל הקדרה ואז וודאי אסור לשפוך משום צד, וכן צידדו להלכה.

³¹ לעני"ד אפשר לומר שטעמו דומיא למה שאמר תוס' גבי בשר שנפל לתוך החלב דכל עוד רותח הוא רק פולט את עצמו אך לא מבליע לכן הכלי לא בולע את הבשר כל עוד רותח, ובה מותר קדרה חדשה.

- ב. ש"ך (ס"ק כד') – מהרא"י שחיקר כל המנהגים פסק דנוהגים להתיר ע"י צינון (אולם מה דעת שו"ע לא פירש). והוסיף דע"י ניקוב הקדרה אסור דיש חשש שמא יתנדנד.
- ג. דרישה – משמע ששו"ע אסר רק את השפיכה מצד אחר של הקדרה אך ע"י צינון מותר.

דין הקדרה

הג' שע"ד: אם נפלה הטיפה כנגד האש הקדירה מותרת אפילו אין ברוטב ששים כנגד הטיפה. **וכ"פ רמ"א.** אולם מה יהא הדין בנפל על הקדרה שלא כנגד האש?

- א. ט"ז (ס"ק יז) – בשם רש"ל כתב דהקדרה מותרת כיוון שמה שהיה בא יוצא לקדרה וזה הטעם לאסור התבשיל, אולם משום מראית עין סיים להחמיר להצריכה הגעלה.
- ב. ש"ך (ס"ק יט) – הקדרה אסורה שמא לא פעפע הכל לתבשיל ונשאר בה מעט.

שעת הדחק

הגדרת שעת הדחק:

- ט"ז (ס"ק כב'), **באר הגולה, ש"ך** – גם לאורחים או הפסד מרובה אפשר להקל כר' יחיאל.
- חלק מהאחרונים** – מותר רק מקום שדומיא לשבת, היינו שאין לו זמן לחכות שיצטנן אך אם יש לו זמן לחכות לא שני מקום הפסד ואסור.
- מה ההיתר בשעת הדחק:**
- ט"ז, ש"ך (ס"ק כח') – לערות מהצד השני של הקדרה.

עירוני כנגד מקום היריקן לשיטת סמ"ק

הסמ"ק כתב דאם נפל כנגד היריקן נעשה 60 נבלה, א"כ לכאורה אם יערה התבשיל ולא ימתין עד שיצטנן הדין יהא שצריך 60 פעמים 60 כנגד הטיפה כשיטת מהר"ם והתבשיל יהא מותר. וכך נראה מב"י וש"ך.

אלא שכתב ה"ש"ך (ס"ק כ) – שצריך 61 פחות מעט, כלומר מחשבים את גודל הטיפה ועוד 60 וכנגד גודל זה צריך 60 בתבשיל.

והסביר **חוות דעת** – דכוונת הש"ך כך, ספקו של מהר"ם שמא הטיפה תתפשט עד 60 (כלומר מעט פחות כי ב60 היא בטלה) משמע שהטיפה עצמה לא מצטרפת לביטול ב60 ולכן צריך את התפשטות הטיפה שהיא (59.9) ועוד את גודל הטיפה ולכן יוצא לו שצריך קצת פחות מ61 בקדרה ובתבשיל כנגד זה עוד 60.³²

אולם רוב האחרונים לא כתבו כמותו ומספיק 60 בדיוק.

הראשונים לפי שיטת ה"ט"ז (ס"ק יב') ומחלוקתו עם ב"י.

- א. **מהר"ם** – לב"י היה ספק כמה הטיפה מפעפעת ולכן אמר בדעת מהר"ם שהמקסימום זה 60. לט"ז אין ספק כמה הטיפה מפעפעת אלא וודאי מפעפעת רק 60 וזה מה שמהר"ם אמר, כיוון שאם היה ספק וודאי לא היה בטל ב60 אלא מפעפע בכל הקדרה ואין ביטול בדפנות קדרה כלל. לכן מובנת שיטת הטור שהביא את דברי סמ"ג והמהר"ם ביחד בלי חילוק דסמ"ג כתב דכשאין ידוע כמה פעפע אז כל הכלי אסור וזה הספק אולם מהר"ם אמר שידוע שמפעפע רק 60 ולכן אין בניהם מחלוקת. (לשיטת שניהם מספק מפעפע בכל דפנות הקדרה).
- ב. **סמ"ק** – לפי הדברים שאמרנו קודם, אם נפל כנגד היריקן אין אפשרות לערות מהצד השני שמספק מתפשט בכל* היריקן ולכן הפתרון היחיד זה שיצטנן.

חלב בגומא שבקרקע – עירוני שנחל

- א. **או"ה** – אם נפל לארץ חלב והקרקע לחה והושיב בה קדרה רותחת צריך ששים כנגד שיעור החלב שהיה תחת הקדרה.
- ב. **הג' שע"ד** – שרי בכל ענין כיון דהחלב שבקרקע דמי לכלי שני וקיי"ל דכלי שני אינו מבשל.
- תרומת הדשן** – קדרה מלאה חלב רותח שפותה אצל האש ומחמת הרתיחה יצא חלב למעלה מאוגני הכלי והיה נזחל ונמשך בקילוח בלי הפסק דרך דופני הקדרה על גבי הקרקע עד שהגיע אצל בשר, יראה דאם היד סולדת בחלב במקום שנגע בבשר חשיב עירוני מכלי ראשון ונאסר הבשר, אם נפסק הקילוח חשיב כלי שני.
- ב"י (צא, ד):** נראה דהבשר היה צונן דאם לא כן למה הוצרך לומר שהחלב חשיב כעירוני אפילו בלא עירוני נמי אסור הבשר משום דהוי צונן לתוך חם דתתאה גבר ואסר, וכיון שכן נראה לומר דנאסר הבשר דוקא כדי קליפה כדין חם לתוך צונן.

רמ"א פסק כהגשע"ד וכתרומת הדשן "אם נשפך חלב או שאר איסור רותח על גבי קרקע והעמידו עליו קדירה חמה, אם מה שנשפך אינו אצל האש לא הוי רק כלי שני, ולכן הקדירה אסורה דבולע קצת, והתבשיל מותר דתתאי גבר. וקלוח מן הקדירה רותחת שהלך אל קדירה צוננת, אם נפסק הקלוח מן הקדירה הרתחת קודם שהגיע אל הצונן הוי נמי ככלי שני, ואם לא נפסק הוי כעירוני והקדירה הצוננת נאסרה אם היד סולדת בקלוח הנוגע בקדירה, והתבשיל שבתוכה שרי דאין עירוני אוסר רק כדי קליפה. אבל אם

³² ולעני"ד קשה על הש"ך מדוע לא כתב כך גם בדין חתיכה נעשית נבלה דכל החתיכה נעשית נבלה מחמת הטיפה אך אינה מצטרפת לאיסור וצריך עוד מעט כנגדה.

הקדירה היא חמה והוא כלי ראשון וכל שכן עומד אצל האש אפילו הקלוח הוא צונן הכל אסור דתתאי גבר והוי כצונן לתוך חם דכולו אסור"
ש"ך(סי"ק ל"ג) – כתב רש"ל דאם הקדירה רותחת מחמת שנמצאת אצל האש אפילו התבשיל אסור אם אין בו ששים כנגד החלב שבקרקע, ואפילו אם החלב צונן.

טיפה שנפלה על כיסוי הקדירה

או"ה, הג' שע"ד – טיפה שנפלה על כיסוי של קדירה ושהה הכיסוי על הקדירה והתחילה הקדירה להרתיח הוי כדין נפל על הקדירה נגד הרוטב, ולכן התבשיל מותר אם יש בו ששים כנגד הטיפה ולא אמרינן שצריך ששים כנגד כל הכיסוי.

וכ"פ הרמ"א טפה הנופלת על גבי כיסוי קדירה דינה כנפלה על גבי קדירה נגד הרוטב, והוא שהתחילה הקדירה להרתיח דאז עולה הזיעה תמיד ומגיע אל הכיסוי ויורד משם אל הרוטב"

ט"ז (סי"ק כ"ח) – רש"ל חולק על הרמ"א וכתב שצריך 60 בכיסוי כנגד הטיפה ואם אין נעשה הכיסוי נבלה³³.
ש"ך(סי"ק ל"ג) – כתב בתו"ח דאם הקדירה לא התחילה להרתיח לא נאסר התבשיל אפי' אין בו ששים דהחלב אינו מפעפע למה שבקדירה.

ט"ז (סי"ק כ"ח) – הכיסוי עצמו חשיב כרותח אף אם לא התחילה הקדירה להרתיח כיון שמונח על הקדירה שאצל האש.

סעיף ט' - נר הנוטף

תה"ד וכ"פ שו"ע "נר של חלב עשוי כנר של שטונה שנמף ממנו טפה על כלי, אין צריך כי אם גרידה. אבל חלב מהותך חם שנפל ממנו טפה על כלי, צריך הגעלה"

ש"ך(סי"ק לח'), ט"ז(סי"ק ל'), גר"א – ברישא מיירי שנטף החלב ממקום שאינו קרוב לפתילה ולכן אין הטפה רותחת ע"י האור עצמו אלא מרתחת וחמימת האור והוי כעירוני שאינו אסור אלא בקילוח, ובסיפא מיירי החלב נוטף ע"י האור עצמו ככה"ג אף בהפסק קילוח אינה מתקררת כ"כ ואוסרת כמו עירוני דכלי ראשון.

❖ **פת"ש(סי"ק ז')** – בשם שו"ת מוהר"ר שבתאי כ"ץ שאסור להדליק סיגריה מנר של חלב, ששואף החלב ע"י כך.

דין מצקת

א. מהרי"ל – המגעיל על ידי עירוני ששופך הרותחין על הכלי להגעילו יזהר שישפוך המים הרותחין דוקא מן הכלי שבשלו בו והוא הנקרא כלי ראשון, ואל ישאוב מן הכלי שבו הרותחין בכלי אחר ולערות ממנו להגעיל משום דכלי ששואב עמו הוא כלי שני ונתבטל בו בישול הרותחין טרם שמגעילין, אכן אם שוהה את הכלי ששואב עמו תוך הכלי שמבשלין בו הרותחין³⁴ שפיר מיקרי גם הוא כלי ראשון. **למסקנה** – מצקת ככלי שני אא"כ השהה אותה.

ב. ט"ז – תמהתי מאד על זה דהא בעודו בכלי ראשון הכלי הזה שתוחב בו גם הוא כלי ראשון דהא מגעילין בכלי ראשון כלים ומפליט מהם הבלוע, וא"כ היאך נאמר שכשמוציא הכלי ששואב מכלי ראשון נעשה כלי שני כיון שבא עליו שם כלי ראשון מי נותן לו אח"כ שם אחר והלא כלי ראשון שמו עליו אף אם נעקר מאש. שוב ראיתי **בתוס'** דר"י היה מסופק אם זה מועיל ככלי ראשון אם לאו ותלה הדבר להחמיר ואסר להגעיל בהן דחשיב ככלי שני, אלא **דהרא"ש** כתב דהוי ככלי ראשון כיון שהוציאו מן היורה רותח, וכ"כ הטור בי"ד סי' קל"ה, ומיהו הרמ"א באו"ח סי' תנא, כא פסק לחומרא דלא הוי ככלי ראשון, **ולכן נראה** דיש להחמיר. **תוס'** – נוסף שהביא זה בשבת לגבי 'כלי שני' שהגדרה היא שדפנותיו מקררים את האוכל, וכאשר מכניס מצקת דפנותיה מתחממות ואז כבר לא חשיב כלי שני. **למסקנה** – מצקת ככלי ראשון
נקה"כ – הסכים עם הט"ז וכתב דהביא הרבה ראיות קלושות ועיקר הראיה מדברי ר"י.

³³ דיש ספק מי אמר שבאותו רגע שהטיפה נפלה על מכסה הסיר הייתה רתיחה עולה עד כיסוי הסיר (ברצף), ומשום ספק זה בבשר וחלב דאוי יש להחמיר וצריך 60 כנגד המכסה עצמו ובאיסורי דרבנן יש להקל ומספיק 60 נגד הטיפה. (וצ"ע לעני"ד האם לשיטת הט"ז לדוג' בסיר לחץ שם וודאי יש רצף של אדים שעולים תמיד בתוך הסיר בעוצמה האם יודה דחשיב נגד הרוטב כמו רמ"א).

³⁴ לעני"ד מה שמדבר מהרי"ל שמששהה הכלי בתוך הכוונה רק אם נמצא הכלי על האש ממש ולא אם ירד מהאש וכך נראה מהסבר הט"ז עיין שם.

סימן צג' – קדרה בשרית שבישלו בה חלב

חולין צז. "תניא: קדרה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב, ואם בשל בנותן טעם"
ע"ז עה: "חנו רבנן: הלוקח כלי תשמיש מן הגויים, דברים שלא נשתמש בהן מטבילין והן מהורין דברים שנשתמש בהן ע"י צונן מדיחין ומטבילין והם מהורין, דברים שנשתמש בהן ע"י חמין מנעילין ומטבילין והן מהורין, דברים שנשתמש בהן ע"י האור מלבנן ומטבילין והן מהורין. וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושלא יגעיל ושלא ילבן - תני חדא: אסור, ותניא אידך: מותר? לא קשיא: הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור, הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר. ולמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר, גיעולי עובדי כוכבים דאסור רחמנא היכי משכחת לה? א"ר חייא בריה דרב הונא: לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלאו נותן טעם לפגם הוא. מכאן ואילך לישתרי (אף לכתחלה)? גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא"
הראשונים – פסקו כשיטה שנותן טעם לפגם מותר. לכן המציאות של בישול בכלי של גוי שאסורה זה רק בבת יומא ואם בישל בלא בת יומא האוכל מותר, אולם אסור לעשות כן לכתחילה גזרה אטו שיבוא לבשל בקדרה בת יומא שזה אסור.

דין התבשיל והקדרה.

קדרה בשרית שאינה בת יומא שבישל בה חלב.

- א. טור –** ע"פ פסיקת רוב הראשונים דנותן טעם לפגם בדיעבד מותר, ה"ה דקדרה שאינה בת יומא התבשיל מותר.
  - ב. ר' פרץ –** הקדרה אסורה בבישול של בשר/חלב לאחר מכן, כי נ"ט לפגם אסור לכתחילה. אולם ירקות וקטניות מותר. **הטעם –** כיוון שהקדרה בלועה מטעם בשר ומטעם חלב ואע"פ שהטעם פגום הוא אסור לכתחילה, אולם אין בקדרה עצמה איסור בשר וחלב ממש הבלוע באיסור (שכן הבשר נבלע לבד ואחרי מעת לעת נבלע החלב) ולכן יהיה מותר לבשבל דברים אחרים שהם פרווה בקדרה.
  - ג. ב"י –** לכו"ע בני"ט לפגם בתוך מעלי"ע (שצריך 60) סמכינן אקפילא³⁵ כיוון שאין תערובת בשר וחלב אסורות אלא רק טעם חלב שנבלע בטעם בשר שאינו בעין.
- וכ"פ שו"ע ככל השיטות שהובאו** "קדירה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב הגה: וצריך לשער נגד על הקדרה, ואם בישל בה בתוך מעת לעת אסור בנותן טעם, אבל אם שהה מעת לעת קודם שבישל בה הוה ליה נותן טעם לפגם ומותר התבשיל אבל הקדירה אסור לבשל בה לא בשר ולא חלב **רמ"א:** אבל שאר דברים מותר"
ש"ך (סי"ק ב') – רמ"א אזיל לטעמיה שפסק דאין נוהגים לסמוך אטעמית קפילא ולכך כתב וצריך לשער נגד כל הקדרה.
ש"ך (סי"ק א') – אם ידוע כמה בישלו בקדרה צריך 60 נגד מה שבישלו בה שרק זה הטעם הפגום.
ש"ך (סי"ק ג') – בסימן צד, כתב הרמ"א דנוהגין לאסור כלי שאינו בן יומו אפילו לשאר דברים, וצ"ל שכאן כתב רק מעיקר הדין.

הגעלת קדרה

- א. בעל העיטור –** בישל חלב בקדרה בשרית בת יומא ויש 60 בתבשיל יכול לבשל מאיזה מין שירצה. **ואיכא מ"ד –** אין תקנה לקדרה כזאת אלא הגעלה/שבירה בכלי חרס שאף אחד לא בטל ותמיד מוציא טעם אסור.
- ב. רשב"א –** קדרה של בשר אפי' בת יומא, אם בישל לאחר מכן ירק, נקלש טעם הבשר ויכול לבשל בה חלב.

הסבר שיטת העל העיטור:

- מהר"י בן חביב –** טעמו משום דבישול החלב חשיב הגעלה וכל ששופך כשזה רותח שטעם החלב יוצא לגמרי אידי דטריד למפלט לא בלע.
- טור –** אני תמה היאך מותר לבשל בה חלב וכי עדיף מהגעלה דהא אפילו הגעלה לא מהני לכלי חרס.
- ב"י –** היה לטור להקשות, מדוע מתיר לבשל בה בשר? הרי עכשיו בישל בה חלב וחייב לפחות הפסק בניהם? וי"ל דלרבותא נקט.
- ר' יעקב –** תמהה על דברי בעל העיטור כיצד מתיר לבשל בה חלב אח"כ, והרי גם אם טעם החלב יצא לגמרי טעם הבשר הבלוע בקדרה לא יצא?
- לכן תירץ 3 תירוצים אפשריים בדעת בעל העיטור.**
1. י"ל שבעת העיטור סובר כהראב"ד שלא משערים כנגד כל הכלי אלא רק כנגד הבלוע ואז הגיוני שיהיה 60 בתבשיל
  2. כשיודעים מה שיעור הבשר שהתבשל בכלי (כגון שנתבשל רק מעט ואח"כ שם הרבה)
  3. כשדופנות הכלי דקות מאוד ויכול להחזיק מים/חלב כנגד כל עובי הכלי.

³⁵ ואפי' לשיטת הרא"ש שהחמיר בד"כ בה.

האם דברי הרשב"א דווקא בירק או גם בדברים אחרים? (ההבדל בין שיטת בעל העיטור לרשב"א³⁶)

- א. ב"י (בהו"א) – גם אם יבשל חלב שרי.**
ב. ר' ירוחם (ע"פ הבנת ב"י) – מותר רק במים. טעם – כיוון שחלב אסור בבשר אינו בדין שיהא הוא גורם ההיתר³⁷.
או שדווקא בכח המים להקליש את הטעם אך חלב לא מקליש.
ג. דרכ"מ – נראה לי דלא פליגי אלא בפרשנות אבל בעיקר דינא מודו לרשב"א ועל כן לא הביא הטור רק דברי הרשב"א.
שו"ע לא הזכיר את דברי הרשב"א ובעל העיטור ומשמע שלא פסק כמותם להלכה, וכ"פ רש"ל והפ"ח.
נקה"כ – האריך להוכיח דהתוס' והרא"ש לא פליגי לדינא על הרשב"א ושכן מוכח מהש"ס, ולכן הלכה כרשב"א.

דין כיסוי קדרה

- א. או"ה – מכסה בשרי רותח ונתנוהו על קדרה של חלב צוננת הנמצאת על האש.**
נוצר מיד והסירו לפני שהקדרה התחילה לרתוח הכל מותר (הקדרה, התבשיל והמכסה) דהוי חס לתוך צונן³⁸.
אמנם אם לקח כיסוי בשרי צונן ונתנו על קדרה רותחת של חלב, אם זכר והסיר את הכיסוי קודם שהתחיל להזיע הכל מותר, אבל אם שהה מעט על הקדרה והתחיל הכיסוי להזיע הכל אסור.
ב. הגהות שערי דורא – אם לקח כיסוי בשרי רותח וכיסה בו קדרה חלבית צוננת אסור הכיסוי והקדרה דכיון דרותח הוי אי אפשר שלא בלעה הקדרה מהכסוי, אבל התבשיל שבקדרה שרי הואיל והוא צונן ובלבד שידוע בודאי שלא נפלה טיפה מן הכיסוי לתבשיל.

פסיקת הלכה

ב"י (סו"ס צב) – הביא הגהת שע"ד ולא השיג עליה.
דרכ"מ – מבואר שהגשע"ד חולק על או"ה ב2 דברים.

1. שהמכסה אסור את הקדרה אע"פ שהקדרה צוננת. ובזה הלכה כאו"ה (בגלל הטעם שהביא)
2. שצריך לדעת שלא נפל טיפה לתוך הקדרה, בשונה מאו"ה שמדן על 60 שיש בקדרה מסתמא. ובזה הלכה כהגשע"ד משום שגם טיפה מצריכה קליפה, אז בלח באמת אין דין קליפה אבל אם יהיה בקדרה דבר יבש צריך קליפה.

וכ"פ ברמ"א "אם לקחו כיסוי רותח מקדירה של בשר ונתנו אותו על קדירה של חלב, אם שניהם חמים שניהם אסורים אם יש מאכל בקדירה של בשר וחלב, ואם הכיסוי צונן והקדירה חמה נמי שניהם אסורים אם התחיל להזיע תחת הכיסוי דתתאה גבר, ואם הכיסוי חם והקדירה צוננת הכל שרי רק המאכל צריך קליפה אם אפשר לקלפו ואם לאו הכל שרי, ואם לא היה מאכל בקדירה הכל שרי דהוי כשתי קדרות שנגעו זו בזו"
ש"ך (סי"ק ה') – נראה שצריך שתהא היד סולדת בזיעה כדי לאסור.
ש"ך (סי"ק ו') – צ"ע במה שמתיר הקדרה היכא דהכיסוי חם והקדירה צוננת דהכא עדיף מטיפה רותחת שנפלה על הכלי דהכיסוי החם גופה נגע עם הלחלוחית בקדרה, מיהו זה דווקא כשיש לחלוחית בכיסוי אבל אם היא יבשה פשיטא דלכו"ע הכל שרי, וכן דעת מהרש"ל.

כיסוי קדירה שאינו בן יומן

הגשע"ד – כיסוי קדירה של בשר ששמוהו על קדרה של חלב אסור הכל, ואפילו אינו בן יומן דאין שייך בכיסוי נותן טעם לפגם כיון שהרתיחה עולה ונוגעת בכיסוי תדיר ונעשית בת יומא.
דרכ"מ – כתב דראה שכל רבותיו מחמירים בזה, אולם אינו מבין מדוע וכתב דזוהי חומרא בלא טעם, וכתב דהיה רוצה לבטלו שמכלה ממונם של ישראל. דהרי איך אפשר לומר שמכסה יהיה יותר חמור מקדרה עצמה שבלועה מאיסור שבאינו בין יומן מותר בדיעבד?
וכ"פ ברמ"א "דין כיסוי קדירה כדין קדירה עצמה, ויש מחמירים בכיסוי לומר דאע"פ שאינו בן יומן דינו כאלו היה בן יומן, וכן נוהגין בקצת מקומות וכן אני נוהג מפני המנהג, והוא חומרא בלא טעם. ומכל מקום במקום שיש שום צד להתיר בלאו הכי או שהוא לצורך שבת או הפסד יש להתיר אם אין הכיסוי בן יומן כמו בקדירה עצמה"
מצות ראיה סימן צג' (עמ' קכד') – כתב הרב קוק טעם לחומרה. דיש כח יותר חזק באידוי מאשר בטעם הבלוע בסיר משום שיש מיצוי כח לאדים שפועל הצורה חזקה. כדוגי לכך אפשר למצוא שיש משקאות משכרים (כמו ערק או יי"ש) שהיו מכינים אותם ע"י אידוי של הפרי וממנו היה יוצא טעם חזק מאוד שגם נשמר לאורך זמן רב וזוהי הסיבה שמחמירים יותר בכיסוי בדומה למה שאמר רש"ל שהאדים מגיעים שם תמיד ויש בהם כח חזק.

³⁶ הקשה ב"י – מה ההבדל בין דעת הרשב"א לבעל העיטור שהטור הקשה עליו ולא על הרשב"א? ב"י – רשב"א התיר בכלי מתכת אבל לא בכלי חרס שאין לו תקנה ובעל העיטור התיר גם בכלי חרס (ובכלי מתכת אפשר אפי' בחלב) אולם חוזר בו מזה. ר' ירוחם – כל המח' דווקא מים פולטים אך חלב לא ולכן אסור בחלב, או שלא ראוי שחלב יתיר את הקדרה לפי שיטת הרשב"א.

³⁷ שאע"פ שאין טעם בשר וחלב רגיל יש טעם של בשר ושל חלב פגומים שאסורים לחתחילה, ואם יבשל חלב, יוציא טעם חלב וגם טעם בשר פגום שבלוע בקדרה, וכן להפך בהתאמה ולכן החמירו בזה מדרבנן יותר אך כאשר מקלישים את הטעם מדבר אחר מובן למה להקל יותר.

³⁸ הקדרה שרי כיון דהלחלוחית של הכיסוי שנוגעת בקדירה אע"פ שהיא חמה מ"מ הוי ככלי שני ולא דמי לעירוי דהוי ככלי ראשון דטיפה אחת כח חמימותה פוסק ואינה ככלי ראשון, והמאכל מותר דלא חיישינן שמא נפל מעט מן הלחלוחית לקדרה דאף אם נפל שם מעט בטל בששים, וכל שכן שהכיסוי שרי דאין איסור מפעפע מכלי אל כלי אפילו שניהם חמים.

ש"ך, ט"ז – כתב רש"ל שעיקר החומרא דוקא באותן כיסויים שהן צרים למעלה שיש בהם איזור שא"א לנקותו וזה איסור בעין ולכן לא אמרינן ביה נ"ט ויש לשער 60 כנגד המקום הצר. אבל בכסוי רחב שיכולה היד לשלוט שם לקנח יפה מותר כל שהוא אינו בן יומו.

❖ **פת"ש** – כתב בספר **בני חייא** דאף לדברי המחמירים דוקא כיסוי מיוחד לכך, אבל אם נתן קערה של חלב על קדרה של בשר מותר לדברי הכל כשאינו בן יומו.

סימן צד – כף חלבית לקדרה בשרית

סעיף א' – כף שנתחבה פעם אחת

כף חלבית שתחב אותה לתוך סיר בשרי מה יהא דין הקדרה והתבשיל?

א. רמב"ן, רשב"א, טור, סמ"ק – צריך לשער 60 כנגד החלק בכף שתחב דלא ידעינן כמה נפק מינה³⁹.
הגשע"ד מרדכי, תרומה, או"ה – טעם – אפי' חס כולו מ"מ לא אמרינן דהוליד בליעתו.

ב. ראב"ד – משערים כנגד הבלוע⁴⁰.

ג. ר' פרץ – צריך לשער 60 כנגד כל הכף, משום דחס מקצתו חס כולו. **טעם** – נראה שהחוס גורם להולכת הטעם בכל הכף.

שו"ע ורמ"א: פסקו כרמב"ן ומרדכי "התחב כף חולבת בקדירה של בשר או איפכא משערים בכל מה שנתחב ממנו בקדירה הגה: אם הכף בן יומו דהיינו ששמשו בו בכלי ראשון תוך מעת לעת, ויש מי שאומר שאם הכף של מתכת משערים בכולו משום דחס מקצתו חס כולו" הגה: וסברא ראשונה עיקר וכן נוהגים"

❖ **פת"ש (ס"ק א')** – **נו"ב** – אם אין היכר כמה תחב את הכף נאמן לומר עד כמה תחב. **פרמ"ג ופת"ש** – פקפק בזה וסברו להחמיר דבכף זה דרך בישול ואיסורו חמור יותר מאשר בסכין שזה לא דרך בישול ואסור מדרבנן.

❖ **פת"ש (ס"ק א')** – **כו"פ** – צריך לחשב גם את החלק התחוב בסיר וגם את החלק שנמצא בהבל הסיר (ולא מטעם ר' פרץ) אלא כעין מח' רש"י ור"י בדין חני"ן (בסימן צב) שלר"י אפי' החתיכה נמצאת חציה ברוטב וחציה בחוץ נחשבת כתוך הרוטב ולכן מה שנמצא בתוך הבל הסיר ומגיע ל"ס אסור. ואמרו דכן דעת שו"ע שלשונו "משערים בכל מה שנתחב בקדרה" (דייקא בקדרה ולא בתבשיל) **חת"ס** – צריך רק את החלק התחוב וכן פוסקים מורי הוראה. ונראה מפת"ש עצמו שלא החמיר כלל יותר מהכף עצמה (בין בהבל בין בזיעה ובמיוחד כשיש הוכחה עד היכן הגיעה הכף)

❖ **חוו"ד** – מסיק שלהלכה בכל מקום שהכף רותחת (כגון שהכניסוה באש ואז דחפו בתבשיל) צריך להחמיר כנגד כל הכף, דכל הדיון הוא רק האם חס מקצתו חס כולו אך אם חס כולו ממש כו"ע מודו בזה לר"פ.

❖ **פת"ש (ס"ק ב')** – **חוות יאיר, רש"ל** – התחלת חישוב הזמן של מע"ל הוא מאז שיצטנן התבשיל פושר כשיעור חמימות הרוק, ואם חס יותר אפי' אינו על האש לא יועיל לחשב מע"ל.

❖ **פת"ש (ס"ק ג')** – **מהרי"ט, מג"א** – שאם תחב את החלק העליון (הקת) של הכף צריך לחשב 60 כנגדה משום חס מקצתו חס כולו שפסקו להקל היינו להבליע אך לפלוט אפי' חס מקצתו פולט. **פת"ש** – סובר דבבישול אין צריך 60 כנגד קת הכף אא"כ הייתה הכף רותחת בעצמה מחמת האש ממש לפני.

סתירה מדברי סמ"ק

בסעיף ז' – פסק סמ"ק שסכין חולבת שחתכו בה בשר צריך לשער כנגד כל הסכין וזה סותר דבכף פסק רק בתחוב?

ותירץ **ב"י** כאן – דדבריו בסעיף ז' הם דברי הגהות ר' פרץ ואז מתיישב.

אולם עדיין קשה לטור שלכאורה פסק כאן כשיטת סמ"ק ושם גם הביא את הסמ"ק ולא תירץ כב"י?

ואולי יש לתרץ לפי מה דאמר **ט"ז (ס"ק ז')** – בשם **רש"ל** דבסכין לא שם לב עד איפה חותך ולכן מחמירים בו יותר מאשר בכף.

³⁹ זה ע"פ הגמרא וכן פסקו רוב הראשונים דבכל הכלים לא ידעינן כמה נפק ולכן משערים כנגד כל הכלי.

⁴⁰ ומה שאמרו בגמ' שלא ידעינן כמה נפק, זה רק בכלי חרס אבל בכל שאר הכלים ידעינן כמה בלע, וצ"ע עדיין כיצד משערים, והסביר לי הרב מאיר שמחה מונדשיין שכמו שאדם יודע לדוג' שהוסיף כמות מלח מסוימת לתבשיל כמה המלח הזה הוסיף טעם ושינה כך אדם בקיא בבישול ידע כמה הטעם האסור שהתווסף נתן טעם וכנגד זה יהיה צריך לשער.

סעיף ב' – תחיבת הכף פעמיים

תרומות ה"ח – סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת אסורה, ורבי שמעון מחיר" **רא"ש** – רבי שמעון סובר דאם לא נודע לו מן הראשונה עד שנפלה השנייה אסור, אבל אם נודע לו כיון שסופו להרים כמורם דמי. **ורבנן** אזלי בתר הרמה דלית להו כל העתיד להרים כמורם דמי הילכך מצטרפי יחד כאילו נפלו יחד, ומדרבי שמעון נשמע לרבנן בשאר איסורים דלא בעו הרמה שהידיעה גורמת ההיתר. כלומר – לפי הרא"ש כל הסיבה לחומרת רבנן שא"א להרים הוא משום שיש צורך בעוד תיקון (ההרמה של התרומה) על מנת להתיר את התרומה אולם כאשר אין צורך בעוד תיקון ועצם התערובת מותרת ע"י הביטול של הדבר אז גם רבנן יודו לר"ש. ולכן בשאר איסורים אם נודע סגי בפעם אחת גם לרבנן.

א. טור, סמ"ק ר' פרץ – תחב כף פעמיים. **נודע** (בין הטיפות שנפל) – צריך 60 **לא נודע** – צריך פעמיים 60⁴¹.

ב. תרה"ד – לא חזינן לרבנן קשישאי שכשפסקו שאלו האם הכף נתחבה פעם או פעמיים ונראה שאפי" אם ידעו שנחב פעמיים 'ולא נודע' היו פוסקים שצריך פעם אחת 60 בלבד.

שו"ע פסק כרא"ש ור' פרץ "אם תחב הכף בקדירה שני פעמים ולא נודע בותים צריך שני פעמים ששים"

רמ"א פסק בתה"ד "ויש אומרים דסגי בפעם אחת ששים, וכן נוהגים"

ש"ך(סי"ד) – אפי" תחב הרבה פעמים צריך רק פעמיים 60, וכך מדייק בשו"ע והטעם דלא אמרינן חני"ן בשאר איסורים אלא בבשר וחלב, וכאן כאשר תחב יותר מפעמיים כבר הכף כולה חשיב איסור (ולא בשר וחלב). אולם לסמ"ק דס"ל שאמרינן חני"ן בשאר איסורים נראה שישבור שעל כל תחיבה צריך 60.

ש"ך(סי"ד) – אפי" דקיי"ל בסימן צה, דאמרינן חני"ן בטעם הבלוע בכלים, מ"מ בכה"ג דאינו אלא חשש בעלמא (שלא יצא כל החלב) אין להחמיר וזהו פסק רמ"א⁴².

ש"ך(סי"ד) – אפי" דדעת הב"י (סו"ס צט) דאם נפל כזית איסור לתוך ששים זיתים היתר ואח"כ חזר ונפל כזית איסור חוזר וניעור אפילו נודע בנתיים, מ"מ הכא אין נתינת טעם כלל בפעם השניה דהא יש ששים כנגד כל הכף.

❖ **כה"ח, הרב עובדיה** – בתחב פעמיים צריך פעמיים 60 כשו"ע. אולם הוסיף כה"ח, דאין צריך מורה ההוראה לשאול משום דעת תרה"ד בצירוף פסיקת הרמ"א להקל.

סעיף ג' – דין הקדרה והכף

א. טור – יש שישים – הקדרה והתבשיל מותרים. הכף אסורה לבשר/חלב⁴³ **אין שישים** – אסור בהנאה אפי" הקדרה חוץ מפירות וירקות שאינו נהנה מגוף האיסור.

ב. הג' שע"ד – הוא הדין דמותר לתת בקדירה דבר שאינו צורך אכילה אפילו חם כגון לחמם מים לרוחץ (כשיש 60)

ג. מרדכי – דוקא ליתן לתוכה דבר יבש הוא דשרי משום דליתיה לאיסורא בעיניה, אבל לא דבר לח.

שו"ע פסק כסמ"ק וטור "אם יש ששים לבטל הכף, הקדירה והתבשיל מותרים, אבל הכף אסור בין עם בשר בין עם חלב לפי שהיא בלועה מבשר בחלב, ואפילו בדיעבד אוסרת אם חזר ותחבו בין בבשר בין בחלב כל זמן שהיא בת יומא. ואם אין ששים הכל אסור בהנאה אפילו הקדירה, אך מותר לתת לתוכה פירות או צונן כיון שאינו נהנה מגוף האיסור"

ש"ך(סי"ד) – לדעת הרמ"א בסימן צה, ג אפילו לא היה בקדרה בשעת תחיבת הכף אלא מים או שאר דברים הכף אסורה, אבל לדעת המחבר שם אין הכף נאסר אלא כשתחבו בקדירה שמבשל בה עתה בשר בעין.

ש"ך(סי"ד) – כשאין 60 אסור להשתמש בכף אפי" לשאר דברים משום שנעשית נבלה.

ש"ך(סי"ד) – אם תחבו כף בת יומה לקדרה נעשית מחדש בת יומא 24 שעות משעת התחיבה. ודלא כב"ח שכתב בהפך.

האם מותר לשים דבר לח? (ועיין סימן צא סעיף ב')

באר הגולה, – לשו"ע שרי רק מאכל יבש או לח לרחיצה, לח לאכילה אסור.

ש"ך(סי"ד) – לשו"ע מותר אפי" לח צונן לאכילה.

איסור הנאה מקדרה בלועה בבשר וחלב

הג' אשרי, או"ז – קדרה שבשלו בה בשר בחלב אם שוב בשלו בה היתר כשהיא אינה בת יומא אסור המאכל בהנאה דבאיסורי הנאה אין לחלק בין בת יומא לשאינה בת יומא, ולכן ישליך דמי הקדרה לנהר והאוכל מותר.

תו"ח – חלק עליו עפ"י המנהג שנהגו כדברי הג' שע"ד להתיר להנות מקדירה שבלועה מאיסור.

רש"ל – חלק על הרמ"א ופסק כהג' אשרי.

חת"ס – מותר למכור לגוי קדרה הבלועה בבשר בחלב כיון שאינו נהנה מהטעם הבלוע אלא מגוף הקדירה.

⁴¹ וטעמם כנראה מהמהלך שעשה הרא"ש להצריך פעמיים כשלא נודע. וצ"ל שהכף אפי" אחרי התחיבה הראשונה עדיין אסורה, דכשתחב בפעם הראשונה משערינן בכולה מספק כי לא ידעינן כמה יצא, אך יש ספק שמה לא יצא כל החלב ואולי נכנס טעם בשר לכף עצמה ונעשתה נבלה ולכן הכף עצמה אסורה ותאסור גם בפעם השניה.

⁴² אולם בפרמ"ג הסביר שסברתו להקל היא משום דיש פוסקים האומרים להקל שאין חני"ן בדבר הבלוע, וגם שמה הכף כשהוציא אותה לבחוף חשיב כלי שני ולא נעשית חני"ן ודלא כט"ז שפסק בדין מצקת שנחשבת כלי ראשון.

⁴³ **סמ"ק** – ש' – קשה מדוע כאשר יש 60 הכך אסורה? לכאורה הכף עברה סוג של הגעלה וצריכה להיות מותרת במין שנמצא בקדרה (בשר/חלב)⁴³ **הטעם** דלמא יבוא לטעות כשלא נתחבה הכף כולה, ועוד דהגעלה אינה מועלת אלא ברותחין (מעבט) ושמה לא רתחה הקדרה מספיק. (זאת בעצם שאלה יסודית בכלל לגבי למה הכך לא מוגעלת, אבל באמת יש את החשש שהכף נעשית נבלה וזאת המסקנה ולכן תירוצים אלו פחות רלוונטים לאחר שמוסכם כבר שלא חשיב הגעלה) **ב"י** – לדעת הרשב"א בסעיף ג' מותר להשתמש בכף למה שהיה בקדרה, כיוון שטעם הבלוע בה נקלש.

סעיף ד' – כף שאינה בת יומא

א. **סמ"ק, טור** – כשהכף אינה בת יומא, התבשיל והקדרה מותרין, והכף אסורה לכתחילה אך בדיעבד לא אוסרת. **ב"י – הקשה**: מה ההבדל בין הקדרה לכף?! הרי שניהם עכשיו בלועים מטעם בשר וחלב! אי"כ דין אחד להם! **ותירץ**: הכף בלעה במקור טעם חלב לשבח ועכשיו היא טעם פגום, לעומת הקדרה שבלעה רק טעם חלב פגום. וכעין זה תירצו **תוס' והרא"ש** דאם בישל בכלי עם טעם פגום התבשיל מותר והקדרה אסורה משום שבמקום בלעה טעם לשבח.

ב. **ב"י** – מה שאמרו שתחב בדיעבד התבשיל והקדרה מותרים – בתנאי שתחב במין שתחב בו אחרון⁴⁴. (בבן יומו) **וכ"פ ש"ך** (ס"ק יד) **וט"ז** (ס"ק ה') **וכ"פ שו"ע** "אם אין הכף בן יומו, הקדרה והתבשיל מותרים, והכף אסורה לכתחילה בין עם בשר ובין עם חלב, ומ"מ בדיעבד אינה אוסרת כיון שלא היתה בת יומא" **ש"ך** (ס"ק ג) – הכף אסורה לכתחילה רק עם בשר וחלב, אבל עם שאר דברים מותר כדלעיל סימן צ"ג.

סעיף ה' – נ"ט בר נ"ט בכף

תחיבת כפות של בשר וחלב לקדרה עם מים

סמ"ק וכ"פ שו"ע "אם בשלו מים בקדרה חדשה ותחבו בה כף חולבת, ואחר כך חזרו ובשלו בה מים פעם אחרת ותחבו בה כף של בשר, ושתי הכפות היו בני יומן ובשום אחד מהפעמים לא היה במים ששים, אסור להשתמש בקדרה לא בשר ולא חלב, אבל שאר דבר מותר לבשל, מאחר שהיתה חדשה שלא בשלו בה מעולם. **דרכ"מ** – צ"ע על דברי סמ"ק. משום שדין זה חשיב נ"ט בר נ"ט, שהמאכל הראשון נתן טעם בכף והכף נתנה טעם בקדרה. ואולי אפי' חשיב 3 פעמים נ"ט דגם הכף נותנת למים והמים לקדרה⁴⁵ ונראה דסבירא ליה לסמ"ק דנ"ט בר נ"ט חשיב כנותן טעם לפגם ולכן לא יבשלו בו בשר/חלב. וא"כ **מותר לבשל בה בשר או חלב בדיעבד**⁴⁶. **וכ"פ ברמ"א** "מיהו אם עבר ובישל בה בשר או חלב מותר, דהוי נותן טעם בר נותן טעם" למעשה – לא חולק על שו"ע ונראה דשו"ע מודה לו בדיעבד ששרי.

ש"ך (ס"ק טו) – חולק על השו"ע ורמ"א **ופוסק שמותר לבשל בקדרה בשר/ חלב לכתחילה** מכמה טעמים:

1. לש"ך הייתה גירסא אחרת בדברי הסמ"ק, שם הובא שמהר"י (רבו של הסמ"ק) אסר אך סמ"ק עצמו התיר. **טעם** – כיוון שהקדרה חדשה ולא בישלו בה מעולם בשר/חלב אפי' שתחבו את הכף ואין 60 הקדרה לא נעשתה חלבית/בשרית כיוון שזה נ"ט בר נ"ט דהתירא. רק קדרה שבלעה חלב ממש בעין נעשית חלבית.
2. יש ג' נותן טעם כיוון שהכף בלועה ממאכל היא נותנת טעם במים והמים נותנים טעם בקדרה. **דף אחרון לט"ז** – שיטת שו"ע דמתיר נ"ט בר נ"ט רק בדיעבד, וזה לא סותר את דין הדגים שעלו בקערה ונתבשלו בסימן צה' שם כוונתו לדגים שכבר נתערבו ולכן גם שם ההתר הוא רק בדיעבד אך לכתחילה גם דגים בקערה אסור. **פרי"ת, פרי"ת** – פסקו שמותר לבשל בקדרה בשר/חלב נגד שו"ע, וכתב פרי"ת דיצא בטעות מתחת ידיו של המחבר שהרי בסימן צה' פסק גבי דגים שעלו בקערה שמותר לכתחילה וה"ה כאן.

שיטת איסור והתר הארוך ופסיקת רמ"א

או"ה – הביא 3 מקרים.

1. תחב כף בת יומא לקדרה של ירקות שאינה ממין הכף (ואינה בת יומא או להפך) הכל שרי דהוי נ"ט בר נ"ט.
2. קדרה של ירקות שתחב בה 2 כפות בנות יומן **ביחד** אחת של בשר אחת של חלב ואין 60 הכל אסור וצריך הכשרה.
3. אם תחב את הכפות בנות יומן זה אחר זה המאכל יאכל כמין האחרון וכן הקדרה.

צ"ע מה שיטתו של האיסור והתר, האם נ"ט בר נ"ט מותר או אסור כיוון שלא ברור. **נ"ט בר נ"ט שמותר** – 1 – מובן. 2 – לא מובן מדוע הכל אסור סופסוף הטעם מהכפות נ"ט בר נ"ט. 3 – מובן אבל גם לא ברור מדוע צריך דווקא לאכול ממין האחרון לכאורה שיבחר כל מין. **נ"ט בר נ"ט אסור** – 1 – לא מובן למה שרי, 2 – מובן. 3 – לא מובן מה ההתר לאכול מין האחרון. **אלא יש לתרץ כך**: באמת נ"ט בר נ"ט מותר. 2 – אסור משום מה דכתב תוס' בע"ז דף עו', שכיוון שהדבר נעשה בפעולה אחת (2 הכפות ביחד) לא חשיב נ"ט בר נ"ט, או שיש חשש שמא הכפות יגעו אחת בשניה ואז חשיב נ"ט בלבד. 3 – יש לתרץ לפי מה דכתב הש"ך סעיף טו' – שאע"פ שעקרונית היה אפשר להשתמש לחלב/בשר וודאי צריך לקבוע שימוש מיוחד לכלי החדש ויש יותר הגיון לקבוע את הבישול האחרון שמין הסתם נשאר בקדרה יותר טעם שלו ולכן אפשר לומר גם כאן דזאת הסיבה שהאיסור והתר הארוך התיר רק מין האחרון.

⁴⁴ היינו שאם הכף הייתה בלועה מחלב ואינה בת יומא, ותחב אותה לבשר, אם בדיעבד את הכף הזאת יתחוב בבשר מותר (שזאת כף שבלועה מחלב שאינו בן יומו וזה טעם פגום) אך אם את הכף יטבול בחלב אסור! (שכן עכשיו הכף בלועה מבשר בן יומו).

⁴⁵ צ"ע מדוע לא ברור שחשיב ג' פעמים נ"ט? ויש לומר שאין הדבר ברור כ"כ דהגדרת נ"ט בר נ"ט זה שהטעם ניתן בזמנים שונים, אולם כאן הטעם שיוצא מהכף נכנס באותו זמן גם למים וגם לקדרה בעקבות החום ולכן אי אפשר להגדיר חלק זה כ2 שלבים נפרדים. ועוד י"ל ע"פ תוס' במסכ' ע"ז דיש חשש שמא נגעה הכף ישירות בקדרה ואז וודאי ניתן הטעם ישירות מהכף לקדרה.

⁴⁶ מסיק ששרי רק בדיעבד לפי סימן צה' שם הובא דין דגים שעלו בקערה ושם לכאורה משמע מסמ"ק שמותר לכתחילה (דלא חילק בין לכתחילה לדיעבד) ולכן כתב בדרכי משה דנראה שסמ"ק מחלק בין 'עלוי' ל'נתבשלו' שדבר שהתבשל אסור לכתחילה ומותר בדיעבד ודבר שרק עלה בקערה מותר לכתחילה.

רמ"א פסק כאו"ה במקרה 1 וכתב לאכול המאכל כמין שהוא בן יומו ולאסור את הכלי שאינו בן יומו (חומרא ממנהג)
"קדירה שבשלו בה ירקות או מים ותחבו בה כף בן יומו והקדירה אינה בת יומא או להפך או שיש במאכל ששים הכל שרי, ונוהגין להחמיר לאכול המאכל כמין הכלי שהוא בן יומו ולאסור הכלי שאינו בן יומו, ואינו אלא חומרא בעלמא כי מדינא הכל שרי"
במקרה 3 – כמו עיין בתחילת הסעיף רמ"א פסק כסמ"ק נגד או"ה, דלכתחילה אסור.
ש"ך (סי"ק י"ט) – ההיתר לאכול את המאכל זה בדווקא מאכל אבל לא מים הואיל ואינם דבר חשוב חשיב לכתחילה.
ט"ז (סי"ק ח') – טוב להחמיר לא לאכול את המאכל עם בשר/חלב כיוון שיכול לאכלו עם פרווה חשיב לכתחילה. אולם אין צריך להקפיד לשומו בכלי של בשר/חלב. **רש"ל** – כתב לאכלו עם כף חדשה. אולם כיוון שזו חומרא יש לנהוג כרמ"א, מ"מ יש להחמיר לערותו לכלי שהוא כאותו כלי (הכף/הקדירה) שהיה בן יומו.

סעיף ו' – מאכל וקדרה הבלועים מאיסור

קדרה בלועה מאיסור שבישלו בה מים בתוך מע"ל.

טור, ספר התרומה – קדרה של איסור שחיממו בה מים בתוך מע"ל ולא היה במים 60 כנגד הקדירה, מתחילים לחשב את המע"ל שלה מחדש משעת בישול המים. **אבל בבשר וחלב** אינו כן שאם בישל מים עדיין יחשבו את המע"ל מהפעם האחרונה שבישלו בה בשר.

הטעם, סמ"ק – האיסור היוצא מהקדירה הופך את המים לחני"ן, א"כ המים עצמם הם איסור ואותו איסור נבלע בקדירה. אולם בבשר, הקדירה הוציאה טעם בשר אך המים עצמם אינם איסור ולכן הטעם של הבשר החוזר לקדירה הוא נ"ט בר נ"ט שמותר⁴⁷.

ב"י (סימן קג) – פוסק את הדין של בעל התרומה, אך רק בבשר וחלב! כיוון דלשיטת ר' אפרים שפסקנו כמותו בסימן צב', אין חני"ן בשאר איסורים. ומודה בבשר/חלב לבד שיצאו למים לטעם הסמ"ק ששרי משום נ"ט בר נ"ט.

וכ"פ שו"ע קג,ז "קדירה שהיא בלועה בשר וחלב שנתבשל בה ביחד או בזה אחר זה וקודם שעבר לילה אחת הוחמו בה מים חשיבא בת יומא עד שתשהה מעת לעת משענה שהוחמו בה מים"

וכ"פ רמ"א אצלנו "קדירה של חלב שבשלו בה מים תוך מעת לעת ואח"כ בשלו בה בשר, לא אמרינן דצריך לשער נגד כל המים רק נגד החלב שבלעה הקדירה⁴⁸"
ש"ך (סי"ק יח') – הקשה על השו"ע.

1. אין נ"ט בר נ"ט באיסורים, א"כ למרות שבשאר איסורים לפי שיטת ר' אפרים ופסיקת השו"ע אין חני"ן עדיין צריך לאסור בשאר איסורים מטעם שאין נ"ט בר נ"ט?

2. ועוד צריך לשאול, גם לפוסקים כשיטת ר' אפרים, כל הסיבה שבבשר וחלב אמרינן חני"ן הוא משום דכל אחד באפי נפשי היתרא, וכל החני"ן דווקא במקום שנתערבו (בקדירה) ומדוע נאמר שהמים בכלל נעשו גם כן חני"ן?! הרי המים הוציאו רק את טעם הנבלה הבלוע וכשהם עצמם יבלעו בחזרה בקדירה זה לא יהיה רק נבלה אלא גם המים! ואולי י"ל דבבשר וחלב דיינינן ליה כמעיקרא, כלומר שאיסור חני"ן ממשך לעולם בגלל גזירה/סייג⁴⁹.

למסקנה: מסיים שמכ"מ אגן דאמרינן שיש חני"ן בשאר איסורים אין נפק"מ בזה והדין בשאר איסורים שצריך על"ל מחדש מבישול המים **וכ"פ רמ"א**.

⁴⁷ לפי"ז י"ל דלבי"י ברור שטעם הבשר יוצא אל המים וכל הטעם של הבשר חוזר ונבלע בתוך הקדירה ולכן צריך את ההסבר של נ"ט בר נ"ט.

⁴⁸ המקרה שהביא רמ"א לא בדיוק המקרה שהובא בשו"ע ק"ג כי פה הוא מדבר על קדירה שבלועה מחלב בלבד! כלומר מהתיר! ואמנם אין חידוש בדבריו כלל שברור שישערו רק נגד החלב שהיה בלוע ולא נגד כל המים, אלא כנראה הייתה הווי"א לומר שנחשב כנגד כל המים כאילו טעם החלב יבלע בצורה גדולה ורמ"א כתב שאין לומר כן.

⁴⁹ **פרמ"ג** – הסביר את קושיית הש"ך בהרחבה, שמדברי ב"י מוכח שוודאי כל מה שחוזר נבלע בחזרה, אחרת גם בבשר וחלב כל מה שיוצא נכנס במים ועכשיו מה שבמים אמור להיכנס חזרה מעורב יחד עם טעם בשר וחלב לקדירה וצריך להיות פחות טעם בשר וחלב ולא להצריך תמיד 60 כנגד הקדירה. וזאת כוונת הש"ך דיש פה איזו גזרה בחני"ן כי וודאי לא חור טעם החני"ן כולו פנימה.

סעיף ז' – בשר רותח שחתכו בסכין חולבת

א. ר' פרץ – יש שרצו להתיר בשר רותח שחתכו בסכין חולבת, **והטעם** – ש'בית השחיטה רותח הוא' ובכל זאת מספיק קליפה. אולם למעשה כתב להחמיר שאינו דומה כי בית השחיטה רק מקום השחיטה רותח אך בחתיכה בשר כל החתיכה רותחת ולכן טעם החלב מתפשט בכולה (דחם מקצתו חס כולו).
בסכין בן יומו – צריך 60 כנגד הסכין.

ב. ב"י – לדעת הסמ"ק ועוד ראשונים כמו שראינו בסעיף א' צריך 60 נגד החלק בסכין שחתך בו ולא כנגד כולו⁵⁰.
וכ"פ שו"ע "בשר רותח שחתכו בסכין חולבת כל החתיכה אסורה אם אין בה ששים כנגד מקום הסכין שחתך הבשר. אבל אם אינו בן יומו או אם אינו יודע שהוא בן יומו אינו אוסר אלא כדי קליפה"
ט"ז (ס"ק יב"י) – בשם **רש"ל** צריך לחשב 60 כנגד כל הסכין דאדם לא שם לב כמה חותך, וגם לא נאמן לומר כיוון שלא שם לב בכמה מהסכין חתך⁵¹.

ש"ך (ס"ק כח) – דברי שו"ע ורמ"א עיקר, אולם אמרו דבריהם רק בברי לו כמה חתך, אך אם לא ברי לו צריך כנגד כל הסכין דמסתמא חתך בכולו. (חוץ מהקתא שלכו"ע לא צריך)

❖ **פת"ש (ס"ק א')** – משמע ממנו שאם רואים השמנוניות על הסכין כו"ע מודו שצריך רק את החלק הזה אפי' לא ידע להגיד שברי לו.

סתירה מדין סכין חריף (צו', א')

ש"ך (ס"ק כז') –

ש' – יש סתירה בשו"ע שפסק סימן צו' בצנון (חריף) שכשחתך בסכין בן יומו/אינו בן יומו צריך נטילה בלבד. וכאן בבן יומו צריך 60 ובאינו בן יומו קליפה. וקשה ב2 המקומות. והרי חריף כרותח ואף יש סברות שחמור יותר מבישול (דאפי' אינו בן יומו הופך אותו החריף מחדש לבן יומו?! **ת'** – מדובר בסכין עם שמנוניות. חריף+שמנוניות – מוציא כדי נטילה כיוון שמוציא מעט טעם מהסכין עצמו אפי' באינו בן יומו. חס+שמנוניות אינו בן יומו – קליפה שלא מוציא מהסכין כלום רק השמנוניות. חס בן יומו – אוסר 60.

רע"א – דבריו של הש"ך אינם מסתדרים דלרשב"א דין חריף ובישול אותו דבר בדיוק! וצ"ע (א"כ חזרה הסתירה).
הרב מאיר שמחה – י"ל, דשו"ע חילק בין נ"ט בר נ"ט לבין איסור עצמו. בסימן צו' שמדובר בחריף נ"ט בר נ"ט הקל להצריך נטילה⁵². לעומת זאת אצלנו בסכין חלבת שחותכת בשר זה איסור ממש ולכן החמיר להצריך 60. ובאמת אין הבדל בין חריף לבין חס אלא תלוי בחומרת האיסור.

נפק"מ בין הש"ך ליישוב של הרב – חיתוך דבר חריף בסכין איסור – שו"ע יודה לאסור עד 60. ולקולא – חיתוך דבר פרווה רותח (כגון תפוח"א) בסכין חולבת לפי הש"ך אסור הכל עם חלב, ולפי הרב הדבר צריך נטילה ושרי במין השני.

האם צריך 60 וקליפה⁵³?

ט"ז (ס"ק יג') – הוכיח דבסכין בן יומו – צריך 60 כנגד הסכין וקליפה. בסכין לא בן יומו – צריך קליפה ו60 כנגד השמנונית.

ש"ך (ס"ק כט') – הסיק למסקנה דאם הסכין שאינו בן יומו נקי, סגי בהדחה! משום שכל הצורך ב60 וקליפה נבע מהשמנוניות שעל הסכין בעצם הסכים פסיקת הט"ז, אך בנקה"כ חלק על ראיותיו⁵⁴.
רא"ה, ב"ח בהסבר הטור (לפי נקה"כ) – כשיש 60 לא צריך קליפה כלל.

למעשה: נראה שלרוב האחרונים תמיד צריך 60 וקליפה. (רק שבבן יומו צרים 60 כנגד הסכין, ובלא בן יומו 60 כנגד השמנונית ואם אין שמנונית מותר לגמרי באינו בן יומו)

דין הסכין

או"ה – אם אין 60 נגד הסכין והוא בן יומו, הכל אסור והסכין צריכה הגעלה. ואם אינו בן יומו צריך קליפה משום השמנוניות וכ"ז בכלי ראשון. ובכלי שני צריך נעיצה.

וכ"פ רמ"א "כל זה בבשר רותח בכלי ראשון ואז אם הסכין בן יומו ואין ששים בבשר נגד הסכין הכל אסור ואף הסכין צריך הגעלה, אבל אם הוא כלי שני הבשר צריך קליפה והסכין נעיצה בקרקע וכן נוהגין, ואפילו אין הסכין בן יומו יש לקלוף הבשר מעט משום שמנונית הסכין"

ש"ך (ס"ק לא') – בכלי שאינו בן יומו לא צריך הגעלה משום שאמנם בלוע מבשר וחלב אך מותר להשתמש בו דגים וירקות משא"כ בבן יומו דנעשה נבלה⁵⁵.

⁵⁰ דא"ג דאמרינן חס מקצתו חס כולו לא אמרינן דמולך בליעתו.

⁵¹ כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה ועיין פת"ש והרחבה בסעיף א' גבי החולקים על כך.

⁵² אפשר להסביר את שיטת הש"ך לפי מח' בסי' ע"ז "קורט של חלתית שחתך בסכין קר כל החלתית אסורה" ולמדו דין זה מסכין של עובד כוכבים שחתכו אותו. נחלקו הרשב"א והרא"ש בדין זה. הרשב"א סבר, דמכאן משמע שחריף חמור מבישול ונבלע בכל החתיכה כולה, והרא"ש הסיג עליו וכתב דבחלתית שאני משום דחותך החלתית דק דק ובכל חלק אין 60 כנגד הסכין שמוציא את טעמו בכל החתיכות. ויש לשאול מדוע הרא"ש לא ענה פשוט לרשב"א, שבסכין של עבודת כוכבים מדובר באיסור ממש, ובסכין של חלתית מדובר בני"ט בר נ"ט? אלא מפה אולי מסיק הש"ך שהראשונים לא סברו לחלק בדבר הזה ולכן גם לש"ך לא היה נראה לעשות כמו החילוק שעשה הרב מאיר שמחה.

⁵³ כי בדברי השו"ע בסכין בן יומו כתב שצריך רק 60 ולא קליפה, ובדין סכין שאינו בן יומו הצריך רק קליפה?

⁵⁴ משום דדברי הבי"ח הם רק להסבר הטור ויש ראשונים שמסייעתם אך אין זה שיטתו עצמו.

⁵⁵ ונראה לומר דלדעת רמ"א גם בסכין שאינו בן יומו צריך הגעלה לפי המנהג (כמו שפסק גבי כף סוף ס"ק ה'), וגם נראה שלשו"ע אפי' סכין שנעשה נבלה לא ברור שצריך הגעלה שכן התיר להשתמש בו לדברים צוננים כמו בכלי שנעשה נבלה.

ש"ך (סי"ק לא') – בסכין בן יומו שצריך נעיצה זה בדבר חס (כמו כלי שני) ובגיבנה קשה אפי' צוננת⁵⁶.
ט"ז (סי"ק יד') – בשם רש"ל דבר גוש נחשב כלי ראשון אפי' כשמעבירו מהכלי הראשון (דאין לו מפגש עם הדפנות על מנת שיקררו אותו אלא מחזיק את החום לבד). לכן גם בכלי שני בדבר גוש צריך 60 כנגד הסכין ואם אין נאסר הכל ובכל מקרה הסכין צריכה הגעלה.
דרכ"מ – חלק וסבר דגם דבר גוש בכלי שני חשיב כלי שני.
למעשה: סיים להחמיר בסכין משום דוחקא דסכינא שיחשב דבר גוש בכלי שני ככלי ראשון ובכף אין להחמיר.
ב"ח – בכלי שני הכלי צריך הגעלה והאוכל מותר, דיש כח בדבר גוש להבליע אך לא להפליט.

סעיף ח' – גבינה בתנור של פאנד"ש

א. ר' ירוחם – מעשה ונפל גבינה לתנור של פנאד"ש (קערה של פשטידה בשרית) והתיר ר"י את הפשטידא בקליפה שאין דרך הגבינה להיבלע כ"כ.
ב. ב"י – נראה ללמוד מכאן גבי גבינה חמה שנותנה בקערה של בשר שצריכה קליפה.
ש' – מה ההבדל בין סכין שחתך בשר לדין גבינה שנפלה על הפנדי"ש ששם הצרכנו 60 ופה קליפה?
ת' – הפשטידה מקבלת טעם מהקערה בשונה מחיתוך סכין שמקבל טעם ישר מהשמנוניות. וגם בסכין יש דוחקא דסכינא אך פה אין דוחק.
וכ"פ שו"ע "אם נפל לתנור פשטידא גבינה אפילו לחה, וכן גבינה חמה בקערת בשר בת יומא, אינו אוסר אלא כדי קליפה"
ט"ז (סי"ק טו') – המקרה של שו"ע הראשון מייירי שהגבינה נפלה לקערה של הפנאדיש ואח"כ ניקו ועשו בה פנדי"ש ולכן חשיב כנ"ט ואין שם רוטב להבליע ולכן צריך קליפה. (ואין הבדל בין המקרה הראשון לשני)
ש"ך (סי"ק לב') – במקרה הראשון של שו"ע מדובר שהגבינה נפלה ישירות על הפנאדיש ועדיין הותר כטעם של ר' ירוחם שאין דרך הגבינה להיבלע כ"כ.

סעיף ט' – דבש במחבת בשרית

א. מרדכי – מעשה בא לפני ר"י, שבישלו דבש במחבת של בשר בן יומו והריקוהו לקערה של חלב בת יומא והתירה משום דשמנונית הבשר שבדבש הוי נותן טעם לפגם.
ב. ב"י – לי נראה ששרי אפי' אם נותן טעם לשבח משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהתרא.
וכ"פ בשו"ע **כדבריו בב"י** "בשלו דבש במחבת של בשר בת יומא והריקוהו חס בקערה של חלב בת יומא מותר משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא"
ט"ז (סי"ק יז') – לא היה לשו"ע להשמיט דברי המרדכי, דיש נפק"מ לשיטתו, דאפי' הבשר בעין שרי משום טעם לפגם.

⁵⁶ פרי חדש – כותב דאפשר להקל בגבינה צוננת במקום הפסד. יש מהאחרונים – שפוסקים שאפי' אם חתך דבר רך והשאיר את הסכין עד שהשמנוניות עליו התקשתה גם צריך נעיצה.

סימן צה' – נ"ט בר נ"ט

סעיף א' – ב' דגים שעלו בקערה

חולין קיא,ב- "איתמר דגים שעלו בקערה (שאכלו בה בשר) רב אמר: אסור לאכלן בכוחה, ושמואל אמר: מותר לאכלן בכוחה; **רב אמר אסור** – נותן טעם הוא, **ושמואל אמר מותר** – נותן טעם בר נ"ט הוא. אמר חזקיה משום אביי, הלכתא: דגים שעלו בקערה – מותר לאוכלן בכוחה"
בראשונים יש כמה בירורים לגבי הגמ' אליהם התייחסו. מהו נ"ט בר נ"ט, מתי הותר נ"ט בר נ"ט (עלו/נתבשלו/נצלו). ובסעיף ג' דין בעל התרומה.

הגדרת נ"ט בר נ"ט

רש"י – מביא 2 לשנות כיצד להסביר את מחלוקת רב ושמואל.

1. שמואל סובר שאסור לבשל את הדג יחד עם בשר שזה נותן טעם ראשון. אבל אם יבשל את הדג לאחר מכן בקערה בשרית זה כבר נקרא טעם שני ומותר (הבשר נתן טעם בקערה והקערה בדג).
2. שמואל סובר שאסור לבשל את הדג בקערה של בשר, וזה הלשון 'עלו' דווקא ולא נתבשלו! כי בבישול יוצא טעם ממש של בשר כאילו הוא טעם ראשון. מה שהתיר שמואל, זה להעלות דג לקערה כלומר דג שהתבשל בסתם מים ואותו דג הוכנס לקערה מותר לאוכלו עם בשר. (הבשר/הדג היו מבושלים במים ואז יש עוד נ"ט, לדוג' הבשר בקדרה הקדרה במים והמים בדג)
מהתוס' מובן שדברי הראשונים בהסבר מתי הותר נ"ט בר נ"ט תלוי בפירושי של רש"י ולכן הבאתי אותם כאן.

מתי הותר נ"ט בר נ"ט עם כותח⁵⁷.

- א. ריב"ן** – דווקא דגים שעלו בקערה שאע"פ שמקבלים טעם כדי קליפה התירו, אבל **בנתבשלו** אסור שכל הטעם עובר ונבלע אחד בשני.
- ב. תרומה, רא"ש, סמ"ק** – **עלו ונתבשלו** – מותר, דהוי ג' נ"ט. הבשר בקדרה, הקדרה במים והמים בדגים. **נצלו** – אסור משום שיש רק ב' נ"ט הבשר בקדרה והקדרה בדגים.
- ג. רשב"א, ר"ן, ר"י, רש"י** – **לא חילקו** בין 'עלו', נתבשלו, נצלו ומכאן הסיק ב"י להלכה שאין חילוק בניהם והכל מותר.
- ד. רמב"ם** – "קערה שאכלו בה בשר ובשלו בה דגים מותר לאכול את הדגים בכוחה" ואח"כ כתב "דגים שצלאן עם הבשר אסור לאוכלן בחלב". **הקשה הטור**: לא מובן פסיקתו של הרמב"ם לגבי צלי מ' בחינות. אם מדובר בני"ט בר נ"ט הדין פשוט שאסור לאכול שכולם מודים שכשנעשו ביחד הטעם עובר בבת אחת ונחשב כמו נ"ט אחד. ואם מדובר בני"ט מדוע כתב 'עם הבשר' אפי' בכלי של הבשר אסור.
ב"י – תירץ שהרמב"ם בדין השני בא לפסוק שריחא בתוך תנור אסור. (דגים שהיו בתוך תנור שיש בו ריחא של בשר) **שו"ע פסק כרוב הראשונים והסברו בב"י** "דגים שנתבשלו או שנצלו בקדירה של בשר רחוצה יפה שאין שום שומן דבוק בה מותר לאכלה בכוחה משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא"
פשוט דכל הדין זה כאשר אין ממשות של איסור על הקדרה/הקערה⁵⁸ **וכ"פ שו"ע** "אם לא היתה רחוצה יפה אם יש בממש שעל פי הקדירה יותר מאחד בששים בדגים אסור לאכלם בכוחה"
ש"ך (סי"א א) – סתם קדרה נחשבת רחוצה יפה.
או"ה – המנהג להחמיר כריב"ן ובידעבד אפשר להקל אפי' בנצלו.
רמ"א פסק כאו"ה "יש מחמירין בצלייה ובישול לאסור נותן טעם בר נותן טעם והמנהג לאסור לכתחלה, ובידעבד מותר בכל ענין"
ש"ך (סי"א ד) – בשם רש"ל כתב דנצלו אסור אפי' בדיעבד.
ט"ז (סי"א ד) – משמע מרמ"א דעלו שרי לכתחילה אפי'. אולם לדעת ט"ז עצמו – אסור להעלות לכתחילה, וכן אסור אם היה נ"ט בר נ"ט בכלי שאינו בן יומו (וני"ט לפגם). וסיים **דהמקל כרמ"א לא הפסיד**.

⁵⁷ הרב מאיר שמחה, סובר שכל הסיבה לחילוקים בין הראשונים בדין זה זהה מח' עקרונית העומדת בסברה מדוע נאסר נ"ט בר נ"ט. משום **הרחקות** או משום **איסור והתר** היינו חשש אמיתי לתערובת טעמים בין בשר וחלב. כדי להבין את החילוק הזה צריך לעיין בהבנה של הראשונים במח' גבי עלו/נתבשלו/נצלו מה יותר חמור לשיטתם. **לריב"ן** – כנראה שנתבשלו חמור מנצלו, וזה מוכח דכתב "ואע"ג דבעלו נמי קבלו כדי קליפה מן הבשר בבליעה מועטת התירו נ"ט בר נ"ט" וצ"ע מדוע הצריך כדי קליפה אם עלו מדובר בכלי שני?! הרי לא מצינו את זה (ודוחק הוא לומר דסבר כמו הטי"ז דדבר גוש בכלי שני חשיב ככלי ראשון וצריך כדי קליפה) אלא י"ל דריב"ן מדבר כנראה שעלו היינו נצלו! ואח"כ אומר שנתבשלו יותר חמור מנצלו. ההגיון שנתבשלו יותר חמור מנצלו הוא ההגיון הפשוט של איסור והתר – שבדבר שנצלה מקבל רק כדי קליפה/נטילה אבל בדבר שנתבשל כל הטעמים עוברים אחד לשני ולכן נתבשלו חמור **א"כ ההגיון של ריב"ן דכל הדין בגמ' הוא מצד איסור והתר**. לעומתו, **רמב"ן** ועוד מהראשונים – שדנים בנושא סוברים בפירוש דנצלו חמור מנתבשלו, ומה ההגיון שלהם הרי תמיד נצלו יותר קל?! אלא שכנראה שמדברים מהכיוון של הרחקות, ומדיני הרחקות באמת דבר שנצלה הוא יותר קרוב כי הטעם מועבר ישירות, לעומת בישול במים שיש משהו מבדיל בניהם שזה המים וזה מעט יותר רחוק. עוד לפי זה אפשר להסביר את הרמב"ם בפשטות – שנתבשלו יותר חמור מנצלו ולכן הרמב"ם אסר נצלו! (אמנם הב"י נדחק להסביר אחרת).

⁵⁸ וכ"כ ברשב"א ורא"ש.

"דוקא לאכול עם חלב והבשר עצמו, אבל ליתנן בכלי שלהם מותר לכתחלה וכן נהגו אם לא נתבשלו או נצלו תחילה רק עלו בכלי של בשר מותר לאכלן עם חלב עצמו, וכן להיפך אם היה הכלי שנתבשלו או נצלו בו לפגם שלא היה בן יומו נוהגין היתר לכתחלה לאכלו עם המין השני"

לכתחילה ודיעבד

א. סמ"ק – "אפי" נצלו או נתבשלו דוקא דיעבד אבל לכתחילה אסור ולומד זאת מדברי הגמ' שאמרה 'עלו' היינו דיעבד⁵⁹.

ב. תרומה – "קטניות שבשלם בקדרה חולבת מותר לכתחילה לערותן בקדרה של בשר ואפי" הקדרה בת יומה.."

בהבנת דברי התרומה והסמ"ק נחלקו ב"י ודרכ"מ.

א. ב"י – "כתב אבל בעל התרומה..." הבין שחולק על סמ"ק וסבירא ליה שאפי' לכתחילה שרי לעשות נ"ט בר נ"ט.

ב. דרכ"מ – "כי ניים ושכיב אמר להא"י וחלק על דברי ב"י, ואמר דכוונת התרומה הייתה שאחרי שבישל בדיעבד אז יכול לערות לכתחילה לסיר של בשר, בדיוק כמו שאחרי שבושלו הדגים בדיעבד לסמ"ק מותר לאכול לכתחילה בכותח. למעשה ברמ"א פסק דרק בדיעבד שרי.

דרישה – מיישב את הב"י בכך שהיתה לו גרסה אחרת בתרומה נוסף בה "אפי" לכתחילה" ובזה מבואר שמתייחס לבישול הראשוני בקדרה ולא רק לאחר שנתבשלו והאריך בזה עיין שם.

עוד מקור לזה בב"י

א. רבינו ירוחם – "ירקות וקטניות שנתבשלו בקדרה חולבת אפילו היא בת יומא מותר לאוכלם בתבשיל של בשר ונראה שדוקא בדיעבד אבל לכתחלה אין לו לבשל בכלי של חלב דבר שרוצה לאכול עם בשר"

ב. בדק הבית – לכתחלה נמי מותר לבשל בכלי של חלב דבר שרוצה לאכול עם בשר.

הלכה:

❖ **ש"ך (סי' ב) דייק מהרמ"א שאסור כסמ"ק וכתב שגם השו"ע מודה בזה וכ"כ כף החיים והרב משאש שהרי הביא שני מקרים בלשון בדיעבד: "דגים שנתבשלו", "ביצה שהתבשלה" וכנראה חזר בו מדבריו בבדק הבית.**

❖ **הגר"ע יוסף כתב שאין לדייק מלשון השו"ע שהעתיק כלשון הגמרא, ואכן פסק כדבריו בבדק הבית להתיר לבשלו אפילו על מנת לאוכלו עם בשר.**

נ"ט בר נ"ט באיסורים

א. רשב"א, ר"ן, תוס' – נ"ט בר נ"ט הותר רק בדברים שהם התר כגון בשר וחלב, דכאשר הטעם נקלש לא אמרינן שהטעמים יחשבו טעם כעיקר' ויאסרו, אולם באיסורים כל זמן שיש טעם אסור לעולם.

ב. רמב"ן – טעם שני הוא כלל לזה שאין יכולת לטעם לעבור עוד, ולכן גם באיסורים אמרינן דנ"ט בר נ"ט שרי.

ב"י פסק כרשב"א וסיעתו וכתב שכל הפוסקים הסכימו שני"ט בר נ"ט דאיסורא אסור וכן מפורש בשע"ד.

דבר חריף

או"ה - תבלין שדכו במדוך של בשר אפי' אינו ב"י ונתנוהו בחלב צריך 60 כנגד התבלין דחריפות התבלין משוי ליה כאילו האיסור בעין וגם עושהו כאילו הוא ב"י.

דרכ"מ למד מכאן שלא מועיל נ"ט בר נ"ט בדבר חריף כמו שלא מועיל לגבי נטל"פ, וכן הוכיח מתשובת הרשב"א שדכו ביצים עם תבלין והתיר רק מפני שהתבלין מועט ואינו מחשיבם דבר חריף וכ"כ **ב"י בשם התרומה** בסימן צו'. וכ"פ **הרמ"א** "כל זה כשהמאכל אינו דבר חריף, אבל אם היה דבר חריף כגון שבשלו דברים חריפים בכלי של בשר אפילו אינו בן יומו או שדכו תבלין במדוך של בשר אם אכלו בחלב אסור אפילו בדיעבד עד דאיכא ס' נגד הבשר הבלוע בהם ומכל מקום לא מקרי מאכל דבר חריף משום מעט תבלין שבו, רק אם כולו הוא דבר חריף, ורובו ככולו"

❖ **פת"ש (סי' א') – פרמ"ג – נ"ט בר נ"ט שייך רק בכלים, אך באוכל אין דין נ"ט בר נ"ט. שו"ת פני אריה – חלק ואמר שיש לו נוסחא משובשבת בדברי הגשע"ד.**

❖ **פת"ש (סי' א') – חו"ד – כתב דאין נ"ט בר נ"ט בשעת בישול, דהיינו אם נפל טיפת חלב על קדרה מבחוץ משערים כאילו נפל בתוך הסיר. פרמ"ג – חלק עליו.**

❖ **פת"ש (סי' ב') – סיבת ההתר בנתבשלו הוא דווקא כי יש ג' נ"ט, לכן אע"פ שהדג נאכל עם חלב המים עצמם אסורים דהם ב' נ"ט.**

❖ **ט"ז (סי' ג') – רש"ל כתב שדגים שנתבשלו בקערה הדגים עצמם אסורים באכילה משום סכנת אכילת בשר ודג והגמ' הביאה רק דוג' בדין זה את הדגים. אולם ט"ז עצמו פסק ע"פ או"ה דגם הדגים מותרים שלא אסרו פליטת כלים משום סכנה.**

⁵⁹ נתקשו האחרונים מדוע השו"ע בבדק הבית לא יצא כנגד דברי הסמ"ק כמו שיצא נגד דברי ר' ירוחם שחילק בין לכתחילה ודיעבד!! והשאיר את המח' כמות שהיא. ואולי י"ל דזה קשור להבנת מהלך כל הסוגיה דלשיטת ב"י וחלק מהראשונים כל ענין נ"ט בר נ"ט הוא חשש אמיתי של 'איסור והתיר' כלומר של טעמים של בשר וחלב יתערבו ולכן הדינים בזה הם דומים לגמרי. אולם יש ראשונים שסברו שהסיבה לחומרה בני"ט בר נ"ט הוא מדיני הרחקות של בשר וחלב, ולפי"ז מובן דהב"י יצא נגד ר' ירוחם שכנראה הלך בשיטת ריב"ן וכד' שהסיבה לחלק בין דיעבד לכתחילה הוא משום הרחקות אולם בסמ"ק אין עניין לחלוק על זה שוב כי מי אמר שהסמ"ק סובר כן.

סעיף ב' – ביצים בקליפה

רשב"א – ביצה שהתבשלה בקליפתה בקדרה חלבית מותר לשימה בבטן התרנגולת, אבל אם התבשל עם חלב/בשר ממש אסור לאוכלם בכותח שקליפה הביצה מנוקבת (והראיה שנצבעת בצבע המאכל).

וכ"פ שו"ע "ביצה שנתבשלה במים בקדירה חולבת מותר לתת אותה בתוך התרנגולת אפילו לכתחלה, אבל אם נתבשלה בקדירה עם בשר ואפילו בקליפה אסור לאכלה בכותח"

ט"ז (סי"ק ב') – הקשה שבסימן פו, ה פסק **רמ"א** שאם הביצה נקובה דינה כקלופה משמע שבלאו הכי לא, והרי לרשב"א הקליפה נקובה בתולדה? וכתב אם לאו פה קדוש דהרשב"א הייתי אומר שאינה נקובה רק בולעת ופולטת דרך קליפתה.

סעיף ג' – כלים עם כלים

נחלקו הראשונים במקרה שרחץ קערות⁶⁰ בשריות ביורה חלבית רותחת:

א. תרומה, סמ"ג, ר"ן ותוס' – אם הקערות והיורה בני יומן הכל אסור ואם אין היורה בת יומא הכל מותר בתנאי שהקערות מקונחות יפה שאין שומן דבוק בהן. **שני טעמים לאסור:**

- תוס'** – שמא הקערות נוגעות ביורה ונפלט טעם ישירות מזה לזה והוי טעם שני באיסור,
- ר"ן** – למרות שטעם שני קלוש ואינו אסור כאן טעם שני של בשר ושל חלב **נפלטם ביחד** למים ומיד הם נאסרים ולא עמד טעם שני בהיתר לבדו לעולם ולכן אוסרים בחזרה את הקערות והיורה. משאין כן בדגים שטעם הבשר עמד בדגים לבדם⁶¹.

ב. רמב"ן, רא"ש, רשב"א – דינו כדין דגים שעלו בקערה שמותר לאוכלם בכותח: יורה חלבית=קערה, מים=דגים, קערה בשרית=כותח. וא"כ כמו שהדגים מותרים בכותח, כך המים מותרים בפליטת הקערה הבשרית שיש כאן ג' נ"ט: הבשר בקערה, הקערה במים והמים ביורה.

כשיש שומן בקערות: כתב **הרא"ש** שיש להזהר שאפי' לאחר הדחה יש בקערות שומן והווי בשר בעין וצריך 60 כנגד השומן במים.

ג. או"ה – ה"ה אם הדיח כלי בשר וחלב בכלי ראשון ביחד אבל אם הכניס אותם בזה אחר זה מותר דהוי נ"ט בר נ"ט ובדיעבד שרי

להלכה: כתב **בנדק הבית** כיון שהאחרונים מתירים ומסתבר טעמייהו הכי נקטינן

וכ"פ שו"ע כרא"ש "קערות של בשר שהודחו ביורה חולבת בחמין שהיד סולדת בהן אפילו שניהם בני יומן מותר משום דהוה ליה נותן טעם בר נותן טעם דהתירא, והוא שיאמר ברי לי שלא היה שום שומן דבוק בהן. ואם היה שומן דבוק בהן צריך שיהא במים ס' כנגד ממשות שומן שעל פי הקערה" אם ברי לו שנקי⁶² מותר לשטוף כלים עם כלים, ואם לא ברי לו אסור וצריך 60 כנגד השומן.

ש"ך (סי"ק ט') – גם דין זה הוא **בדיעבד** אבל לכתחילה אין לעשות כן כמו שפסק **השו"ע** באו"ח תנב, שאין להגעיל כלי בשר וחלב יחד א"כ אחד מהם אינו ב"י.

הרמ"א פסק כתרומה ואו"ה – "יש אוסרים אפילו אין שומן דבוק בהן אלא א"כ אחד מן הכלים אינן בני יומן מבליעת כלי ראשון ואז כל הכלים מותרים. אבל אם שניהם בני יומן והדיח אותן ביחד בכלי ראשון הכל אסור והכי נוהגין ואין לשנות. ודוקא שהודחו ביחד ובכלי ראשון, אבל אם הודחו זה אחר זה הכל שרי"

דין המים

או"ה – המים אסורים מפני שהם בלועים מטעם פגום של בו"ח וכיון שאינו מאכל ואין בו הפסד כתבשיל דבזה חסה תורה על ממנום של ישראל הוי כלכתחילה.

וכ"פ הרמ"א "המים נוהגין בהן איסור לכתחלה"

ש"ך (סי"ק יד') – מעיקר הדין מותר לאכול את המים עם מין הכלי שהוא ב"י.

⁶⁰ ט"ז- אף שכתב ר"ת שאין תנור מתקנח יפה, דווקא תנור שאין היד שולטת בו לקנחו כראוי, משא"כ קערות.

⁶¹ נראה דהפירוש הוא דכאן הני"ט בר נ"ט נעשה עובר מיידי באותה פעולה של שפיכת המים מהקדרה הבשרית לחלבית, אולם בדגים הני"ט בר נ"ט נעשה בכמה פעולות הדג בושל במים ואז נכנס לקערה הבשרית כל נ"ט קרה בפעולה אחרת.

⁶² הרב מאיר שמחה סובר שדין זה של שו"ע צריך להתייחס אליו כמו 'התרת איסורים' דומה לדין פולטת שכבת זרע שהתיר שו"ע ע"י שטיפה אבל כל זאת באישה שבקיאא ועושה את זה באופן טוב עם יראת שמים, לכן גם כאן משום שזה התרת איסור כוונת 'ברי לי' היא חמורה שברור לו 100 אחוז שהכלי נקי, הוא ניקה במדועות, ולדעתו לא בטוח ששטיפה רגילה בסבון מספיקה. אולם לעני"ד אין הכוונה כך, דפשוט שיברי לי של זמנם בכלים מלוכלכים בלי מוצרי נקיון טובים שיש כיום לא היה יותר נקי משטיפת כלים בסבון כלים, ונראה לי שכל ששטף כלים חשיב כברי לי.

עירוי מכלי ראשון

א. הגשע"ד – אם עירה מים על קערות של בשר וחלב נאסרו דעירוי ככ"ר.
ב. האו"ה – כתב שעירוי ככ"ש, ואף שמחמירים להחשיבו ככ"ר דווקא לאסור כדי קליפה בקילוח ראשון, אבל לאחר שנחו המים מיד הוי כ"ש ואינו מוליך הטעם מקערה לקערה. לכן אפי' כל הקערות מלוכלות מותר.
רמ"א פסק לכתחילה כאו"ה וחילק בין שני מקרים:

"אם עירה מכלי ראשון של בשר על כלי חלב, דינו ככלי ראשון ואוסר אם היה בן יומיו"
ש"ך (סי"ק יז) – כתב ע"פ תו"ח במקום הפסד מרובה או לצורך יש להקל. וכן בדיעבד הכלי מותר.
"אם עירה מים רותחים שאינן של בשר ולא של חלב על כלים של בשר ושל חלב ביחד ואפילו שומן דבוק בהם הכל שרי דאין עירוי ככלי ראשון ממש שיעשה שהכלים שמערה עליהם יבלעו זה מזה"
הקשה **הש"ך** הרי פסק הרמ"א בסימן סח, שיעירוי מבשל כ"ק? ותירץ שזה דווקא בתרנגולת אבל בכלי שהוא קשה אינו בולע. אכן לדינא פסק שאסור כהגשע"ד שכיון שהוא מבשל הוא גם מבליע ומפליט אפילו בכלי. אלא שהאו"ה מתיר כיון שסובר שעירוי אינו מבשל ולכן גם אינו מבליע ומפליט. אמנם אם הכלים נקיים הוי נ"ט בר נ"ט ומותר, אא"כ בכלים של איסור שלא שייך בהם נ"ט בר נ"ט.

כלי שני

א. ב"י – אם עירה מים לכלי שני חלבי והדיח בתוכו קערות בשר: לסוברים שאין כ"ש מבליע ומפליט מותר אפי' יס"ב, ולרשב"א הסובר שכ"ש מבליע ומפליט אפי' אין יס"ב אסור.

ב. הגשע"ד, דרכ"מ כתבו שנוהגים היתר בכ"ש בדיעבד **וכ"פ רמ"א** "בכלי שני אפילו ביחד הכל שרי"
ט"ז – הרמ"א התיר אפילו אם הקערות מלוכלכות ק"ו מעירוי שהתיר אפילו הם מלוכלכות אך **רש"ל** חולק עליו.

או"ה – אין להקל אפילו בכלים שתשמישן הרגיל הוא בכ"ש, שמא השתמש בהם בכ"ר. למעשה כתב **בדרכ"מ** שאם ברור לו שלא התשמש בהם בכ"ר תוך מעלי"ע יש להתיר.

ספק

הגשע"ד – אם נמצאה קערת בשר או איסור בתוך קערות חלביות אין מחזיקים איסור לומר שהודחו יחד בכלי ראשון **וכ"פ רמ"א** "אם נמצא קערה חולבת בין כלי בשר, לא היישינן שמא הודחו ביחד בדרך שנאסרים"
ט"ז – הביא בשם **האו"ה** אפי' שרגילים להדיח בכ"ר יש להתיר מכוח ס"ס: ספק לא הודחו עמהן, ספק לא היו ב"י.

סעיף ד' – אפר נ"ט בר נ"ט

שו"ע "יראה לי שאם נתנו אפר במים חמין שבירה קודם שהניחו הקדרות בתוכה אע"פ שהשומן דבוק בהן מותר דע"י האפר הוא נ"ט לפגם"

א. מנחת יעקב – הבין שהתיר רק בדיעבד ככל דין נטלי"פ.

ב. ש"ך, פר"ח – נראה שהתיר אפי' לכתחילה.

❖ הסביר **היביע אומר** (יו"ד יד), שכל הגזרה לאסור לכתחילה בנטל"פ היתה בקדרה שבלעה טעם מושבח ולאחר מעלי"ע נפגמה שמא יאכל בה תוך מעלי"ע, אבל כאן שמראש הבליעה פגומה אין לגזור אפילו לכתחילה.

למעשה הרבה מהאחרונים נשאו בצ"ע על שו"ע מקושיות רבות.

ט"ז – לשיטתו אם נפל בורית, העשוי מחלב ויש בו גם אפר, לתבשיל יש להתיר. אבל הרמ"א לעיל פז, ו אסר כלי שעושים בו בורית לפי שרגילות להשתמש בו בבו"ח, משמע שאינו נ"ט לפגם. וכן מוכח ברש"ל בשם מהרי"ל⁶³.

ש"ך – לא נמצא דין זה בשום פוסק ואדרבה משמע בתוס' שאין תקנה להגעיל כלי ב"י אם אין 60 במים כנגד הכלי, ומדברי **השו"ע** היה מקום להתיר ע"י נתינת אפר.

פת"ש – הסביר **השו"ע** לא התיר איסור שנפגם ע"י אפר, אלא רק בשר או חלב שאפר פוגם ומקליש אותם בעודם היתר כך שלא יחול עליהם שם איסור אח"כ.

⁶³ בנקה"כ דחה ששם מדובר שיש גוף החלב, ואילו **השו"ע** התיר רק את מעט השומן הדבוק בקערות.

סעיף ה' – הנחת מלח או חומץ ליד חלב

חולין קיב,א

“בעא מיניה רב דימי מרב נחמן: מהו לאנוחי כדא דמלחא גבי כדא דכמכא? אמר ליה: אסור. דחלא מאי? אמר ליה: שרי. ומאי שנא? האי איתיה איסורא בעיניה, והאי ליתיה איסורא בעיניה”

א. רש"י – ההסתפקות היא מי חיישינן שמא יפול מן הכותח במלח והוא לא ידע וימלח בו קדרת בשר. ההבדל בין מלח לחומץ שכותח הנופל במלח נראה וניכר מפני שהוא עב ולכן לא בטיל, אבל כותח הנופל בחומץ ליתיה בעיניה וטעמא נמי לא יהיב.

ב. רמב"ם – מפרש “אין מניחים כד מלח בצד כד כותח סמוכים ממש ונוגעים זה בזה, מפני שהמלח שואב ממנו. אבל חומץ אינו שואב” ונראה שאם אינם סמוכים ממש זה לזה מתיר.

שו"ע פסק כרש"י⁶⁴ “אין מניחין כלי שיש בו כותח אצל כלי שיש בו מלח, אבל מותר להניחו אצל כלי שיש בו חומץ”
רמ"א ע"פ או"ה והגשה"ד “דוקא אם הכלים מגולים. ואפילו הכי אם עבר ונתנו ביחד מותר ולא חיישינן שמא נפל אל המלח”

סעיף ו' – כד של חלב וכד של בשר בתיבה אחת

א. תוס', רא"ש – אין ללמוד מדין הנחת כותח ליד מלח לאסור להניח קערה עם בשר ליד קערה של חלב כיון דמיזזהר זהירי אינשי שלא יפול מזה לזה.

ב. הג' אשר"י – כתב שיש להחמיר גם בזה אא"כ מכסה אותו היטב.

הב"י הביא שמהרא"י דחה הג"ה זו. אמנם **דכ"מ** נשאר בצ"ע שכתב מהרא"י **בשם אור זרוע** שיש להחמיר לכתחילה.
השו"ע פסק כתוס' “מותר ליתן בחוך חובה כד של בשר אצל של חלב”
הרמ"א פסק כאו"ז “ויש מחמירין לכתחילה. וטוב ליזהר לכתחילה במקום שאינו צריך”

סעיף ז' – נתינת מלח מקערת בשר לחלב

א. תוס', רא"ש, סמ"ג – מותר לשים מלח מקערה של בשר למאכל חלב והמחמיר תעי"ב.

ב. או"ה – כתב שטוב להחמיר לכתחילה שמא היה שומן בקערה.

ג. דרכ"מ – כתב שחוששים לכך דווקא כשהשתמש בשר בסמוך לקערה ובסתמא לא חוששים שהקערה מלוכלכת ובכל זאת המנהג לייחד מלחיה לבשר לחוד ולחלב לחוד.

הב"י כתב ששמע מלשון תוס' שמותר אפילו לכתחילה **וכ"פ בשו"ע** “מלח הנתון בקערה של בשר מותר ליתנו בחלב”
ש"ך (סי"ד ד') – אין הטעם משום נ"ט בר נ"ט שהרי המלח חריף, אלא משום שאין כוח למלח להפליט מהכלי.

רמ"א “והמחמיר גם בזה, תבא עליו ברכה כי יש מחמירין לכתחילה”

ט"ז (סי"ז ז') – הבין דמה שכתבו התוס' 'המחמיר תבוא עליו ברכה' הוא על עניין מלח בכלים של עכו"ם. **נקה"כ** כתב שבתוס' התכוונו גם למלח ולמרות שהוא היתר גמור בכל זאת ראוי להחמיר, מטעם שכתב האו"ה שמא אינו נקי. והרמ"א חושש לדעת האו"ה שמחמיר לכתחילה.

רש"ל התיר לכתחילה אמנם סיים: “משבח אני מנהג אשכנז שיש להם כלים עשויים למלח אחד לבשר ואחד לחלב, שלפעמים בתוך הסעודה שידיו מלוכלכות מן הבשר לוקח שם מלח ואח"כ יקח לחלב”

⁶⁴ ע"פ הבנת האחרונים, ט"ז, ש"ך, באר הגולה.

סימן צו' - זכרים חריפים

סעיף א' - חיתוך בסכין

חולין קיא, ב

"אמר חזקיה משום אביי הלכתא: דגים שעלו בקערה - מותר לאוכלן בכוח, צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר - אסור לאוכלו בכוח, וה"מ צנון - דאגב חורפיה בלע, אבל קישות גריר לבי פסקיה ואכיל. קילחי דליפתא שרי, דסילקא אסירי, ואי פתך בהו דליפתא (ערבן בעת חיתוכן שחתך אחת של לפת ואחת של חרדין הלפת מבטל מעם השמנונית מן הסכין ואין החרדין מקבלין מעם הימנו שפיר דמי"

ע"ז לט, א

משנה: "אלו דברים של עכו"ם אסורים ואין איסורן איסור הנאה... והקורט של חילתית" גמרא: "מ"ט? משום דמפסקי ליה בסכינא. אע"ג דאמר מר: נותן מעם לפגם מותר, אגב חורפיה דחילתיתא מחליא ליה שמנוניתא, והוה ליה כנותן מעם לשבח ואסור" מהגמרא משמע שצנון קר שחתכו בסכין בשרית אסור לאכלו בכוח א"כ דין חריף חמור מדגים שעלו בקערה. ומביא רש"י 2 טעמים לדבר:

1. כיוון שבסכין יש שמנוניות הווי כטעם הבא מין הממש ולא נ"ט בר נ"ט ולכן החמירו בו יותר.
  2. משום חורפיה בלע טפי, וע"י דוחקא דסכינה והחריפות פולט הסכין ובלע הצנון.
- נפק"מ בין הטעמים** - להסבר 1, שרי באופן שהסכין מקונח, להסבר 2, משמע שמדבור בבליעה ופליטה ואפי' מקונח אסור. אולם צ"ל ל2 ההסברים, שבשאר איסורים שאין נ"ט בר נ"ט אפי' מקונח אסור.

פסיקת הלכה

בפסיקה מתייחסים הראשונים לכמה נק'. 1. מתי נאסר רק עם שמנונית/בלי. 2. עד כמה נאסר? (קליפה/נטילה/כולו) 3. סכין בן יומו או לא. 4. האם הדין נוהג בכל דברים החריפים או רק בדברים המפורשים בגמ'.
א. תרומה - הצנון אסור אפי' אין בו שמנוניות ואפי' הסכין אינו בן יומו. משום שהחריפות הופכת את הטעם הפגום לטעם לשבח.

ב. רא"ש, מהר"ם - הצנון אסור רק כשיש שמנוניות, או בסכין בן יומו. הסיבה שבקורט של חלתית נאסר אפי' הסכין מקונח/אינו בן יומו, משום חריפותו החזקה במיוחד.

שו"ע פסק כרא"ש ומהר"ם "צנון או סילקא שחתכום בסכין של בשר בן יומו או שאינו מקונח אסור לאכלם בחלב עד יטול מקום החתך כדי נטילת מקום שהוא כעובי אצבע או שיטעמנו ולא יהא בו טעם בשר שאז מותר בהדחה ויש אומרים דהוא הדין לאינו בן יומו והוא מקונח.

לשו"ע - שרי גם ע"י טעימה (שאינו בצנון טעם בשר)

ט"ז (סי"ב) - בת"ח כתב אין אנו בקיאים בטעימה זו.

ש"ך (סי"ה) - אסור לאכול לכתחילה ע"י טעימה, אולם בדיעבד אם טעם ובישל מותר ולכן לא הגיה כאן רמ"א דמכ"מ שרי בדיעבד.

ש"ך (סי"ו) - הלכה כ"א ואסור אפי' אם הסכין אינו בן יומו ונקי וכ"כ כל האחרונים.

כמה נאסר?

א. רא"ש - כדי קליפה, ולא דומה לקורט של חלתית שנאסר כולו משום שחותך דק דק ולא יודע מקום חיתוכו.

ב. ראב"ד, רא"ה, סמ"ג - כדי נטילה, שלשון 'אסור' משמע איסור גדול כנטילה.

ג. רשב"א, או"ה - בהתחלה היה נשמע ממנו כראב"ד אך סיים להלכה שצריך לאסור הכל משום שהחריפות מפעפעת בכולו.

בב"י סיים "מאחר שאותה ראיה של קורט של חלתית יישובה הרא"ש בטוב טעם נראה שיש לסמוך על דברי ראב"ד להתיר בנטילת מקום" **וכ"פ שו"ע כראב"ד וסיעתו**.

רמ"א פסק להחמיר לכתחילה כראב"א - "ויש אומרים שאם חתך צנון בסכין של איסור כולו אסור וכן אם חתכו בסכין של בשר אסור כולו בחלב וכן נוהגין לכתחילה אבל בדיעבד אין לאסור רק כדי נטילה"

הרמ"א ע"פ או"ה "וכל זה אם חתך הצנון עצמו אבל אם חתך הירק שעל הצנון אין לחוש" **ש"ך (סי"א)** - כדי קליפה מיהא נאסרין.

לא נטל/טעם ובישול

שו"ע "ואם לא נטל מהם כדי נטילת מקום וגם לא טעמם ובשולם בחלב צריך שישים כנגד מה שנוגע מהסכין בהם"

ט"ז (סי"ד) - צריך 60 כנגד כל הסכין חוץ מהקתא כיוון שמילתא דלא רמיא איניש לא מידכר.

ש"ך (סי"ח) - מה שנגע בסכין היינו שיוודע בבירור כמה נגע, אך אם לא צריך כנגד כל הסכין.

חיתוך דבר חריף בסכין של איסור

- א. **תרומה, טור** – בסכין של עו"כ הכל נאסר משום שחתיכה נעשית נבלה.
- ב. **סמ"ג** – מה שהצריך התרומה 60 זה רק בחתך דק דק, אך בחתך במקום אחד צריך נטילה בעומק ודיו.
- ג. **ב"י** – אין חנין בשאר איסורים, כר' אפרים ולכן אותו הדין בסכין בשרית שייך בסכין של איסור.
- וכ"פ שו"ע** "זה"ה לחתכם בסכין של עובד כוכבים"
- רמ"א פסק כסמ"ג** "ואם חתכן דק דק צריך לשער 60 כנגד כל הצנון"
- א. **ש"ך (ס"ק ט')** **והט"ז (ו')** – הסבירו שכוונת רמ"א שאם חתך בסכין איסור דק דק נעשה נבילה וצריך 60 כנגד כל הצנון. ואם חתכו בצד אחד, רק הנטילה נעשת נבילה וצריך 60 כנגדה⁶⁵.
- ב. **לבוש** – פסק שאפילו חתכו מצד אחד צריך 60 כנגד כל הצנון.

ספק

- מהרא"י** – בירק חריף הנמצא חתוך אם יש לתלות שנחתך במרא וחצינא(מגל) בשעת הוצאתו מהקרקע ולא בסכין יש להתיר בנטילה כיון שמהר"ם הוכיח שדווקא בחילתית אוסרים אפילו אינו ב"י ולא בשאר דברים חריפים וכן הרבה גדולים סברו להתיר.
- דרכ"מ** – כתב שנוהגים להתיר בנטילה אפילו בודאי נחתך בסכין אך למסקנה כתב שבצנון יש להחמיר לכתחילה שאם נחתך בודאי בסכין של איסור בן יומו אסור כולו מכיון שאין דרך למכרם חתוכין ואפשר בקלות לקנותן שלמים, אבל בדבר שרובו נמכר חתוך וקשה לקנותן שלמים הוא דיעבד ויש להתיר בנטילה.
- הרמ"א פסק כמהרא"י וכדבריו בדכ"מ** – "אם יש ספק אם נחתך בסכין של איסור אזלינן לקולא, לכן קונים הצנונות שיש בהם חתוכין לצד זנבותיהן כי תלינן שנעשה במרא וחצינא ובמקום שאין נמצא לקנות רק החתוכים בסכין נוהגין לקנותו ולהתיר ע"י נטילת מקום"
- ש"ך (ס"ק יב')** – רמ"א קצר בדבריו וכוונתו כמו בשע"ד שרק בדברים החריפים שלא כתובים בגמ' יש ספק משום שיש פוסקים המתירים בשאר דברים חריפים ויש פוסקים המתירים גם בבן יומו. אך פשוט שבצנון עצמו אין להקל.
- ❖ **פת"ש (ס"ק ב')** – חלק על הסבר הש"ך, והביא דכוונת רמ"א שמוותר אפי' בצנון! כיוון שיש ספק נוסף אם בכלל האיסור בצנון הוא משום שמנוניות או משום הבלוע בסכין ופה בסכין של איסור זה עוד ספק ולכן מותר.
- ש"ך (ס"ק יד')** – כתוב בת"ח שכל החתוכים מהזנב עד חצי הצנון תלינן במרא וחצינא, אבל למעלה מזה לא.

סעיף ב' – שאר דברים חריפים

- בגמרא הוזכרו כדברים חריפים רק צנון, סילקא וחילתית. נחלקו הראשונים בשאר דברים
- א. **תרומה, רמב"ם, תוס'** – כל דבר חריף, גם שומים ובצלים. **אורחות חיים** – גם פירות ממוצים. **שבולי הלקט** – גם דגים מלוחים.
- ב. **ר' יחיאל, רשב"א** – רק הדברים המפורשים בגמ' חשיב חריף אבל לא שומים ובצלים.
- הטור, השו"ע והרמ"א פסקו כתרומה** "אם חתך בו שומין ובצלים וכיוצא בהם מדברים החריפים ופירות ממוצים, ודגים מלוחים" **דינים שווה לחתך בו צנון**
- ט"ז (ס"ק ט')** – תוחים ממוצים לא מקרי דבר חריף, ויש לסמוך על זה במקום הפסד משום שמהרא"י שרק חלתית דבר חריף.
- ❖ **הרב יעקב יוסף** – כיום צנון לא כ"כ חריף והכל תלוי במציאות מה חשיב חריף.
- ❖ **כף החיים (יב')** – חריף שהתבשל ונתנו למאכל אחר הכל לפי המציאות אם נשאר בחריפותו כמו פלפלים חשיב חריף, ואם כמו בצלים שמתמתקים לא חשיב חריף.
- ❖ **פת"ש (ס"ק ג')** – בצלים קטנים אינם חריפים ואם חתכם בסכין יש להקל במקום הפסד.

חריף יבש

- א. **או"ה** – דבר יבש לגמרי מותר אפי' חריף סגי בהדחה, ומה שאסור זה רק לח קצת. לכן מתיר סמ"ג זנגביל של גוים שסכין שלהם מסתמא אינו בן יומו.
- ב. **דרכ"מ** – הקשה, שקורט של חלתית הוא יבש ובכל זאת אסרו. ויש להתיר מטעם אחר דכתב המרדכי שיש להם כלים מיוחדים רק לזנגביל, או שנתלשו בידיים ולא נחתכו.
- וכ"פ רמ"א** "מותר לאכול מרקחות חריפים של גוים כגון זנגביל וכיוצא בו דיש להם כלים מיוחדים לכך או תולשין אותו"

⁶⁵ לפי ה"ט"ז, לרמ"א היה לכתוב דין זה והעתיק רק את הסמ"ג וסבר זאת מעצמו (ה"ט"ז). לפי הש"ך ברור שזה מה שהרמ"א התכוון בדבריו שאם הוא לא יחתו דק דק יצטרכו 60 כנגד הנטילה. ברור שכל הדין פה הוא בדיעבד על אם התערב כבר ב60, כיוון שרמ"א בפירושו בלכתחילה אמר להחמיר כרשב"א כאילו מתפשט הטעם בהכל.

⁶⁶ או"ה הביא שדגים מלוחים מותרים, והסביר הש"ך שהאו"ה דיבר בדגים מלוחים מעט שלא חשיבי חריף, ושו"ע דיבר במלוחים מאוד שהיו חריף.

סעיף ג' – כתישת תבלינים

תרומה – תבלין שנדוך במדוכה של בשר לא יאכלו בחלב שהחריפות מבטלת את הנייט בר נייט וכטעם הבא מהממש. **שו"ע** **כתרומה אבל ע"פ פסיקתו בסעיף א' בסתם שזה רק בבן יומו** "תבלין שנידוכו במדוכה בן יומו אסור לאוכלם בחלב"

רמ"א "יש אומרים אפילו אינו בן יומו" לשיטתו לעיל שפוסק שאפילו שאר דברים משויא ליה לשבח. **ש"ך** (סי"ק יח) – שה"ה למלח ושאר דברים חריפים, אך דווקא שנידוכו ולא שהונחו לבד במדוכה. **ט"ז** (סי"ק י) – שו"ע סותר את עצמו, דבסימן קג', ופסק שתבלין אפי' אינו בן יומו אסור כשנכתש? ותירצו בזה 2 תירוצים (הובאו ברע"א)

1. בסימן קג' מדובר בכלי של איסור שמבשלים בו והחריפות מבטלת את טעם ההיתר של אינו בן יומו. אולם כאן יש תרתי לטיבותא, גם נייט בר נייט וגם אינו בן יומו ולכן מקל שו"ע.
2. רע"א – בסעיף א' שו"ע כתב את 2 השיטות לגבי צנון ולא הכריע ובסעיף ב' אמר דה"ה בשאר דברים, ובסעיף ג' הכריע לפסוק להקל שבכל הדברים החריפים חוץ מצנון בבן יומו אסור ובאינו בן יומו מותר.

סעיף ד' – חיתוך לימונים ותפוחים

א. שבלי הלקט – לימונים של גויים יש לאסור כשחותכים אותם בסכין אבל אם חתכו לימונים רבים בסכין אחד אע"פ שהראשון והשני היה לאוסרם למעשה כיוון שאין ניכרים ועושים הרבה לימונים בטלים ומותר. וכ"כ **האו"ה** לגבי דגים מלוחים.

ב. מהרי"ו – הביא מנהג נירנברג לאכול כרוב שלוק שלם בלבד אך לא חתוך כיון שאין הגויים נאמנים לומר שמייחדים לזה כלים מיוחדים דלהשביח מקחם אומרים כן.

השו"ע פסק כשבלי הלקט ואו"ה "מי לימוניש שמביאים הגויים וכן חתיכות דג מליח שמביאים הגויים בחביות מותרים" והסביר **רמ"א** "מפני שמביאים הרבה ביחד ואף אם נאסרו מקצתן שנחתכו בראשונה עם הסכין של גויים נתבטלו באחרים הנחתכים אח"כ שאינן נאסרין כי כבר נתבטל טעם הסכין בראשונים ולכן כולם מותרים וכל כיוצא בזה"

הדר"מ העיד שנוהגים לאסור במקומו אבל יש שמתירים ע"פ שבלי הלקט שבטל ברוב. וכ"כ **ברמ"א** "וכן אוכלין בקצת מקומות הכרוב אף על גב דפרוס וחתוך, ויש מקומות מחמירין בזה ואין לשנות המנהג" **ט"ז** (סי"ק יב) – המחמירים בכרוב יש להם להחמיר גם בלימונים.

ש"ך (סי"ק כ) – הרמ"א כתב את הטעם הזה רק ליישב את המנהג אבל לדינא אין לסמוך על סברא זו.

או"ה – נוהגים לאכול תפוחים שנחתכו בסכין של גויים כיון שאינם חריפים כל כך וצריכים רק הדחה, אם חתכו רבים, בטלים הראשונים ברוב ואין צריכים אף הדחה וכ"כ **הרמ"א** "שאר דברים חריפים כגון תפוחים או לפחות יבשים וכדומה נוהגין בהן היתר כמו בלימוניש ואין להחמיר כלל"

סעיף ה' – הקלשת החריפות

חולין קיא, ב

¹ אבל קישות גריר לבי פסקיה ואכיל זקילחי דליפתא שרי, דסילקא אסירי, ³ ואי פתך בהו דליפתא (ערבן בעת חיתוכן שחתך אחת של לפת ואחת של חרדין הלפת מבטל טעם השמונויה מן הסכין ואין החרדין מקבלין טעם הימנו שפיר דמי" יש כאן ג' דינים שהביאה הגמ' גבי הקלשת החריפות

1. חתך קישואים בסכין בשרית שרי לאכלם בחלב ע"י גרידת הקישואים⁶⁷.

2. לפת שחתך בסכין בשרי מותר בחלב.

ר"ן – כיוון שהגמ' לא פירטה כיצד התירו את הלפת לא צריך אפי' הדחה.

רשב"א – צריך הדחה.

3. סכין בשרית שחתך בה לפת ואח"כ צנון מותר הצנון בהדחה.

וכ"פ שו"ע **כדיני הגמ' וכרשב"א** "חתך קישואים בסכין של בשר מותר לאכלם בחלב בגרידה בלבד שיגרוד ממקום החתך

² אם חתך בו לפת אפילו גרידה אינו צריך אלא הדחה בעלמא ³ צנון שחתך אחר הלפת שרי בהדחה כמו הלפת לפי שטעם הלפת משונה ומבטל טעם הנפלט מהסכין"

האם דווקא לפת או כל דבר שיחתך בין הבשר לצנון?

א. רש"י, תרומה – דווקא הלפת יש בו טעם מיוחד שיכול לבטל את הטעם שעל הסכין אבל לא שאר דברים

ב. רמב"ם (ע"פ ב"י) – כל הדברים שאינם חריפים מבטלים את הטעם שעל הסכין.

ג. רשב"א – הסלק אינו חריף כ"כ ובכל זאת אסור כיון שיש לו כח שמושך את טעם הסכין, והלפת יכולה לבטל רק

את כח המשיכה של הסלק אבל בשאר דברים חריפים אין חיתוך הלפת מתירה כיוון שהם בולעים ממש.

רמ"א פסק כתרומה "ודוקא לפת שטעמו משונה אבל ירק או לחם ושאר דברים לא"

ב"י כתב היה נראה לי שבחיתוך אחד של לפת מתבטל טעם הסכין ומועיל לעולם אך משמע **מהסמ"ג** שצריך תמיד

חיתוך אחד מהלפת ואחד מהצנון, וכן מוכח מלשון הגמרא שכתבה "דאי פתיך" ולא "חתיך" וכן פירש **רש"י**.

וכ"פ רמ"א⁶⁸ "אפילו בלפת אין להתיר לחתוך צנון רק פעם אחת אבל לא הרבה פעמים, אם לא שחתך כל פעם לפת בין חתיכת

צנון לצנון"

ש"ך (ס"ק כג) – לכתחילה אין לחתוך לפת על מנת לחתוך בסכין זו אח"כ צנון ולאוכלו בחלב, אבל בדיעבד חתך לפת

מסיבה אחרת וכעת רוצה לחתוך צנון **מרמ"א** משמע לאסור לכתחלה אולם **רש"ל** כתב שמותר לכתחילה, וכן משמע מהראשונים.

⁶⁷ **רשב"א ור"ן** – לא סגי ברחיצה משום שזה גורם לטעם הבשרי להסריח יותר ולהיבלע בקישור בגלל המרקם שלו.

⁶⁸ ונראה להגיד שגם שו"ע מסכים עם זה, משום דזאת נראית הבנתו בסוף דבריו בב"י.

סימן צז' – דיני פת חלבית ובשרית

סעיף א' – לישת פת בחלב

פסחים לו, א

"אמר להו רבי יהושע לבניה: יומא קמא (לילה הראשון של פסח שהמצה חובה ובעיני לחם עוני) לא תלושו לי בחלבא, מכאן ואילך לוושו לי בחלבא. והתניא: אין לשין את העיסה בחלב (כל ימות השנה, שמא יאכל בשר עמה), ואם לש כל הפת אסורה מפני הרגל עבידה?... כדאמר רבינא: כעין תורא שרי" מהגמי משמע ש'כעין תורא' מותר ללשוב את העיסה בחלב ונח' הראשונים פירוש 'כעין תורא'.

א. רש"י – עוגה קטנה שאוכלים אותה בבת אחת וליכא למיחש שמא ישכח ויאכל אותה בבשר.

ב. רי"ף (ע"פ טור) – שיעשה שינוי בצורת הפת ומתוך כך יזכור שיש בה חלב.

ג. רי"ף (ע"פ ב"י וכן מוכח מרי"ף פרק כל הבשר לח, א), רמב"ם, רשב"א – צריך 2 תנאים. 1 – שינוי צורה 2 – וגם כעין תורא כלומר קטן שאוכלים אותו מייד אז שרי"ף.⁶⁹

ד. הגשע"ד – הפירושים גם של רש"י וגם של הרי"ף וסיעתו אליבא דהילכתא שכולם סברות יפות הן.

שו"ע פסק כהגשע"ד "אין לשין עיסה בחלב שמא יבוא לאכלה עם הבשר, ואם לש כל הפת אסור אפילו לאכלה לבדה. ואם היה דבר מועט כדי אכילה בבת אחת או ששיניה צורת הפת שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר מותר.

רמ"א ע"פ הגשע"ד ולכן נוהגין ללוש פת עם חלב בחג השבועות, גם בשומן לכבוד שבת, כי כל זה מחשב כדבר מועט, גם כי צורתן משונה משאר פת. וכל שכן פלאד"ן [מאפה חלבין] או פשטיד"א [מאפה בשרין] דמותרין"

ט"ז (סי"ק א') – מדוכה שדכים בה בשמים לבשר ולחלב ופעם אחת זכו בה שום עם שומן אוו, אסור לדוך בה עוד בשמים אפילו לאוכלם בבשר שמא יאכלם בחלב, וצריך להכשיר המדוכה ואפילו דיעבד אסור בלא הכשר כמו הפת.

❖ **פת"ש (סי"ק ב')** – פרמ"ג יש לעיין אם לש פת בחלב בשוגג האם עדיין קנסוהו, ומסתמימת הפוס' גם בשוגג אסור.
❖ **פת"ש (סי"ק ג')** – מהרי"ט היכא דלא מיחש שיאכלו עם גבינה, כגון אותם הממולאים במיני מתיקה שאין חשש לאוכלם עם גבינה מותר ללושן עם שומן ולא חיישינן שמא יאכלם עם גבינה דאין לנו להוסיף גזרה ודיינו במה שאסרו.⁷⁰

❖ **פת"ש (סי"ק ג')** – מהרי"ט שינוי מועיל רק בביתו, אך למכור בשוק אסור דאורחים לא יכירו בשינוי ואפי' אם יודיע אסור דחיישינן שמא ישכח להודיע.⁷¹

❖ **פת"ש (סי"ק ג')** – חו"ד כתב דשינוי מועיל רק בשעת אפיה אך לא לאחר מכן (לדוג' שיחתוך דק דק לעוגות קטנות) ובכו"פ בשם זקנו התיר בדיעבד אף בשינוי לאחר אפיה.

לחמים הנאפים עם פת בשרית

א. **הג' אשר"י** – אע"ג דריחא מילתא היא שרי לן לכתחלה לאפות פשטיד"א בתנור ביחד עם הפת שהתנורים שלנו גדולים הם, ומיהו אם זב שומן הבשר חוץ לפשטיד"א ונבלע בתנור אע"פ שהפת רחוקה מן הפשטיד"א אסור לאכלה אפילו עם בשר, ולכן טוב לזיהר לכתחילה שלא לאפות שום פשטידא עם הפת בתנור דילמא זב השומן ולא אדעתיה.

ב. **או"ה** – אף בדיעבד הפת אסור אם נאפה עם הפשטיד"א כיון דרוב פעמים זב השומן לחוץ ונבלע בתנור והוי כאלו טש התנור בשומן, ולא שרי אלא כשנאפה הפשטיד"א בתוך מחבת.

ג. **הג' שע"ד** – אע"ג דרגילים האידנא לאפות כל פשטיד"א בתנור בתוך מחבת מכל מקום חוששין לכתחילה, ויש שמקילין ומשימין הפשטיד"א בפי התנור ממש.

תו"ח – יש לסמוך בדיעבד אדברי **הג' שע"ד** והג' אשר"י ולהתיר, אבל אם התנור משופע שראה שומן זב תחתיו אסור. **וכ"פ ברמ"א** "אין לאפות שום פת עם פלאד"ן או פשטיד"א בתנור דחיישינן שמא יזוב מן השומן על הפת, ואם זב תחתיו דינו כאלו נילוש עמו. ונוהגין לשום הפשטיד"א בפי התנור, ואפילו הוא במחבת נוהגין להחמיר לכתחלה"

ש"ך (סי"ק ב') – דעת הרמ"א דלכתחלה אין לאפות שום פת עם פלאד"ן או פשטיד"א בתנור אפילו רחב ואינו משופע דחיישינן שמא יזוב ממנו אל הפת, אבל בדיעבד אם אין התנור משופע או שהפת למעלה מן הפשטיד"א לא מחזקינן איסורא דשמא זב כיון דאפילו זב לא זב תחת הפת עצמו, אבל אי חזינן דזב מן הפשטיד"א לחוץ אפילו אינו זב תחת הפת עצמו הפת אסור, כל זה מוכח בתו"ח.

⁶⁹ עיין פרישה דכתב דבב"א מוכח שלא עיין בדברי הרי"ף שהובאו בפרק כל שעה שם במפורש משמע שאע"פ שכתב את 2 האופציות כוונתו היא שצריך היכר בפת ששונה מפת רגילה ואז מוכח ש 2 התנאים שהביא צריך או שינוי צורה או לעשות קטן ולא גם וגם כדפירש בב"י. וכך מוכח גם מהרמב"ם דסיים דבריו "דכיוון דני בהו מידע ידע להיכרא עביד להו וכו'" וככל הנראה הב"י ראה דבריו של הרי"ף רק בפרק כל הבשר ושם הרי"ף רק העתיק אך לא דק בלשונו כמו שסיים דבריו בפרק כל שעה.

⁷⁰ לעני"ד נראה כי דעתו לומר דכל דבר שאין הדרך לאכלו יחזק עם הבשר/החלב שרי, ולכן אין שום בעיה עם עוגות/מאפים וכד'. אולם הרב מאיר שמחה אמר שאולי כוונתו להתיר דווקא באופן שלא עולים על שולחן אחד כלל אך אם נאכלים באותה סעודה אולי יש למיחש ונשאר הוא בצ"ע.

⁷¹ ובאמת שמעתי סיפור ששללו את תעודת הכשרות למקום שהתחיל לייצר את בורקס הגבינה המשולש בצורת מרובע בדומה לבורקס תפוזי מחשש זה שאנשים יטעו.

והטעם משום דמספקא לן אי טעם בלוע מפעפע בכל הכלי (כדלעיל סימן צב, ה) והלכך היכא דלא חזינן דזב איכא ספק ספיקא ספק זב או לא זב ואת"ל זב שמא לא פעפע בכולו, אבל כשהתנור משופע מסתמא זב תחת הפת עצמו וכן כשחזינן דזב ליכא אלא חדא ספיקא ולכן אסור.

ט"ז (סי"ק ג') – אם אפו פלאדיין של גבינה על קרקע התנור בלא כלי ואח"כ שמו קדרה של בשר רותחת על אותו המקום, אין כאן איסור דהתנור שבלע מן החלב לא גרע מקדירה שמבשלין בתוכה חלב ונגעה בקדירה של בשר דאין האיסור עובר בין שתי קדרות שנוגעות זו⁷² בזו ללא רוטב, ואין לומר דיש חלב בעין מהפלאדין בקרקע התנור דאנו רואין שמקומו יבש, והא דהחמיר הרמ"א אפילו שהפשיטד"א במחבת היינו רק לכתחלה.

סעיפים ב-ג' קשורים לדין ריחא ועיין בשו"ע ובסימן קח' להשלמתם.

---

⁷² **נקה"כ:** נראה לי דלא דמי לשתי קדירות שנוגעות זה בזה, דהתם האיסור בלוע בקדירות משא"כ הכא דהאיסור בעין על קרקע התנור.

הלכות תערובות

סימן צח' – איסור שהתערב בהיתר ואופן הביטול

סעיף א' – טעימת קפילא

חולין צז, א

"אמר רבא: אמור רבנן; בטעמא, ואמור רבנן; בקפילא, ואמור רבנן; בששים; הלכך: מין בשאינו מינו דהיתרא בטעמא, דאיסורא בקפילא, ומין במינו דליכא למיקם אטעמא, אי נמי מין בשאינו מינו דאיסורא דליכא קפילא – בששים"

נאמנות הגוי

- א. **רשב"א** – מדברי רבא, שמחלק ומדבר על "אמור רבנן בטעמא" וגם "אמור רבנן בקפילא" משמע שיש פה 2 היתרים, גם לקפילא וגם לכל אדם (גוי) מצד זה שיש פה טעם נרגש. כל הסיבה שאמרו קפילא – דלמא סתם גוי ישקר אבל קפילא (נחתום) לא ישקר מחשש לעבודתו.
- ב. **למסקנה**: קפילא מותר אפי' יודע ששואלים אותו לגבי איסור והתר (כי חושש לעבודתו), סתם אדם – מותר במסיח לפי תומו. **ומסיים** שלמעשה יש להחמיר כנוהגים שצריך גם קפילא וגם מסיח לפי תומו.
- ג. **רש"י, רא"ש** – שואים קפילא ומותר לסמוך עליו במסיח לפי תומו, ולא יודיעהו שצריכים לו לדבר איסור.
- ד. **טור (בדברי אביו הרא"ש)** – כתב על "היש מחמירין" שברשב"א – וכ"כ א"א הרא"ש שצריך שלא ידע עליו בעניין איסור והתר. **ב"י** – מדייק מכאן שלא צריך דווקא גוי אומן אלא כל גוי במסל"ת ט"ז – צריך מסל"ת ואומן (קפילא) אלא כוונת הרא"ש דאף שיודע שסומכים עליו חשיב מסלפ"ת
- ה. **תוס', ר"ן** – צריך אומן שיפחד לשקר מחשש לאומנותו, ואין צורך במסיח לפי תומו ואולי אף להפך שיענה באמת מחשש לעבודתו.
- ו. **רמב"ם** – קפילא – היינו גוי. וגם מסיח לפי תומו. (כב"י בהסבר הרא"ש)
- ז. **אגור** – תמהה וכתב שלא ראה ושמע באף מדינה שמטעימים גוי אלא הכל משערין ב60.
- ח. **שו"ע פסק כרמב"ם** "איסור שנחערב בהיתר מין בשאינו מינו כגון חלב שנחערב בבשר יטעמנו נכרי אם אומר שאין בו טעם חלב או שאומר שיש בו טעם אלא שהוא פגום מותר, והוא שלא יהא סופו להשביח. וצריך שלא ידע שסומכין עליו"
- ט. **רמ"א פסק באגור** "אין נוהגים עכשיו לסמוך על גוי, ומשערין הכל בששים"
- י. **ט"ז (סי"ק ג')** – בסימן מב', גבי מרה דמותר לטעום בלשונו. לכן נראה דכאן כדי להכיר האם יש טעם חלב צריך טעימה ובליעה ולכן הצריכו טעימת גוי.
- יא. **ט"ז (סי"ק ג')** – קשה דשו"ע פסק בסעיף ב', דמין בשאינו מינו אסור מדאורי' בנתינת טעם. והרי גמרא מפורשת דגוי לא נאמן באיסור דאורי' חוץ מעדות אישה? **ת'** – ונראה דשו"ע ס"ל דטעימה לא חשיב עדות אלא הוכחה. (באיסור והיתר זה מילי דלא בעי עדות)

סעיף ב' – תערובת מין במינו

מנחות כב.

"תנן התם: דם (של קדשים) שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר (לזריקה עך גבי המזבח), נתערב ביין רואין אותו כאילו הוא מים (דאם היה מים היה מראית הדם ניכר ביניהם כשר), נתערב בדם בהמה או בדם חיה (של חולין) רואין אותו כאילו הוא מים, רבי יהודה אומר: אין דם מבטל דם (ולעולם כשר). א"ר יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו, 'זלקה מדם הפר ומדם השעיר' – הדבר ידוע שדמו של פר מרובה מדמו של שעיר (ואפילו הכי אכתי קרי ליה דם שעיר), רבנן סברי: מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה, ורבי יהודה סבר: מכאן למין במינו שאינו בטל"

עבודה זרה עג.

"רב ושמואל דאמרי תרויהו: כל איסורין שבתורה, במינן במשהו, שלא במינן בנותן טעם; ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרויהו: כל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם, חוץ מטבל ויין נסך, במינן במשהו, ושלא במינן בנותן טעם"

א. רש"י: הלכה כר' יהודה שמין במינו אפי' באלף אינו בטל, שכן פסקו רב ושמואל, וכן הסכימו רבא ואבבי (שנחלקו האם אזלינן בתר שמא או בתר טעמא – מובא לקמן) שהם אמוראי בתראי.

ב. ר"ת, רמב"ם, רא"ש, רשב"א, ר"ן, ריב"ש: הלכה כחכמים שמין במינו בטל ברוב מדאורייתא ובששים מדרבנן. וטעמא דהלכה כר' יוחנן לגבי רב וגם לגבי שמואל, וכן דעת ר' יהושע בן לוי (במקור 4 בסוגיית טעם כעיקר) שהלכה כמותו אפי' לגבי ר' יוחנן, וכן מוכח שסובר רבא (בגמרא שבסעיף א').

ג. רי"ף: פסק בהלכות כרבי יהודה אך כתבו הרא"ש והר"ן שחזר בו וציוה לתקן דהלכה כחכמים.
שו"ע פסק כרוב הראשונים "אם נתערב מין במינו ונשפך בענין שאין יכולים לעמוד עליו לשערו, אם נודע שהיה רובו היתר מותר, ואם לא נודע שהיה רובו היתר אסור"

הגדרת מינו ואינו מינו

עבודה זרה סו.

"חמרא עתיקא בענבי – דברי הכל בנותן טעם. חמרא חדתא בענבי – אביי אמר: במשהו, בתר טעמא אזלינן אידי ואידי חד טעמא הוא, והוי ליה מין במינו ומין במינו במשהו. ורבא אמר בנותן טעם, בתר שמא אזלינן והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד, והוי ליה מין בשאינו מינו ובנותן טעם... חמירא דחיטי וחמירא דשערי – אביי אמר: בנותן טעם, בתר טעמא אזלינן והאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד, והוי ליה מין בשאינו מינו ומין בשאינו מינו בנותן טעם. ורבא אמר: במשהו, בתר שמא אזלינן והאי חמירא מיקרי והאי חמירא מיקרי, והוי ליה מין במינו וכל מין במינו במשהו"

א. אור זרוע, מרדכי, אגור: קי"ל דהלכה כרבא לגבי אביי ובתר שמא אזלינן ולכן כבד ובשר וכן בשר עוף ובהמה שני מינים הם.

ב. רשב"א, ראב"ד: פלוגתא דאביי ורבא מיירי בחמרא חדתא דדין נסך וחמירא דטבל דלכולי עלמא הני תרתין במשהו נינהו, וכן בכל האיסורים שאסורים במשהו דלא אזלינן בהו בתר טעמא.

רמ"א פסק כא"י "לענין מין במינו אזלינן בתר שמא אם הוא שוה הוי מין במינו, אבל לא אזלינן בתר טעמא אם הוא שוה או לא" וכ"פ הבי"ח והלבוש

ש"ך: תמהני על הרמ"א דלפי דבריו אם הוא שוה בשמא אף על גב דלא שוה בטעמא ה"ל מין במינו ואסור מדרבנן ואם אינו שוה בשמא אף על גב דשוה בטעמא ה"ל מין בשאינו מינו ואסור מדאורייתא, והרי מבואר בכל הפוסקים דהלכה מין בשאינו מינו אסור מהתורה עד ששים כיון דנותן טעם ומין במינו דאינו נותן טעם בטל מן התורה ברוב, וא"כ נהפוך הוא דאזלינן בתר טעמא דאם אינו שוה בטעמא אף על גב דשוה בשמא מ"מ כיון דנותן טעם בהיתר ונהפך ההיתר להיות כולו איסור אסור מן התורה עד ששים ואם שוה בטעמא אף על גב דלא שוה בשמא מ"מ כיון דלא יהיב טעמא בטיל מן התורה וכדאזלינן בכל דוכתי בתר רובא כדכתיב אחרי רבים להטות, ואף על גב דקי"ל כרבא דאזלינן בתר שמא ולא בתר טעמא לענין מין במינו היינו דוקא לענין יין נסך וטבל שאסורים במשהו מין במינו וכן לענין שאר איסורים ששיעורן למעלה מששים במינן דבכל הנך גווני תו ליכא משום טעם כעיקר או אחרי רבים להטות אבל לענין שאר איסורים דאסורים בששים ודאי דהכל תלי בטעמא. וכן הסכימו **הפמ"ג, מנחת יעקב, פר"ח, מנחת כהן**.

תירוצים לרמ"א: **א) דף האחרון לט"ז:** ודאי דגם הרמ"א מודה דכשיש טעמים מנוגדים אזלינן בתר טעמא, אלא דמיירי במאכלים דומים שטעמם דומה אך שונה במקצת כגון חמירא דחיטי וחמירא דשערי, דבזה נחלקו אביי ורבא האם ישנה חשיבות להפרש המועט שבין הטעמים או דבזה אזלינן בתר שמא וקיי"ל כרבא דאין חשיבות להפרש המועט בין הטעמים ואזלינן בתר שמא.

ב) פמ"ג: כוונת הרמ"א דבעינן שוה בטעמא ובשמא, הא אם שוה בטעמא ולא בשמא הוי אינו מינו.

תערובת מין במינו ובשאינו מינו

מנחות כב.

"אמר רבא: קסבר רבי יהודה כל שהוא מין במינו ודבר אחר, סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו"

רשב"א: כשם שאמרינן רואין את מינו כאילו אינו להקל ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו למאן דאית ליה מין במינו לא בטיל, כך אם נתערב במינו ובשאינו מינו ונשפך רואים את שאינו מינו כאילו אינו ומינו שהיה רוב מבטלו.

וכ"פ שו"ע "ואם נתערב במינו ובשאינו מינו ונשפך, בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשער ונודע שהיה רובו היתר ממינו, רואין את שאינו מינו כאלו אינו והשאר מינו רבה עליו ומבטלו"

ש"ך, רש"ל, פר"ח: צריך עיון בדין זה דלא דמי כלל, דהתם במינו לאו בנותן טעם אסור הלכך אמרי' רואין את מינו כאלו אינו דהא נתבטל בשאינו מינו, אבל הכא איך נאמר רואין את שאינו מינו כאלו אינו סוף סוף השתא האיסור נותן טעמא בשאינו מינו, ולכן נ"ל דגם הרשב"א והנמשכים אחריו לא אמרו אלא להתיר את מינו דהיתר אבל אינו מינו אכן אסור.

ב"ח, ט"ז: כתבו שדברי הרשב"א נכונים שהרי בגמ' מדובר בבשר שחוטה וטריפה ברוטב, וכשם שאמרו סלק מינו (בשר שחוטה) כדי שלא תזיק לתערובת ובטל האיסור לגמרי באינו מינו (רוטב) בששים, ה"ה כאן אומרים סלק אינו מינו (רוטב) ומינו (בשר שחוטה) רבה עליו ומבטלו ורואין את האיסור כאילו נתבטל תחילה והפך להיתר גמור ולכן לא אוסר את אינו מינו. ודבר פשוט הוא דכל זה מיירי שנתערב בפעם אחת במינו ואינו מינו, אבל אם נתערב תחלה עם אינו מינו ואחר כך ניתוסף שם מינו ודאי כבר נעשה נבילה קודם שבא לשם מינו.

סעיף ג' – ספק מחמת חסרון ידיעה בדרבנן

רשב"א, סמ"ג: כל זה דווקא כשהתערובת אינה לפנינו כגון שנשפך, אבל אם היא לפנינו אלא שאינו בקי לשער אם יש ששים אפילו באיסור דרבנן אין תולין להקל, כדאמרינן גבי כחל דכיון דלא ידעינן כמה נפיק מיניה משערין בכולו אע"פ שאינו אסור אלא מדרבנן.

טעם הדין:

א) רשב"א, מרדכי: ספק התלוי בחסרון ידיעה אינו ספק דדעת שוטים אינו כלום, דאם זה אינו יודע לשער אחר ידע ואין כאן כלל ספק.

ב) ר"ן: אם נקל יהיו כל האיסורים בספק וכל אחד ישער לפי ראות עיניו, לכן השוו חכמים מידותיהם.

וכ"פ שו"ע "במה דברים אמורים כשנשפך, אבל איסור שנחערב בהיתר והוא לפנינו ואי אפשר לעמוד על שיעורו אף על פי שהוא מאיסורים של דבריהם אסור"

ט"ז: עפ"י סברת הרשב"א והמרדכי צ"ל דדוקא היכא דיש חסרון בקיאות למי שאינו בקי בלבד לא הוי ספק כיון דלאחרים ודאי יוכל להתברר אבל עם כו"ע אינם בקיאים חשיב ספק, אלא דקשה אמאי אזלינן בכחל להחמיר מטעם דלא ידעינן כמה נפיק מיניה דבזה כו"ע אינם בקיאים, ונראה לתרץ דיש כאן שני צדדין בספק דחסרון בקיאות, הצד האחד במקום שיש ספק אם הוא מותר או אסור ואין שום תיקון לומר עד היכן הולך האיסור אלא אם תאמר אסור יהיה אסור לגמרי בזה אמרינן דאם היה החסרון לכל הדור חשיב ספק אבל אם החסרון ליחידים אין זה ספק, וצד השני באם הספק הוא באיזה ענין נשער בזה אמרינן דלא חשיב ספק אפילו אם החסרון לכל העולם כיון שיש עכ"פ לפנינו שיעור אחר שיצא מספק ודאי חוששין לו.

סעיף ד' – ביטול איסור הבלוע

חולין צז:

"אמר רב נחמן: כחל בששים וכחל מן המניין... אמר רבי יצחק בריה דרב משרשיא: וכחל עצמו אסור (שהרי יש בו טעם חלב והבשר שבקדרה נתן בו טעם), ואי נפל לקדרה אחרת אוסר. אמר רב אשי: כי הוינן בי רב כהנא איבעיא לן: כי משערין, בדידיה משערין או במאי דנפק מיניה משערין? פשיטא דבדידיה משערין, דאי במה דנפק מיניה מנא ידעינן?! אלא מעתה, נפל לקדרה אחרת לא יאסור (הואיל ובדידיה משערין הא איבטיל כוליה)? כיון דאמר רב יצחק בריה דרב משרשיא: וכחל עצמו אסור, שוויה רבנן כחתיכה דנבלה (מפני שבתחלה משנתנה הקדרה בו טעם מיד נאסר, ומאז שוויה רבנן כחתיכת איסור שהיא אסורה לעולם)"

- א. אורחות חיים:** דוקא בכחל משערין בדידיה משום דעשאוהו כחתיכת נבלה, אבל כל שאר איסורים כגון לב וכבד משערין במה דנפק מיניה לפי אומד הדעת.
  - ב. ראב"ד:** משערין בכוליה בכל איסור שאינו חוזר להכשרו ככחל וקדרה של חרס שאינו יוצא מידי דפיו לעולם, אבל בקדרה של מתכת וכף של עץ אין משערין בכולו אלא אומדן אומד יפה כמה יצא ממנו ומשערין בו.
  - ג. רשב"א, תרומה, רמב"ן, תוס', ר"ן:** בכל איסורים אפילו איסורי דרבנן משערין בכולו דכיון דתלינן טעמא משום דלא ידעינן כמה נפק מיניה אפילו בדבר החוזר להכשרו משערין בכולו.
  - ד. טור:** התוחב כף של איסור בתבשיל של היתר צריך ס' נגד כל מה שתחב מהכף שאין אנו יודעין כמה בלעה, לא שנא היא של חרס או עץ או מתכת.
  - ה. ר' פרץ:** בכף של מתכת צריך ששים כנגד כולה אפילו לא הכניס אלא מקצתה משום דחם מקצתו חם כולו.
- שו"ע** פסק **כרשב"א** ודעימיה **וכטור** "איסור שנתבשל עם היתר אפילו מכירו והוא שלם וזרקו צריך ששים כנגד כל האיסור, מפני שאין אנו יודעים כמה יצא ממנו. לפיכך המבשל בקדרת איסור שהיא בת יומא או תחב כף של איסור בהיתר צריך ששים כנגד כל הקדירה וכנגד כל מה שתחב מהכף שאין אנו יודעין כמה בלעו, בין שהם של חרס או עץ או מתכת. ויש מי שמחמיר בכף של מתכת להצריך ס' כנגד כולו, אפילו לא הכניס אלא מקצת, משום דחם מקצתו חם כולו.
- וכ"פ הרמ"א:** "ונוהגין כסברא ראשונה"

בליעה ע"י מליחה, עירווי וכבישה

מרדכי, או"ה: הא דמצריכין ששים נגד כל הכלי היינו דוקא אם נאסר הכלי מחמת בליעת איסור על ידי האור שאז שולטת הבליעה בכל הכלי, אבל אי נאסר על ידי מליחה אין המלח יכול לאסור מן הכלי רק כדי קליפה ואין צריך ששים רק נגד קליפת הכלי.

וכ"פ הרמ"א "ובלבד שבלעו ע"י רתיחת אש שאז הבליעה הולכת בכל הכלי, אבל על ידי רתיחת מליחה אינו נבלע בכלי רק כדי קליפה וא"צ לשער רק כדי קליפה"

ש"ך: 1. כתוב בת"ח דה"ה אם נאסר הכלי ע"י עירווי אין צריך לשער רק כדי קליפה, אבל אם נאסר ע"י כבישה צריך לשער נגד כולו.

2. זהו דוקא בכלי, אבל בדבר מאכל קי"ל (לשיטת הרמ"א) דאף במליחה נאסר כולו.

איסור שנתבטל בששים וניכר בתערובת

דרכ"מ: היכא דמכיר האיסור צריך לזרקו אף על גב דאיכא ששים כנגדו, ולכן כתב **המרדכי בשם הרוקח** דאם נפל חלב לתוך תבשיל יתן לשם מים צוננין והשומן צף למעלה והשאר מותר, ונראה דמיירי שיש בקדרה ששים ואפילו הכי צריך להסיר החלב והואיל ויכול להבדילו מן המאכל הוי כמכירו אבל אי ליכא ששים פשיטא דלא מהני תקנה זו דאף על גב דמסיר החלב עצמו מכל מקום הטעם נשאר שם.

וכ"פ הרמ"א "כל איסור שמבטלים בששים אם מכירו צריך להסירו משם אף על גב דכבר נתבטל טעמו בששים, לכן אם נפל חלב לתוך התבשיל ונתבטל טעמו בששים צריך ליתן שם מים צוננים וטבע החלב להקפיא ולצוף למעלה על המים ויסירו משם, דמאחר דאפשר להסירו הוי כאילו מכירו וצריך להסירו משם"

ט"ז, ש"ך: **בהגהת או"ה** כתב דאף כשאין ששים בתבשיל שרי הך תקנה דהוספת מים כיון שאין החלב מתערב ברוטב אלא צף למעלה וכל שאפשר להפרידו לגמרי לא אמרינן ביה חתיכה עצמה נעשית נבלה, וכתב **הב"ח** דבדיעבד מותר אפשר לסמוך על זה ולהתיר אפילו אי ליכא ששים, והדברים מבוארים בעצמן שאין טעם וריח לקולא זו דהא אפילו בכלי בעינן ששים כנגדו אם תחב אע"פ שודאי אינו מתערב בתבשיל כיון שהטעם יצא ממנו והכא נמי לא שנא.

דין חתיכה שנתבטלה בששים ונפלה לתערובת נוספת

או"ה: אפילו נפל האיסור למאה קדירות בזה אחר זה צריך לשער בכל קדרה נגד כולו, אבל אם נפל שני פעמים לקדרה אחת אין צריך לשער רק פעם אחת נגד כולו.

וכ"פ הרמ"א "איסור שנתבטל בקדירה והסירוהו משם ונפל לקדירה אחרת צריך לחזור ולבטלו בששים נגד כולו, וכן לעולם. אבל אם נפל לקדירה הראשונה שתי פעמים, אין צריך רק ששים פעם אחת כנגדו"

סעיף ה' – כף שבלעה חלב ובשר - דין חנ"נ באיסור הבלוע

- א. רשב"א:** אם נייער כזית חלב בכף חדשה או בכף ישנה שאינה בת יומא ואח"כ תחבה בבשר צריך ששים כנגד הכזית חלב, אבל כף ישנה בשרית בת יומא שנייער בה כזית חלב כל הבלוע בתוכה נעשה נבילה ומשערים בכולה.
- ב. רמב"ן, ר"ן:** אף בכף ישנה בשרית בת יומא אין משערים אלא כנגד הכזית חלב, דאין אומרים חנ"נ בטעם הבלוע בכלי. (הפמ"ג כתב שטעמם משום שאין דרך בישול בכך).
- ג. מרדכי:** כלי עץ ומתכות שאפשר להפריד האיסור הנבלע בהן ע"י הגעלה וליבון לא אמרינן כל הכלי נעשה נבילה לשער כנגד כל הכלי, אלא משערין לפי שיעור איסור שנפל בו.
- שו"ע** פסק כרשב"א "אם ידוע כמה הוא האיסור, כגון כף חדשה או שאינה בת יומא שנייער בה ובלעה כזית חלב ואחר כך נייער בה קדרה של בשר, אין צריך אלא ששים לבטל הכזית שבלעה. **רמ"א:** (ולא אמרינן גבי כלי החיכה נעשית נבילה, אפילו אם ייערו בו איסור) אבל כף ישנה ובת יומא משערין בכולה **רמ"א:** (דכל מה שבלע נעשה איסור, ולא ידעין כמה בלע). ויש מי שאומר שגם בזו אין צריך אלא ששים לבטל הכזית שבלעה"
- רמ"א** פסק מעיקר הדין כרשב"א ולהחמיר כמרדכי "והסברא ראשונה עיקר, ויש שאינן מחלקין בין כף ישנה לחדשה רק בין כלי חרס לשאר כלים ואומרים דבכלי חרס דאי אפשר להפריד האיסור על ידי הגעלה אמרינן הכלי נעשה נבילה אבל לא בשאר כלים, וטוב לחוש לחומרא"
- תו"ח:** טוב לחוש לשני הסברות (הרשב"א והמרדכי), ובמקום הפסד יש להקל בכל האיסורים מלבד בבשר בחלב כי רוב הפוסקים הסכימו דלא אמרינן חנ"נ רק בבשר וחלב ואע"ג דאנו מחמירים מ"מ בכלים אין להחמיר.
- ט"ז:** נראה לי ברור דהמרדכי מיירי לענין אם צריך ששים נגד גוף הכלי דבזה אמרינן שבמתכת אין צריך לבטל גוף החרס כיון שאפשר להפריד האיסור משם ובחרס צריך ששים אף נגד החרס, אבל בכלי ישן שיש בו בליעת היתר תוך מעת לעת ובלע כזית איסור ואין בליעת היתר ששים כנגדו ודאי נעשה הבלוע נבילה אף בכלי מתכות דהא אף בהגעלה לא יהיה הפרש בין בליעת היתר לאיסור. ולענין הלכה מסיק הרמ"א דיש לחוש למרדכי לחומרא דהיינו להחמיר בכלי חרס אפילו חדש לשער נגד כולו, ובשאר כלים דוקא ישן דהיינו תוך מעת לעת של בליעת הרבה בשר ובליעת כזית חלב, ובשאר איסורים לא אמרינן כלל בכלי שנעשה נבילה אפילו בלע איסור והיא כלי חרס.
- ש"ך:** המרדכי מיירי דוקא בכלי ישן אבל בכלי חדש אפילו של חרס ודאי אינו עולה על הדעת שגוף החרס יעשה נבילה, ומ"מ נראה דבכלי ישן יש להחמיר כאותן הפוסקים והמחבר מכללם דנעשה נבילה אפילו בדבר שיש לו היתר בהגעלה דס"ס הבלוע בה נעשה נבילה, אבל בהפסד מרובה יש להקל כהפוסקים דבשל עץ ומתכת לא אמרינן נעשה נבילה, וכן דעת מהרש"ל והב"ח.

סעיף ו' - ביטול חצי שיעור

חולין צח.

"ההוא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדיקולא דבשרא, סבר מר בר רב אשי לשעוריה בתלתין פלגי דזיתא (משום דלא היה כשיעור היה מזולזל בבטולו ולא בעי ששים), אמר ליה אבוה: לאו אמינא לך לא תזולזל בשיעורין דרבנן? ועוד, האמר ר' יוחנן: חצי שיעור אסור מן התורה"

וכ"פ שו"ע "כחצי זית איסור שנתערב להיתר צריך ששים חצאי זיתי היתר לבטלו"
ט"ז: מוכח מהגמרא שאפילו באיסור דרבנן צריך ששים לבטלו, כי נקטינן להלכה כשתי התשובות.

סעיף ז' - ביטול ביצה

חולין צז:

"אמר רב נחמן: ביצה בששים, ואין ביצה מן המנין. אמר ליה רב אידי בר אבין לאביי: למימרא דיהבה טעמא? והא אמרי אינשי כי מיא דביעי בעלמא? א"ל: הכא במאי עסקינן כביצת אפרוח (שהבשר נותן טעם דנבלה היא) אבל טמאה לא (בלא אפרוח לא)... איתמר, אמר רבי חלבו אמר רב הונא: ביצה בששים והיא – אסורה, בששים ואחת והיא – מותרת"

א. רמב"ם: ביצה חשובה כבריה, ולכן עשו חכמים היכר והצריכו ששים ואחת לבטל את טעמה.

ב. רמב"ן, רשב"א, רא"ש, ר"ן: לפי שיש ביצים גדולים וקטנים והבא לבטל ביצה אינו משגיח עליה לראות אם זו וכולן שוות ממש לפיכך הוסיפו אחת ולא הצריכו לשער על כל אחת ואחת.

ב"י (סימן פו): יש נפקותא בין טעמו של הרמב"ם לטעמו של הרמב"ן דלטעמו של הרמב"ם לא שני לן בין נשלקה עם ביצים אחרים לנתבשלה עם תבשיל אחר ולטעמו של הרמב"ן לא אמרו אלא בנתבשלה עם ביצים אבל בנתבשלה עם תבשיל אחר אין צריך אלא ששים כשאר איסורים, ותו איכא בינייהו היכא שנטרפה ביצה האסורה עם ביצים אחרים דלטעמא דהרמב"ם סגי בששים דכיון שנטרפה שוב אין לה תורת בריה ולטעמא דהרמב"ן גם בזה צריך ששים ואחת.

שו"ע פסק כרשב"א "ביצה שיש בה אפרוח או טיפת דם שנתבשלה עם אחרות צריך 61 לבטל פליטתה"
שו"ע פנה: "צריך ששים ביצים של היתר כנגדה לבטלה **רמ"א:** (ואפילו אינה שלימה רק טרופה), ואם נתבשלה בתבשיל של היתר אין צריך אלא ששים מן התבשיל לבטלה"

סעיף ח' - ביטול כחל

חולין צז:

"אמר רב נחמן: כחל בששים, וכחל מן המניין... אמר רבי יצחק בריה דרב מרשיא: וכחל עצמו אסור, ואי נפל לקדרה אחרת אוסר"

א. תוס', רא"ש: טעם הדבר מפני שאיסורו של כחל אינו משום שיש בבשרו טעם חלב יותר משאר בשר, אלא לפי שיש בו גומות שהחלב כנוס לתוכו ויש באותו חלב טעם בשר ואי אפשר להפרישו מן הבשר, ואע"ג דבגמר בישולו יוצא כל החלב מכל מקום קודם גמר בישולו נאסר בשביל חלב שבגומות ותו לא מישתרי דחיישינן שמא יאכלנו קודם גמר בישולו, ולפי שאין הכחל נאסר מחמת עצמו אלא מחמת חלב הכנוס בגומות לכך הוי כמו שאר בשר לבטלו.

ב. רמב"ם: הטעם שהכחל מן המניין הואיל והוא אסור מדבריהם הקלו בשיעורו.

ג. רשב"א: דחה טעמו של הרמב"ם מפני שגם איסורי סופרים צריכים ששים⁷³.

וכ"פ שו"ע "כחל מחבטל ב 59"

ביטול שאר איסורים

טור: כל שאר איסורין בין של תורה בין של דבריהם צריכים ששים לבטלם חוץ מחמץ בפסח ויין נסך שאוסרים בכלשהו, וחוץ מטבל וערלה ותרומה שאין לנו עתה עסק בהן.

דרכ"מ: משמע דאף בשר בחלב שנפל אחר כך לקדרה בטל בששים **כתשובת רש"י שהביא המרדכי**, ודלא כמאן דאמר דאוסר במשהו לאחר שנעשה בשר בחלב. גם משמע מכאן דאין לחלק בין ציר לשאר איסורין והכל בטל בששים **וכן פסק המרדכי, דלא כאו"ה** דפסק דציר נבלה וטרפה שהוא מדאורייתא שנתערבה במינה לא בטלה רק במאתים, **ודלא כהרמב"ם** שכתב דדג טמא שכבשו עם דגים טהורים שיעורו במאתים משום דאז יוצא גוף הדג עם הציר.

וכ"פ ברמ"א "כל האיסורים הנוהגין בזמן הזה כולם מתבטלים בששים, מלבד חמץ בפסח ויין נסך כאשר נתבאר בהלכותיהם, ובלבד שהאיסור אינו נותן טעם בקדירה"

ש"ך: כל זה הוא בין באיסורים של תורה ובין באיסורים מדבריהם, ודלא כהרמב"ם שסובר דאיסורים של דבריהם מתבטלים בחמשים ותשעה כמו כחל

טעם המורגש ביותר מששים

א. תוס', רשב"א, ר"ן: הא דאמרינן דאיסורים בטלים בששים היינו לומר דמסתמא סמכינן דלא יהיב טעמא יותר מששים, אבל אם טעמו ואשכח ביה טעמא אפילו יש בו מאה או יותר אסור דטעמא לא בטיל.

וכ"פ הרמ"א "אם נותן טעם באותה קדירה והוא אסור מצד עצמו, אפילו באלף לא בטיל כל זמן שמרגישין טעמו. ולכן מלח ותבלין מדברים דעבידי לטעמא, אם אסורים מחמת עצמן אינן בטלים בששים"

ט"ז, ש"ך: אפילו באיסורי דרבנן אמרינן כן.

ש"ך: כתב או"ה הא דאמרינן שאם נותן טעם ביותר מששים היינו מדרבנן.

חת"ס: לכאורה זה חידוש גדול שהרי טעם כעיקר דאו', ונראה דקים להו לחז"ל שכל טעם שאחר ששים אינו אלא קיוהא בעלמא.

פרי"ח, פמ"ג, רעק"א: חולקים על זה, והביאו שהר"ן כתב בהדיא דאסור מדאו'.

ש"ך: כתב באו"ז דאם אינו ידוע אם מרגישים טעמו או לא מותר להאכילו לגוי מסיח לפי תומו (כשיטת רש"י בסעיף א' דסמכינן אקפילא רק אם יש ששים).

ש"ך: כתב התו"ח דאפילו נפל מלח ותבלין לדבר ששוה בשמו אפילו הכי כיון דחלוק בטעמו לא בטיל, אבל אם נפל לדבר ששוה בטעמו בטל בששים.

פרי"ח, רע"א: גם בדבר השוה בטעמו אינו בטל אם היה נ"ט באינו מינו.

יסוד המחלוקת: האם דין עבידי לטעמא הוא דין חדש (פרי"ח) או רק אסור רק מצד הטעם שבו (ש"ך).

⁷³ נראה לבאר דישנה מחלוקת עקרונית בין הראשונים: **רשב"א:** תמיד משערים 60 בין בדאורייתא ובין בדרבנן, ויסוד השיעור של 60 הוא ביטול הטעם. **רמב"ם:** השיעורים המיוחדים של כחל וביצה הם עקרוניים: דאו' - 60 דרבנן - 59 ברייה בפני עצמה - 61.

סעיף ט' - איסורים מבטלים זה את זה

ערלה ב,ג

"הערלה מעלה את הכלאים, והכלאים את הערלה, והערלה את הערלה. כיצד? סאה ערלה שנפלה למאתיים, ואחר כך נפלה סאה ועוד ערלה או סאה ועוד של כלאי הכרם – זו היא שהערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה"

זבחים עת. - עט.

"אמר ריש לקיש: הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור, אי אפשר שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו. שמע מינה איסורין מבטלין זה את זה... ופליגא דרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: כשם שאין מצות מבטלות זו את זו, כך אין איסורין מבטלין זו את זו"

א. רא"ש: כטי' זיתים של היתר שנפל לתוכם כזית של חלב ובקדירה אחרת היו בו לי' של היתר ונפל לתוכם כזית של דם ונתערבו יחד אלו שני התערובות הכל מותר, אע"פ שכל תערובת לבדה אסורה הותרו כשנתערבו יחד בשוגג דכל איסור בטל כשאינו יכול לתת טעם בהיתר וטעם דם וחלב אינו שוה, הרי שנתבטל טעם החלב בששים וטעם הדם בששים דמה לי איסור המבטל איסור ומה לי היתר המבטל איסור רק שיתבטל טעם האיסור, והביא ראיות מדברי ריש לקיש והמשנה בערלה.

ב. טור: ה"ה קדירה שיש בה נ"ט זיתים של היתר ונפלו בה שני זיתים אחד של דם ואחד של חלב כל אחד מצטרף עם הנ"ט של היתר לבטל חברו.

ג. או"ה: ה"ה כזית גבינה וכזית בשר שנפלו לנ"ט זיתים ירק דכל אחד מבטל חבירו הואיל ולא נתערבו עד שנפלו לקדירה

ד. רמב"ם: פסק כרבי אלעזר דאין איסורין מבטלין זה את זה ומיהו פסק כמשנה בערלה, נראה דס"ל דיבש ביבש דצריך לבטל גוף האיסור איסורין לא מבטלין זה את זה אבל בתערובת לח בלח דצריך לבטל הטעם מתבטלין זה בזה.

וכ"פ שו"ע "קדירה שיש בה נ"ט זיתים היתר ונפלו בה שני זיתים אחד של דם ואחד של חלב כל אחד מצטרף עם הנ"ט של היתר לבטל חבירו, וכן כ"ט זיתים של היתר שנפלו בהם כזית חלב ובקדירה אחרת היו שלשים של היתר ונפל לתוכו כזית של דם ונתערבו בשוגג מותר. **דמ"א:** (וכל שכן בב' זיתים, אחד של גבינה ואחד של בשר, דכל אחד מבטל חבירו)"
ט"ז: המקרה של שני קדירות שבכל אחת שלושים ונתערבו ביחד זהו דווקא למאן דלית ליה חתיכה עצמה נעשית נבילה בשאר איסורים, אבל לדידן (לשיטת הרמ"א) דק"ל דבכל האיסורים אמרינן חתיכה עצמה נעשה נבילה גם זה אסור דכבר נעשה נבילה קודם שנתערבו שתי הקדירות.

ש"ך: קשה דלא הוה ליה להרמ"א לסתום הדברים דמשמע דמודה למחבר, וי"ל דסתם הדברים לענין לח בלח דלא אמרינן חני"נ בהפסד מרובה (כדכתב בהג"ה בסימן צט, ה), ועוד י"ל דהרב אזיל לטעמיה שפסק בתו"ח דאם ניתוסף על האיסור בשוגג קודם שנודע התערובות לא אמרינן חני"נ ואין צריך אלא ששים כנגד האיסור ואם כן מיירי הכא שנתערבו ב' הקדירות יחד קודם שנודע התערובות אבל למאי דהוכחתי שם דאפי' לא נודע התערובות אמרי' חני"נ א"כ לא שייך הא דינא בנפל לבי' קדירות בפחות מששים אלא בלח בלח בהפסד מרובה. מיהו כל זה דוקא בשני מיני איסורין שאין טעמם שוה אבל במין אחד לעולם חוזר וניעור, וכדלקמן סימן צט, ו.

חוו"ד: אם כזית בשר נעשה נבילה מחמת חלב וכזית בשר נעשה נבלה מכח דם ג"כ כל אחד מצטרף לבטל טעם חבירו, אבל שני זיתים שאין טעמם שוה שנעשו נבילה מדברים שטעמן שוה אין מבטלין זה את זה ובעינן ששים נגד שניהם.

סימן צט' – צירוף עצמות וקדרה, ביטול איסור לכתחילה

סעיף א' – ב' – צירוף עצמות לאיסור והתר

חולין צח, א

"אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא: כל איסורין שבתורה בששים. אמר רב אסי אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא: כל איסורין שבתורה במאה. ושניהם לא למדוה אלא מזרוע בשלה, דכתיב: "ולקח הכהן את הזרוע בשלה"..." מאן דאמר בששים סבר: בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערינן והוה ליה בששים, מאן דאמר במאה סבר: בשר בהדי בשר משערינן והוה ליה במאה"

מהגמרא משמע שלמ"ד שביטול ב60 ולומד מאיל, העצמות מצטרפות בין לאיסור בין להיתר.

ירושלמי ערלה א, ג

תני אין מנופת של תרומה מצטרפת עם תרומה לאיסור את החולין, אבל מינופת של חולין מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה. רב ביבי בעי מנופת של תרומה מהו שתצטרף עם החולין להעלות את התרומה? מן מה דאמר רב הונא קליפי איסור מצטרפת להיתר, הדא אמר מנופת של תרומה מצטרפת לחולין להעלות את התרומה"

מהירושלמי משמע שאפילו עצמות האיסור מצטרפות להיתר. (לביטול 60)

מחלוקת הראשונים

- א. ר"ן, רא"ה – בבלי מדובר על **עצמות לחות** שיש בהם מח ולכן מצטרפות להיתר/איסור. בירושלמי מדובר בקליפין עצמות יבשות שאין בהם שום לחות ולכן מצטרפות עם ההיתר.
  - ב. רמב"ן – פסק כבבלי כנגד הירושלמי.
  - ג. רא"ש, רשב"א – הלכה כירושלמי, שעצמות מצטרפות להיתר, חוץ מהמוח שבהם (שהוא סוג של בשר ממש) ומה שבבלי למדו זאת מזרוע בשלה עם העצמות זה רק סימן ואסמכתא, אבל לא דין⁷⁴.
  - ד. הגשע"ד – עצמות האיסור אינם מצטרפות לא להיתר ולא לאיסור. ועצמות ההיתר מצטרפות להיתר⁷⁵.
  - ה. ר' ירוחם בן ר' יסמעאל – במין במינו שמדאוי בטל ברוב ורק מדרבנן צריך ביטול ב60 עצמות האיסור מצטרפות להיתר. במין בשאינו מינו שמדאוי צריך ביטול ב60, לא מצטרפות עצמות האיסור להיתר.
- כו"ע – מסכימים שדין זה שייך רק כאשר העצם בושלה יחד עם האיסור וההיתר, אך אם בושלה העצם לבד עם האיסור וודאי חנ"נ וכל העצם אסורה ומצטרפת לאיסור. וכ"פ שו"ע**

שו"ע פסק כרא"ש וסיעתו "חתיכת נבלה שיש בה בשר ועצמות שנופלה לקדירת היתר עצמות האיסור מצטרפים עם ההיתר לבטל האיסור, ואין צריך לומר שעצמות ההיתר מצטרפין עם ההיתר, אבל המוח שבעצמות איסור מצטרף עם האיסור... במה דברים אמורים שעצמות האיסור מצטרפין עם ההיתר כשנופלה חתיכת הנבלה לקדירת היתר כשהיתה חיה, אבל אם נתבשלה תחלה ואח"כ נפלה לקדירת היתר עצמות שבה מצטרפים עם האיסור לפי שבלעו מבשר הנבלה כשנתבשלה לבדה"

רמ"א פסק להחמיר לכתחילה כהג' שע"ד "יש מחמירים שלא לצרף עצמות האיסור עם ההיתר לבטל, ובמקום הפסד יש לסמוך אמקילין ומחירין כי כן עיקר"

ש"ך (סי"א), **גר"א** – פסקו כר"ן ורא"ה.

ב"ח – קשה על רמ"א, דבסימן צח, ה פסק שבכלי חרס גוף החרס נעשה נבילה, ומצטרף לאיסור א"כ גם כאן העצם צריכה להצטרף לאיסור משום שדבוקה לבשר איסור.

מתוך הש"ך (סי"א) דמה שכתב רמ"א להחמיר זה דווקא בכלי חרס שאין לו תקנה, אך בעצמות שניתרים בהגעלה אינם נעשות נבלה כלל⁷⁶.

❖ **פת"ש** – בשם כתב מהר"י הלוי יש להסתפק האם גם במליחה מצטרפות העצמות להיתר או שרק בבישול, לכן באיסור כחוש שמדינא לא צריך ביטול ב60 מצטרפים להיתר, אך באיסור שמן, מדינא מפעפע וצריך 60 אפשר שאינו מפעפע בעצמות וגם של היתר אינן מצטרפות.

סעיף ג' – צירוף חתיכה שבלועה מאיסור

רשב"א – לר' אפרים שלא אומרים חנ"ן בשאר איסורים, אם יש חתיכה שבלועה מאיסור היא מצטרפת כדי להתבטל ב60. הסברא היא שאין החתיכה כולה אסורה אלא יש בה רק טעם קלוש שעבר עליה מחתיכת ולכן עכשיו שיהיה עוד 59 של היתר זה כאילו טעם האיסור ממשיך להתפשט עד 60 ומתבטל.

וכ"פ שו"ע "בשאר איסורים חוץ מבשר בחלב חתיכה שבלועה מאיסור מצטרפת לבטל האיסור"

רמ"א: "אין נוהגין כן כי קיימא לן בכל איסורים חתיכה נעשית נבלה"

⁷⁴ סברתם: כתב הפמ"ג שני טעמים: 1) אין לחלוחית בעצמות כלל וטעם האיסור מתפשט בכל בשר. א"כ מדוע הקדרה עצמה לא מצטרפת להיתר? פרי תואר: לפי שאינה מוקפת ברוטב. 2) יש לחלוחית בעצמות אבל היא מותרת מדאורייתא כיון שהיא נותנת טעם קלוש.

⁷⁵ חו"ו"ד – כתב שבעצמות יש טעם קלוש ולכן לא ראוי שיצטרפו לאיסור ולא להיצר אך אם העצמות עצמן היתר ראוי שהטעם הקלוש יצטרף להיתר.

⁷⁶ והסברא בזה משום דכיצד נאמר על משהו שעתיד להיות 'מוגעל' ולחזור להיתרו שנעשה נבלה! וכי יעלה על הדעת שאן אדם יקח נבלה ויטבול אותה ברותחין ויעשה הגעלה תהיה מותרת!?

רמ"א לשיטתו בסימן צ"ב שפסק שאמרינן חניין בשאר איסורים חולק גם פה על שו"ע.

צירוף הקדרה והבלוע בה

חולין צז:

"אמר רבי חנינא: כשהן משערין משערין ברוטב ובקיפה ובחתיכות ובקדרה. איכא דאמרי: בקדרה עצמה, ואיכא דאמרי: במאי דבלעה קדרה"

חולין צח.

"ההוא כזיתא תרבא דנפל בדיקולא דבשרא, סבר רב אשי לשעוריה במאי דבלע דיקולא, אמרי ליה רבנן לרב אשי: אטו דהיתרא בלע, דאיסורא לא בלע?"

הגמ' אומרת 2 לישנות לגבי איך משערים בקדירה/ במאי דבלעה נחלקו הראשונים בהסבר הלישנות.

- א. **רש"י – בקדרה** – גוף קדרה עצמה. **במאי דבלעה קדירה** – בהיתר שבלעה בבישול הזה⁷⁷.
- ב. **רמב"ן – בקדרה** – במה שנמצא בתוך הקדרה, רוטב, קיפה וכו'. **במאי דבלעה קדרה** – בהיתר שבלעה.

פסיקת הלכה

א. **רש"י, רי"ף, רא"ש** – לכאורה ע"פ מה דכתוב בגמרא בדף צז' אזלינן לחומרא ופוסקים כל"ב שמחשבים רק במאי דבלעה קדירה, אלא שלמעשה נוקטים לחומרא וגם את זה לא מחשבים כיוון שאי אפשר לצרף את ההיתר שנבלע כיוון שכמו שההיתר התמעט גם האיסור התמעט ונבלע בקדירה ואיננו יודעים כמה ולכן לא מחשבים הקדירה כלל.

ב. **רשב"א – הסביר** דלשיטתם אם ידוע כמה האיסור נפל וכמה נתמעט מותר לשער במאי דבלעה קדירה. **למעשה** – כתב הרשב"א דבאיסור דרבנן (כגון מין במינו) אם ידוע כמה איסור נפל מותר לחשב במאי דבלעה קדירה, ובאיסור דאורייתא אפי' ידע כמה איסור נפל אסור. בכוונת הרשב"א נחלקו האחרונים:

- א. **ב"י, ש"ך, ט"ז (סי"ו)** – להלכה היתר הרשב"א הוא בכל מידי דרבנן אפי' בלא ראינו האיסור⁷⁸.
- ב. **רע"א** – היתרו של הרשב"א הוא רק בכשראינו את האיסור שנפל⁷⁹.

ב"י: לי נראה דרש"י והרא"ש יודו בחילוק שחילק הרשב"א שהרי בהדיא כתבו כיון דאיפליגו לישני ואיסורא דאורייתא היא אזלינן לחומרא משמע דהיכא דהוי איסורא דרבנן אזלינן לקולא למינקט כלישנא בתרא **שו"ע פסק כרשב"א** "משערים ברוטב ובקיפה ובחתיכות. ומשערין ההיתר והאיסור כמו שבא לפנינו אע"ג שהיה בהיתר יותר מתחלה ונתמעט בבישולו ונבלע בקדרה, והני מילי במין בשאינו מינו אבל אם הוא מין במינו משערין גם במה שבלעה הקדרה ועומד בדופני הקדרה. ומשערים זה באומד יפה וראוין אותו כאילו הוא בעין אבל מה שכלה ואבד מחמת האור אינו מצטרף שזה כלה לגמרי"

רש"ל – אפי' בראינו האיסור אין לחשב במאי דבלעה קדירה כי א"א לעמוד על כך. אולם ש"ך חלק ופסק כשו"ע. **ט"ז (סי"ק ה')** – אין להקשות אמאי אנו מתירין ביש עכשיו ששים לפנינו שמא בעת נפילת האיסור היה האיסור גדול ונצטמק ממנו יותר משנצטמק ההיתר, דאחזוקי איסורא לא מחזקינן כיון שעכשיו אין ריעותא.

⁷⁷ כמה ההיתר נתמעט והצטמק לתוך הקדרה.

⁷⁸ לעני"ד לא נראה כן להלכה, משום דהסברא היחידה בראשונים הובאה ברש"י והיא לחלק בין ראינו האיסור דשם שרי משום שאנו יודעים כמה מהאיסור נבלע וכמה מההיתר ואפשר לצרף ל60. והרשב"א חלק על רש"י בקיצוניות דסבר דדנים התבשיל כמו שהוא לפנינו ולפי סופו. ולמעשה נראה דהיה לרשב"א לפסוק לאסור לגמרי, אלא מכח רש"י סבר דיש להקל במילי דרבנן, אולם כל האפשרות להקל במילי דרבנן היא רק מסברת רש"י דראינו האיסור שנפל.

⁷⁹ טעמם של הפוסקים כמו הש"ך הוא כנראה שרשב"א כתב להקל במילי דרבנן ולא חילק בין ראינו האיסור או לא ולכאורה אולי גם אין הבדל בניהם. אולם רע"א מוכיח בצורה הגיונית שיש הבדל מעשי גם במילי דרבנן בין ראינו לילא ראינו. באמת במין במינו שאסור רק מדרבנן ומעיקרו בטל ברוב אפשר לשער שמה שנבלע בקדרה באומד יפה שבביל להקל ולומר שאפי' אם עכשיו אין 60 אז היה 60 בהתחלה (כיוון שאין פה טעם נדון לפי ההתחלה) אך במין בשאינו מינו לא משנה כמה נשער שהיה בהתחלה כיוון שעתה אין 60 כנגד והוא ממשיך ליתן טעם כל הזמן חייב לראות את האיסור בתחילתו לדעת כמה התמעט אחרת ברגע שעכשיו אין 60 וודאי נאסור לכך חייב להיות בראינו.

סעיפים ה' – ז' ביטול איסור לכתחילה

חולין צח. – צח:

"אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא: כל איסורין שבתורה בשישים, אמר לפניו ר' שמואל בר רב יצחק: רבי, אתה אומר כן, הכי אמר רב אסי אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא: כל איסורין שבתורה במאה. ושניהם לא למדוה אלא מזרוע בשלה, דכתיב: 'ולקח הכהן את הזרוע בשלה'... ומי ילפינן מינה? והתניא: זהו היתר הבא מכלל איסור. זהו למעוטי מאי, לאו למעוטי כל איסורין שבתורה?! אמר אביי: לא נצרכא אלא לרבי יהודה, דאמר: מין במינו לא בטיל, קמ"ל דהכא בטיל. וליגמר מיניה? גלי רחמנא 'ולקח מדם הפר ומדם השעיר' – תרווייהו בהדי הדדי נינהו ולא בטיל. ומאי הוית דגמריה מהאיך, ליגמר מהאיך? הדין הוא (דבעלמא אין מבטלין איסור לכתחילה והכא מבטלין שהרי מבטלין הזרוע עם האיל לכתחילה), ומחדוש לא גמרינן"

ביטול איסור לכתחילה, דאורייתא/דרבנן?

א. ראב"ד – אסור מדאורייתא ונלמד מזרוע בשלה שהתורה הייתה צריכה לחדש באופן ספציפי שהותר לבשל את הזרוע (ששייכת לכהן) יחד עם שאר האיל שמיועד לזויר.

ב. תוס' – אסור מדרבנן.

ש"ך – האחרונים הכריעו דאסור מדרבנן.

❖ **פת"ש** – גם לפוסקים שהאיסור מדרבנן, לבטל ממשות האיסור יבש ביבש ברוב/ בלח שישים אסור מדאורייתא.

דין ריבוי בשוגג/מזיג

משנה תרומות ה, ט

"סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ואחר כן נפלו שם חולין, אם שוגג מותר, ואם מזיד אסור"

ירושלמי תרומות ה, ג

"רבי אבהו בשם רבי יוחנן: כל האיסורין שריבה עליהן שוגג מותרין, מזיד אסורין. ולא מתני' היא 'שוגג מותר מזיד אסור?' מתניתא בתרומה, אתא מימר לך אפילו שאר כל הדברים"

גיטין נד:

"תניא: נפלו (אגוזי פרך של ערלה דהוי דבר שבמנין ואינם בטלים) ונתפצעו (ועכשיו עולים במאתיים) אחד שוגג ואחד מזיד לא יעלו (דקנסין שוגג אטו מזיד) דברי רבי מאיר ורבי יהודה. רבי יוסי ור' שמעון אומרים: בשוגג יעלו, במזיד לא יעלו"
הראשונים – פסקו הלכה כר' שמעון. **בשוגג** מותר לאכול. **במזיד** קנסוהו שלא יאכל. **וכ"פ שו"ע**

למי נאסר?

כתבו הראשונים דהדבר נאסר למבטל עצמו אך לאחרים מותר ונחלקו בטעם הדבר ויש בזה נפק"מ.

א. י"א – קנסוהו שלא יבוא לעשות מעשה בידים.

ב. רשב"א – קנסוהו כדי שלא יאהנו ליה מעשה ידיו.

ש"ך (סי"ז) – נראה ממנו דמסיק שהלכה כרשב"א, והנפק"מ כותב דנראה שאם האוכל לא שייך למבטל ולא נתכוון לבטל בשביל עצמו מותר באכילה אפי' למבטל עצמו⁸⁰. זה שייך רק בלא אהנו ליה מעשה ידיו.

רשב"א – אפילו באיסורין דאורייתא ושיעורין דרבנן כגון מין במינו שנפל חד בתרי דבטיל מדאורייתא ומדרבנן לא בטיל עד דאיכא ששים, אם עבר והוסיף במזיד כדי לבטלו קנסין ליה ואסורין.

ומזה הסיק **ב"י** שגם באיסורים שחכמים הסכימו שלא בטלים לעולם כגון חנין קנסוהו על ביטול לכתחילה.

וכ"פ שו"ע "אין מבטלין איסור לכתחילה, ואפילו נפל לתוך היתר שאין בו שיעור לבטלו אין מוסיפין עליו היתר כדי לבטלו. עבר וביטלו או שריבה עליו, אם בשוגג מותר. ואם במזיד אסור למבטל עצמו אם הוא שלו, וכן למי שנתבטל בשבילו, ולשאר כל אדם מותר"⁸¹

⁸⁰ לדוג' יכול להיות אצל אדם שעובד במסעדה וביטל איסור לכתחילה באוכל של המסעדה בשביל אחד הסועדים מותר יהיה לו לאכול.

⁸¹ **ב"י**: הקשה שבסימן קי' פסק הטור שאיסור חשוב שאינו בטל שנפל לתערובת ונפלה אחת החתיכות מהתערובת לים המלח הותרו כולם, ודווקא שנפלה מעצמה לים אבל אם הפילה אפילו בשוגג אסור וכאן פסק הטור להקל בשוגג? **ותרץ** דשמא יש לחלק דיש חילוק בין מבטל איסור למפיל אחת מהן לים.

ב"ח: כתב ג' סברות לחלק בין המקרים:

(א) במפיל אחת מן החתיכות תלינן למימר דהאיסור נאבד מן העולם ולכן חיישינן שיבוא להפילו במזיד וקנסין שוגג אטו מזיד, אבל במבטל שהאיסור נשאר שם לא חיישינן שיבא לבטלו במזיד ומשום הכי לא קנסין.

(ב) במבטל יש איסור מן התורה לדעת **הראב"ד** ולכן אין להחזיקו ברשע לבטל במזיד לעבור איסור דאורייתא ולא קנסו שוגג אטו מזיד, אבל בסימן ק"י דהתערובת בטל ברוב מדאורייתא אלא דחכמים החמירו בדברים חשובים החמירו ג"כ לקנוס שוגג אטו מזיד

ט"ז(סי"ק ט) – אף אם נתכוין להרבות האיסור אלא דטעה בדין וסבר שמותר לבטל האיסור מקרי שוגג.
ט"ז(סי"ק י) – רש"ל, אם ביטלו איסור לכתחילה למישהו ולא ידע שרי דהרי הוא כשוגג.
בכל מקום שאסרו לו, אסרו גם לבני ביתו.

האם מותר למכור לגוי?

או"ה – אסור למוכרו לישראל אחר לאכלו דהא אסור להנות ממנו, ואף על גב דהאיסור מותר בהנאה ומותר למכרו לנכרי מ"מ לא ימכרם לישראל דלא יהנה הוא עצמו ממעשיו הרעים.
וכ"פ הרמ"א "אסורים למכרו גם כן לישראל אחר שלא יהנו ממה שבטלו"
ש"ך(סי"ק יב) – האיסור למכור לגוי הוא דווקא שישראל קונה זאת ביותר כסף מהגוי (שכך מרוויח) אחרת אין טעם.

חקירת חכם

א. סמ"ג, סמ"ק – צריך החכם לחקור אם נתנו מים בקדירה אחר שנתנו בה האיסור שאותן המים שנתנו אח"כ אין מצטרפין לבטל האיסור.

ב. טור – נראה לי שאין צריך לחקור שאפילו אם הוסיף מים אח"כ אם לא כיון לבטל האיסור מצטרפין, ואין לחוש שמא יבוא להרבות במזיד שאם באנו לחוש לזה גם לא נאמין לו מה שאומר שלא ריבה.

ב"י – סיבתו של סמק כי סובר שיש חניין בשאר איסורים לכן צריך לחקור, אך לנו אין צורך בחקירה זו.

דרכ"מ – תמה על דבריו, דהרי יש לשאול חקירה זו בבשר וחלב האם ריבה או לא ששם לכו"ע יש חניין. ותירץ:

1. י"ל דכל הדין שכשריבה אסור הוא בנודע האיסור אבל אם לא נודע האיסור מותר לרבות דלא נעשה חניין. וכ"כ האו"ה.

2. אפשר שהטור סבר שלא צריך לחקור בלח/יבש ביבש ש"א שאין בהם חניין, אבל בלח ביבש שנותן טעם וודאי שם הוא יצריך חקירה. למעשה סיים שלא נהגו בחקירה זו.

שו"ע פסק כטור ולא הזכיר חקירה

רמ"א פסק כאו"ה והג' שע"ד אלא דלא נהגו כן "דוקא שנתערב יבש ביבש או אפילו לח בלח למאן דאמר שאין אומרים בו חתיכה נעשית נבלה, אבל חתיכה שבלעה איסור לא מהני שנתוסף אחר כך ההיתר דהא אמרינן ביה חתיכה נעשית נבלה. ויש אומרים דאפילו במקום דלא אמרינן חתיכה נעשית נבלה לא מהני ההיתר לבטל אלא אם נתוסף קודם שנודע התערובות, אבל אם נודע התערובות קודם לא מהני מה שנתוסף אח"כ, ולפי זה היה צריך החכם המורה לבטל איסור לחקור אם נתוסף ההיתר לאחר שנודע, ולא נהגו כן"

ש"ך(סי"ק טו) – דברי האו"ה ורמ"א לא מובנים, שחניין זה מציאות, וכך מוכח בכל המקומות כמו בסוגיית חניין גבי טיפת חלב שנפלה על בשר שמייך נעשה חניין ולא מצינו בשום מקום לחלק בין נודע ללא נודע. ולכן מסיק בעצמו דאולי רמ"א חזר בו מסברא זו. ורע"א כתב דוודאי חזר בו מסברא זו.

ש"ך(סי"ק טז) – למעשה אין לחקור בכלל, והטעם דאחזוקי איסורא לא מחזיקין.

ט"ז(סי"ק יא) – נ"ל דהסמ"ג ודאי לא חייש שמא נתרבה אחר שנפל האיסור ונשתתה קצת דא"כ החתיכה עצמה נעשית נבילה ולא מהני אח"כ תוספת מים וטעמא דלא מחזיקין ריעותא בשום דוכתא לומר שהיה בדרך שיהיה אסור, אלא דהחשש שמא תכף שנפל האיסור ריבה שם מים קודם שנתפשט האיסור, ועל זה מקשה הטור דלאיזה צורך יחקור דבשלמא אם היו קונסים שוגג אטו מזיד היה סברא לחקור דאם יאמר שריבה בשוגג נאמר לו שאפ"ה אסור, אבל באמת אינו כן ועל כן אין צורך בחקירה אפילו בבשר בחלב דמהני רבוי בשוגג לבטל האיסור, ובזה נמצא מתורץ תמיה רבתי היאך כתב הטור בשוגג מותר הא בבשר בחלב אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה ולפי מה שכתבתי הכל ניחא. ומסיק **הרמ"א** דלא נהגו לחקור וכדעת הטור, אמנם אם ידוע למורה שניתוסף אלא שאין ידוע אימתי בזה ודאי יש לחקור אימתי נתוסף, ואף **שרש"ל** מחמיר לחקור בכל ענין אין אחר המנהג כלום.

דאם נתיר בשוגג יבא להפיל גם במזיד כיון דאינו אלא איסור דרבנן (מיהו לדעת **התוס'** דאין איסור לבטל איסור בהיתר במזיד אלא מדרבנן צריך ליישב כמ"ש תחלה).

(ג) **באיסור והיתר הארוך** תירץ דדברי הטור כאן איירי שבטל בשוגג קודם שנודע התערובות דלא שייך מזיד הלכך לא קנסו שוגג אטו מזיד, ובסימן ק"י איירי במפיל בשוגג לאחר שנודע התערובות ולכן קנסו שוגג אטו מזיד.

ט"ז: לא קשה מידי דכל שההיתר תלוי ברבוי וכן בההיא דנפלו ונתפצעו דכשבאו לפנינו אנו רואים פצועים הרי התערובות מותרת ממילא ואם שתק ולא אמר מידי אנו מתירין לו דאפשר דבשעה שנפל שם האיסור היה כך ולא נתרבה אלא איהו דגלי לן שנתרבה אח"כ וע"כ ודאי מהימן בזה דשוגג היה, משא"כ בההיא דסימן ק"י כשבא התערובות לפנינו אנו אוסרין אותו אלא שהוא רוצה להתיר על פי עדותו שהפיל אחד לים בזה אין אנו מאמינים לו להקל איסור מבורר ע"פ עדותו.

סעיף ו' ביטול איסור דרבנן ודין חוזר וניעור

בכורות כז.

"אמר שמואל: תרומת חוצה לארץ במילה ברוב. רבה מבטלה ברוב ואוכל לה בימי טומאתו"

ביצה ד:

"אמר רב מתנה: עצים שנשרו מן הדקל (מוקצה) לתוך התנור ביום טוב מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן. והא קא מהפך באיסורא? כיון דרובא דהיתרא נינהו כי קא מהפך בהיתרא קא מהפך. והא קא מבטל איסורא לכתחלה, ותנן (תרומות ה, ט לעיל): אין מבטלין איסור לכתחלה?! הני מילי בדאורייתא (תרומה), אבל בדרבנן מבטלין (מוקצה). ולרב אשי, דאמר: כל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל, מאי איכא למימר? הני מילי היכא דאיתיה לאיסורא בעיניה, הכא מקלא קלי איסורא" גמרא זו בדיני מוקצה התירה לרבות עצים של היתר על עצי מוקצה ולקחת אותם יחד שהם מבוטלים עם עצי ההיתר ומקשים והרי זה ביטול איסור לכתחילה? ומתרגמים שבדרבנן שרי.

א. רמב"ם – מבטלים איסור לכתחילה במילי דרבנן דומיא דעצים שנשרו, היינו שכבר נפל האיסור בדיעבד ואז מרבה לכתחילה.

ב. ר"י, ראב"ה – ההיתר הוא במילי דרבנן שאין להם עיקר מדאורייתא, אבל ביש להם עיקר מדאורייתא אסור.

ג. רמב"ן – ההיתר הוא רק בתרומת חו"ל שהקלו בהם, אבל גם באיסורי דרבנן שאין להם עיקר מדאורייתא אסור.

ד. רשב"א – איסורי דאורייתא ואפי' שיעורם מדרבנן – אסור לרבות בשום אופן דרבנן שיש לו עיקר מדאורייתא – אין מערבים אותו לכתחילה אבל אם התערב מרבה לכתחילה. **דברנן שאין לו עיקר מדאורייתא** – מותר אף לערב בו איסור שיתבטל לכתחילה וי"א שרק בתרומת חו"ל והלכה כמותם.

ה. רא"ש, מרדכי – אפי' איסורי דרבנן שאין להם עיקר מדאורייתא אסור לרבות עליהם. ואין ללמוד מעצי מוקצה משום שהם מתכלים והאיסור בטל מהעולם אבל אצלנו האיסור עוד קיים ומבטלו.

שו"ע פסק כרשב"א (מדלא חילק) "איסור של דבריהם אין מערבין אותו בידיים כדי לבטלו, ואם עשה כן במזיד אסור, אבל אם נפל מעצמו ואין בהיתר כדי לבטלו מרבה עליו ומבטלו"

רמ"א פסק כרא"ש "יש אומרים דאין לבטל איסור דרבנן או להוסיף עליו כמו באיסור דאורייתא, וכן נוהגין ואין לשנות" **רש"ל, ט"ז:** פסקו כשו"ע.

סתירה מדברי שו"ע באו"ח (תרע"ז)

שו"ע "הנותר ביום השמיני מן השמן... ונתערב בשמן אחר ואין עשויים לבטלו, יש מי שאומר שאין להוסיף עליו כדי לבטלו" נתקשו הפוסקים דאצלנו פסק השו"ע כרשב"א, ובאו"ח פוסק כדעת הרא"ש שאין לבטלו? **ש"ך(סי"ק יט)** – י"ל דכיון שמותר השמן הוקצה למצותו חמור יותר. **מג"א** – כתב דאין לתמוהו דשו"ע כתב בלשון "יש מי שאומר" ולא ס"ל להכי.

חוזר וניעור

עבודה זרה עג.

"כי אתא רב דימי א"ר יוחנן: המערה יין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון במל...". ובהמשך הגמרא דעת ר' יצחק, ורבין בשם ר' יוחנן שהחמירו יותר ולא הסכימו לדין זה של קמא קמא בטיל. **רוב הראשונים** – אין הלכה כרב דימי.

א. ראב"ד – אע"פ שאין הלכה כרב דימי ביין ביין דאסור במשהו, ביין במים/מים ביין וכן כל איסור שנימוח הלכתא כוונתה ובאיסורים שאינם נימוחים לא מצטרפים משום שנמצאים בעין.

ב. רמב"ן – גם במין במינו שאין טעם, לא אמרינן שקמא קמא בטיל אלא משערים כמה היה יכול ליתן טעם אם היה אפשרי. אולם באיסורים שלא בטלים ב60 קמא קמא בטיל עד שייתן טעם.

משנה תרומות ה, ח

"סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה, ורבי שמעון מתיר"

תוספתא תרומות ו, ו

"אמר רבי אלעזר ברבי שמעון: כמה דברים אמורים בזמן שלא ידע בה ואחר כך נפלה, אבל אם ידע בה ואחר כך נפלה אחרת הרי זו מותרת שכבר היה לה להעלות"

לגבי דין זה נחלקו הראשונים גבי האם האיסור החדש שהצטרף מתבטל.

א. מרדכי – כשנודע התערבות יש ביטול מחדש, כשלא נודע התערבות יש חוזר וניעור.

ב. ר"ש, ר"ן – בירושלמי מוכח דנחלקו ר"ש ורבנן כשנודע תערובת בינתיים ואעפ"כ חכמים אוסרים והלכה כמותם. **רמ"א** פסק כרמב"ן והר"ש "איסור שנתבטל, כגון שהיה עשויים כנגדו ונתוסף בו אח"כ מן האיסור הראשון חוזר וניעור ונאסר, לא שנא מין במינו לא שנא מין בשאינו מינו, לא שנא יבש לא שנא לח, לא שנא נודע בינתיים או לא נודע בינתיים" משמע גם **מהב"י** שפסק כרמב"ן.

ש"ד(סי"ק כא') – כל הסיבה להחמיר היא במין בשאינו מינו משום שגזרו חכמים מה היה אילו היה נותן טעם א"כ יבש ביבש במין במינו אם נפל לרוב היתר ונתבטל אין חוזר וניעור ואדרבה איסור מצטרף להעלות⁸². וכ"פ או"ה. אולם רמ"א ומהרש"ל החמירו בזה ודעתי בטילה אליהם אבל במקום הפסד גדול אפשר להקל.

היתר שנתבטל בהיתר

או"ה – כזית חלב שנפל לתוך מים ונתבטל ואח"כ נפלו המים לבשר, אף על פי שאין בבשר ששים לבטל החלב לא אמרין דהחלב חוזר וניעור ואוסר הבשר.

וכ"פ הרמ"א "כזית חלב שנפל למים ונתבטל בששים ואח"כ נפל מן המים לקדירה של בשר מותר אע"פ שאין בבשר ששים נגד החלב שהרי נתבטל במים"

ש"ד(סי"ק כב') – כתב בתו"ח דאפילו לכתחילה מותר ליתן המים לקדירה של בשר כיון דכבר נתבטל.

סעיף ז – ביטול איסור משהו

ריב"ש בתשובה בשם ראב"ד – אם נבלע בקדירה טיפת דם/חלב והכלי משתמשים בו תמיד בתבשיל מרובה, שרי להשתמש בו ואינו חשיב ביטול איסור לכתחילה, כיון שאי אפשר לבא לידי נתינת טעם לעולם. אולם בכלי קטן אסור שמא ישתמש במועט ויתן טעם.

מקור הדין

עבודה זרה לג. "ת"ר: קנקנים של עובדי כוכבים, חדשים גרודים מותרין, ישנים ומוזופפין אסורין. עובד כוכבים נותן לתוכן (בישנים) יין ישראל נותן לתוכן מים, עובד כוכבים נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן ציר ומורייס, ואינו חושש (דמותרים בשתייה)... איבעיא להו: מהו ליתן לתוכן (קנקן ישן) שכר? רב נחמן ורב יהודה אסרי, ורבא שרי. רבינא שרא ליה לרב חייא בריה דרב יצחק למירמא ביה שכרא, אזל רמא ביה חמרא, ואפילו הכי לא חש לה למילתא (למגור שכרא אטו חמרא, דשכרא מבטל ליה לפטמיה דחמרא, וה"ה שאר משקים), אמר: אקראי בעלמא הוא"

א. רשב"א – טעמא דמותר לשים בקנקן מים/שכר אחרי שהיה בו יין נסך, משום דהיין הבלוע הוא דבר מועט וכיוון שמשתמשים בקנקן בהרבה שכר/מים א"א לבוא לידי נתינת טעם ואין בזה משום ביטול איסור לכתחילה.

ב. טור – יש לדחות דבריו מק"ו דאפילו בקדירה שאינה בת יומא חכמים גזרו עליה לאיסור שמא ישתמש בקדירה בת יומא (בדין נ"ט בר נ"ט) א"כ ק"ו שפה נגזור שמא ישתמש בכלי קטן ואז יתן טעמא.

ב"י – תירץ: אין לדמות, מה שהרשב"א התיר הוא דבר שלא מצוי ולכן לא גוזרים בדבר כזה. אולם להחליף בין קדרות זהו דבר מצוי ויבשל בהם ולכן בזה חכמים גזרו.

שו"ע פסק ברשב"א "אם נבלע איסור מועט לתוך כלי בשר, אם דרכו של אותו כלי להשתמש בו בשפע היתר מותר להשתמש בו לכתחילה כיון שהאיסור מועט ואי אפשר לבוא לידי נתינת טעם, ולפיכך איסור משהו שנבלע בקדירה או בתוך קנקנים וכיוצא בהם מותר להשתמש בו לכתחילה ואפילו בכוונת יומו לפי שאי אפשר לבא לידי נתינת טעם, אבל אם נבלע בכלי שדרכו להשתמש לעתים בדבר מועט בקערה וכיוצא בה אסור להשתמש אפילו בשפע גזירה שמא ישתמש בה בדבר מועט ויבא לידי נתינת טעם" וכ"פ בסימן קכ"ב סעיף ה'

פסיקת הט"ז (סי"ק כג) לפי הסוגיה

ר"ן – חלק על דברי הרשב"א (בדין קנקן יין), וסבר שכל הסיבה שהתירו להשתמש בשיכר/מים בקנקן זה רק משום שפוגם את טעם היין ולא בגלל הסיבה שלא יהיה פה מצב של נתינת טעם. ועוד סבר דאין לדמות זה לביטול איסור לכתחילה משום שבביטול איסור לכתחילה הוא מבטל איסור על מנת להנות וכאן הוא ימגעיל את הכלי על ידי נתינת המים.

ט"ז (סי"ק כג) – **הקשה**: הטור בסימן קכ"ב חלק על הרשב"א מק"ו, אולם בסימן קל"ה גבי כלי גויים פסק כמותו שסגי בקליפה ודבריו סותרים זא"ז⁸³!

תירוץ: הרשב"א נתקשה 2 קושיות ועליהם ענה 2 תירוצים.

1. **ש'** – למה התירו לתת משקה בקנקנים של גויים? **ת'** – משום שטעם המים/שיכר פוגם את טעם היין של הגויים.
2. **ש'** – איך מותר לשים את היין/המים הרי זה ביטול איסור לכתחילה? **ת'** – מדובר באיסור משהו שא"א לבוא לידי נותן טעם.

מסביר הט"ז א"כ, דכשהרשב"א תירץ את התירוץ השני מבין שאינו צריך את התירוץ הראשון, ולכן אפי' אן מדובר בחומר שאינו פוגם את היין כבר שרי, ולכן התיר בדין הקדירה שלנו להשתמש בה תמיד אע"פ שיש בה איסור כשאין אפשרות לני"ט. ועל זה **הקשה הטור** מהדיוק של הגמ' שהתירה אך ורק בדבר שפוגם! ואם כן מניין לרשב"א להתיר את דין הקדירה (בכלי גדול)?! ואולי בכלל יש לגזור כלי גדול אטו כלי קטן? ואף מסברא נראה נכון להגיד שיגזרו בזה יותר, דשימוש בכלי גדול לדבר מועט יותר מצוי משימוש בכלי שבושל בו אתמול (בדין נ"ט בר נ"ט) שחכמים גזרו בו בכל זאת. (ומק"ו יש לאסור גם בדין שלנו). ולכן מסכים הטור לדברי הרשב"א להתיר בקדירה להשתמש בה אם לא יגיע לידי נותן טעם **אבל רק בתנאי שהכלי גדול וגם הטעם פוגם וכן פסק גם הלבוש.**

⁸² משום שלא מדובר פה בבישול ולא שייך לגזור גבי מין בשאינו מינו שמא היה מבשל ויהיה טעם. דגם אם יתערב לא יהיה טעם ולגזור בנוסף שמא יבשל זו גזירה לגזירה.

⁸³ כי לכאורה גם בכלי גויים לא סגי בקליפה, שהרעיון אותו דבר שיש לגזור שמא ישתמש בהם ללא הקליפה ואז יעבור על איסור. וזה דומה לק"ו שעשה שאם אסרו בכלים שונים (בני"ט בר נ"ט) קל וחומר בבעיה שיכולה להיווצר בכלי עצמו אסרו. והיה אפשר לתרץ

והרמב"ן – פסק שבמילי דרבנן שרי בכלי גדול ולא פוגם ובמילי דאורייתא כלי רק כלי גדול וגם פוגם.

סימן ק' – בריה

סעיף א' – הגדרת בריה

מהי בריה?

בראשונים הובאו כמה הגדרות בסיסיות מהי בריה ועל פיהם פסק שו"ע.

א. רש"י – 1. דבר שהיה אסור מתחילת בריאתו⁸⁴

ב. תוס' – 2. דבר שאם יחלק אין שמו עליו⁸⁵.

ג. רשב"א, ר"ן – דבר שיהיה בריית נשמה (חיות)⁸⁶.

ד. רא"ש, רשב"א, ר"ן – דבר שלם⁸⁷.

שו"ע פסק ככל השיטות הללו

"ואין לו דין בריה אא"כ¹ הוא דבר שהיה בו חיות לאפוקי חימה אחת של איסור² וכן צריך שיהא דבר שאסור מתחילת ברייתו לאפוקי עוף טהור שנתבטל ושור הנסקל³ וכן צריך שיהיה דבר שלם שאם יחלק אין שמו עליו לאפוקי חלב לאפוקי חלב".
❖ **פת"ש (סי"ק א')** – כו"פ כתב דנמלים הגדלים בפירות/קמח משום שמתחילת ברייתם מותרות ורק כשפירשו אסורות אין להם דין בריה⁸⁸. **טורי אבן** – פסק שאינם בטלים ודייק מלשון הרשב"א "כגון נמלה/גיד שאוסרים מצד עצמן" נראה שיש פה איסור עצמי.

דין בריה

חולין צו:

משנה "גיד הנשה שנתבשל עם הגידים בזמן שמכירו בנותן טעם, ואם לאו כולן אסורין והרוטב בנותן טעם"

גמרא צו: "ולייטול ברובא! בריה שאני"

משנה תרומות י, ח

"דג טמא שכבשו עם דג טהור, כל גרב שהוא מהזיק סאתים אם יש בו משקל עשרה זוז ביהודה שהן חמש סלעים בגליל אסור"

ירושלמי תרומות י, ה

"נמצא אחת מתשע מאות וששים. הורי רבי יוסי ב"ר בון: בעכברא חד לאלף"

רמב"ם – מסביר קודם הדין בפשטות דכל דין בריה שלא בטילה אפי' ב1000 הוא מדרבנן.

פסיקת הלכה

א. ר"ן, תוס', רא"ש – בריה לא בטילה אפי' ב1000. שדינה הוא כדין חתיכה הראויה להתכבד והרי יש תוספתא מפורשת לגבי חתיכה ראויה להתכבד שאפי' ב1000 לא בטילה, אלא שצריך לומד שהירושלמי שמביא שרי יוסי בר בון פסק 'בעכברא' שמתבטל ב1000 הכוונה שמדובר בעכבר שני"ט בתבשיל וטעמו מתבטל ב1000 וזה חולק לחומרא על הגמרא בבלי שסגי ב60 נ"ט ולכן פשוטה ההלכה.

ב. ר"ש, רשב"א – הלכה כירושלמי וצריך כנגד הבריה 960, ר' יוסי שהצריך 1000 הגדיל קצת דאע"ג שבטל לפני החמיר מצד זה שכתוב שי'בריה לא בטילה.

שו"ע פסק כרא"ש ור"ן "בריה, דהיינו כגון נמלה או עוף טמא וגיד הנשה ואבר מן החי וכיצה שיש בה אפרוח וכיצה בהם, אפילו באלף לא בטלה"

מדוע בריה לא בטילה אפי' ב1000?

ט"ז (סי"ק א') – משום חשיבות הבריה לא בטילה. וסמך לזה שבתורה אסרו על אכילת שרצים בסתם אפי' הם קטנים ולכן חכמים החמירו בזה כ"כ. **נפק"מ** – בספקות, אם זה ספק אם זה בריה/לא ספק דרבנן לקולא, אם בטוח בריה וספק אם נפל/יש בזה איסור – לחומרא ואסור.

תוס' – משמע שם שיש אפשרות לומר שזה מדאורייתא ולא חומרה של רבנן והוא לא הביא שם טעם, אבל אפשר לומר שהסיבה היא שהגדרת תערובת זה דבר שמתערב ובריה היא אינה דבר שמתערב ולכן אסור מדאורייתא. וצ"ע

⁸⁴ בגמרא קב, גבי ציפור טהורה האוכל בחייה חייב בכלשהו. במיתתה כזית. והאוכל ציפור טמאה חייב בחיה ובמיתתה בכל שהוא וקשה הרי אנו יודעים שבריה חייב בכלשהו ולכאורה אפי' ציפור במיתתה? והסביר רש"י שהחילוק הוא בין דבר שאסור מתחילת בריאתו שאסור תמיד בכלשהו.

⁸⁵ כ"כ תוס' דף קב; לחלוק על רש"י דהסיבה בדין ציפור וכן בשור הנסקל הוא משום שדבר שאם יחלק אין שמו עליו ונבלה גם אם מתחלק שמה נבלה.

⁸⁶ למד זאת ממסכת מכות דף יג; במשנה שחכמים ורי' שמעון חולקים כמה יאכל מהטבל ויהא חייב. ר' שמעון סובר כלשהו, וחכמים, כזית. ר' שמעון סובר זאת מאכילת נמלה שבכלשהו וחכמים טוענים שנמלה נאסרה משום שהיא בריית נשמה וחיטה לא נאסרה.

⁸⁷ דבר זה פשוט לתוס' מסברתו, אולם נראה דכו"ע מודו בזה גם רש"י שזה הכרחי משום שיש גמי' מפורשת גבי נמלה שנתרסקה שאסורה בכזית.

⁸⁸ אולי יש בזה נפק"מ לטחינת פירות עם מתולעים וכד'.

דין ביצה

- א. ראב"ד – ביצה חשיבא כבריה ולא בטלה.
- ב. רמב"ן, רשב"א – מדאמרינן דבעינן ברית נשמה מוכח דביצה בטלה דכחטה אחת כברייתה דמיא.
- ג. רמב"ם – ביצה שיש בה אפרוח חישה בריה ואינה בטלה.
- ב"י (ק"א):** נראה שהרמב"ם סובר שהיא בריה מפני האפרוח שבה, אבל אם יש בה דם ואין בה אפרוח לא חשיבא בריה כיון שאינה ברית נשמה, ולענין הלכה כיון שאיסור זה מדבריהם נקטינן כדעת הרמב"ם דמיקל.
- וכ"פ בשו"ע** אצלנו "בריה דהיינו כגון... ביצה שיש בה אפרוח אפילו באלף לא במלה"
שו"ד (ס"ק א') – מן הסברא נראה דאף ביצת אפרוח לא הוי בריה כיון שמתחלת בריתיה היתה מותרת וגם בעידנא דקא גביל האפרוח דהתירא הוא, ומ"מ להלכה אין להקל בביצת אפרוח⁸⁹.

שיעור גיד הנשה

חולין צו.

- "אמר שמואל: לא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד, שנאמר: "על כף הירד"
או"ה – לא בעינן כל הגיד של בהמה דגיד הנשה אינו מקרי אלא שעל הכף בלבד ברוחב ארבע אצבעות בשור הגדול ושני אצבעות בכבש קטן ואז מקרי שלם ובריה.
- וכ"פ הרמ"א** "עיקר גיד הנשה אינו אלא על הכף בלבד, והוא כרוחב ד' אצבעות, ואם הוא שלם מקרי בריה"

סעיף ב' - בריה שהתבשלה

חולין צו:

- משנה "גיד הנשה שנתבשל עם הגידים בזמן שמכירו בנותן טעם, ואם לאו כולן אסורין, והרוטב בנותן טעם"
עפ"י זה פסקו **הראשונים והשו"ע** "דבר שהוא בריה שנתבשל עם ההיתר אם אינו מכירו הכל אסור, והרוטב בנותן טעם. ואם מכירו זורקו, והאחרים והרוטב צריך שיהיה בהם ששים כנגדו"

דין גיד הנשה ושומנו

חולין צט:

- "מתניתין דלא כהאי תנא, דתניא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אין בגידין בנותן טעם... והלכתא: אין בגידין בנותן טעם"

- רשב"א** – הכריע דצריך 60, שאע"פ שאין בגיד טעם גם במין במינו אסרו משום הצריכו 60 כנגד מה היה יכול ליתן טעם.

חולין צא.

"תניא: שומנו (של גיד הנשה) מותר, וישראל קדושים נהגו בו איסור"

- א. **רש"י, רי"ף, רמב"ם, רא"ש, ר"ן, רשב"א** – דווקא בגיד אין טעם אבל שומנו נותן טעם ואי לא ניטל אסור.
- ב. **ריב"ם** – לדידן דקיי"ל אין בגידין בנותן טעם אף שומנו אינו אוסר תערובתו שלא יהא טפל חמור מן העיקר.
- שו"ע** פסק כרוב הראשונים "גיד הנשה אין מעמו אוסר דאין בגידים בנותן טעם, אבל שומנו אוסר וצריך ששים כנגדו להתיר הרוטב. לפיכך ידך שנתבשל עם גידו אם מכירו זורקו וכל השאר מותר אם יש בו ששים כנגד שומנו. ואם אינו מכירו כל החתיכות אסורות, ואם יש בקדירה ששים כנגד השומן מותר הרוטב, ואם לאו אסור. ואם נמוח הגיד ואינו ניכר צריך גם כן ששים כנגדו"

- שו"ד (ס"ק ז')** – הרוטב מותר על ידי נ"ט וסינון. והא דצריך נ"ט רק בעוף טמא אבל לא בדברים המאוסים כגון נמלה. **ט"ז, ש"ד (ס"ק ח')** – לדעת רמ"א דיש חני"ן בשאר איסורים גם באיסור דבוק, כאן שגיד הנשה התבשל עם הירד (או בכל שומן אסור הדבוק לבשר) צריך 60 כנגד כל החתיכה ולא רק כנגד השומן. ורמ"א לא כתב כאן לחלוק על שו"ע משום דסמך על מה שכתב בסימן צ"ג. (לשו"ע סגי בדבוק 60 כנגד האיסור + קליפה)
- ט"ז (ס"ק ה')** – גיד שנימוח ולא ידוע אם היה 60 או רק רוב כנגדו להקל (משום הרשב"א שסובר שאפשר שבטל ברוב)

סעיף ג' - ד' - תולעים/נמלה שנפלה בקדרה

- רשב"א** – נמלה שנלה לקדרה ויש 60 כנגדה מותר לקחת את האוכל בכף ולראות שאין שם את הנמלה כל פעם משום דבריה לא בטלה אך אם לא אוכל אותה צריך רק נ"ט.
- ועוד** כתב גבי ירקות מבושלים שיש בהם ג' תולעים הירקות אסורים שהוחזקו באיסור וא"א לבודקם לאחר הבישול אך מי השלקות מותרים ע"י סינון.
- וכ"פ שו"ע** "קדרה של מרק שנפל שם בריה ונאבדה אסור הכל. ירקות מבושלות שנמצאו בהם ג' תולעים הירקות אסורים, אבל מי השלקות מסונן ומותרים וכן הבשר ירחצו ויבדקו ומותר"
שו"ד (ס"ק ז') – הא דאסר את הקדרה של מרק היינו שא"א לסנן.
ט"ז (ס"ק ו') – הבי"ח פסק ש 2 תולעים חשיב שמוחזק והעיקר שצריך 3 תולעים וכן הלכה.

⁸⁹ **יד יהודה, שלחן אברהם:** נראה דעת מרן דאזלינן בתר האפרוח גופיה ואיהו תחילת בריתו באיסור הוי, דהא דאמרינן דבעידנא דקביל דהיתרא הוי היינו שאין חל עליו שם איסור נבילה וטריפה כשהיה בביצה אבל מצד עצמו ודאי שהוא אסור מצד אבר מן החי.

סימן קא – חתיכה הראויה להתכבד

סעיף א' – דין חה"ל

חולין צו:

משנה "חתיכה של נבילה וכן חתיכה של דג טמא שנתבשלה עם החתיכות, בזמן שמכירין בנותן טעם, ואם לאו כולן אסורות והרוטב בנותן טעם" **גמרא** ק. "ותבטיל ברובא? הניחא למ"ד את שדרכו להימנות וכו'... שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורח"

מהמשנה והגמרא כאן נשמע שחתיכה הראויה להתכבד לא בטילה.

עבודה זרה עד.

משנה "אלו אסורין ואוסרין בכל שהו: יין נסך, ועבודת כוכבים, ושור הנסקל, ועגלה ערופה, וציפורי מצורע, ושער נזיר, ופטר חמור, ובשר בחלב, ושעיר המשתלה, וחולין שנשחטו בעזרה – הרי אלו אסורין ואוסרין בכל שהוא. **גמרא** "תנא מאי קחשיב? אי דבר שבמנין קחשיב, ליתני נמי חתיכות נבילה! אי איסורי הנאה קא חשיב, ליתני נמי חמין בפסח! א"ר חייא בר אבא, ואיתמא ר' יצחק נפחא: האי תנא תרתי אית ליה, דבר שבמנין ואיסורי הנאה... 'הרי אלו' למעוטי מאי? למעוטי דבר שבמנין ולא איסורי הנאה, אי נמי למעוטי איסור הנאה ולא דבר שבמנין"

במשנה הובאה דעה שיש 7 דברים שאוסרים בכל שהוא, והגמרא מבררת מה המכנה המשותף בין כולם. עולים 2 אופציות, 1 – אלו דברים שבמנין 2 – אלו דברים האסורים בהנאה. שני התירוצים נדחים משום שאם זה היה נכון היה צריך להביא גם איסור נבלה שהיא דבר שבמנין וחמץ שאסור בהנאה. **למסקנה** המכנה המשותף שהם דבר שבמנין **וגם** דבר שאסור בהנאה ולפי זה אין דין חה"ל כלל אלא דין 7 דברים שבמשנה שאסורים.

נמצא שהמשניות סותרות אחד את השני ונחלקו הראשונים כיצד לפסוק.

א. רי"ף⁹⁰ – הלכה כמשנה בע"ז, ולכן אין דין של חה"ל כלל, כי כל האיסור הוא רק בדבר שראוי להתכבד ובמנין וגם אסור בהנאה ואלו רק 7 דברים שמנו במשנה.

ב. רא"ש, רשב"א ראב"ד – יש דין חה"ל, אלא שבמסכת ע"ז בחר התנא לשנות רק דברים שהם גם אסורים בהנאה (דומיא דמה שיש בתחילת מסכת בב"ק ששונים 4 אבות נזיקין אע"פ שיש 32 על מנת לקצר ולשנות אולי בזכירה יותר קלה) אך למעשה להלכה חתיכה הראויה להתכבד לא בטילה.

ג. רמב"ם – שיטת הרמב"ם מעט מורכבת. הוא פסק את דין חה"ל שלא בטלה. אולם לא פסק כלל את הסוגיה בע"ז לבד מ7 דברים שכתובים במשנה⁹¹. וסבר שכל הסבר המשנה שלמסקנה צריך דבר שבמנין וגם אסור בהנאה הוא רק לשיטת ר' מאיר שסבר 'דבר שבמנין לא בטל' אולם לשיטת חכמים **אין כלל את דין דבר שבמנין** וכך פסק בסוף הלכה ז' "אבל שאר דברים (חוץ מה7 שמנינו) אע"פ שדרכם להימנות הרי אלו עולין בשיעורין" **וקשה** כיצד פסק את דין חה"ל הרי הגמרא גם במסכת חולין וגם במסכת עבודה זרה נראה שתולה את דין חה"ל בדין דבר שדרכו להימנות⁹² **תירוץ** - הרמב"ם מנמק בעצמו את דין חה"ל וז"ל "שאם לא הגביה הרי הדבר האסור עומד ולא נשתנה והחתיכה חשובה אצלו שהרי מתכבד בה לפני האורחים" כלומר לרמב"ם יש סברא, היא קיימת בפני עצמה ואין פה תערובת של איסור והתר ולכן מתי שהחתיכה חשובה אצלו וראוי לכבד בה אורחים היא לא בטילה. אולם לולא שהייתה חשובה הייתה בטילה לתערובת כי היא כלל לא נחשבת אצל האדם.

שו"ע פסק כרוב הראשונים⁹³ "חתיכה הראויה להתכבד דינה כברייה דאפילו באלף לא בטלה, ואפילו אם היא אסורה בהנאה כיון שאם תתבטל היתה מותרת וראויה להתכבד. **רמ"א:** (ואפילו אינה אסורה רק מדרבנן אינה בטילה. ואם הוא ספק אם ראויה להתכבד או לא אזלינן לקולא, אפילו היא אסורה מדאורייתא)"

ש"ך(סי"א א) – בגמרא (ע"ז עד.) דאיסורי הנאה אם הן חתיכה הראויה להתכבד אוסרין תערובתן בהנאה אפילו באלף, מיהו מותר למכרן לנכרי חוץ מדמי איסור שבהן.

ש"ך(סי"א ב) – דוקא ספק אם הוא חתיכה הראויה להתכבד אזלינן לקולא, אבל אם ודאי חתיכה הראויה להתכבד וספק אם הוא אסור לא בטיל דהוי כאיסור דאורייתא.

נתערבה במינו ובשאינו מינו

או"ה – הא דחתיכה הראויה להתכבד ובריה לא בטילה דוקא במינו אבל שלא במינו הוי בנותן טעם קל וחומר מדבר שיש לו מתירין דספקו אסור רק במין במינו משא"כ בבריה וחתיכה הראויה להתכבד דספיקן מותר.

דרכ"מ – כתב **בית יוסף** בסימן ק, ד בשם תשובת הרשב"א על בריה שנפלה לירקות דאינה בטילה וזהו שלא כדבריו, דשאני דבר שיש לו מתירין שאין החשיבות מצד האיסור עצמו אלא מאחר שיהיה לו היתר אחר כך לא ראו חכמים

⁹⁰ וככל הנראה גם התוס' למסקנתו שדחה את התירוץ שהביא.

⁹¹ והרמ"ם אף מפרט את הסיבות שלהם כל אחד בטעם שונה עיין בפרק טז.

⁹² בע"ז – "ליתני נמי חתיכות נבלה" ובחולין – "הניחא למ"ד את שדרכו להימנות" כלומר שכל דין זה הוא רק לחולקים בשיטת ר' מאיר בדין דבר שדרכו להימנות.

⁹³ וכרמב"ם הלכה למעשה אך לא ברור אם גם לגבי דרך הלימוד.

להקל שיתבטל וכל שנתערב שלא במינו אין ההיתר נקרא על דבר האסור אלא על שם הדבר שנתערב בו והוא כמי שאין לו מתירין⁹⁴.

וכ"פ רמ"א "אין חילוק בין נחערבו במינם או שלא במינם"

סעיף ב' – חה"ל רק כשאיסור מחמת עצמה ולא מטעם

א. רא"ש, ר"ן, רשב"א, סמ"ג, ספר התרומה – איסור חה"ל נהוג רק בדבר שגוף החתיכה אסור ולא שהחתיכה קיבלה טעם מדבר אסור. וההגיון שהטעם שבלוע בתוך החתיכה אע"פ שאסור הוא עצמו אינו ראוי להתכבד. ובבשר וחלב זהו דין מיוחד שראוי להתכבד משום שכל הבשר והחלב הפכו לגוף אחד ולאיסור חדש משא"כ בשאר איסורין.

ב. ראבי"ה – אף חתיכה חשובה הבלועה מאיסור היא אחתיכה הראויה להתכבד.

ג. או"ה – חתיכה שלא נמלחה אינה קרויה איסור מחמת עצמה ובטילה.

ד. הג' שע"ד – כל חתיכה שאסורה רק כדי קליפה הואיל והחתיכה עצמה אינה אסורה אף על גב שהיא חתיכה הראויה להתכבד בטלה, דדבר האסור בה דהיינו הקליפה אינה ראויה להתכבד.

שו"ע פסק **כרוב הראשונים** "אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד אלא אם כן איסורה מחמת עצמה כגון נבלה ובשר בחלב, אבל אם נאסרה מחמת שקבלה טעם מאיסור ולא היה בה ששים לבטלו אפילו למי שסובר חתיכה עצמה ועשיית נבלה אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד."

רמ"א הוסיף את דברי או"ה ושע"ד ואפילו חתיכה שלא נמלחה בטלה דאין איסורה מחמת עצמה רק מחמת דם הבלוע בה [וכ"פ שו"ע סט, יד]. כל חתיכה שלא נאסרה רק כדי קליפה בטלה, דהרי הקליפה אינה ראויה להתכבד

ש"ך (סי"ק ו) – כתב **לחם חמודות** צ"ע דפשיטא שחתיכה האסורה כדי קליפה אינה חתיכה הראויה להתכבד כיון שאינה אסורה מחמת עצמה אלא מחמת בליעה וא"כ אפילו כשנאסרה כולה בטלה? **ותירץ** שזה קיים בבשר בחלב שאם אסורה כולה אינה בטלה ורק כיון דנאסרה כדי קליפה בטלה.

סעיף ג' – עוף בנוצותיו, בהמה שלימה וחתיכה שאינה מבושלת.

א. רשב"א, ר"ן – חתיכה ראויה להתכבד זה שדרכה להביא אותה כך לאורח אחד⁹⁵, לכן עוף בנוצותיו/חתיכה חיה לא חשיב חתיכה הראויה להתכבד.

ב. טור, רא"ש, תוס' – הביא שדברי הבל הם, משום שחתיכה הראויה להתכבד הגדרתה היא משום **גודלה** שאפשר ליתן אותה לאורח ולכן גם חתיכה חיה נחשבת כך שאחרי שתבשל תהיה ראויה לכך. ואותו דבר תרנגולת בנוצתה, לא בטילה כלל! וחשיב חתיכה הראויה להתכבד שאחר תיקונה ובישולה תהיה ראויה להתכבד⁹⁶.

ג. סמ"ק, ר"ת – בהמה/עוף עם צמר/נוצות מחוסר מעשה גדול! ולכן לא חשיב ראוי להתכבד. אבל חתיכת בשר שלא נמלחה אינה מחוסרת מעשה גדול ולכן חשיב ראוי להתכבד.

רגליים של בהמה עם הטרפים

ישנו דין המובא בגמ' שדבר שבמניין לא בטל.

א. שערי דורא – רגל של נבילה שלא ניטלו טרפיה שנתערבה עם רגליים כשירות שלא ניטלו טרפיהן כולם אסורים משום דהוי דבר שבמניין.

ב. ראבי"ה – הורה ברגליים של ספק טריפה שנתערבו ברגליים המותרות דשרי. **קשה** דהרי זה דבר שראוי להימנות ואינו בטל! וצריך לתרץ השאלה מדוע מונים אותם! יש דברים שמונים אותם רק משום שזה נח למנות אותם, אבל אין להם שום חשיבות! ולכן כאן הרגליים בטילות משום שהם לא נקראים חתיכה ראויה להתכבד וגם לא מונים אותם אלא מחמת נוחות ולא מחמת חשיבות⁹⁷.

ב"י: כיון שדין חתיכה הראויה להתכבד אינו אלא הוא מדרבנן אזלין לקולא.

וכ"פ בשו"ע כרשב"א וסמ"ק "תרנגולת בנוצתה שנתערבה באחרות בטלה שהרי אינה ראויה להתכבד לפני האורחים כמות שהיא, ואף על פי שאחר שנתערבה הסיירו הנוצה. וכן לא חשיבה ראויה להתכבד אלא אם כן היא מבושלת. וכן כבש שלם או חתיכה גדולה יותר מדאי לא חשיבה ראויה להתכבד שאין דרך ליתן לפני האורח כבש שלם או חתיכה גדולה יותר מדאי. ויש חולקים בכל זה"

רמ"א פסק כסמ"ק והג' שע"ד "וכן נוהגין, מלבד תרנגולת בנוצתה דמחוסרת מעשה גדול דנוהגים בה שהיא בטילה, וכן רגלים או ראש שלא נחרכו משערן, אבל אם כבר נחרכו חשיבי חתיכה הראויה להתכבד אפילו לא נמלחו עדיין, ואפילו כבש שלם אינו בטל, מיהו רגליים של עופות מלבד רגלי אווז וכן רגלי בהמה דקה במדינות אלו לא חשיבי כלל ובטלים. ראש של עופות אינו חשוב, ובטל"

⁹⁴ ויבואר חלוקה זו דהרמ"א בתוספת ביאור בסימן קבי עיין שם.

⁹⁵ אם גדולה מידי היא עומדת להיחתך ולכן אין הדרך להניחה בפני אדם אחד, וכן אם קטנה מידי אין הדרך להניח בפניו.

⁹⁶ נראה שנק' המנ' היא בהגדרת חתיכה הראויה להתכבד מהי חשיבותה: משום גודלה, או משום המצב העשוי הראוי לאכילה.

⁹⁷ ועיין גרי"א שדייק בזה והביא גמרא בבבא בתרא שם נאמר שרגלי בהמה ניתנות בחינם למי שקונה את ראש בהמה ומוכח שאנו דבר חשוב כלל.

ש"ד(סיק ז') – מדברי השו"ע והפוסקים דתרגולת בנוצתה אף דבר שבמנין נמי לא הוי כיון שמחוסר תיקון גדול כל כך, וכ"כ הרש"ל והב"ח, ולא כתוב דאף דבטלה מכח חתיכה הראויה להתכבד לא בטלה מכח דבר שבמנין. **ט"ז(סיק ו')** – דוקא תרגולת בנוצתה בטלה, אבל אם הסירו כבר הנוצות ועדיין לא נטלו משם המעיים ולא נפתח הבטן אין זה חשוב מחוסר מעשה ולא בטיל, וכ"כ רש"ל. **ט"ז(סיק ח')** – כתב רש"ל דלשון של בהמה חשיב חתיכה הראויה להתכבד דאיתא במדרש שאברהם כיבד את המלאכים בשלוש לשונות.

סעיף ד' – הדרא דכנתא – שומן בני מעיים

הג' שע"ד – הדרא דכנתא אינו ראוי להתכבד דאין דרך לתת לאורחים הדרא דכנתא בקערה, ולא עבידי אינשי דאכלי שומן בעיניה. **וכ"פ שו"ע** "שומן הכנתא אינו ראוי להתכבד"

עור שומן אווז

או"ה – עור שומן של אווז הוי חתיכה הראויה להתכבד ואינה בטילה.

וכ"פ רמ"א "עור שומן אווז מקרי ראוי להתכבד ואינו בטיל"

ש"ד(סיק יג'), **ט"ז** – רש"ל חולק בזה, והכל דנים לפי המקום והזמן מה ראוי להתכבד לפי ראות המורה. **ט"ז(סיק יז')** – כתב או"ה דאם נחתך העור של אווז לרצועות בטל חשיבותו, לעני"ד יפלא דעיקר כיבוד בעור האווזא אחר שחותכין אותו לחתיכות לטגנם ע"כ ודאי הוה חתיכה הראויה להתכבד אפילו בנחתכה ואע"פ שבת"ח הביא את דבר האו"ה אין להקל בזה דלאו עיקר הוא.

נקה"כ – נראה דאפשר להקל בזה דהא אין מכבדים בחתיכה אחת לבדה אלא בחתיכות הרבה.⁹⁸

סעיף ה' – קרקבן ובני מעיים

טור (סימן ק"י) – קורקבן טריפה שנתערב באחרים בטל דלא הוי ראוי להתכבד כדאמרין (נדריס נד): בני מעים אוכליהן לאו בר אינש, והוא הדין בכל בני המעים.

וכ"פ שו"ע "קורקבן וכן שאר בני מעיים אינם ראויים להתכבד"

ט"ז(סיק יא'), **ש"ד(סיק יד')** – מסתימת לשון המחבר משמע אפילו קורקבן של אווז אבל מהרש"ל כתב דקורקבן של אווז אינו בטל, ונראה דהכל תלוי לפי המקום והזמן.

ט"ז (סיק יא') חזה אווז שחתך ממנו בטלה חשיבותו ודומה לברייה שניטל ממנה חלק. ותמהה עליו ה"ט"ז שאין זה דומה דברייה שם בריה עליה רק בשלימותה ומחמת זה היא חשובה ולכן כשנחלקת כבר לא חשיב בריה, אבל חתיכה הראויה להתכבד היא מחמת גודלה וגם אם כבר לא שלימה עדיין חשובה ולא בטילה. לכן אין לסמוך על רש"ל.

סעיף ו' – חתיכה הראויה להתכבד שנחתכה

מכות טז:

"אמר רבא בר רב הונא: ריסק תשעה נמלים (ביטלן מתורת בריה) והביא אחד חי והשלימן לכזית לוקה שש, חמש משום בריה, ואחד משום כזית נבילה (שכשבולעו הוא מת ומצטרף לכזית נבלה)" – משמע שמרוסקים צריכים שיעור.

תוספתא תרומות ח, יד

"חתיכה אסורה שנתערבה בחתיכות אפלו הן אלף כולן אסורות, ואם נימוחה הרי זה בנותן טעם"

א. רא"ש, רשב"א, ר"ן – בריה וחה"ל אסורים דוקא בשלמותם אך אם נתרסקו שרי, וכל זה בשוגג אך במזיד קנסו מצד ביטול איסור לכתחילה.

ב. מהרא"י – אם הבריה/חה"ל עדיין שלימה ונפל ממנה חתיכה⁹⁹ עדיין מקרי שלם שבכל ביטול יש מיעוט וחלקים המתפוררים ועדיין נקרא שלם.

ג. או"ה – הא דמהני נתרסקו דוקא שלא נודע התערבות, אבל אם נודע התערבות אסור דלא מהני שוב ביטול. **שו"ע פסק כרא"ש** "הא דבריה וחתיכה הראויה להתכבד לא בטלי דוקא בעודם שלמים, אבל אם נחתכו או נתרסקו עד שנאבדה צורתן בטלי דחו לא חשיבי. ואפילו אם נתרסקו לאחר שנותרו עם ההיתר **רמ"א**: (ואפילו לאחר שנודע התערבות¹⁰⁰), והוא שנתרסקו שלא במתכוין לבטל האיסור, אבל אם נתכוין לכך אסור למרסק אם הוא שלו וכן למי שנחרסק בשבילו"

רעק"א – בחתיכה האסורה מדרבנן לפי דעת שו"ע לעיל דמותר לרבות היתר כדי לבטל איסור מדרבנן הכא נמי מותר לחותכה לכתחילה כדי שתבטל כיון דכבר מעורב ומה שמחתכה הוי כמוסיף.

⁹⁸ נראה דמחלוקת זו היא מחלוקת עקרונית לגבי חתיכות קטנות שכל אורח לוקח כמה חתיכות: **ט"ז**: כל חתיכה בפני עצמה הוי ראויה להתכבד. **ש"ד**: כל חתיכה בפני עצמה לא הוי ראויה להתכבד.

⁹⁹ לדוג' רגל של הנמלה/ חלק מהחתיכה.

¹⁰⁰ ועיין סימן צט סעיף ו בהסבר רמ"א ופסיקתו דחולק על האיסור האו"ה ולא צריך נודע ולא נודע.

חתיכה הראויה להתכבד שנפלה לקדירה ונחתכה חתיכה אחת ואין ידוע איזו רא"ש, ר"ץ וכ"פ שוי"ע "אם נחתכה חתיכה אחת אין תולין לומר של איסור נחתך ומתבטל ויהיו כולן מותרות, אלא אותה שנחתכה בלבד מותרת ממה נפשך אם היא של איסור אף כולן מותרות ואם אינה של איסור הרי היא מותרת. ואפילו נחתכו רובן אין תולין לומר שהאיסור מהרוב שנחתכו אלא כל הנחתכות מותרות והשלימות אסורות" **מהרא"י** – הטעם שאין תולים שהאיסור ברוב שנחתכו, כיון שיש לומר כל מה שנלקח ונחתך בא מרוב ההיתר דכל דפריש מרובא פריש.

סעיפים ח' – ט' – זיהוי האיסור ע"י דמיון באיברים

עבודה זרה מ.

"מעשה בעובד כוכבים אחד שהביא גרב של חתיכות ונמצא סימן (כשרות) באחת מהן, והתיר רשב"ג את הגרב כולו. תרגמה רב פפא: כשהחתיכות שוות (כשמחברין אותן יחד מתחברות וניכרות ונראות שהיו כולן מדג אחד). אי הכי מאי למימרא? מהו דתימא ניהוש דלמא את רמי, קמ"ל"

ופסקו הראשונים הלכה מגמ' זו והביאו מקרים שבהם התירו כך.

א. הגמ"י בשם או"י – מעשה בא לפני רבי בקורקבן תרנגולת טרפה והוסר ממנה הקורקבן ונתערבה אותה תרנגולת בכשרות ודימה השומן שבקורקבן אל החלל שבתרנגולת של מקום חיבור הקורקבן ואידמו לגמרי והכשיר האחרים ע"י כך.

ב. תה"ד – ה"ה ראש כבש שנמצא טריפה ולא נודע מאיזה כבש הוא והצמיד הראש לצוארו של אחד מהכבשים ונמצאו החתיכות דומות יש להתיר האחרים.

וכ"פ שוי"ע "קורקבן שנמצא נקוב ונתערבה אותה תרנגולת עם אחרות מדמין שומן שבקורקבן לשומן התרנגולת של מקום חיבור הקורקבן ואם דומים לגמרי מכשירים האחרות. ראש כבש שנמצא טריפה ולא נודע מאיזה כבש הוא והקיפו הראש לצוארו של אחד מהכבשים ונמצאו החתיכות דומות ומכוונות יפה יש לסמוך על זה להתיר האחרות"

ט"ז – משמע משוי"ע והראשונים שצריך את 2 התנאים, שיהיו דומים וגם מכוונים. אולם בשומן סגי במראה.

2. **או"ה** – כיום שאין אנו בקיאים אין לנו להתיר בכה"ג אם לא שיהיה הפרש גדול וניכר.

3. **ב"ח** – קבלתי מחכם אחד אם נמצא מים בראש כבש אחד דמיטרפא ביה ולא נודע מאיזה כבש הוא יש לבדוק בחוט השדרה של הכבשים דכל כבש שנמצא בו מים במוח שבראש יהיה מים בחוט הנמשך מהמוח לשדרה ותולין שהראש הוא מאותו כבש להתיר האחרות, **ולעד"נ** אין להתיר ע"פ זה ספק טריפות כיון שלא נמצא בתלמוד ובפוסקים.

סימן קב' – דבר שיש לו מתירין

סעיף א' – יסוד הדין

ביצה ג:

"אחד ביצה שנולדה בשבת ואחד ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין אותה... וספיקא אסורה, ואם נתערבה באלף כולן אסורות... ספיקא דרבנן היא, וכל ספיקא דרבנן לקולא?... רב אשי אמר: לעולם ספק יום טוב ספק חול הוי דבר שיש לו מתירין, וכל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל

ביצה שנולדה בשבת/יומ"ט ואפי' ספק נולדה אסורה וכ"פ שו"ע באו"ח סימן שכב', וכן אם נתערבה ב1000 לא בטילה משום שיש לה מתירין.

רש"י – הטעם למרות שמהתורה חד בתרי בטיל, כאן החמירו חכמים משום שיש לדבר מתירין לאחר זמן.

נחלקו הראשונים, על מה הולך דין 'ואם נתערבה ב1000 כולן אסורות' שזה דבר שיש לו מתירין.

א. רמב"ם, רשב"א – דווקא בוודאי שנולדה ביומ"ט אמרינן שלא שחשיב שיש לו מתירין ולא בטל אך בספק לא גזרו חכמים עד כאן. **וכ"פ הב"ח** בהפסד מרובה, ולכבוד שבת.

ב. טור – אפי' בספק נולדה ביומ"ט עדיין חשיב דבר שיש לו מתירין ומסברא 'עד שיאכלנו באיסור יאכלנו בהיתר' שעניין הגזירה של חכמים שיאכלנו בהיתר אם זה יקרה בקרוב.

שו"ע פסק **כטור** "כל דבר שיש לו מתירין, כגון ביצה שנולדה ביום טוב שראויה למחר, אם נתערבה באחרות בין שלימה בין טרופה, אינה בטלה אפילו באלף, ואפילו ספק נולדה ביום טוב ונתערבה באחרות אסורות"

ט"ז (סי"ק ב,ג) – שואל מה החידוש בביצה שלימה הרי בכל מקרה אינה בטילה דהוי דבר שבמנין ולא בטיל¹⁰¹! והשיב שהביאו את זה בשביל דין ביצה טרופה ועוד כדי לחדש דבשאר דברים החשובים (כגון חה"ל, בריה) אם יש ספק באיסור בדרבנן מקלים ובדאורי' מחמירים, אולם בדבר שיש לו מתירין אף אם יש ספק באיסור והוי מילי דרבנן לא בטיל אפי' באלף¹⁰².

ט"ז (סי"ק ד) – כשנתערבו הביצים האחרות (המעורבות בביצה שנולדה ביומ"ט) באחרות – מותר¹⁰³.

התערב באינו מינו

א. תוס', רמב"ם, רשב"א, ר"ן – להלכה דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל דוקא במינו אבל שלא במינו בטיל (משום שבאינו מינו יש טעמא וטעמא בטיל ועיין ליתר פירוש בדברי השי"ך).

ב. ראב"ה – נתערב האיסור באינו מינו אינו בטל לעולם.

ג. הג' שע"ד – אם לבנו באיסור מאכל או מלאו בו ותרנגולת הכל אסור הואיל והתבטל מתוקן ע"י האיסור הכל מקרי מין במינו.

שו"ע פסק **כרוב הראשונים** "אם נתערבה בשאינה מינה בטלה בששים. **רמ"א**: מיהו אם לבנו בה מאכל או נתנו בקדירה לתקן הקדירה כגון שמלאוה בתרנגולת אינה בטלה"

שי"ך (סי"ק ד) – הטעם לחלק בין מינו לשאינו מינו כתב בתו"ח שסברת החומרא בדבר שיש לו מתירין היינו מאחר שיהיה לו היתר אחר כך לא הקלו חכמים שיתבטל, וכל שנתערב שלא במינו אין ההיתר נקרא על הדבר האסור אלא בעצם שם התערובת נקראת על שם הדבר המותר וכאילו התבטל לגמרי הדבר האסור ולכן אין לומר שחשיב דבר שיש לו מתירין על מנת לאסור את התערובת ששמה מותר.

שי"ך (סי"ק ג) – כאן להגדיר מין במינו הולכים בתר שמא ולא בתר טעמא (כיוון שלא שייך פה טעם שהגזרה היא שלא בטל לעולם).

❖ **פת"ש (א')** – שאל מה יהא דין חתיכה שתפרוש מתערובת של דבר שיש בו מתירין האם נאמר בה כל דפריש מרובא פריש? **צמח צדק** – אסר ששו"ס יהיה לזה מתירין. **צל"ח, חוות יאיר** – ניתן להקל מסברת כל דפריש.

¹⁰¹ עיין רמ"א קי, א'

¹⁰² ספק בעצם האיסור – היינו ספק האם מדובר בטרפיה/לא, מדובר באיסור עצמו ובזה ספק דרבנן לקולא ודאורי' לחומרא. ויש ספק בעצם הדין, לדוג ספק האם בכלל הדבר שיש מולי הוא דבר שיש לו מתירין או לא, או האם זה בריה או לא, ובזה בדבר שיש לו מתירין אפי' אם הוא דאורי' זה מותר.

¹⁰³ ובשי"ך כתב דאין זה נכון ובעז"ה יעויין בזה יותר בסימן ק"י סעיף ח' ובדיני ס"ס.

הסברות העקרוניות מדוע אסור דבר שיש לו מתירין¹⁰⁴

- א. ר"ן (עי"פ ט"ז ס"ק ה')** – רבי יהודה ורבנן נחלקו במין במינו האם בטל (כידוע) מהפסי' ולקח מדם הפר ומדם השעיר ר' יהודה סבר שאע"פ שדם הפר מרובה קראו לדם השעיר דם משמע שלא בטל וכן בכל האיסורים כיון שטעם האיסור מחזק את ההיתר במין במינו לא בטל לעולם. חכמים חולקים וסוברים שדם הפר ודם השעיר לא מתבטלים מפני ששניהם כשרים לזריקה אבל כשיש איסור והיתר אז זה מתבטל אפי' במין במינו. אולם בדבר שיש לו מתירין גם סוברים חכמים שלא בטל משום שסופו של האיסור להיות מותר וחשיב היתר בהיתר¹⁰⁵.
- ב. רש"י** – עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

הנפק"מ היוצאות ממח' זאת בדין דבר שיש לו מתירין.

1. כלי הבלוע מאיסור והתערב (סעיף ג') – רש"י – אסור להשתמש, משום שעדיין יש את סברת עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהתר, תגעיל את כל הכלים. ר"ן – מותר, כיוון שיש כאן תערובת של איסור בהיתר בכלים.
2. דבר שיתקלקל (סעיף ד') – רש"י – מותר (אין לך אפשרות לאוכלו בהיתר) ר"ן – אסור (ס"ס זה היתר בהיתר).
3. ביצת טריפה שנולדה ביומ"ט ונתערבה (פת"ש ד'). רש"י – לא בטלה ואסור, משום שאיסור מוקצה שלה עתיד להתבטל ובו יש דבר שיש לו מתירין. ר"ן – מותר, שגם לאחר מוצ"ש ישאר ע להביצה שם איסור טריפה ולכן לעולם לא תהיה היתר בהיתר ולכן תערובתה מותרת.

סעיף ב' – שההיתר יבוא בוודאי או בידו לעשותו

רשב"א – כתב שדבר שיש לו מתירין לא יאסור ב2 מקרים.

- א. אם אין בידו להתירו¹⁰⁶
- ב. ההיתר לא יגיע בוודאי – שלא ניתן לדעת בוודאות שיהיה היתר בזה לא גזרו חכמים.
- וכ"פ שו"ע** "יש מי שאומר שלא אמרו דבר שיש לו מתירין אלא כשהמתיר עתיד לבא על כל פנים או אם המתיר בידו לעשותו בלא הפסד, אבל דבר שאינו בידו ואינו ודאי שיבא המתיר אינו בדין דבר שיש לו מתירין, לפיכך ביצה של ספק טריפה שנתערבה באחרות אינו בדין דבר שיש לו מתירין לפי שאין המתיר בוודאי ואינו בידו"
- ש"ך** (ס"ק ג') – לא מובן מדוע כתב שו"ע בשם יש מי שאומר שגם הטור והר"ן פסקו וכן משמע בגמ' שהעלתה שביצת ספק טריפה לא נקראת יש לו מתירין.
- ❖ **פת"ש** (ד') – ביצת טריפה שנולדה ביומ"ט ונתערבה מה דינה? **צמח צדק** – לא בטילה ועדיין חשיב דבר שיש לו מתירין דבמוצאי יומ"ט יסור ממנה איסור נולד. **שואל בתשובה** – התיר משום שסו"ס גם לאחר יומ"ט תישאר הביצה טריפה ורק בגלל תערובת הותר.
- ❖ **פת"ש** (ד') – אדם שנדבר שלא יאכל נבלה והתערבה בתערובת. **פרמ"ג** – נדר חשיב דבר שיש לו מתירין משום שמצווה להישאל עליו. ואע"פ שנדרים לא חלים על איסורים משום שכבר מצווה לא לעשותם זה רק לעניין שלא ילקח שתיים אחת על הנדר ואחת על האיסור אולם לעניין חלות הנדר הוא קיים ולכן אסור לאכול התערובת. **רע"א** – נשאר בצ"ע.

¹⁰⁴ לגבי מה מוגדר מין במינו לכאורה לפי רמ"א משמע אפי' דברים שהם לחזותא, אולם לפי ב"י הביא תוס' שהגדיר שכל דבר שצריך למין השני כגון מים ומלח בתוך עיסה גם נקרא מין במינו, אולם בבדק הבית נראה שסיים שצריך גם שהדבר ייתן טעם טוב ויוסיף כדי שיקרא מין במינו.

¹⁰⁵ בעצם מדובר בסוג של היתר רק חסר לו זמן מועט, ולכן זה כמו2 היתרים שלא בטלים בדיוק כמו דין דם הפר ודם השעיר.

¹⁰⁶ חוץ מטבל שהתערב בפירות ויש לו פירות אחרים לתקנו שנקרא דבר שיש לו מתירין.

סעיף ג' – הוצאות על דבר שיש לו מתירין

עבודה זרה עג, ב

בגמרא הובא שכל איסורים בעולם בנותן טעם חוץ מטבן ויין נסך שבמינן במשהו שלא במינן בני"ט. ומה הטעם בטבל?
כהתירו כן איסורו (כמו שחיטה אחת אוסרת הכל כך אם ירים חיטה אחת הכל יהא מותר)
תוס' – הקשו מדוע הגמ' נזקקה ליתרוץ של כהתירו כן איסורו, פשוט שיגידו שטבל זה דבר שיש לו מתירין?! ותירצו
מדובר בגמ' שלא היה לו טבל אחר להתירו ולכן צריך להביא ממקום אחר ואז בעקבות כך יש הפסד ובמקום שיש
הפסד לא אומרים דבר שיש לו מתירין.

א. רשב"א¹⁰⁷, טור, – למדו מדין זה להלכה שכלי שבלוע מאיסור ונתערב בכלים כשרים לא צריך להגעיל אף אחד
מהם ובטל ברוב ולא נקרא דבר שיש לו מתירין משום שצריך להוציא מממון על מנת להגעיל את הכלים.

ב. מהרי"ל – צריך להגעיל את הכלים כולם – משום שהגעלה זו הוצאה מועטת מאוד.

ג. רא"ה – כל כלי שניכר האיסור אין לו ביטול, וכאן כיוון שיש לו דרך להתיר ע"י הגעלה מיקרי שניכר האיסור.
שו"ע פסק **כרשב"א** "כלי שנאסר בבליעת איסור שנתערב באחרים ואינו ניכר בטל ברוב ואין דנין אותו כדבר שיש לו מתירין
רמ"א – לפי שצריך להוציא עליו הוצאות להגעילו, וכל כיוצא בזה"

רש"ל – הכלי בטל ברוב מטעם שאין ההיתר יבוא לאחר זמן מעצמו (כבסעיף ב'). **והקשה** עליו הש"ך דנדר חשיב דבר
שיש לו מתירין אע"פ שלא בא מחמת זמן. ותירץ **בפת"ש** מדברי **תשובות בית יעקב** שנדר הוא מצווה להישאל עליו
ולכן שונה.

ש"ך (סי"ק ח') – יש להחמיר כמו מהרי"ל, אא"כ יש הפסד מרובה. אולם גם כשמקלים כרשב"א צריך להמתין מעת
לעת ויש להסיר את אחד מהכלים.

ט"ז (סי"ק ח') – אין להשהות את הכלים יות מידי בלי להגעלים כיוון שחל על זה דין כמו יבש ביבש שאסור להשתמש
בכולם יחד ויש לחוש שמא אם ישתמש בזמן מרובה ישכח ויערב תערובות מכמה כלים.

סעיף ד' – דבר שמתקלקל

רשב"א, מרדכי בשם ר"ת – לא שייך דבר שיש לו מתירין היכא שהמאכל יתקלקל.

וכ"פ שו"ע "יש מי שאומר דלא שייך דבר שיש לו מתירין היכא שהמאכל מתקלקל"

יעק"א – רש"ל חולק בזה וסובר שגם בזה הוא דבר שיש לו מתירין.

איסור שנותן טעם בתערובת

א. ר"ן – משמע ממנו שאפי' טעם של דבר שיש לו מתירין לא בטיל.

ב. טור – דבר שיש לו מתירין שלא בטיל היינו רק בממשות, אבל אם מדובר בטעם בלבד בטל בשישים.

רמ"א פסק **כטור** "הא דדבר שיש לו מתירין אינו בטל היינו דוקא אם האיסור בעין או שיש עדיין ממשות האיסור בתערובת, אבל
טעמו בטל"

אין איסורו מחמת עצמו

תה"ד – בשר ששהה שלשה ימים בלא מליחה ונתערבה אותה חתיכה בחתיכות אחרות בטילה היא ברוב משום דאין
שייך כאן דבר שיש לו מתירין, ואפילו היתה חתיכה הראויה להתכבד בטילה כיון דאינה אסורה מחמת עצמה אלא
מחמת הדם הבלוע בה.

דרכ"מ: משמע בהדיא דדבר שאין איסורו מחמת עצמו לא מקרי דבר שיש לו מתירין.

וכ"פ רמ"א פסק **כתה"ד** "אם אין איסורו מחמת עצמו בטל, ולכן חתיכה שלא נמלחה תוך ג' ימים, אף על פי שיש אומרים דמקרי
דבר שיש לו מתירין הואיל ומותרת לצלי, אפילו הכי בטילה דאין איסורה אלא מחמת דם הבלוע בה"

ש"ך (סי"ק י') – הכל תפסו על הרב בזה כיון דדבר שיש לו מתירין הוא מה לי בלוע או לא סוף סוף כיון שיש היתר
לאיסורו אינו בטל, ומה שהוציא כן מתה"ד אדרבא משמע שם להדיא איפכא דלא כ"כ שם אלא אחתיכה הראויה
להתכבד אבל בדבר שיש לו מתירין משמע שם להדיא דלא בטיל אפילו אם אין איסור מחמת עצמו דהא חשיב התם
חתיכה ששהה שלשה ימים בלא מליחה דבר שיש לו מתירין אי לאו משום דלצלי לא נאסר מעולם.

ט"ז (סי"ק י') – מקור דברי הרמ"א מהאו"ה במקום אחר שכתב שכלי הבלוע מאיסור ונתערב באחרים בטיל ומה
שהביא ראיה מבשר מפני שתקפה עליו משנתו. אולם בכל מקרה אין הלכה כמותו דמסברא גם הבלוע שבאיסור הוא
דבר שיש לו מתירין וכ"כ רש"ל וכן הלכה.

¹⁰⁷ ה"ט"ז הקשה על הרשב"א מדוע צריך להתיר את הכלי מטעם הפסד, אלא משום שאין הנאסר יכול לאסור יותר מן האוסר' שהכלי נאסר מחמת בליעה
ואיך יאסור את כל הכלים, והט"ז הסביר שבדבר שאין לו מתירין לא סומכים על סברות להקל! משום שיש לנו את העניין של עד שתאכלנו באיסור
תאכלנו בהיתר ולכן היה צריך הרשב"א לגמ' ולהסבר התוס' ומתוך זה הגיע לכך.

האיסור לא היה ניכר לפני שהתערב

או"ה – איסור שלא היה ניכר האיסור פעם אחת בפני עצמו לא מקרי דבר שיש לו מתירין **וכ"פ הרמ"א** "כל איסור שלא היה ניכר קודם שנתערב הוי בטל אע"פ שהוא דבר שיש לו מתירין" **ש"ך, ט"ז** – כגון גגית מלאה ענבים שזב מהן יין ויש בה הרבה יין צלול קודם השבת מותר ליקח בשבת מן היין לפי שהיין שזב בשבת מתבטל ביין הנמצא בחבית ואין בו משום דבר שיש לו מתירין מאחר שלא היה עליו שם יין בפני עצמו מעולם.

האם נדר הוא דבר שיש לו מתירין

רמב"ם, ר"ן, או"ה – מי שאסר על עצמו חבית של יין ונפל ממנה טיפה לחבית אחרת נאסר הכל, מפני שיש לו להשאל על נדרו נעשה כדבר שיש לו מתירין שאינו בטל. **וכ"פ הרמ"א** "מי שנדר מדבר אחד ונתערב אה"כ לדידיה מקרי דבר שיש לו מתירין דהא אפשר לשאול על נדרו" **פת"ש** – 1. כתבו מהר"יט, **רעק"א** דדוקא היכא דביד האוסר גופיה לישאל על נדרו הוי דבר שיש לו מתירין, אבל אם אסר דבר על חבירו בקונם לא הוי דבר שיש לו מתירין דהנאסר לא הוי בידו להתירו. 2. כתבו **בית יעקב ותשובה מאהבה** דדוקא בנדר חשיב דבר שיש לו מתירין שמצווה להישאל עליו, אבל בשבועה אין מצווה להישאר ולכן לא חשיב דבר שיש לו מתירין.

סימן קג' – נותן טעם לפגם

סעיף א' – דין נטל"פ

ע"ז סה"ב

משנה: "זה הכלל: כל שבהנאתו בנ"ט אסור, כל שאין בהנאתו בנ"ט מותר, כגון: חומץ שנפל ע"ג גריסין. גמרא: (סז, א-ב): "אמר רב יהודה אמר שמואל: הכי הלכתא. אמר רב כהנא, מדברי כולם נלמד: נותן טעם לפגם – מותר. א"ל אביי: מכלל דאיכא למ"ד נותן טעם לפגם – אסור? אין, והתניא: אחד נותן טעם לפגם ואחד נותן טעם לשבח – אסור, דברי ר"מ; ר"ש אומר: לשבח – אסור, ולפגם – מותר. מ"ט דר"מ? גמר מגיעולי עובדי כוכבים, לאו נותן טעם לפגם הוא? ואסר רחמנא, ה"נ לא שנא. ואידך? כדרב הונא בריה דרב חיאי: לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, דלא לפגם הוא. ואידך? קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא. ור"ש מאי טעמא? דתניא: "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך" – כל הראויה לגר קרויה נבילה, שאין ראויה לגר אינה קרויה נבלה. ור"מ? ההוא למעוטי סרוחה מעיקרא. ור"ש? סרוחה מעיקרא לא צריכא מיעוטא, עפרא בעלמא הוא" **כל הפוסקים** פסקו הלכה כר"ש, שנטל"פ מותר.

רשב"א – הוסיף שאפ"י אם אין הדבר עצמו פגום, אלא רק בתערובת הספציפית הזאת יתן טעם לפגם שרי (וזה דין גריסים שנפלו לחומץ)

וכ"פ שו"ע "כל דבר שמעמו פגום אינו אוסר תערובתו, ואפילו אין מעמו פגום מחמת עצמו שבפני עצמו הוא מוטעם ומשובח אלא שפגום תערובתו מותר"

ט"ז (סי"ק א') – פסק שכאשר האיסור הוא רוב לעומת ההיתר, חשיב כאילו האיסור בפני עצמו נמצא כאן ואינו מתבטל ולכן אע"פ שהוא פגום אסור, אפ"כ נפגם ברמה שאינו ראוי לאכילה.

נטל"פ באיסורים שלא בטלים (כגון בריה וכד')

- א. **אורחות חיים** – אין נטל"פ בדברים שלא מתבטלים אפ"י באלף.
- ב. **או"ה** – אם הם בעצמם פגומים שרי, אם רק בתערובת הם פגומים אסור. (בדרכ"מ הוסיף דאף אם פגומה שאינה ראויה לאכילה שרי)
- ג. **ב"י** (בשם רוב הפוסקים גבי פסח) – בטל ברוב.

רמ"א פסק כאו"ה "דברים החשובים כבריה או כיוצא בה אם אינן פגומים בעצמן אע"פ שפוגמין התבשיל אינן בטלים אפילו באלף"

ט"ז (סי"ק ב') – הסביר את פסק הרמ"א. אם הם עצמם פגומים לא נחשבים כלל, ואם הם משובחים אז נחשבים ולכן כבר אסורים מצד בריה/חה"ל שאסורים מחמת חשיבותם.

❖ **פת"ש (א')** – חלק על רמ"א, שאפ"י הדבר עצמו פגום יש לאסור, שהסיבה לאסור בבריה הוא משום **חשיבותו** וגם אם הוא עצמו פגום עדיין חשוב (מחמת שלמותו) ולכן אפ"י בריה פגומה אסורה. אולם בתפארת למשה הודה לרמ"א בחה"ל ובשאר דברים חוץ מבריה.

סעיף ב' – שיעור הפגם

כמה צריך שהדבר יהיה פגום על מנת להתירו? (צריך טעם חזק של פגימה או אפי' מועט)

א. רש"י – בגמרא כתוב גבי פגם "שאינה נאכלת מפני זה" ופירש רש"י, דלאו דווקא אלא אפי' פגמה קצת כבר נקראת אינה נאכלת.

ב. ר"ן, רשב"א – אפי' פגימה מועטה מותרת, והראיה שהגמ' קראה לקדירה שאינה בת יומה פגומה, וודאי שהקדירה לא מוציאה טעם פגום כ"כ. וכן לדבש ושמן בבשר שגם הם וודאי לא פגומים ממש מאכילת אדם.

לכאורה: צריך לשאול על דבריהם, הרי אנו לומדים דין נטלי"פ מנבלה, ושם במפורש הותר רק כשהנבילה עצמה לא אכילה, אבל אם נפגמה התערובת קצת עדיין אסורה.

רשב"א – בדבר הנאכל בפני"ע כמו הנבלה צריך שתהיה לא אכילה, אבל בתערובת שמדובר רק בטעם מספיק טעם פגום קצת. מפה הסיק, שכאשר האיסור רבה על ההיתר או מחצה על מחצה, כיוון שאינו בטל ברוב נחשב כממשות האיסור פה ולכן אפי' שפוגם קצת לא מועיל ואינו מתבטל, עד שלא יהא ראוי לאכילה כלל.

ר"ן – בנבלה אפי' שהטעם פגום הוא נהנה מאכילת הנבלה ממש, אולם בתערובת הוא אפי' שהאיסור פוגם את ההיתר הוא אינו נהנה מתוספת האיסור על ההיתר אלא מצטער בה. לכן להלכה, כשהאיסור מרובה על ההיתר וודאי אסור כנבלה ואפי' אם ההיתר מרובה על האיור אבל יש תוספת של איסור שאדם מעדיף את ריבוי הנפח של האוכל על פני הפגם המועט שנוצר לו יהיה אסור לאכול אלא אם כן לא יהיה ראוי לאכילה כלל.

שו"ע הביא את שלושת הדעות "פגם זה אין צריך שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאכלו אלא אפילו פוגם קצת אינו אסור תערובתו (רש"י). יש מי שאומר דהיינו דוקא כשנתערב איסור מועט עם היתר מרובה, אבל איסור מרובה לתוך היתר מועט, ואפילו מחצה על מחצה אין אומרים נותן טעם לפגם מותר עד שיפגום לגמרי שאינו ראוי למאכל אדם. ואם אין שם ממשות של איסור אלא טעמו בלבד אפילו איסור מרובה והיתר מועט מותר אם פוגם קצת (רשב"א). ויש מי שחוכך לומר שאם הגדיל האיסור מדתו של היתר עד שהוא משביח יותר כשאוכלו בגודל מדתו ממה שהוא פוגם בהפסד טעמו אסור עד שיפסל מלאכול אדם (ר"ן)"

א. פמ"ג, ערוך השולחן והרב עובדיה – הבינו שהשו"ע פסק כרשב"א מכיוון שהביא את דעת הר"ן כ"ש מי שחוכך לומר ולכן אין לפסוק כ"ש אומרים בתרא כבכל מקום.

ב. הצמח צדק – הבין שהשו"ע פסק כר"ן כי הביאו כ"ש אומרים בתרא.

ש"ך (סי"ב ב') – נ"ט לא לפגם ולא לשבח אסור (כך הובא בירושלמי)

ש"ך (סי"ג ג') – בת"י כתב דאין לחלק בין שהאיסור נמחה ללא נמחה אלא טעם לפגם לא חשיב כלל בשניהם להוציא מאו"ה שסבר שיש לחלק.

פגם ולבסוף השביח, והשביח ולבסוף פגם

טור והשו"ע "במה דברים אמורים שפוגם מתחלתו ועד סופו, אבל אם השביח ולבסוף פוגם או פוגם ולבסוף השביח אסור" **ש"ך** – בשם או"ה שפגם שסופו להשביח בעודו פגום מותר לאוכלו אע"פ שאפשר שישביח אח"כ וכן מוכח מחסרת מלח לקמן סעיף ג' שכל עוד הוא פגום מותר אע"פ שאח"כ מוסיף מלח המשביחו. אבל **הפרי"ח** הוכיח מלשון הרמב"ם והשו"ע שלא חלקו במקרה זה ולעולם אסור, והסברא כיון שהפגם משביח ממילא ורק בחסרת מלח שצריך לעשות מעשה להוסיף מלח יש להתיר. כן מוכח בב"י בטעם הרמב"ם, וכן מוכח מסימן צ"ח בטעימת קפילא שאומר שהאיסור פגום "והוא שלא יהא סופו להשביח".

פמ"ג – פוסק לקולא כש"ך כיון שזה רק איסור דרבנן.

דין הקדרה

כתב **הרמ"א בשם או"ה**: "י"א אף על גב דהאיסור נ"ט לפגם והמאכל מותר מ"מ הקדרה אסורה, ואם בשלו בה אח"כ תוך מעט לעת תבשיל שהאיסור הראשון נותן בו טעם לשבח נאסר התבשיל השני אם לא היה בו ס' נגד האיסור הראשון, אבל אם נערו התבשיל הראשון בכף ותחבו אח"כ הכף לתבשיל שני שהוא ג"כ פוגם לא נאסרה הקדרה. וכן בדבר שאין לו טעם כלל כגון היורה שמתכין בו הדבש אע"פ שיש שם רגלי הדבורים לא נאסרה היורה"

ט"ז – תמה על הרמ"א מדוע הצריך שני פגמים, דהיינו שהכף בלעה איסור פגום מקדרה ראשונה והוא פגם גם בקדרה שניה כדי להחשיבו נ"ט בר נ"ט דהיתרא, הרי אפילו בפגם אחד, דהיינו כף שבלועה מאיסור גמור שהכניסו לתבשיל שפוגמו, הוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא בקדרה ואם בשל בה תבשיל שני אינו נאסר. כן הוכיח באו"ה וכ"פ להלכה להקל אפי' בפגם אחד. אבל **בנקה"כ** כתב שהרמ"א הולך לשיטתו (צה"ג) שאין להתיר בני"ט בר נ"ט אלא בשלושה נ"ט להיתרא, וכן דעת האו"ה אפילו בכלים ולכן הצריך כאן שני פגמים כדי להתיר את הקדירה.

- בשר בחלב: כתב **הנובי"י** יין שבשלו בכלי בשרי והגיסו בכף חלבית היין מותר כיון שייך בבשר פוגם (רמ"א סעיף ד'), אבל הקדרה אסורה כיון שחוששים שמא יעבור הטעם ביניהם בלא אמצעות המים. אך **החוו"ד** מתיר הכלי.

- האיסור פוגם והנאסר משביח: כתב **כנסת יחזקאל** אם בשל בקדרת איסור תבשיל שהאיסור משביחו ונאסר, ואח"כ בשל בקדרה תבשיל שהאיסור פוגמו כיון שהתבשיל הראשון שנאסר נ"ט ומשביח את התבשיל השני ואוסרו. אבל **הפתי"ש וגבעת שאול** חלקו עליו שאין הנאסר חמור מהאוסר.

סעיף ג' – גדרי הפגימה

ע"ז סז,א

"אמר ריש לקיש: נותן טעם לפגם שאמרו, לא שיאמרו: קדירה זו חסירה מלח, יתירה מלח, חסירה תבלין, יתירה תבלין, אלא כל שאין חסירה כלום ואינה נאכלת מפני זה. ואיכא דאמרי אמר ריש לקיש: נותן טעם לפגם שאמרו, אין אומרין: קדירה זו חסירה מלח, יתירה מלח, חסירה תבלין, יתירה תבלין, אלא השתא מיהא הא פגמה... והילכתא כלישנא בתרא דריש לקיש"
וכ"פ הטור והשו"ע "אפילו אין כוח באיסור לבדו לפגום אלא על ידי דבר אחר שמסייעו, כגון: שנפל איסור לקדירה שיש בה מלח או תבלין מרובין ואלמלא המלח והתבלין שבה לא היה כוח באיסור לפגום, אפילו הכי מותר"
ש"ך – שה"ה כשיש מעט מלח ולכן האיסור פוגם ואם היה מלח כראוי לא היה פוגם מותר כיון שעכשיו פוגם.

ביטול איסור פגום

- ❖ **רעק"א** – כשאיסור פגום מפני שחסר לו מלח מותר לרבות עד 60 כנגדו ואח"כ להוסיף מלח ולהשביחו, כיון שכאשר הוא פגום בטל ברוב ואין כאן איסור כלל ומה שמשיבחו ע"י המלח נחשב רק שהאיסור ניכר ולא אסרו לרבות מראש שלא יהא האיסור ניכר.
- ❖ **פמ"ג** – המסתפק בזה ומסיים בצ"ע לדינא.

סעיף ד' – שמן ודבש

ע"ז לח,ב

"אמר רב ששת: האי מישהא שליכא דארמאי – אסור. אמר רב ספרא: למאי ניהוש לה? אי משום איערובי – מיסרא סרי (מסריח), אי משום בישולי עובדי כוכבים – נאכל הוא כמו שהוא חי, אי משום גיעולי עובדי כוכבים – נותן טעם לפגם הוא ומותר" משנה (למ"ב): "אלו מותרין באכילה: חלב שחלבו עובד כוכבים וישראל רואהו, והדבש"
גמרא: "דבש למאי ניהוש לה? אי משום איערובי – מיסרא סרי, אי משום בישולי עובדי כוכבים – נאכל כמו שהוא חי, אי משום גיעולי עובדי כוכבים – נותן טעם לפגם הוא ומותר"
נחלקו הראשונים מהו משום איערובי?

- א. רש"י, שאר ראשונים** – עירוב יין הן בשמן והן בדבש, פוגם ומותר.
- ב. המרדכי** פרש בגמרא כרש"י ובכל זאת הביא מעשה שבא לפני ר"י בדבש שבשלוהו גוים בכלי בשרי בן יומו ורוקנוהו חס לכלי והתיר כי הבשר פוגם את הדבש.
- ג. רמב"ם** – עירוב בשר הן בשמן והן בדבש פוגם ומותר.
- ש** – **ב"י** תמחה על הרמב"ם, שהרי העולם מבשלים בשר בדבש והוא משובח מאוד?
ת – הובאו כמה תירוצים:

- ב"י** – ע"י תבלין ובצל הוא משביח אבל בשר ודבש לבד הוי נ"ט לפגם.
- דרכ"מ** – הקשה עוד שהמרדכי בביצה כתב שחתיכת נבילה אפילו בדבש עצמו לא הוי לפגם. ותרץ ע"פ מהרי"ל שר"י התיר במשקה הנעשה מדבש שהוא פוגם, אבל דבש עצמו בבשר משביח.
- ב"ח, פר"ח** – כאשר יש מעט בשר בדבש הוא פוגם אותו, אבל כשיש הרבה טעם בשר בדבש הוא משביח.
- גרי"א** – דבר הבלוע מבשר פוגם את הדבש, אבל בשר בעין משביח את הדבש.

שו"ע פסק כרמב"ם "שמן ודבש של עובד כוכבים אע"פ שהם מבושלים מותרים מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו, וכן לדבש"
הרמ"א פסק להחמיר כמהרי"ל "ויש אומרים דבשר אינו פוגם דבש עצמו רק משקה הנעשה מדבש, ובמקום שאין הפסד גדול יש להחמיר"
ט"ז – תמה על הרמ"א שהקל בהפמ"ר נגד המרדכי.

דין שמן

ש"ך – דייק מהרמ"א שהמהרי"ל חולק על הרמב"ם רק בדבש אך בשמן מודה לשו"ע שנפגם מבשר. ותמה על זה שהרי מפורש בכל הפוסקים ששמן בעין מושבח מבשר ורק דבש נפגם, וכ"כ המהרי"ל בעצמו ע"פ ר"י שדבש נטל"פ, וכן דעת רא"ש, הג"מ, סמ"ג ואו"ה.
הרמ"א בתשובה – הביא את התוס' והסמ"ג שכתבו שבשר משביח את השמן ותרץ שבגמרא דברו על שמן שלוק שבו הבשר נטל"פ אבל שמן חי מושבח מבשר.

בשר וחלב ביין

- ב"י** בשם **הג"א** אשרי שבשר וחלב פוגמים ביין **וכ"פ רמ"א** "בשר או חלב ביין הוי לפגם ומותר"
  - ❖ **נוב"י** – כתב שהתירו רק בחלב,
  - ❖ **הפמ"ג בשם צמח צדק** – כתב שהתירו בחלב, אבל חלב ביין משביח, וכ"מ בסימן קכא,א.
  - ❖ **הפת"ש** דחה ראייתו והביא **שהבית יהודא** סובר שהן חלב והן חלב נטל"פ ביין ולכן סתמו הפוסקים.

ה' - ז' - קדרה שאינה ב"י

ע"ז עה,ב

"כולן שנשתמש בהן עד שלא ימביל ושללא יגעיל ושללא ילבן- תני הדא: אסור, ותניא אידך: מותר! ל"ק: הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם- אסור, הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם- מותר. ולמאן דאמר נותן טעם לפגם- מותר, גיעולי עובדי כוכבים דאסור רחמנא היכי משכחת לה? אמר רב הייא בריה דרב הונא: לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, דלאו נותן טעם לפגם הוא. מכאן ואילך לישתרי! גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא. ואידך? קדירה בת יומא נמי מפגם פגמה"
וכ"פ טור שו"ע (ה) "כל קדרה שאינה בת יומא חשיב טעמה לפגם ואינה אוסרת"

שיעור בת יומא

- א. **רש"י, ר"ת, ר"ן**- לינת לילה פוגמת כשעמדה כל הלילה ללא בישול לפי שאין ידוע מה גורם להפיג את הטעם: תחילת הלילה, סופו או כולו.
  - ב. **ר"י, רא"ש, רשב"ם, תרומה**- כששהתה מעת לעת ללא בישול.
  - ג. **הטור** בסימן קכ"א הביא את שתי הדעות והכריע כר"י להצריך מעלי"ע.
- הב"י** כתב דהכי הוי סוגיין דעלמא **וכ"פ בשו"ע** (ה) "ונקראת בת יומא כל זמן שלא שהתה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור, וכיון שעבר עליה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור אינה נקראת בת יומא"
❖ **רעק"א** - העיר שאפילו כשאינה בת יומא אסור לבשל בה לכתחילה.

פגימת טיחת איסור שעל הכלי(מובא בסימן קכ"ב)

- א. **רמב"ן, רמב"ם, ר"ן**- אפילו איסור בעין נפגם אם אינו בן יומו. וכן מוכח בגמרא שאמרו "עד שלא יטביל" והיינו שלא ידיח ובכל זאת מותר מדין נטלי"פ למרות שלא הודח ויש בו איסור בעין.
  - ב. **ראב"ד, רשב"א**- איסור בעין אינו נפגם, ודווקא בבלוע בקדרה נפגם לאחר מעלי"ע.
- הטור** פסק בסימן קכ"ב כרשב"א **וכ"פ השו"ע** (ה) "ואם בישל בה כשאינה בת יומא התבשיל מותר דהוי נותן טעם לפגם, והוא שתהיה מודחת שלא יהא שומן על פניה שאם לא הדיחה אוסר והרי היא כחתיכת איסור שלא נפגמה. ויש מתירין אפילו בישל בה קודם שהדיחה" **וכ"פ תו"ח, מהרש"ל, ש"ך, ט"ז ולבוש**.
- ש"ך** - העיר שסתם כלים נקיים ואין שומן דבוק בהם לכן אם בשל בהם מותר אלא אם ידוע שאינם נקיים.
- רמ"א** (ה) "ואם יש ס' נגד מה שדבוק עליו לכולי עלמא שרי מאחר דהקדירה אינה בת יומא. והכי נהוג" **וכ"כ או"ה, רשב"א ושו"ע** צה, א. אמנם **רש"ל** סובר שאם יש ממשות בעין של איסור אז גם הטעם הבלוע בקדרה נטלי"ש.

דברים חריפים

בעל התרומה והאגור בשם המרדכי- כתבו שאם שמו פלפלין בקדרת איסור הכל אסור שמחמת חריפותם משביחים את טעם הקדירה **וכ"פ שו"ע** (ו) "יש מי שאומר שאם שמו פלפלין בקדרה של איסור שאינה בת יומא הכל אסור דחורפיה משויא ליה לשבח" עיין בסימן צה, ב ובסימן צו, ג שיש חולקים וכיצד פסקו שו"ע ורמ"א.

חימום מים תוך מעלי"ע

- א. **תרומה**- קדרה הבלועה איסור וחממו בה מים תוך מעלי"ע מחשבים את המעלי"ע משעת חימום המים כיון שהאיסור נבלע במים וחזר ונבלע מחדש בקדרה אבל בקדרה בלועה בבשר או בחלב מונים מעלי"ע משעת הבישול הראשון ולא מחימום מים. נחלקו בטעמו של התרומה:
    1. **הג"סמ"ק**- בבליעת איסור אע"פ שהוא רק נ"ט בר נ"ט המים נעשים נבילה וכשנבלעים בחזרה בקדרה זהו איסור חדש, אבל בבשר או חלב הוי ג' נ"ט בהיתר: מהתבשיל לקדרה, מהקדרה למים ומהמים לקדרה. ואין כאן טעם חדש של בשר או חלב, אלא רק הטעם הראשון שנבלע בקדרה.
    2. **ש"ך**- למרות שהטור פסק שאומרים חני"ן רק בבוי"ח פסק דין זה ולכן על כרחך טעם ההיתר כמו שכתב **הר"ן** שבדבר איסור לא שייך נ"ט בר נ"ט, וכשיוצא למים האיסור מתחדש וחוזר ונבלע בקדירה. משא"כ בהיתר ע"י נ"ט בר נ"ט נקלש הטעם ואין לו כוח לאסור.
    - ב. **סמ"ק**- הביא דין התרומה וכתב הרבה מקלים אע"פ שהמים נ"נ אין להחמיר בנאסר יותר מהאיסור עצמו. וטעמו נראה שהטעם היוצא אינו מתרענן (כמו הפר"ח) ואף אינו אוסר את המים אלא בדרגה שלו ולא יותר.
- להלכה: הטור** הביא רק את הדברי התרומה.
- ב"י** כתב שלדין שפוסקים כר' אפרים דין התרומה שייך רק בבשר וחלב, אמנם לסמ"ק גם בבוי"ח יש להקל. (עיין לעיל צד, ו).
- הב"י** חילק את הדין לשלושה חלקים:
  1. אם בישל חלב ואח"כ מים ואז בשר- כולם מודים להיתר.
  2. אם בישל איסור ואז את המים- לדין שפוסקים כרבינו אפרים שאין חני"ן בשאר איסורים אז מותר לאחר מעלי"ע מבישול האיסור.

3. בישראל בשר וחלב ביחד או בזה אחר זה ואז את המים - אם עבר לילה מבישול הבשר וחלב ואח"כ הוחמו מים תוך מעלי"ע מונים מעלי"ע מבישול הבשר, לפי שמצדדים את הפוסקים שסוברים שקדרה נפגמת בלינת לילה ורק אם הוחמו לפני שעבר לילה יש להחמיר כתרומה.

וכ"פ שו"ע (ז) "קדרה שהיא בלועה מבשר וחלב שנתבשלו בה ביחד או בזה אחר זה וקודם שעבר לילה אחת הוחמו בה מים חשיבה בת יומא עד שתשהה מעת לעת משעה שהוחמו בה המים"

שו"ך - כתב שלפוסקים כר' אפרים אין לאסור אפי' בבו"ח לפי שלאחר שנעשו נבילה בדופן קדרה דינם כשאר איסורים ולכן אין אומרים חני"נ במים הבלועים וכ"פ הפר"ח נגד השו"ע שלר' אפרים לעולם יש למנות מעלי"ע מבישול הראשון, ולחולקים לעולם מונים מבישול השני.

בדר"מ כתב להקל בכל לינת לילה כגון שהוחמו המים קודם שעבר לילה או שעבר לילה בין בישול הבשר לבישול החלב **וכ"פ רמ"א** (ז) "אבל אם עברה לילה מותר. וכן אם עברה לילה בין בישול בשר לחלב אע"ג דאח"כ הוחמו המים מיד נמי דינא הכי. וה"ה בכל האיסורים לפי מאי דקיימא לן בכל האיסורים חתיכה נעשית נבלה"

במקום הפסד רמ"א (ז) "ובמקום הפסד יש להתיר בכה"ג בשאר איסורים בכל ענין רק שיהיה מעת לעת מזמן בישול האיסור"

שו"ך - כתב שהרמ"א דיבר על הפסד מועט כי בהפסד מרובה בלאו הכי יש להקל ולסמוך על הסוברים שאין חני"נ באיסור לח שנתערב בהיתר לח (רמ"א צב, ד). והוסיף **רעק"א בשם מנ"י** שבכל ספק יש לצרף בלינת לילה דעת ר"ת להקל מטעם ס"ס בהפמ"ר.

סימן קח - ריחא

בסימן זה כדאי לעיין גם בדינים שבסימן צז' הקשורים לסימן זה.

סעיף א' - דין ריחא (אפיית היתר ואיסור בתנור אחד)

פסחים עו, א - ב.

"אמר רב: בשר שהוטה שמן שצלאו עם בשר נבילה כחוש (בתנור אחד) אסור. מאי טעמא? מפטמי מהדדי. ולוי אמר: אפילו בשר שהוטה כחוש שצלאו עם בשר נבילה שמן מותר. מאי טעמא? ריחא בעלמא הוא, וריחא לאו מילתא היא... אמר רב מרי: כתנאי, הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית יין של תרומה - רבי מאיר אוסר ורבי יהודה מתיר, ורבי יוסי מתיר בשל חיטין ואוסר בשל שעורים, מפני שהשעורים שואבות. מאי לאו תנאי היא, דמר סבר: ריחא לאו מילתא היא, ומר סבר: ריחא מילתא היא? - ללוי - ודאי תנאי היא. לרב, נימא תנאי היא? - אמר לך רב: דכולי עלמא ריחא מילתא היא. לאו איתמר עלה דההיא, אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש: בפת חמה וחבית פתוחה - דברי הכל אסור. בפת צוננת וחבית מגופה - דברי הכל מותר. לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית חתומה, פת צוננת וחבית פתוחה. והא נמי, כפת חמה וחבית פתוחה דמיא. תני רב כהנא בריה דרב חיננא סבא: פת שאפאה עם צלי בתנור אסור לאכלה בכותחא. ההיא ביניתא (דג) דאיטווא בהדי בישרא אסרה רבא מפריזיקא למיכליה בכותחא. מר בר רב אשי אמר: אפילו במילחא נמי אסורה, משום דקשיא לריחא ולדבר אחר (צרת)."

עבודה זרה סו, ב

"האי בת תיהא (נקב נוקבים במגופת חבית להריח את היין לבודקו אם יכול להתקיים), עובד כוכבים בדישראל שפיר דמי. ישראל בדעובד כוכבים - אביי אמר: אסור, ריחא מילתא היא. רבא אמר: מותר, ריחא לאו מילתא היא" גם כאן מביאה הגמרא את דברי ר"ל וההעמדה כמחלוקת תנאים.

שיטות הראשונים

בשאלה האם ריחא מילתא/לאו מילתא ישנה בעייתיות, כל הראשונים התמודדו בסתירה בין הגמרות. במסכת פסחים משמע שהלכתא כרב¹⁰⁸, ובמסכת עבודה זרה ראייה לסתור שהמח' אביי ורבא הלכתא כרבא בר מיע"ל קג"ס.

א. רש"י – הלכתא כלוי בדין ריחא והסיבה היא שבעבודה זרה הלכה כרבא – לכן ריחא לאו מילתא¹⁰⁹. **תוס' (ע"ז, ד"ה ורבא), רא"ש, חלק מהגאונים** – הביא את הסתירה ותירץ שהלכה גם כרב וגם כלוי ואין זה סותר. בעצם יש 'מדרגות' בריחא. (1) ריח החזק שבכולן פת חמה וחבית פתוחה דאסור לכו"ע. (2) ריח בשר בתנור פלוגתא דרב ולוי וק"ל כרב. (3) ריח בת תיהא הלכתא כאביי – שריחא לאו מילתא משום שכשמריח היין מזיקו ורב הקלקול על התיקון¹¹⁰. (4) פת צוננת וחבית פתוחה או פת חמה וחבית מגופה פלוגתא דתנאי וק"ל כרבי יוסי דאינו אסור אלא בפת שעורים. (5) פת צוננת וחבית מגופה דמותר לכו"ע כל הדין הוא רק בתנורים שלהם אבל תנורים שלנו שהם גדולים ופתוחים אין ריחא כלל.

ב. רי"ף, רמב"ם, בה"ג – הלכתא כלוי דריחא לאו מילתא. **לוי התיר רק בדיעבד** ולא לכתחילה. (בשר נבלה "שצלאו" – לשון דיעבד) ותירץ את השאלות ממסכת פסחים כך.

1. את ר"ל יש לדחות כיוון שלוי היה רבו ולכן לא מסתבר שראיינו של ר"ל תדחה את רבו. ורבא הוא בתראי והלכתא כבתרא ולכן גם הלכתא כלוי. ולכן במחלוקת התנאים בפת ויין הלכתא כר' יהודה (כשנחלק עם ר"מ), וגם ר' יוסי מודה לשיטת ר' יהודה שריחא לאו מילתא היא וכל הסיבה לאסור בשעורים מפני ששואבים **גופן** של יין (ממשות).

2. הברייתא של "אין צולין שני פסחים כאחד" מסתדרת כלוי, ולפי שיטת רב צריך לעשות חיסורי מחסרא כדי להסביר אותה.

3. (תירץ זה הוא מסברא) ריחא הכוונה לאיסור משהו, שיטתו של רב שפוסק שריחא מילתא היא, הרי היא כשיטתו שמין במינו אסור במשהו וכיוון שבדין זה אנו לא פוסקים כרב גם כאן אין לנו לפסוק כרב¹¹¹.

ג. רשב"א – אע"ג שמדברי הירושלמי נראה דלוי אפילו לכתחלה שרי ראוי לחוש לדברי הרי"ף והרמב"ם שאסור לעשות כן לכתחלה, אבל בדיעבד נראה דהלכה כלוי וכן הסכימו רוב הפוסקים הראשונים והאחרונים ז"ל.

ד. מרדכי, הגמ"י – נהגו נקיי הדעת דמגנצא לתקן כיסוי לפשטיד"א או לפלדון כשאופין אותם עם הפת, ואם נבקע הכיסוי מותר דהוי דיעבד.

ה. או"ה – אנו נוהגין להתיר ריחא מילתא בדיעבד אבל לכתחלה יש לאסור, ואין חילוק בין תנורים גדולים לקטנים דלעולם לכתחלה אסור ובדיעבד שרי, ומיהו היינו דוקא שהתנור פתוח מעט אבל אם הוא סתום לגמרי ריחא מילתא היא אפילו בדיעבד אסור ואין חילוק בין שנצלה עם איסור דאורייתא או של דרבנן.

ב"י – ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם ורוב המורים מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן להתיר בדיעבד. **א"כ ריחא לאו מילתא היא – ועדיין אסור לכתחילה.**

שו"ע פסק כרי"ף וסיעתו "אין צולין בשר כשרה עם בשר נבלה או של בהמה טמאה בתנור אחד ואע"פ שאין נוגעים זה בזה, ואם צלאן הרי זה מותר, ואפילו היתה האסורה שמינה הרבה והמותרת רזה. ואם התנור גדול שמחויק שנים עשר עשרונים ופיו פתוח מותר לצלותם בו ובלבד שלא יגעו זה בזה, ואם אחד מהם מכוסה בקערה או בבצק וכיוצא בו מותר לצלותם אפילו בתנור קטן ופיו סתום"

וכ"פ בסימן צ"ג, "פת שאפאו עם הצלי ודגים שצלואן בתנור אחד עם הבשר אסור לאכלם בחלב, והני מילי בתנור קטן אבל בתנור גדול המחויק שנים עשר עשרונים ופיו פתוח מותר, ואם הצלי מכוסה וכן פשטיד"א שמכוסה מותר אפילו בתנור צר" **הרמ"א פסק כאו"ה** "נוהגין להחמיר לכתחלה אפילו בתנור גדול, ובדיעבד להקל אפילו בתנור קטן... יש אומרים דאין מתירין ריחא אפילו בדיעבד אלא אם כן התנור פתוח קצת מן הצד או למעלה במקום שהעשן יוצא, ובמקום הפסד אין להחמיר בדיעבד אפילו סתום לגמרי"

ש"ך (א) – כל האיסור בשאחד מהם שמן, אבל בשניהם כחושים שרי. (כך נראה גם לפי הגמ"י) מיהו באו"ה משמע שגם כחוש אסור לכתחילה וזה אינו.

ט"ז (א) – ע"פ ר"ת כתבו דבפת אין ריחא כלל לכן פת שנאפית בפסח עם מצה אינה נאסרת.

¹⁰⁸ א. מכך שר"ל העמיד שכל התנאים כותיה. ב. דתני רב כוותיה. ג. רבא מפרזקיא נהג כמותו.

¹⁰⁹ נראה לומר ששיטת רש"י היא שיטה מיוחדת שלא כמו מח' רי"ף ותוס'. א. דרש"י בפסיקתו כתב כך "אע"פ דתנאי אליבא דרב הלכתא כלוי" בגלל מה שכתוב במסכ' ע"ז. א"כ נראה לומר שבדין פת ע"ג יין הלכתא כר"ל שהתנאים כמותו ולשיטת הרי"ף אין לפסוק את דין פת ע"ג יין כלל. ב. אולי רש"י סובר שדין ריחא מותר אפי' לכתחילה – וזאת למרות שבמקרה של לוי שאפו יחד עם חזיר התיר והסביר רש"י שזה היה מקרה שבא לפניו היינו בדיעבד – וי"ל שדבר מכווער לעשות אפיה בריחא ביחד עם חזיר ולכן רש"י תיאר זאת כך, אולם בהמשך הביא את ר' אליעזר בר' יצחק **דלא חייש ליה** (ומסתבר שלא חייש אפי' לכתחילה!) וא"כ רש"י לא סבר כרי"ף. ג. הרי"ף חידש בדבריו מסברא שאיסור ריחא זה איסור משהו ואם כן וודאי ששיטת רש"י הייתה צריכה להיות כשיטת הרי"ף לאסור כל ריחא דהוא בעצמו פוסק כרב שמין במינו נאסר במשהו! ולכן א"א להשוות את רש"י ורי"ף. **ערוך השולחן**: סובר ששיטת רש"י היא בכלל ממסכת שבת ששם יש דין לגבי אדם המוציא בכלי חצי שיעור שהדבר מותר משום האוכל אבל אם מוציא כלי הספוג בריחא עובר על איסור דאוי ומכאן שריחא לאו מילתא כלל! ומכאן רש"י הסיק את דבריו. וצ"ע.

¹¹⁰ ואת שיטת לוי יש להסביר שריחא לאו מילתא היא בדין בשר משום שמדובר בזה שהריח הולך מההיתר לאיסור השמן ושואב ממנו בחזרה את ריח האיסור ולכן הקלו ביחס לבת תיהא ששם הוא מריח ישירות את היין וריחא כזו אסורה.

¹¹¹ צ"ע דאם כן נראה שכל דין ריחא לפי רב הוא רק במין במינו, ושלא במין במינו אין ריחא ורק בזה מחלוקתם. אולם אפשר לומר שטענת הרי"ף שמתוך זה שרב החמיר במין במינו כאילו רב מחמיר בדיני איסור והתר בכלל ובדיני טעם ולכן החמיר גם בריחא. (ועיין צ"ח שאמר שאין ראייתה הרי"ף הזו ראייה אלא הביא אותה רק לטיבול דבריו וכנלע"ד)

ט"ז (א) – כתב ע"פ מהרא"י דאם צלה כבד יחד אם התר אע"פ שהכבד שמן כיוון שהדם כחוש שרי. כלומר באופן שהאיסור עצמו כחוש אע"פ שנכנס לאיסור שמן אין הגדרתו שמן עכשיו בשביל לאסור ולכן בריחא מה שיצא זה רק הכחוש ושרי. בשונה ממצב שנמצא היתר שמן יחד עם איסור כחוש שהדבר השמן עצמו שאזיל האי ומפטם להאי ואין פה שלב שלישי של האיסור עצמו שנכנס בתוך דבר היתר ואז עובר על ידי ריחא. **ב"י (ס"ס צ"ז)** חלק על תרה"ד וכתב שאין טעמו נראה בעיני.

גודל התנור

ראינו בשיטת תוס' שכל האיסור הוא בתנור קטן אבל בתנור גדול ופתוח שרי. **סמ"ק, הגמ"י –** תנור גדול הוא המחזיק שנים עשר עשרונים (עשרון = 43.2 ביצים). **וכ"פ שו"ע.**

קניית פת שנאפתה עם איסור

אגור בשם מהרי"ל – פת שנאפה עם צלי של גוי אם יש פת אחרת הוי כמו לכתחלה ולמה תניח ההיתר ותאכל האיסור, אבל אם יש דוחק למצוא פת אחרת מותר דהוי כדיעבד.

ב"י, דרכ"מ – אין דבריו נראים בעיני דדיעבד מותר גמור הוא ואפילו יש פת אחרת לפניו מותר לאכול מזו. **רמ"א** חזר בו מהדרכ"מ¹¹² ופסק **כאגור** "אם אפה פת עם בשר אסור לאכלו עם חלב אם יש לו פת אחר, וכן אם גוי אפה פת עם איסור אסור לקנות אותו פת אם יש פת אחר דכל זה מקרי לכתחלה. אבל אם אין לו פת אחר בריוח מותר בשניהם, דזה מקרי לענין זה דיעבד"

ט"ז (ד) – כתב בתו"ח מ"מ המנהג להקל לקנות מן הגוים דברים המבושלים בכליהם שאין בהם משום בישול גוים דסתם כליהם אינן בני יומן, ואף על פי דנותן טעם לפגם אסור לכתחלה מ"מ לא חשבינן הקנייה לכתחלה.

ריחא בדבר חריף

א. מרדכי – דבר חריף שואב את האיסור אליו ולכן דומה לפת חמה וחבית פתוחה שלכו"ע ריחא מילתא ואפי' בדיעבד, ומיהו אם הוא מכוסה שרי אפילו לכתחילה.

ב. או"ה – ואפי' כשאחד מהם מכוסה דשרי היינו דוקא בדיעבד אבל לכתחילה טוב להחמיר. **רמ"א** פסק **כמרדכי**¹¹³ "אם האיסור דבר חריף וכל שכן אם ההיתר דבר חריף ריחא מילתא היא, ואפילו בדיעבד אסור אם שניהם מגולים, אבל אם אחד מהם מכוסה אפילו בכצק בעלמא מותר". **ש"ך (ט) –** ה"ה דבדבר שנעשה לריח אמרינן ריחא מילתא ואסור אפילו.

ט"ז (ה) – **רמ"א** סבר דבדבר חריף אפילו בתנור גדול ופתוח אסור וכן דעת הט"ז. אבל **רש"ל וב"ח** כתבו דוקא בתנור קטן או מכוסה אבל בתנור גדול ופתוח שרי.

ריחא בצליה זה אחר זה

תשובות מיימוני – אם אפו בתנור פשטיד"א ושוב אפו בו פלאדיין התיר ר"י, כי לא מצינו פיטום וריחא מילתא בכלי שיחזור ויפטם לאוכל גם לדברי הפוסקים ריחא מילתא היא, ואפילו בכלי בן יומו.

וכ"פ רמ"א "בזה אחר זה אין לחוש, אלא אם כן הזיע המחבת משניהם דאז אסור אפילו בזה אחר זה אם היו שניהם מגולין דהוי ככיסוי של קדרה"

ש"ך (יב) – נראה דאפילו דבר שנעשה להריח ועדיין ריחו בתנור אין לחוש לבזה אחר זה. **פת"ש (ב) –** בתשובת **חינוך בית יהודה**: דוקא אם גם בפעם השניה הוא ע"י ריח שרי, אבל אם בפעם השניה ע"י נגיעה אסור.

ביטול בששים

רמ"א ע"פ או"ה "יש אומרים דכל מקום דאמרינן ריחא מילתא ואוסר בדיעבד היינו דוקא דליכא ששים מן ההיתר נגד האיסור, אבל בדאיכא ששים מן ההיתר אפילו בכל מה שבתנור מבטל האיסור. ולצורך הפסד יש לנהוג כן"

ריחא באיסור משהו

נחלקו הראשונים האם חמץ שנאפה עם מצה אוסר את המצה. מרדכי ור"ת¹¹⁴ – התיר. תוס' – אסר.

שו"ע או"ח סימן תסא, א פסק **כמרדכי ור"ת** "אם אפו חמץ עם מצה לא נאסרה"

רמ"א אצלנו פסק **שבמקום הפסד יש לסמוך על המרדכי** "יש אומרים דאיסור האוסר במשהו כגון חמץ בפסח ריחא מילתא ואוסר אפילו בדיעבד אם התנור קטן והוא סתום והאיסור וההיתר מגולין תוך התנור, ויש אומרים שאין לחלק, ובמקום הפסד יש לסמוך אדברי המקילין"

¹¹² הרב מאיר שמחה מסביר שכיוון שבכל הפסק בדין ריחא מוכח דרמ"א מנסה לקרב את השיטה להחמיר כשיטת התוס' לכן אע"פ שמצד הסברא הסכים עם הבי"י וחלק על האגור פסק את פסק האגור כיוון שזה מקרב את ההלכה לחומרא של תוס' שריחא מילתא.

¹¹³ נראה ששו"ע לא יאסור בכגון זה, דהראיה שהביא רמ"א היא מגמרא גבי כמון שנדחתה.

¹¹⁴ ר"ת הובא בדברי הט"ז ס"ק א' דאין ריחא בפת כלל ולכן שרי. וטעמו של המרדכי הוא משום דריחא לאו מילתא.

ש"ך (יד) – צ"ע דבתוס' מבואר דאפילו בתנורים גדולים אסור. וצ"ל דס"ל לרמ"א דהתוס' אזלי לטעמייהו דס"ל ריחא מילתא בתנורים קטנים הלכך מחמירין אפילו בתנורים גדולים אבל לדין דקיי"ל ריחא לאו מילתא היא אין לאסור כלל בתנורים גדולים, ודוחק, וצ"ע.

ש"ך (טו) – מלשון הרמ"א ביו"ד משמע דלמרדכי אין חילוק בין איסור האוסר במשהו לשאר איסורים, וצ"ע דבמרדכי משמע דהטעם משום דלא שייך ריחא בפת כלל אבל בסברא דבאיסור משהולא חולק על תוס' 115, וצ"ע.

סיכום קצר לדיני ריחא

דיני ריחא בקצרה

- שו"ע: לכתחילה אסור, דיעבד מותר בכל תנור. (רי"ף)
- רמ"א בדיעבד בהפסד מרובה מותר.
- ט"ז וש"ך – בשניהם כחושים שרי אפי' לכתחילה.
- רמ"א: בתנור גדול ופיו פתוח שרי (ע"פ תוס')
- רמ"א: בזה אחר זה בתנור קטן וסתום שרי.
- תבשיל שנאסר מדם לפי תרה"ד וט"ז שרי.
- חריף (אפי' בתנור גדול ופתוח): רמ"א אוסר, רש"ל מתיר.
- דבר דעביד לריחא: ש"ך אוסר אפי' בתנור גדול ופתוח.
- קניית פת מגוי: שו"ע מותר דהוי דיעבד אפי' יש לו פת אחרת. רמ"א: פסק כאגור שאסור.
- גדר תנור גדול: המחזיק שנים עשר עשרונים (עשרון = 43.2 ביצים).
- ריחא בפת ומצה שנאפו יחד: שו"ע, ט"ז – שרי (אין ריחא בפת). רמ"א: רק במקום הפסד יש להקל.

סעיף ב' – בישול בשתי קדרות

רשב"א, ר"ן – מה שאמרו שריחא מילתא זה רק בצלי, אבל בקדרה ליכא למיחש כלל דכיון דכל אחד בקדרה בפני עצמו ליכא ריחא כולי האי, אפילו בתנור צר, ואפילו פי הקדרה מגולה שאין ריח המתבשלים גדול כל כך. והכי מוכח מדמותיב בפסחים עו: לרב מדתניא אין צולין שני פסחים כאחד מפני התערובת ודייק עליה דמפני תערובת גופים קאמר אבל מפני תערובת טעמים שרי ומשני רבי ירמיה הכא במאי עסקינן כגון שצלאו שתי קדרות.

ב"י: קשיא לי למה התיירו המתבשלים דוקא דמשמע אבל הנצלים אפילו בשתי קדרות אסור, דהרי בפסחים בצלי עסקינן ומדאוקמי ר' ירמיה בשתי קדרות משמע דכל שהוא נצלה בשתי קדרות אין הריח מתפשט להתערב עם מה שבקדרה אחרת.

וכ"פ שו"ע "במה דברים אמורים בצלי, אבל אם בא לבשלם בקדרה זה לעצמו וזה לעצמו אפילו בתנור קטן ופיו סתום מותר ואף על פי שפי הקדרות מגולה"

ש"ך (טז) – בעקבות תמיהתו בב"י השמיט בשו"ע את הטעם שאין ריח המתבשלים גדול כל כך לומר דלא תליא מידי בריח הבישול או צלי רק בהפסק הקדרה, והב"ח רצה לסתור הוכחות הב"י, אך באמת דברי הב"י נכונים וברורים.

או"ה, הג' שע"ד: אם התנור סתום מכל צד יש בו משום ריחא מילתא אפילו בקדרה דהוי כמו פשטיד"א ופלאדי"ן.

וכ"פ ברמ"א "ודוקא שהתנור פתוח קצת, אבל אם הוא סתום מכל הצדדים כדרך שמטמינים החמין לצורך שבת אסור. ואפילו בדיעבד יש מחמירין ואוסרין אם האיסור וההיתר מגולה, ובמקום הפסד מרובה יש להקל"

ש"ך (יז) – אם התנור פתוח מותר אפילו לכתחילה, וזהו החילוק בין בישול לצלי.

ש"ך (יח) – רש"ל אוסר לעולם בתנור סתום אפילו גדול ואפילו במקום הפסד מרובה, ומיהו הב"ח פסק כרמ"א.

סעיף ג' – שמונית איסור על המרדה

א. תוס' – אם יש שמונית של איסור על המרדה אסור ליתן עליה היתר כל היום, מיהו כשאינה בת יומא מותר להשתמש בה לכתחלה ולא גזרו שאינה בת יומא אטו בת יומא אפילו לכתחלה כיון דלא אפשר שהרי הגוי לא ישמע לו לעשות מרדה חדשה בכל פעם ופעם שישפוך עליה של איסור.

ב. תה"ד – כשהיא בת יומא אין מועיל הגעלה או קליפה, אלא צריך ליבון כיון שתשמישה ע"י האור.

וכ"פ שו"ע "אם יש שמונית של איסור על המרדה אסור ליתן עליה היתר כל היום, מיהו כשאינה בת יומא מותר להשתמש בה משום דאי אפשר בענין אחר. **רמ"א**: כל זמן שהיא בת יומא לא מהני בה הגעלה ולא קליפה בכלי אומנות"

ט"ז (יז) – או"ה אפילו בדיעבד אסור אבל רק הפת הראשונה, ואם אינו מכירו חד בתרי בטיל. כתב רש"ל דצריך ששים בהיתר נגד שמונית האיסור, כיוון שלשיטתו (סימן קה, ט) צריך שישים באפייה, ולא כרמ"א.

115 והנפק"מ בשאר איסורי משהו שהם לא פת.

סעיף ד' - פת חמה על פי חבית פתוחה

פסחים עו, ב / עבודה זרה סו, ב

"אמר רב מרי: כתנאי, הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית יין של תרומה – רבי מאיר אוסר (לזרים, מפני שנכנס לה ריח התרומה) ורבי יהודה מתיר, ורבי יוסי מתיר בשל חטיין ואוסר בשל שעורים, מפני שהשעורים שואבות (את הריח). מאי לאו תנאי היא, דמר סבר: ריחא לאו מילתא היא, ומר סבר: ריחא מילתא היא? ללוי ודאי תנאי היא (דעל כרחיך ר' מאיר אית ליה ריחא מילתא היא, וכן ר' יוסי, ור' יהודה הוא דקאי כוותיה). אלא רב מי לימא תנאי היא? (כלום צריך לאוקומי למילתיה כתנאי) אמר לך רב: דכולי עלמא ריחא מילתא היא (ומעמא דר' יהודה משום דפת צוננת או חבית מגופה היא לא עייל בה ריחא). לאו איתמר עלה דההיא, אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש: בפת חמה וחבית פתוחה – דברי הכל אסור. בפת צוננת וחבית מגופה – דברי הכל מותר. לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית חתומה, פת צוננת וחבית פתוחה. והא נמי, כפת חמה וחבית פתוחה דמיא"

עין בסעיף א' לגבי מחלוקת הראשונים.

לסיכום: לתוסי' – פת חמה על חבית פתוחה אסור לכו"ע. רי"ף וסיעתו לכאורה לא פוסקים את דין פת חמה שכן אלו דברי ר"ל ואין הלכה כמותו.

ב"י – כיון דקיי"ל כרבי יוסי לגבי רבי מאיר ורבי יהודה בכולהו גוויי שרי חוץ מפת חמה וחבית פתוחה, ומיהו הני מילי בפת חטים אבל בפת שעורים אסור¹¹⁶ כדקאמר רבי יוסי.

שו"ע "פת חמה שמונח על גבי חבית פתוחה של יין נסך אסורה, אבל אם הפת צוננת אפילו אם החבית פתוחה או פת חמה וחבית מגופה מותר. ואם היה פת שעורים אסור אם הפת חמה אפילו חבית מגופה" צ"ע בפסק שו"ע דלכאורה פסק כתוסי' והרי בסעיף א' פסק כרי"ף וכאן לא הזכירו.

תירוץ – הדין של פת חמה וחבית פתוחה מדובר ביין של תרומה שו"ע שינה כאן וכתב את הדין ביין נסך ודבר זה מכוון הוא כיוון שיין נסך אסור במשהו, והרי"ף פסק שריחא היא איסור משהו ולכן דווקא ביין נסך וחבית פתוחה אסר אבל לא כתוסי' דאסר ביין של תרומה משום שריחא מילתא היא בזה¹¹⁷.

ש"ך (כא) – אע"י שבסעיף א' פסק שו"ע בצלה בשר שחווטה ובשר נבילה מותר בדיעבד והפוסקים מדמין זה לפת חמה וחבית פתוחה (וכן נראה מהגמ'), מ"מ הכא הכריע להחמיר משום דס"ל שאפילו לוי ורבא מודו שדין ריחא לאו מילתא אינו מוחלט אלא ישנם מקרים שבהם ריחא מילתא.

ש"ך (כג) – בפת שעורים אסור אף בפת צוננת וחבית פתוחה כדמוכח מדברי הב"י, וכ"כ בתו"ח.

סעיף ה' – שאיפת ריח יין נסך

עבודה זרה סו, ב

"האי בת תיהא, עובד כוכבים בדישראל שפיר דמי; ישראל בדעובד כוכבים – אביי אמר: אסור, רבא אמר: מותר. אביי אמר אסור, ריחא מילתא היא; רבא אמר מותר, ריחא לאו מילתא היא" נחלקו הראשונים מהו בת תיהא?

א. רש"י – בת תיהא היינו נקב נוקבים במגופת חבית להריח את היין על מנת לבדוקו אם יכול להתקיים.

ב. ערוך, רשב"א, רמב"ן – נקב שמים בו קש ושואפים דרכו ריח היין בפיהם ויודעים אם הוא טוב¹¹⁸.

שו"ע פסק כפירוש הערוך "מותר לשאוף בפיו ריח יין נסך דרך נקב שבחבית לידע אם הוא טוב"

טעימת איסור

ריב"ש – אסור לטעום דבר איסור אף אם אינו אוכלו דלא גרע מריחא מילתא.

וכ"פ רמ"א "אסור לטעמו, אף על פי שאינו בולעו"

זילוף יין איסור

א. מהרא"י, הגאון – המזלף יין האסור בהנאה חשוב הנאה ואסור. **או"ה** התיר לזלף בסתם יינם.

וכ"פ רמ"א "אסור לזלף יין נסך שאסור בהנאה, אבל מותר לזלף סתם יינ דמותר בהנאה... "בזמן הזה שאינו שכיח שהאומות מנסכים לעבודת כוכבים, יש אומרים דמגע עובדי כוכבים ביין שלנו אינו אסור בהנאה רק בשתייה, וכן סתם יין שלהם אינו אסור ליהנות ממנו"

שו"ע (קכג, א): "סתם יינם של עובדי כוכבים אסור בהנאה. והוא הדין למגעם ביין שלנו"

❖ **פת"ש** (ג) – שער המלך דן האם מותר להריח בטבק של גוים שפעמים מזלפים שם יין האסור בהנאה. והעלה להתיר מכמה סיבות: א. כמו שמותר לשאוף מבת תיהא כך שואף הטבק בלי היין. ב. ספק אם יש שישים כנגד

¹¹⁶ משמע אפי' צונן.

¹¹⁷ וכן ראיתי לאחר מכן בכו"פ.

¹¹⁸ הקש בנוי מ2 חורים, חור תחתון ממנו יוצא היין וחור עליון ממנו יוצא הריח וכך למרות שמשתמשים בפה על מנת להריח היין לא מגיע לפה אלא יוצא מהחור התחתון.

היין שמזלפים כולי עלמא מודים שריחא לאו מילתא. ג. אם אם היין ניתן לטאבק לחזק ריחו כיוון שחשיב מין בשאינו מינו בטל בשישים.

סעיף ו' - תבלין שנשרה ביין נסך

- רשב"א** – מותר להריח פלפלין וזנגביל שנשרו עם יין נסך
1. שנועדו לתת ריח ביין ולא היין ריח בהם.
  2. מי שמריחם מתכוון לריח התבלין ולא היין.
  3. מ"מ אסור להריחם בהבדלה משום "הקריבו נא לפחתך"
- וכ"פ שו"ע** "שק של פלפלין וזנגביל שמשימין בקנקני יין נסך מותר להריח בהם, אבל לבשמים דהבדלה אסור"
ט"ז (י) – מוכח שמותר להשתמש בפלפלים כבשמים להבדלה.
נקה"כ (ב) – דחה דבריו, וסבר שאין לברך על פלפלים בורא מיני בשמים.

סעיף ז' – בשמים של ע"ז

- רשב"א, אורחות חיים** – בשמים של ע"ז שעשויים בשביל ריח¹¹⁹ אסורים בהרחה.
- וכ"פ שו"ע** "בשמים של עבודת כוכבים וכלאי הכרם וערלה, אסור להריח בהם"
- ש"ך (כוז)** – מוכח מתוס' שכל דבר שאסור בהנאה אע"פ שאין עיקרו להריח אסור ומה שהתירו בסעיף ה' להריח יין נסך הוא משום שמזיק. ולכן בדברים של ע,ז אפי' אין עיקרם להריח אין להקל.
- פת"ש (ה)** – שלטי גיבורים אף בשאר איסורים שאינם איסורי הנאה אם עיקרם עומד לריח אסור להריח בהם, אבל בתשובת אמונת שמואל חלק והעלה דאם אינה איסורי הנאה שרי להריח בהם אפילו עשויים לריח.

¹¹⁹ כגון הדס וכד'

סימן קט' – ביטול יבש ביבש סעיף א' – ביטול ברוב

חולין צו:

משנה "גיד הנשה שנתבשל עם הגידים, בזמן שמכירו בנותן טעם, ואם לאו כולן אסורין והרוטב בנותן טעם. וכן התיכה של נבלה וכן התיכה של דג טמא שנתבשלה עם החתיכות, בזמן שמכירין בנותן טעם, ואם לאו כולן אסורות והרוטב בנותן טעם" גמרא צט: – ק. "גיד הנשה שנתבשל". וליבטול ברובא? בריה שאני. וכן התיכה של נבלה. ותבטיל ברובא? שאני התיכה הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים"

מניין לנו ביטול ברוב ומהו ביטול ברוב?

- א. תוס', רא"ש, רשב"א, ר"ן, סמ"ג, ספר התרומה –** מההו"א של הגמרא שטוענת "וליבטול ברובא"¹²⁰ משמע שיש ביטול ברוב, ורק בחה"ל ובריה יש דין מיוחד שלא בטלים מחמת חשיבותם. ברש"י בגיטין הביא דכתיב "אחרי רבים להטות". ודין זה מותר לגמרי במקום שאין חשיבות/טעם ואפי' מדרבנן לא אסור חד בתרי.
  - ב. רמב"ם ראב"ד –** ברובא – היינו ברביה, כלומר כוונת הגמרא שדבר בטל ברוב היינו בשישים.
  - ג. ר"ן, תרומה –** דין חד בתרי הוא רק במין במינו שאפי' אם יבשלם איסורו רק מדרבנן, אבל במין בשאינו מינו אסור חד בתרי שמא יבשלם יחד ויעבור טעם האיסור להיתר ויאכל.
- שו"ע והרמ"א** פסקו כתוס'¹²¹ והתרומה "חתיכה שאינה ראויה להתכבד שנתערבה באחרות מין במינו יבש ביבש חד בתרי במיל"
- רמ"א:** דהיינו שאין נבלל והאיסור עומד בעצמו אלא שנתערב ואינו מכירו חד בתרי בטיל.. וכל זה כשנתערב במינו, אבל שלא במינו ואינו מכירו אפילו יבש ביבש צריך ששים"
- ש"ך (ג) –** כתב הבי"ח שקמח חשיב לח בלח משום דנבלל לגמרי.
- ש"ך (ד) –** אם התבשלו החתיכות אעפ"כ חד בתרי בטיל, אלא שצריך שישים גם כנגד החתיכות לבטל הטעם. נפק"מ אם אין בחתיכות רוב אפי' יש שישים החתיכות אסורות.

הגדרת חד בתרי

נחלקו האחרונים מה הגדרת 'חד בתרי', האם מדובר שצריך שיהיה כפל חתיכות כנגד האיסור או רוב בחתיכות כנגד האיסור.

- א. גר"א (ד"י), ש"ך (ו'), פרי"ח –** צריך שיהיה רוב בסה"כ כנגד האיסור בחתיכות¹²².
- ב. רש"ל, מנחת יעקב (פתי"ש ד) –** צריך שההיתר יהיה כפול.

כיצד אוכל תערובת חד בתרי?

- א. רא"ש –** אוכל את שלושת החתיכות כאחת – שהאיסור נהפך להתר בגלל הרוב.
- ב. רשב"א –** אוכל את כולם אבל אחת אחת, בראשונה ובשניה יש לו ספק האם אוכל חתיכה כשרה או לא ובשלישית ספר שמא אכל כבר את האסור ועכשיו אוכל את ההיתר. אבל כולם יחד אסור¹²³.
- ג. תוס' –** הסתפק אם מותר לאדם אחד לאוכלם או לא. וכתב **סמ"ג** דשרי ל2 בני"א לאכול החתיכות אך לא לאדם אחד את כולם אפי' באופן של אחת אחת.
- ד. רש"י (ע"ז דף עד, ד"ה תרתי) –** צריך להשליך אחת מהם לים ואז יאכל את השניים.
- ה. הגשע"ד –** מהר"ם היה נותן חתיכה אחת לגוי, וזה לא מדינא רק שהיה צדיק ודרך גנאי שיהיה מזדמן לפיהו שום אכילת איסור.*

¹²⁰ וכן במסכת ביצה דף ג, ג. הגמרא מביאה "וליבטול ברובא"

¹²¹ לעני"ד כל הראשונים שלא כתבו את דין התרומה לא סברו כמותו ושו"ע פסק את התרומה כשיטת יחיד. דהיה להם לראשונים לציין שדין חד בתרי לא נוהג במין בשאינו מינו, בדיוק כמו שצינו בגמ' שדין זה לא נוהג בבריה, וחה"ל ועוד, ומתוך שלא הזכירו דבר זה בדבריהם וגם זהו לא פשט הגמרא להעמיד את הדין דווקא במין במינו (אע"פ שהדוגמ' עם גידין זה מין במינו) אך חתיכה בחתיכות לאו דווקא. ואם התרומה גזר מדעתו עוד יותר אין לומר שהראשונים יסכימו עימו וצ"ע.

¹²² בפתי"ש ד' – הובא מחלוקת כיצד להבין את השי"ך. חכם אחד – הבין שהשי"ך שהתיר ברוב, כוונתו שאם יש רוב חתיכות של היתר אפי' אם החתיכה השלישית של האולי איסור גדולה מ2 חתיכות ההיתר זה מותר, משום שיש פה רוב מניין (גופים של היתר). ורוב האחרונים הבינו את השי"ך שכל ההיתר שלו זה רק כשיש רוב בניין (כלומר רוב מתמטי) היינו ש2 חתיכות האולי היתר גדולות בקצת מהאולי חתיכת איסור ועדיין שרי אע"פ שהחתיכות לא שוות בגלל הרוב וכן נראה מהגר"א.

¹²³ נראה שסברת הראשונים רש"י ומהר"ם, דאין האיסור נהפך להיות היתר, אלא דיש פה ספק והעניין הוא להכריע בספק, לכן כשאוכל את כולם בעצם מבטל את הספק. מתוך שיטה זו נולדו 2 שיטות – שיטת סמ"ג שההיתר זה רק 2 בני"א כי רק אז יש ספק אמיתי לכל אדם מה אכל. או שיטת רש"י שלכאורה נראית ישרה וברורה, שצריך להישאר בספק אמיתי היינו לזרוק אחד לים ואז באמת אדם אחד לא בטוח שאכל איסור ולא בטוח גם שהיה פה מציאות בכלל של איסור. אולם שיטת הרשב"א מודה באופן עקרוני לרא"ש דמדאורי' האיסור הופך להיות היתר רק מדרבנן החמירו בו ועיין משמרת הבית (על דבה"ב ב"ד) שם מפורש כך.

שו"ע פסק **כרשב"א** "מותר לאכלן אדם אחד כל אחת בפני עצמה, אבל לא יאכל שלשתם יחד. ויש מי שאוסר לאכלם אדם אחד אפילו זה אחר זה.

רמ"א: פסק כסמ"ג וכן יש לנהוג לכתחלה. ויש מחמירין להשליך אחד או ליתן לגוי, ואינו אלא חומרא בעלמא"

חד בתרי באיסורי הנאה

- א. **רא"ש** – מין במינו יבש ביבש בטל ברוב מדאורייתא בגזרת הכתוב בכל דבר ואפילו באיסורי הנאה.
  - ב. **רי"ף, רשב"א** – מסתברא לי דלא אמרו דחד בתרי בטל אלא באיסורין שהלכו בהן אחר נתינת טעם ואוסרין עד ששים ולכן בתערובת של יבש ביבש שאין כאן טעם בטל ברוב, אבל בכל האיסורין שהחמירו בהן לאסור אותן למעלה מכדי נתינת טעם לא שנא לח ולא שנא יבש לעולם בעינן חד שיעורא שהרי אף בלח כל שהוא למעלה מששים אין כאן טעם האיסור ואפילו הכי החמירו בו ואסרוהו אם כן אף ביבש נמי לא שנא.
  - ג. **רש"י** – אם נתערב איסור שאסור בהנאה כגון חמץ בפסח יבש ביבש התערובת אסורה באכילה ומותרת בהנאה ע"י שישליך אחד מהם לנהר.
- שו"ע** (או"ח סימן תמו, ט) פסק **כרשב"א** "יבש ביבש אע"ג דבשאר איסורים חד בתרי בטיל חמץ במצה אפילו באלף לא בטיל, ויש אומרים דחמץ שוה לשאר איסורין בזה"

ההבדל בין דין קבוע לדין חד בתרי בטיל¹²⁴

תוס' (ד"ה ספיקו אסור, ד"ה בריה שאני) – לכאורה דין קבוע כמחצה על מחצה דמי ודין 'חד בתרי בטיל' סותרים אחד את השני (שכן אם הדבר קבוע אז לכאורה אסור חד בתרי)? מסביר תוס' מתי נגדיר דין כ'קבוע' ומתי 'כחד בתרי', בתשע חנויות כשרות ואחת אסורה שהוציאו משם את האיסור זה דין קבוע משום שהאיסור בא ממקום קבוע והספק התעורר רק מאיזה מקום קבוע נלקח. אבל בדין תערובת האיסור אינו ניכר כלל ומעורב ועל התערובת התעורר הספק ולכן אין זה דבר קבוע. אולם גם בתערובת – אם יש דבר חשוב כגון בריה/חה"ל מצד חשיבותו הוא אינו חלק מהתערובת ואז חזר והוגדר דינית כמו קבוע (אבל לא משום קביעותו אלא משום חשיבותו)

סעיף ב' – ביטול חד בתרי בתערובת מבושלת

לעני"ד מח' זו תלויה במחלוקת הקודמת ובסברותיה¹²⁵.

- א. **רא"ש** – גם אם בישל כל החתיכות מותרות – כיוון שאיסור נהפך להיתר. וכל זאת כשנודע האיסור לפני שהתבשל אך אם לא נודע האיסור ונתבשל צריך שישים (משום שעדיין לא הייתה פה תערובת שהותרה וכל התערובת בטעם)
  - ב. **רשב"א** – אם נתבשל צריך שישים כנגד האיסור שנהיה כשאר איסורים הנבללים. ואם בישל כל חתיכה לבדה שר¹²⁶.
  - ג. **רא"ה** – מוסיף ואומר שאפשר לרבות לכתחילה 60 בשביל שיוכל לבשל ואין בזה ביטול איסור לכתחילה.¹²⁷
- שו"ע** פסק **כרשב"א** ו**כרא"ה** "יבש ביבש שנתבטל חד בתרי, אם בשלן כולן כאחד אפילו לאכול כל אחד בפני עצמו אסור אם אין שם ששים מפני שהרוטב בנותן טעם ונבלע בחתיכות, ואם רוצה לבשלן יחד ואין שם ששים מותר להרבות עליהם כדי שיעור ששים ולבשלן ואין בו משום מבטל איסור"
- דרכ"מ** – בדרכ"מ הארוך העתיק לעיל את דברי ב"י, שהרוצה להקל לאכלן כאחד לא הפסיד ה"ה כאן שבמקום הפסד ניתן להקל כרא"ה¹²⁸.
- וכ"פ ברמ"א** "יש אומרים דאם נודע התערובות קודם שנתבשלו ביחד הכל שרי דאין חוזרין מאחר שנתבטל ביבש, ובמקום הפסד יש לסמוך אדברי המקילין ולהתיר"

חזר וניעור ביבש

רא"ש – יבש ביבש שהתבטל ברוב, אם לאחר שהתבטל האיסור ברוב נפל איסור נוסף אסור. כי "הכיר מין את מינו וניעור מביטולו והוי כאילו הוכר האיסור

¹²⁴ ועיין בדין קבוע עוד בהרחבה בסימן קי

¹²⁵ שרא"ש לשיטתו שמדובר בהיתר גמור יתיר גם בבישול ורשב"א והפוסקים שצריך את הספק להתיר יאסרו בבישול בגלל הטעם ואחר מכן ראיתי בדרכ"מ שהסביר כך.

¹²⁶ סברתו של הרשב"א מתכתבת עם סברתו לעיל, שאין האיסור נהפך היתר אלא רק יש פה איסור שנעלם ודנים מצד דיני ספקות אולם צריך להבין שכל מה שאמר הרשב"א הוא רק מדרבנן, דמדאורייתא גם הוא מודה לרא"ש שהאיסור נהיה היתר ורק חכמים החמירו עליו, ולכן נראה גם דהקל בדין זה הוא והרא"ה לומר שזה לא ביטול איסור לכתחילה אם ירבה בבישול לבטל הטעם משום שמעיקר הדין החתיכה נהפכה להיתר.

¹²⁷ ובכף החיים (לו) פסק דמה ששרי הוא רק במין במינו אך במין בשאינו מינו אסור לרבות.

¹²⁸ אולם זה פלא שבסעיף א' לא הזכיר את האופציה להקל כרא"ש, וי"ל לפי דבריו בסעיף ב', דכ"ש שבחתיכות חד בתרי שלא נתבשלו יקל כרא"ש לאכול את כולן במקום הפסד אלא שאין מקום הפסד שם משום שיכולים לאוכלם 2 בני"א אולם כאן שהדבר התבשל ביחד והטעם עבר לכל החתיכות מה יועיל שיאכל חתיכה אחת? וכך הסביר פרמ"ג...

סימן קי - דבר שבמנין, קבוע ורוב, דיני ספקות

סעיף א' - דבר שבמנין

משנה ערלה ג, ו-ז "מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם ידלקו (דאסירי בהנאה שנאמר 'פן תוקדשי' - תוקד אש). נתערבו באחרים כלם ידלקו דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים יעלו באחד ומאתים (אם נתערב אחד מהן במאתים של היתר דזהו שיעור ביטול כלאים וערלה, עלה אחד מהן וידלק והשאר מותרין). שהיה רבי מאיר אומר את שדרכו למנות מקדש, וחכמים אומרים אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד, ורבי עקיבא אומר שבעה. ואלו הם אגוזי פרך, רמוני בדן, וחביות סתומות, וחולפות תרדין, וקולסי כרוב, ודלעת יונית, רבי עקיבא אומר אף ככרות של בעל הבית"

זבחים עב: / ביצה ג: "איתמר עלה (בדעת רבי מאיר): רבי יוחנן אמר: את שדרכו למנות שנינו (המיוחד לכך, שאין אדם מוכרו באומד) ריש לקיש אומר: כל שדרכו למנות שנינו (כל דבר שיש בני אדם המקפידין עליו מפני חשיבותו למוכרו במנין)"

מהמשנה: יש מחלוקת משולשת לגבי דברים חשובים שאינם בטלים: ר"מ – את שדרכו להימנות מקדש (ובזה נחלקו האמוראים מה כוונתו) חכמים – יש 6 דברים חשובים בלבד שלא בטלים. ר"ע – יש 7 דברים חשובים.

גמרא: נחלקו האמוראים מהי שיטת ר"מ.

ר' יוחנן – "את שדרכו להימנות" רק דבר שתמיד נמנה מחמת חשיבותו לא בטל.

ר"ל – "כל שדרכו להימנות", גם דבר שפעמים מונים אותו ולפעמים לו לא בטל מחמת חשיבותו.

שיטות הראשונים בסוגיה

א. סמ"ק, סמ"ג, ר' ירוחם – בגלל שהאמוראים חולקים בשיטת ר"מ משמע שהלכה כמותו, וקיימ"ל דהלכה כר' יוחנן דהלכתא כוותיה גבי ר"ל.

ב. ספר תרומה, בעל עיטור, שע"ד – הלכה כריש לקיש

ג. רמב"ם – פסק כרבי עקיבא במשנה, ולכן אין לו כלל את דין 'את שדרכו להימנות' אלא דין דברים חשובים שאינם בטלים, ר"ע מנה שבעה מהם. הרמבם כותב שהכל לפי המקום והזמן דברים חשובים דומיא דאלה שאמר ר"ע לא בטלים.

ב"י: לענין הלכה כיון שאיסור זה מדבריהם נקטינן כדעת הרמב"ם שמקל.

וכ"פ בשו"ע "דבר חשוב אוסר במינו בכל שהוא, והם שבעה דברים ואלו הם: אגוזי פרך, ורמוני בדן, וחביות סתומות, וחולפות תרדין, וקולחי כרוב, ודלעת יונית, וככרות של בעל הבית, אבל שאר דברים אע"פ שדרכן למנות הרי אלו עולים בשיעורן. כל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מהמקומות כגון אגוזי פרך ורמוני בדן בארץ ישראל באותם הזמנים הוא אוסר בכל שהוא לפי חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן, ולא הוזכרו אלו אלא לפי שהן אוסרים בכל שהן בכל מקום, והוא הדין בכל כיוצא בהן בשאר מקומות"

רמ"א פסק כסמ"ק "ויש אומרים דכל דבר שבמנין דהיינו שדרכו למנותו תמיד אינו בטל, וכן נוהגין"

ש"ך (א) – שו"ע העתיק את לשון רמב"ם, ולכן כתב 'דבר חשוב אוסר במינו' אבל בוודאי שדבר חשוב אוסר גם שלא במינו פשוט ציין את המקרה בד"כ כי במין בשאינו מינו יודעים להבדיל כך נראה שהבין רמ"א¹²⁹. לדינא דבר חשוב אוסר בכל שהו אפי' בשאינו מינו כגון ב', או ג' מינים.

ש"ך (ב) – דבר חשוב האסור בהנאה אפי' התערב באלף הכל אסור בהנאה. אולם תוס' כתב דמותר למכור לגוי אותם חוץ מדמי הנאה שבהם (זבחים עב', ב) אם אין חשש שימכור אח"כ לישראל.

ש"ך (ט) – רש"ל, ב"ח פסקו כר"ל.

ט"ז (א) – להלכה כדאי המתירים לסמוך עליהם, במקום הפסד כר' יוחנן (כלומר כרמ"א).

סתירה בדברי שו"ע ויישובה

מקשים האחרונים: שו"ע בסימן פו', ג פסק כר"ל שביצה אינה בטילה אע"פ שנמכרת במנין לפעמים.

באר הגולה (ג) – נראה ליישב דמה שפסק בסימן פו', ג דביצה אינה בטלה לאו משום שדרכה להמנות, אלא משום דהרמב"ם ס"ל דביצת ריקום אפרוח חשיבה כברייה¹³⁰.

ספק

רמב"ם, או"ה – דבר חשוב אינו בטל מחמת חשיבותו מדרבנן, דמדאורייתא בטיל הוא ברוב, ולכן ספיקו לקולא.

וכ"פ הרמ"א "הא דדבר חשוב אינו בטיל אינו אלא מדרבנן, ואולינן בספיקו לקולא"

ש"ך (י) – הכוונה אם יש בו ספק אם הוא דבר חשוב או לא, אבל בשאר ספקות אזלינן לחומרא.

¹²⁹ משום שכשכתב כך האו"ה שרק במינו זה בטל העיר עליו רמ"א דאין זה נכון וכאן לא כתב להשיג על שו"ע.

¹³⁰ ולכן לא חילק שם בין ביצת אפרוח לשאר ביצים, כי כוונתו להחמיר באופן של הרמב"ם.

סעיפים א' - ב' - בעלי חיים

משנה ערלה ג,ח

"נתפצעו האגוזים, נתפרדו הרמונים, נתפתחו החביות, נתחתכו הדלועים, בשוגג יעלו במזיג לא יעלו"

זבחים עג.

"רב אשי אמר: אפילו לרבנן, בעלי חיים חשיבי ולא במלי"

רשב"א, טור - בעלי חיים שנתערבו באחרים ונשחטו בטלה חשיבותן ובטלן, והוא שנשחטו בשוגג.
ב"י: קשה לטור שפסק שבע"ח בטלים כשנשחטו, שהרי בסימן קא, ג פסק שכבש שלם ראוי להתכבד ולא בטל, וכאן לא חילק ומשמע ממנו שהשחוט מתבטל (ולא ציין לדוג' שצריך שיחתוך דק דק על מנת שיתבטל)
דרכ"מ: באיסור והיתר הארוך כתב דמייירי כאן בבעלי חיים קטנים שלאחר שנשחטו אינן ראויים להתכבד¹³¹.
רש"ל - תירץ דבסימן קא, ג מיירי בכבש שהופשט דאינו תיקון גדול ולכן אינו בטל, וכאן מיירי שלא הופשט וממילא מחוסר מעשה גדול ולכן בטל.

שו"ע פסק כרשב"א "בעלי חיים שנתערבו באחרים ונשחטו בטלה חשיבותן ובטלן, והוא שנשחטו בשוגג" וכ"פ כוותיה בסימן קא, ג.

רמ"א פסק כדבריו בדרכ"מ "ודוקא בעלי חיים קטנים שאינן ראויים להתכבד לאחר שחיטתן"

ש"ך (א) - כל הדין ששרי בשוגג בנתערבו אחרי שנשחטו, אבל אם נשחטו ואח"כ נתערבו אפי' במזיד מותר¹³².

ש"ך (ב) - אם נשחטו בשוגג אפילו נשחטו אחר שנודע התערובת בטלים (לשיטתו צ"ה - דלא כרמ"א שם).

ש"ך (ג) - כתב הב"ח דיש לתמוה על הרמ"א דבסימן קא, ג פסק כמחבר דתרגולת בנוצתה בטילה וכ"ש כבש בעורו וכאן פסק כטור ונראה דדבריו סותרים זה את זה, וי"ל דהא דכבש בעורו בטל היינו דוקא משום חתיכה הראויה להתכבד דצריך תיקון גדול לכשיהיה ראוי להתכבד, אבל אינו בטל מטעם דבר שבמנין כיון דחשוב הוא. מ"מ לענין דינא הלכה כשו"ע לדעת הש"ך.

סעיף ג' - דין קבוע וכל דפריש

באופן עקרוני כמו שלמדנו צריך ללכת אחר הרוב, יש דין מיוחד שהתורה חידשה לנו מפסי "וארב לו וקם עליו והרגו" שאדם שהורג צריך להתכוון להריגה שלו ולכן אדם שזורק אבן לתוך מקום שיש בו 9 ישראל ואחד כותי והרג בית הדין לא הורג אותו והוא לא רוצח שכיוון שבני אדם הם קבועים במקומם 'כל קבוע כמחצה על מחצה דמי' וספק נפשות להקל.

מדין זה לכאורה נלמד דין קבוע, ולכאורה זהו דין דאורייתא שנלמד מהפס'.
חולין צה. "אמר רב: בשור, כיון שנתעלם מן העין (שהיה שעה אחת שלא ראהו ואפילו היה מונח על שלחנו) - אסור (שמא נתחלף

בנבלה)... תא שמע: תשע חנויות כולן מוכרות בשור שחומה, ואחת מוכרת בשור נבלה, ולקח מאחת מהן, ואינו יודע מאיזה מהן לקח - ספקו אסור, ובנמצא - הלך אחר הרוב?! בנמצא ביד גוי (שהיה בחזקת המשתמר)"

פסחים ט: "תשע ציבורין של מצה ואחד של חמץ, ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן אי מצה שקל אי חמץ שקל - היינו תשע חנויות. פירש ואתא עכבר ושקל - היינו סיפא. דתניא: תשע חנויות, כולן מוכרין בשור שחומה ואחת מוכרת בשור נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח - ספיקו אסור. ובנמצא הלך אחר הרוב"

ירשלמי שקלים ז,ב "תשע חנויות מוכרות בשור שחומה ואחת מוכרת בשור נבילה, נתחלפו לו חושש (דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי), ולנמצאת הולכין אחר הרוב. א"ר יוחנן הנמצא ביד גוי כנמצא בפלטיא"

מתי חל דין קבוע, כל דפריש, וחד בתרי

רשב"א, תוס' -

1. חד בתרי - כשאיסור לא ניכר במקומו (כגון תערובת) אז יש חילוק בין דבר חשוב לשאינו חשוב. דבר חשוב לא מתבטל משום חשיבותו כאילו הוא לא חלק מהתערובת ולכן ניתן עליו דין ושם של קבוע מדרבנן. ודבר שאינו חשוב מתבטל ברוב.

2. קבוע ופירש - שהאיסור ניכר במקומו כמו החנויות, כל חנות ניכרת במקומה הכשרות והאחת שאסורה לא משנה אם מדובר בדבר חשוב או לא אלא השאלה איפה התעורר הספק במקום הקביעות או שלא במקום הקביעות וזו החלוקה בין פירש ללא פירש. אם פירש ממקום קביעותו - כגון שנמצא לפני החנויות אמרינן כל דפריש מרובא פריש ולכן החתיכה מותרת. ואם לא פירש - כלומר שניטל בידיים ממקופ הקביעות (מהחנות) והאדם רק לא זוכר מאיזה קבוע לקח אז אמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי.

¹³¹ ואז לא קשה לטור.

¹³² שלא היו ביטול איסור כלל.

פסיקת הראשונים בדין 9 חנויות כשרות ואחת טריפה

א. רשב"א – בנלקח – אסור משום כל קבוע. בנמצא – שרי משום כל דפריש. ואע"פ שמדובר בחה"ל. לפי דין זה מסיק הרשב"א דגם בשר הנמצא אצל גוי – נחשב כנמצא ושרי ברוב חנויות כשרות.

ב. רמב"ם – מדאורייתא דין החנויות שבנלקח אסור, ובנמצא מותר. אלא שחכמים אסרו גם בנמצא אפי' רוב שוחטים ישראל משום בשר שנתעלם מהעין, אא"כ יש לו טביעות עין או סימן מדויק מאיזה חנות הבשר. וכן אסור כשהבשר נמצא בידי גוי כמו שפסק הירושלמי.

שו"ע פסק כרמב"ם "תשע חנויות מוכרות בשר שחומה ואחת מוכרת בשר נבילה ולקח מאחת מהן ואין ידוע מאיזה מהן לקח הרי זה אסור שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, אבל בשר הנמצא בשוק או ביד גוי מותר כיון שרוב החנויות מוכרות בשר שחומה דכל דפריש מרובא פריש. זהו דין תורה, אבל חכמים אסרוהו אע"פ שכל השוחטים וכל המוכרים ישראל" **רמ"א** פסק עפ"י התוס', רא"ש ורשב"א "והא דאמרינן כל דפריש מרובא פריש היינו שלא פירש לפנינו, אבל אם פירש לפנינו או שרואה כשהגוי לקחו הוי כאילו לקחו משם בידו"¹³³ **ש"ך** (יח) – כתב הרוקח דלקחו קטן מהקבוע דינו כלקחו גוי.

קבוע שאינו ניכר

ש"ך (יד) – הביא בש"ך 2 שיטות גבי אדם שקנה מחנות, והתברר למפרע שיש חנות טריפה ולא ידוע מהי החנות הטריפה. ש"ך – אסור מדאורייתא (דיש חנות טריפה העומדת בפני עצמה). ר"ן – התיר לגמרי, כיוון שאין קבוע למפרע, וצרי דשיוודע שהוא קבוע בשעת הלקיחה מהחנות.

פ"ח – דע דמן התורה לא מקרי קבוע אלא כשהאיסור ניכר לעצמו וההיתר ניכר לעצמו דומיא דתשע חנויות מוכרות בשר שחומה ואחת מוכרת בשר נבלה, אבל כשאין האיסור נודע וניכר לעצמו וכגון ספקא דחנויות שנודע דאיכא נבלה באחת מן החנויות ולא נודע באיזה חנות הוא מותר ליקח מן החנויות משום דאזלינן בתר רובא ולא מקרי קבוע.

רוב חנויות או רוב בשר (פת"ש)

- ❖ **בית אפרים** – אם יש בחנות האחת של נבילה בשר יותר ממה שיש בתשע החנויות של כשירה אזלינן בתר רוב הבשר שנמכר דמה יושיענו רוב החנויות כיון שהאחת מוכרת יותר משאר המוכרים כולם.
- ❖ **חוות דעת, כנסת יחזקאל** – אזלינן בתר רוב המוכרים ולא בתר רוב בשר, ואפילו איכא בחנות הנבילה הרבה בשר נבילה יותר ממה שיש בשר כשר בכל התשע חנויות אפילו הכי כשר דאזלינן בתר רוב המוכרין כיון דהספק הוא מאיזה מוכר נלקח.

סעיף ו' – סתירה בדברי הטור

ב"י – כאן פסק הטור בדבר חשוב אפי' אם פירש אחד מהם אסור(כגון בריה וכד' וזה גזרה שמא יקח מהקבוע כמו שכתב תוס'). בסימן נז' פסק הטור גבי בע"ח שהם דבר חשוב 'דנכבשינהו וניידי' (נפזר אותם שינועו ממקומם ואז נפריש אחד מהם) וכל דפריש מרובא פריש וזה סותר?

1. תירוץ ב"י – בסימן נז' כתב לשיטת ר"ת שמתיר את נכבשינו וניידי, ואצלנו כתב דעת עצמו להלכה כר"י שאסור גזרה שמא יקח מהקבוע.
2. תירוץ דרכ"מ – אצלנו הטור מדבר על מצב בו הדברים החשובים נשארים במקומם ורק אחד או שתיים מהחתיכות פירשו ועל זה לא אמרינן 'כל דפריש' כי הרוב נשאר קבוע במקומו. אולם בסימן נז', מדובר שכל הבהמות ניידים וכבר ניטל מכולם דין קבוע ולאחר מכן פירש אחד או שניים וכאן אמרינן כל דפריש מרובא פריש כי כל הקביעות כבר לא קיימת.

מהו 'כל קבוע כמחצה על מחצה דמי'?

ש – האם כל קבוע כמחצה על מחצה דמי זה אומר שהדין הוכרע לאיסור, או שבעצם משום שיש פה מחצה על מחצה יש פה ספק, וכיוון שמדובר בדיני נפשות ספק נפשות להקל, ובספק דאורייתא זה לחומרא ובדרבנן לקולא. או שבעצם יש פה הכרעה של התורה שמחצה על מחצה זה אסור מדאון?

ת' –

1. **מהרמ"א** (ע"פ או"ה) משמע שהכרעת התורה בקבוע היא לאסור ואין זה ספק שיצטרף אליו ספק נוסף ואכן בסעיף ד' כתב "ויש אוסרין בכה"ג..והואיל וספק הראשון מן התורה ואין כאן עוד ספיקא להתיר לא מקרי ספק ספיקא"
2. **משו"ע** (ע"פ רשב"א) משמע שהכרעת התורה שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי היינו שנשאר בספק ולכן אם יוסיפו עוד ספק זה ספק ספיקא ושרי.

¹³³ לכאוי דברי רמ"א פשוטים ומוסכמים, אלא שלעני"ד כתבם רמ"א כי בסעיף ד' משמע לב"ח וסיעתו (ובעצם הייתה אופציה כזאת להסביר את דברי הרשב"א) שאם רק ראה שפירש אך לא עשה מעשה, חשיב קבוע רק מדרבנן ולהוציא מזה אמר.

סעיף ד', ח' – דבר קבוע שהתערב באחרים (ספק ספיקא)

זבחים עד134.

"אמר רב: מבעת של עבודת כוכבים שנתערבה במאה מבעות, ופרשו ארבעים למקום אחד וששים למקום אחר, פרשה אחת מארבעים – אינה אוסרת, אחת מששים – אוסרת (דאמרינן איסורא ברובא איתיה בששים). מאי שנא אחת מארבעים דלא? דאמרינן: איסורא ברובא איתיה, אחת מששים נמי אמרינן: איסורא ברובא איתיה?! אלא אם פרשו ארבעים כולן למקום אחד – אין אוסרות, ששים למקום אחד – אוסרות. כי אמריתיה קמיה דשמואל, א"ל: הנה לעבודת כוכבים (מלהקהל בה כשאר איסורים) שספיקה וספק ספיקה אסורה עד סוף העולם. מיתיבי: ספק עבודת כוכבים אסורה, וספק ספיקה מותרת; כיצד? כוס של עבודת כוכבים שנפל לאוצר מלא כוסות – כולן אסורין, פירש אחד מהן לריבוא ומריבוא לריבוא – מותרין! תנאי היא; דתניא, ר' יהודה אומר: רימוני באדן אוסרין בכל שהוא, כיצד? נפל אחד מהן לתוך ריבוא ומריבוא לריבוא – אסורין; ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש: לריבוא – אסורין, ומריבוא לשלשה ומשלשה למקום אחר – מותר. שמואל דאמר כמאן? אי כרבי יהודה, אפילו בשאר איסורים אסור! אי כר"ש, אפילו בעבודת כוכבים נמי שרי! וכי תימא, שאני ליה לר"ש בין עבודת כוכבים לשאר איסורים, אלא הא דתניא: ספק עבודת כוכבים אסורה, וספק ספיקה מותרת, מני? לא רבי יהודה ולא ר' שמעון! לעולם רבי שמעון, ושמואל סבר לה כר' יהודה בחדא ופליג עליה בחדא"

סעיף ד'

א. רשב"א – כל מה שאסרו את הדבר הקבוע זה רק שהוא בפני עצמו, אבל אם נתערב שוב מותר מטעם ס"ס¹³⁵.
ב. או"ה – 9ב חנויות כשרות ואחת טריפה ושכח, נולד הספק במקום הקביעות וזה דין דאוי, והתורה הכריעה לאסור. לכן לא מועיל מה שהתערב שוב כיוון שיש כאן רק ספק אחד! אולם אם איסורו מדרבנן (כגון שנמצאה חתיכת טריפה בתוך חנות של כשרות שמהתורה בטל ומדרבנן החמירו מטעם חה"ל) אז מותר משום דספק דרבנן לקולא.

שו"ע פסק כרשב"א "רוב חנויות מוכרות בשר שחוטמה ומיעוט מוכרות בשר נבילה, לקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ונתערבה באחרות ואינה ניכרת, במילה ברוב משום ספק ספיקא"

רמ"א פסק כאו"ה "יש אסורין בכה"ג משום דכל מקום דאיסור במקומו הוא כמחצה על מחצה, והואיל וספק הראשון אסור מן התורה ואין כאן עוד ספיקא להתיר רק תערובת לא מקרי ספק ספיקא, והכי נהוג"
ש"ך (כב) – אסור לאכול כולן בבת אחת דליכא אלא חדא ספיקא אפי' לשו"ע.

ט"ז (גי) – יש תימה על שו"ע, דמה שהתיר הרשב"א ס"ס זה רק בקבוע מדרבנן היינו שלקח ממקולין אחת כשרה שיש בה בשר טריפה אבל בקבוע דאוי וודאי לא מהני ס"ס ולכן אין מח' בדין זה כלל ואיני מבין את רמ"א ושו"ע מדוע הציגו זאת כמח'. מיהו להלכה קיימ"ל בכל מקרה כבסעיף ח' שצריך ג' תערובות¹³⁶.

דרישה – הסביר שכאן שו"ע שרי במקרה מיוחד שיש חנויות קבועות אבל אנחנו לא יודעים איפה נמצאה חתיכת הטריפה שבחנויות וגם לא יודע מאיזה חנות לקח, ובעצם בספק בכלל איפה היה האיסור פוסק שו"ע להקל כאן שאין זה קבוע.

סעיף ח'

להלכה פסקו כל **הראשונים** כרב מפני שהלכה כרב באיסורי, ולכן בין בע"ז ובין בשאר איסורים יש להתיר בספק ספיקא כרבי שמעון.

א. רשב"א – גרס "לריבוא - אסור, לשלוש¹³⁷ ומשלוש למקום אחר – מותר" כלומר התיר תערובת השנייה מס"ס, ספק שמא נפל לשלוש, וספק שמא זאת החתיכה או לא.

ב. רש"י, תוס', רמב"ם – גרסו "לריבוא - אסור, מריבוא לשלוש ומשלוש למקום אחר - מותר" ולפי זה לכאורה רק התערבות השלישית מותרת. אך נחלקו כיצד כיצד להסביר את הברייתא:

1. **תוס', רא"ש** – תערובת השנייה מותרת מטעם ס"ס אך אסור לאכול את כולם כי בחתיכה האחרונה אין ס"ס¹³⁸. בתערובת השלישית מותר לאכול את כולם בבת אחת דאפילו הכי הוי ספק ספיקא הוא.

2. **רש"י** – רק לאחר שנפל אחד מהתערובת השניה לתערובת השלישית הותרה התערובת השניה, כדאמרינן בסעיף ז' דתלינן דמה שנפל הוא האיסור וכל השאר מותר.

ג. רמב"ם – רק בתערובת השלישית מותר וזה ספק ספיקא¹³⁹.

¹³⁴ לגבי גרסאות בגמ' והמשך הסוגיה עיין בסעיף ח' שם נברר את הדין בהרחבה.

¹³⁵ ועיין ס"ס ג' שם נכתב הטעם, שהתורה אמרה דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, ולכן סיבת האיסור היא שזה ספק וספק דאוי לחומרא. אך אם יתווסף עוד ספק כבר יש כאן ספק ספיקא ושרי.

¹³⁶ ואולי גם זה תירוץ על הסתירה בשו"ע מסעיף ח', עיין בהמשך דשו"ע חזר בו להלכה.

¹³⁷ הכוונה שלוש, זה שתיים ואחד מהאיסור כך מדייק ב"י וכל הפוסקים.

¹³⁸ הא דנקט בברייתא ג' תערובות משום דבתערובת השניה אסור לאכול את כולם בבת אחת דקמתהני בחדא ספיקא אלא דוקא מעט מעט.

¹³⁹ טעמו כנראה מהגירסא כמו תוס', ואף הסברא עם זה שהראשון אינו נקרא ספק אלא הוכרע כאיסור ולכן צריך אחרי זה עוד ב' תערובות כנלע"ד. אולם

- ד. **או"ה** – באיסור ודאי נקטינן כרמב"ם דבעינן ג' תערובות, ובספק איסור נקטינן כתוס' ורשב"א דסגי בשני תערובות, ובהם מותר לאוכלם אפילו לאדם אחד בבת אחת.
- ה. **רשב"א** – חתיכת איסור שנפלה לתוך חתיכת היתר אחת כבר הווי ספק ויש להתיר בתערובת שנייה בספק ספיקא. ויש לומר שרק כאשר נפלה חתיכת האיסור לרוב דמהתורה בטל אז שרי מספק ספיקא אך אם מהתורה לא בטל ברור אין אומרים ספק ספיקא כלל.¹⁴⁰

שו"ע פסק כרמב"ם "דבר שאינו בטל מחמת חשיבותו שנתערב באחרים, ונפל מהתערובת הזאת אחד לשנים אחרים, ונפל מן השלשה אחד לשנים אחרים הרי אלו האחרים מותרים, שהרי האחד של תערובת הראשונה בטל ברוב, ואם נפל אחד מהתערובת הראשונה לאלף כולם אסורים, ולא נאמר בטל ברוב אלא להתיר ספק ספיקן שאם יפול מן התערובת השנייה למקום אחר אינו אסור"

רמ"א פסק כרמב"ם "ומכל מקום אין לאדם אחד לאכול את כולן ודוקא שהאיסור שנתערב הוא ודאי איסור 141, אבל ספק איסור שנתערב ונפל מאותה תערובת למקום אחר התערובת השנית שרי"
ש"ך (נ) – בב"י לא עיין היטב, והתוס' וכל הפוסקים אף על פי שגורסים כרמב"ם סוברים דבב' תערובות שרי לאכול רק לא בבת אחת כיוון ששרי מטעם ספק ספיקא, ובג' תערובות שרי לאכול הכל. לכן בהפסד מרובה שרי להקל כמותם שתערובת השנייה מותרת שלא בבת אחת.
גר"א (כט) – הלכה תוס' ורשב"א, דב' תערובות שרי לא הכל 3 תערובות שרי הכל.
ש"ך (נג) – שיטת רמ"א לא מובנת שנראה שאוסר אפי' בג' תערובות לאדם אחד לאסור הכל והרי לפי תוס' ורשב"א וכל הפוסקים במפורש שרי לאכול הג' כולן ואפי' בבת אחת
ט"ז (י) – מצאתי סמך לרמ"א שמשמע מהגשע"ד שבמקום שיש היתר מכח ספק ספיקא יש להשליך אחד והוא מצד החומרא כיון שעכ"פ היה שם איסור ברור תחלה.

שיטת הרמב"ם (סתירה מהלכות ע"ז פ"ז ה"י)

בהלכות ע"ז הרמב"ם פסק לגבי כוס של ע"ז שהתערבה, ונפל לעוד תערובת (2 תערובות) שמותר להשתמש בכוסות. וקשה דהרי אצלנו בסימן הצריך ג' תערובות?

1. **כסף משנה** – תמה על הרמב"ם ונשאר בצ"ע, ובסימן קמ' בשו"ע שינה את דברי הרמב"ם והצריך ג' תערובות בכוסות.
2. **ש"ך** (נב) – תירץ מהר"ר אשכנז, הברייתא לגבי אכילה שהצריכה ג' תערובות היא רק ברימוני בדין לאכילה, אבל להנאה ברור ששרי בב' תערובות (שכן גם כל הסוגיה לגבי כוסות הובאה ששרי בב' תערובות¹⁴²)

שיטת השו"ע והסתירות

שו"ע באופן כהן וגם בע"ז סימן קמ' פסק דצריך ג' תערובות.
 אולם קשה דבסעיף ד', פסק שו"ע דשרי בב' תערובות וכאן הצריך ג' תערובות?
ש"ך (כג) – מתרץ שבסעיף ד' מדובר על דין קבוע וכיוון דחידוש הוא אין לך בו אלא חידושו ולכן מותר בב' תערובות. אולם בסעיף ח', ט' מדובר בדין תערובות ושם שייך ג' תערובות ושרי רק בג' תערובות¹⁴³.
ש"ך (נא) – לכאוי קשה מסעיף ו' שם התיר אפי' בלי שום תערובות כש'פירש' והרי גם פה מדובר בנפל? ויש לחלק בין פירש מעצמו לפירש לפנינו (כמו שחילק ב"י בסעיף ו' לשיטת רשב"א) בפירש מעצמו שרי אפי' בתערובת אחת ובפירש לפנינו צריך ג' תערובות.

ס"ס בדבר שיש לו מתירין

- א. **רשב"א** – מתיר גם בדבר שיש לו מתירין ס"ס.
  - ב. **או"ה, מהר"ם** – לא מתירין ס"ס בדבר שיש לו מתירין שיש לו היתר בלאו הכי.
- רמ"א** ע"פ או"ה, ומהר"ם "יש אומרים דדבר שיש לו מתירין אין להתיר מכה ספק ספיקא, וטוב להחמיר אם לא לצורך מאחר שיש לו היתר בלאו הכי"
ש"ך (נז) – לפי פסק הרמ"א נראה שכ"ש שאין להתיר בדבר שיש לו מתירין בנפל אחד מהן לים, לכן שו"ע שהתיר בנפל אחד מהם ביחד נראה שפוסק כרשב"א. וזה שרמ"א לא העיר עליו שם שסמך על דבריו בסעיף שלנו.
ש"ך (נז) – **קשה** דבאו"ח סימן תצז, ד סתם הרמ"א כדברי המחבר דספק מוכן ביו"ט שני מותר משום דהוי ספק ספיקא אע"ג דהוי דבר שיש לו מתירין, **ויש לומר** דדבר שיש לו מתירין דאסור אפילו בספק ספיקא היינו דוקא

בפרמ"ג כתב שיש גזרה שמא יאכל 2 תערובות הכל בבת אחת שאסור ולכן גזרו והצריכו 3 תערובות.

¹⁴⁰ צריך לחקור בדברי הרשב"א האם כוונתו לומר שתמיד חייב שחתיכה תיפול לרוב (דהיינו כמו בגמ' מג' לג') או שדוקא בתערובת הראשונה חייב שתיפול לרוב של היתר שבטל מהתורה ואח"כ בשאר התערובות אפי' תיפול לחתיכה אחת זה כבר חשיב ספק ויהא מותר מטעם ספק ספיקא.

¹⁴¹ הכוונה ודאי איסור דאורייתא, דוודאי איסור דרבנן הרי הוא כספק דאוי (ש"ך).

¹⁴² ויש לתת טעם לדבר דבהנאה לא מצוי לגזור שמא ישתמשו כולם בבת אחת בכל הכוסות, אולם באכילה גזרו בב' תערובות שמא יאכל הכל ולכן החמירו להצריך ג' תערובות (כנלענ"ד לתרץ כהפמ"ג בהסבר הרמב"ם)

¹⁴³ ותמה עליו רע"א שהרי גם בג' תערובות שייך דין קבוע שכן בתערובת הראשונה אנחנו אומרים דמרבא קא פריש. ועוד נראה לענ"ד גם שבסימן ט' שו"ע אמר דשם אסור בב' תערובות משום הסיבה דנגופו לא אמרינן ספק ספיקא ואם היה אמרינן לכאוי עדיין יש כאן ב' תערובות והיה שרי וא"כ לפי הש"ך קשה שוב שהיה שו"ע מתי בב' תערובות ולא בדין קבוע אלא בדין תערובות הרגיל וצ"ע.

בתערובות דהחמירו בו חז"ל כיון דבלאו הכי יש לו היתר, אבל בספק ספיקא דשמא אין כאן איסור כלל לא אסרינן אפילו בדבר שיש לו מתירין.

סעיף ו' – גזרה שמא יקח מהקבוע

זבחים ע:

משנה "כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אפילו אחת בריבוא – ימותו כולן"

גמרא עב. – ענן: "וניבטלו ברובא?... אמר רב אשי בעלי חיים חשיבי ולא במלי. ונמשוך ונקרב חד מינייהו (יקחם אחד אחד מתוך העדר), ונימא כל דפריש מרובא פריש? נמשוך הוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. אלא ניכבשינהו דניידי (יכוף אותם שיוזו) ונימא כל דפריש מרובא פריש?... אמר רבא: משום קבוע (דלמא אתי למימשך ולמיסבינהו אף כי לא ניידים)"

א. ר"י, רא"ש – בדין דברים שפירשו מהקבוע יש מקרה כמו 9 חנויות בהם הדבר שפירש מותר, אולם בגמ' גבי כוסות שנפל לתוכם כוס של ע"ז הצריכו שיפול מריבוא לריבוא, וקשה דהרי אפי' נפל לריבוא אחד יהא מותר כיוון שהוא פריש? למסקנה יש לחלק בין דברים שאין חשש שמא יקח מהקבוע לדוג' חנויות כיוון שאדם לא ילך לקחת מהאיסור עצמו (החנות הטריפה) אולם בתערובת איסור והתר יחד אם נתיר לו כשפירש יבוא גם לקחת בעצמו. ולכן בתערובת יש גזרה שמא יקח מהקבוע אפי' בפירש ממילא.

ב. ר"ת, רשב"א – בבעלי חיים גזרו שמא יקח מהקבוע מום שאם נתיר לו לפזרם יבוא גם לקחת אחד מהם, אבל גם בזה אם פירש ממילא אחד מהבעלי חיים שרי. לכן כל פריש ממילא אין גזרה שמא יקח מהקבוע.

שו"ע פסק כר"ת "בעלי חיים ושאר דברים החשובים שנתערבו בהיתר שאינם בטלים אפילו באלף, אפילו אם פירש אחד מן הרוב אחר שנודע התערבות אסור, והוא שהפרישו במתכוין, אבל אם פירש ממילא שרי"

רש"ל, ט"ז (זו"י), ש"ך (לה) – פסקו כדעת ר"י, וכ"כ בתו"ח דטוב להחמיר.
ש"ך: הא דשרי בפירש ממילא היינו שלא בפנינו, אי נמי שנתפזרו כולן ואפילו בפנינו מותר דאז כבר נתבטל הקביעות.
ש"ך: היכא דידוע שיש טרפה באחת החנויות ולא נודע באיזה חנות הוי קבוע (לשיטתו לעיל סעיף ג'), מיהו אם פירש שלא בפנינו נראה דלר"י וסיעתו דאסרי פירש ממילא גזרה דשמא יקח מן הקבוע ה"ה הכא כיון דאין האיסור נודע נמי איכא למיחש שמא יקח מן הקבוע, וכן משמע בב"ח.

סימן קא' – חתיכה הראויה להתכבד

יש כאן סימן שיש בו הרבה פרטים, אולם בשיעור מסוג זה צריך לדבר על ההגדרות והעקרונות של חה"ל ודבר שבמניין ומתוך כך להבין את המחלוקות.

במסכת ביצה יש מח' לגבי דבר שבמניין. לר' מאיר – לא בטל. ולפי חכמים יש רק 6 דברים שלא בטלים רימונים ואגוזי פרך וכו', ורק עקיבא הוסיף דבר שביעי, והרמב"ם מסביר שאלו דברים מאוד חשובים ויקרים. נחלקו בדעת ר' מאיר במס' אחרת גבי חבילי תלתן. האם רק דבר שתמיד מוכרים אותו במניין נחשב, או גם דבר שלפעמים מוכרים אותו במשקל ולא במניין. ונחלקו האמוראים ר"ל ור' יוחנן. ר"ל אומר – כל שדרכו להימנות שניין, כלומר גם דברים שלא תמיד נמכרים במניין אלא במשקל ולאורח נותנים אותם כיחידות והם בטלים.

אם כן אי אפשר להגיד שחתיכה זה דבר שדרכו להימנות תמיד כי פעמים זה ככה ופעמים זה ככה. ואפי' בדרך כלל חתיכות מוכרים במשקל ולכן ברור שלר' יוחנן זה לא נחשב דבר שבמניין. אומרת הגמ' – חתיכה שאני ואע"פ שזה לא דבר שבמניין (כי זה נמכר במשקל) "הואיל וחשובה לפני האורחין" זה לא דבר בעצם שיש לו חשיבות עצמית, אלא זה חשיבות סובייקטיבית כיצד להגיד לאורח. עד כאן המשנה בחולין.

מביאים הראשונים משנה הפוכה במסכת ע"ז בדף עדי' "אלו אסורין ואוסרים בכל שהוא. יין נסך וע"ז.. ושור הנסקל ועגלה ערופה, וציפורי מצורע ובשר וחלב¹⁴⁴ וכו'..." הגמרא שואלת מה המכנה המשותף בדברים שלא בטלים אף פעם. כל מה שיש במשנה זה דבר שבמניין (אם כן חתיכה זה דבר שבמניין) אז שואלת הגמ' מדוע רק חתיכת בשר וחלב וכד', הרי גם יש איסורים נוספים כמו חתיכת נבלה? ומתרצת שאולי מדובר בדברים שאסורים בהנאה, ומקשה הגמ' אם כן מדוע לא שנית חמץ בפסח?

בעצם השאלה האם דבר שבמניין לא בטל או שאיסור הנאה לא מתבטל?

אמר ר' חייא תרתי אית ליה, שרק דבר שבמניין וגם אסור בהנאה זה דבר שלא מתבטל!

ואם כך 2 המשניות חולקות ויש סתירה בדין חה"ל. (לפי המשנה בחולין בטלה, לפי המשנה בע"ז בטלה אפי"כ היא גם מאיסורי הנאה)

ר"י – פסק כמו המשנה בע"ז. כי הוא לא הביא את המשנה של מסכת חולין.

¹⁴⁴ אפשר לומר שמדובר בחתיכה של בשר וחלב, ויש מרבתי של רש"י שאמרו שבשר וחלב אסור במשהו.

תוס' – מתרצים, שהגמ' אומרת בע"ז שספרו רק איסורי הנאה זו לא פסיקה הלכתית, אלא זה משהו למדני שהתנא שנה רק דברים שהם גם אסורים בהנאה. מה הרעיון לצמצם? בדיוק כמו במסכת בב"ק שהתנא שנה שם 4 אבות נזיקין למרות שיש 32 אבות נזיקים (זה העדיפות של התנא אולי בשביל לזכור או משהו אחר) ומזה מסיק הרא"ש לחלוק על הרי"ף, ומפה הגענו להלכה **שדבר שבמניין לא בטל למרות שאינו אסור בהנאה** וגם הגמרא בע"ז מודה בזה. אולם תוס' דוחים את התירוץ הזה (אולם הרא"ש נשאר עם התירוץ הדחוי הזה) הדחייה – מכיוון שאם 2 המשניות לא היו חולקות ביניהם לא היה למשנה בע"ז את דין בשר וחלב אם אלו אותם משניות מדוע צריך לחזור עליהם? ולכן מסקנת התוס' לבסוף היא כמו הרי"ף למעשה שלא אמרינן חה"ל אלא רק באיסורי הנאה.

הכיוון שמתחיל להתקבל.

אצל תוס' לא מסתכלים על חה"ל כסימן אלא כסיבה, שבפועל צריך להיות אפשרי להאכיל בזה כרגע אורח. עוד דין שמראה שאין לזה חשיבות בפני עצמה אלא רק ליחס של הבנאדם לחתיכה שהיא 'מכבדת' אותו ובשביל זה צריך לעיין ברמב"ם. לגבי דבר שבמניין – הלכה כחמים שזה בטל! חוץ מ7 דברים שמנו ולא כר' מאיר שזה לא בטל. לכן כל המח' של ר' יוחנן ור"ל היא לשיטת ר"מ אבל זה בכלל לא רלוונטי אלינו ולכן לכאורה לדין חה"ל אין בכלל משמעות בפסיקה. והרמב"ם אומר מה שהזכירו 7 דברים זה משום חשיבותם והזכירו אותם כי זה בכל מקום ובכל זמן היו דברים חשובים. אבל כל דבר שהוא חשוב ונמצא שהוא חשוב נצרף אותה לדבר כזה שלא יתבטל.

הרמב"ם פוסק את דין חה"ל – והסיבה מפני שאם לא הגביהה הרי הדבר עומד ולא נשתנה, כלומר החתיכה הזו לא בתערובת, והחתיכה חשוב אצלן שהרי מתכבד בה לפני האורחים. אין שום חשיבות לחתיכה הראויה להתכבד באמת, אלא רק שהיא לא בתערובת והיא נשארת חתיכה, אבל כיוון שהיא לא חסרת משמעות וחשובה בשבילך וראוי להוציא אותה ולשים כזה דבר לפני האורח אז אדם עוקב אחריה גם אחרי שהיא נמצאת בתערובת.